

การสื่อสารเพื่อสร้างอัตลักษณ์ของหมอช่างชาวกูยจังหวัดสุรินทร์

สุนิสา ชมอินทร์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโท สาขาวิชาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาศิลปศาสตรบัณฑิต วิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

พ.ศ. 2549

ISBN 974-671-349-3

**Communication For Identity Construction of Kui's Mahout,
Surin Province**

Sunisa Chomin

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts
Department of Communication Arts
Graduate School, Dhurakij Pundit University**

2006

ISBN 974 - 671 - 349 - 3

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ผศ.ดร. อัสวิน เนตรโพธิ์แก้วเป็นอย่างสูงที่ได้เมตตาดูแลและเอาใจใส่ในการให้คำแนะนำด้วยดีเสมอมาจนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์และโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้วิจัยต้องขอกราบขอบพระคุณท่าน ศ.สุกัญญา สุขบรรทัด ประธานกรรมการ รศ.อรทัย ศรีสันติสุข กรรมการ และ ผศ. ดร.อุษา บิ๊กกินส์ กรรมการที่กรุณาชี้แนะและให้คำแนะนำทางวิชาการเพื่อให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์

ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและขอขอบพระคุณผู้ให้สัมภาษณ์ทุกท่าน ที่ให้การต้อนรับและให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งแก่ผู้วิจัย ได้แก่กลุ่มของหมอช้างมีคุณตามาก สุขศรี และคุณดาหิมวี ศาลางามที่ได้ให้ความรู้ในเรื่องประสบการณ์การคล้องช้าง และขอขอบพระคุณผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มหมอช้างทุก ๆ ท่านที่ให้ความรู้และความร่วมมือด้วยดีเสมอมา

ขอขอบพระคุณกลุ่มผู้ที่สนับสนุนหมอช้างชาวกูย ได้แก่ นายธงชัย มุ่งเจริญพร นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ นายกฤตพล ศาลางาม นักบริหารงานทั่วไป 6 นายปรีชา ร่วมพัฒนา นายกองค้ำการบริหารส่วนตำบลกระโพ นายประกิต กลางพัฒนากำนันหมู่บ้านตากกลาง นายวรวุฒิ ลิ้มศิริปลัดอำเภอท่าตูม และนายสมิทร ปรีชานนท์กุดอาจารย์ใหญ่โรงเรียนบ้านตากกลาง ทุก ๆ ท่านที่ให้ข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์แก่งานวิจัยชิ้นนี้

ผู้ที่อยู่เบื้องหลังการทำวิจัยครั้งนี้ ขอขอบพระคุณครอบครัวที่อบอุ่นมี คุณพ่อสมโภชน์ และคุณแม่สมจิตร ชมอินทร์ที่มีส่วนช่วยให้กำลังใจและสนับสนุนการทำวิจัยมาโดยตลอด ขอขอบคุณน้องแบงค์น้องชายที่น่ารักที่คอยช่วยหาข้อมูล ขอขอบคุณพี่จินที่ช่วยขับรถพาไปเก็บข้อมูลและคอยเตือนสติให้ตั้งใจทำงานเสมอมา ขอขอบคุณตุ๊กตาและเก้ที่ให้กำลังใจยามท้อแท้ และเพื่อน ๆ ทุกคนซึ่งเปรียบเสมือนกัลยาณมิตรที่คอยให้กำลังใจจนสามารถผ่านพ้นอุปสรรคทุกประการมาได้

อนึ่ง หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีคุณค่าและประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าของผู้ที่สนใจ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นเครื่องบูชาพระคุณบูรพาจารย์ ครู อาจารย์ ที่ได้อบรมสั่งสอนให้การศึกษาแก่ผู้วิจัยด้วยดีมาตลอด ผู้วิจัยขอขอบพระคุณนี้ให้กับผู้มีพระคุณทุกท่าน ส่วนข้อผิดพลาดต่าง ๆ ผู้วิจัยขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

สุนิสา ชมอินทร์

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	๗
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	๘
กิตติกรรมประกาศ.....	๙
บทที่	
1. บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
1.3 ปัญหามาวิจัย.....	5
1.4 ขอบเขตการวิจัย.....	5
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
1.6 นิยามศัพท์.....	5
2. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	8
2.1 แนวคิดวัฒนธรรม.....	8
2.2 แนวคิดโลกาภิวัตน์.....	13
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์.....	20
2.4 แนวคิดการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม.....	24
2.5 การสื่อสารระหว่างบุคคล.....	26
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	28
3. ระเบียบวิธีวิจัย.....	35
3.1 ขอบเขตของการวิจัย.....	35
3.2 กลุ่มตัวอย่างของการวิจัย.....	35
3.3 เครื่องมือวิจัยภาคสนาม.....	39
3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	39
3.5 การสังเกตการณ์.....	40
3.6 วิธีวิเคราะห์ข้อมูล.....	41

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.7 การนำเสนอผลงานวิจัย.....	42
4. ผลของการวิจัย.....	43
4.1 ตอนที่ 1 รูปแบบการสื่อสารเพื่อสร้างอัตลักษณ์ของหมอช้างชาวกูยจังหวัดสุรินทร์	44
4.2 ตอนที่ 2 การให้ความหมายและคุณค่าเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของหมอช้างชาวกูยจังหวัด สุรินทร์ในยุคโลกาภิวัตน์.....	65
4.3 ตอนที่ 3 วิธีการถ่ายทอดอัตลักษณ์ของหมอช้างชาวกูยจังหวัดสุรินทร์ในยุค โลกาภิวัตน์.....	70
5. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	79
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	80
5.2 อภิปรายผล.....	85
5.3 ข้อเสนอแนะ.....	87
5.4 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป.....	87
บรรณานุกรม.....	88
ภาคผนวก.....	91
ภาคผนวก ก. แนวคำถามในการสัมภาษณ์.....	92
ภาคผนวก ข. ภาพเกี่ยวกับหมอช้าง.....	97
ภาคผนวก ค. ข้อมูลเกี่ยวกับหมอช้าง.....	102
ภาคผนวก ง. ข้อมูลเกี่ยวกับงานช้างจังหวัดสุรินทร์.....	115
ประวัติผู้เขียน.....	120

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การสื่อสารเพื่อสร้างอัตลักษณ์ของหมอช่างชาวกุยจังหวัดสุรินทร์
ชื่อผู้เขียน	สุนิสา ชมอินทร์
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผศ.ดร. อัสวิน เนตรโพธิ์แก้ว
สาขาวิชา	นิเทศศาสตร์ (สารสนเทศ)
ปีการศึกษา	2548

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการสื่อสารเพื่อสร้างอัตลักษณ์ของหมอช่างชาวกุยจังหวัดสุรินทร์ โดยศึกษาการให้ความหมายและคุณค่าเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของหมอช่างชาวกุยจังหวัดสุรินทร์ในยุคโลกาภิวัตน์ และเพื่อศึกษาการถ่ายทอดอัตลักษณ์ของหมอช่างชาวกุยจังหวัดสุรินทร์ในยุคโลกาภิวัตน์

วิธีการศึกษาเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพใช้วิธีการเก็บข้อมูลโดยรวบรวมจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมจากการสัมภาษณ์จากกลุ่มตัวอย่างสองกลุ่มคือ กลุ่มหมอช่างชาวกุย และกลุ่มผู้สนับสนุนหมอช่างชาวกุย จำนวน 30 คน

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการสื่อสารในการสร้างอัตลักษณ์ของหมอช่างชาวกุยจังหวัดสุรินทร์มีสองรูปแบบคือ การสื่อสารระหว่างบุคคลและการสื่อสารทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยสร้างอัตลักษณ์ของหมอช่างชาวกุยให้คงอยู่ในยุคโลกาภิวัตน์

ส่วนการให้ความหมายและคุณค่าเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของหมอช่างชาวกุยจังหวัดสุรินทร์ในยุคโลกาภิวัตน์พบว่า ผู้ที่จะเป็นหมอช่างได้จะต้องผ่านการแต่งตั้งจากหมอช่างอาวุโส และมีประสบการณ์ในการคล้องช้างป่า หมอช่างชาวกุยมีความรู้สีกภาคภูมิใจและมีเกียรติที่ได้รับการสืบทอดวิชาศาสตร์และความรู้เรื่องการเลี้ยงช้างมาจากบรรพบุรุษ

การถ่ายทอดอัตลักษณ์ของหมอช่างชาวกุยจังหวัดสุรินทร์ในยุคโลกาภิวัตน์พบว่า มีวิธีการถ่ายทอดความรู้โดยผู้เรียนต้องอาศัยการสังเกต การจดจำ และการปฏิบัติจริง การถ่ายทอดวิชาความรู้ของหมอช่างชาวกุย มีลักษณะที่เป็นวิชาประจำตระกูลสืบทอดเฉพาะในกลุ่มหมอช่างชาวกุย

จึงสรุปได้ว่า การสื่อสารเพื่อสร้างอัตลักษณ์ของหมอช่างชาวกูยจังหวัดสุรินทร์ เป็นกลไกสำคัญในการถ่ายทอดการสื่อสารผ่านวัฒนธรรมระหว่างวัฒนธรรมเขมร วัฒนธรรมกูย และวัฒนธรรมไทยเข้าด้วยกัน หมอช่างชาวกูยมีการปรับตัวให้เข้ากับยุคโลกาภิวัตน์เพื่อความอยู่รอด ช่างได้เปลี่ยนบทบาทจากช่างบ้านไปเป็นช่างนักแสดง ที่ต้องปฏิบัติตามคำสั่งของผู้กำกับ คือ หมอช่างชาวกูย แต่อัตลักษณ์เฉพาะตัวของกลุ่มหมอช่างชาวกูยกลับอ่อนตัวลง ดังนั้นวัฒนธรรมการเลี้ยงช่างของกลุ่มหมอช่างชาวกูยจังหวัดสุรินทร์ จึงเริ่มกลายเป็นสินค้าในระบบทุนนิยมในยุคโลกาภิวัตน์

DPU

Thesis Title	Communication and Identity of Kui's Mahout of Surin Province
Author	Sunisa Chomin
Thesis Advisor	Asst. Prof. Dr. Asawin Nedpogaeo
Department	Communication and Information Technology
Academic Year	2005

ABSTRACT

The purpose of this research is to study communication forms for identity construction of Mahouts in Kui, Surin Province, in relation to signification and values of Kui Mahouts' identity, and to study identity transmission of Kui Mahouts in the age of globalization.

This research covers qualitative methodology, collecting data from related documents, in-depth interviews and participatory observation made on 2 sample groups of 30 namely, Kui Mahouts and their supporters.

The research results found that there were 2 forms of communication for identity construction of Mahouts in Kui, Surin Province: interpersonal and cultural communication, which have served as an important mechanism to help the identity construction of Mahouts to exist in the globalization age.

As for the signification and values of Kui Mahouts' identity, it is found that a Mahout was required to be appointed by senior ones and to experience lasso of wild elephants. The Kui Mahouts are proud and feel honorable to receive the transfer of Elephant Studies and farming from their forefathers.

As for identity transmission of Kui Mahouts in Surin Province in the globalization age, it is found that the learners had to rely on observation, memorization and on-the-job training. The knowledge of Kui Mahouts has been inherited solely to their families.

Therefore, it can be concluded that the communication for identity construction of Mahouts in Kui, Surin Province, serves as an important mechanism to communicate among the Khmer, Kui and Thai cultures. The Kui Mahouts have adapted themselves to survive in the age of globalization. The elephants have changed their role from dwelling in the house to performing as commanded by the director, or Mahout. As a result, personal identity of Kui Mahouts have been faded. The culture of by Kui Mahouts in Surin Province has been gradually transformed to become the capitalistic products in the globalization age.

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โลกปัจจุบันได้ก้าวเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์อย่างรวดเร็วประชากรในประเทศต่าง ๆ สามารถรับข้อมูลข่าวสาร ความบันเทิงจากทั่วทุกมุมโลกได้สะดวก และรวดเร็ว ผ่านระบบต่าง ๆ เช่น ดาวเทียม เคเบิลใยแก้ว อินเทอร์เน็ต เป็นต้น การเข้ามาของกระแสโลกาภิวัตน์มีผลต่อวิถีชีวิตและการสื่อสารของหมอช่างในหมู่บ้านช่าง วัฒนธรรมการเลี้ยงช้าง และความเป็นอยู่ของหมอช่างชาวกูยและช่างในหมู่บ้านช่างจังหวัดสุรินทร์เปลี่ยนไป ช่างสุรินทร์เปลี่ยนบทบาทใหม่เป็น “ช่างนักแสดง” หมอช่างชาวกูยที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านช่างเปลี่ยนบทบาทใหม่เป็น “ผู้กำกับการแสดงของช่าง” ดังนั้นการสื่อสารจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างอัตลักษณ์ของหมอช่างชาวกูยจังหวัดสุรินทร์ให้คงอยู่ต่อไปในยุคนี้

ย้อนอดีตกลับไปเมื่อ ๒๐๐ กว่าปี ในสมัยสมเด็จพระที่นั่งสุริยามรินทร์ กษัตริย์องค์สุดท้ายแห่งกรุงศรีอยุธยาช้างเผือกสำคัญแตกโรงหนีเข้าป่ามาทางเมืองพิมาย พระองค์จึงโปรดฯให้ทหารออกติดตาม จนกระทั่งถึงเขตที่ชุมชนชาวกูยอาศัยอยู่ชาวกูยกลุ่มนี้เป็นพวกที่มีความชำนาญในการคล้องช้างและจับช้าง ในที่สุดก็สามารถติดตามช้างเผือกจนพบและนำกลับสู่กรุงศรีอยุธยา ด้วยความดีความชอบในครั้งนั้น ส่งผลให้หัวหน้าชาวกูยที่เป็นคณะติดตามช้างได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์พร้อมกับโปรดฯ ยกบ้านให้เป็นเมืองและหนึ่งในบรรดาหัวหน้าชาวกูยคือ “เชียงปุม” ซึ่งได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น “หลวงสุรินทร์ภักดี” และต่อมาได้เลื่อนบรรดาศักดิ์เป็น “พระยาสุรินทร์ภักดีศรีณรงค์ จางวาง” ผู้เป็นเจ้าเมืองคนแรกของจังหวัดสุรินทร์

กลุ่มชาวล่วยในจังหวัดสุรินทร์ได้อพยพจากเมืองอัตปือแสนแป (แสนปาง) ในแคว้นจำปาศักดิ์ ข้ามลำน้ำโขงเข้ามาทางอำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี เมื่อราว พ.ศ.2260 เข้าสู่อาณาจักรสยามที่อำเภอวารินชำราบ ชาวล่วยที่อพยพเข้ามาใช้ช้างเป็นพาหนะมีความรู้ ความชำนาญในการจับช้างป่ามาใช้งาน เมื่อมาตั้งถิ่นฐานในบริเวณป่าดง ต่างยึดอาชีพการจับช้างป่ามาใช้งานและฝึกจนเชื่องเอาไว้ขายเป็นรายได้ในครอบครัว บางครั้งก็จับช้างส่งให้ทางราชการเพื่อใช้ในการศึกสงครามด้วยการจับช้างและเลี้ยงช้าง ดังนั้นการฝึกช้างจึงเป็นวิชาชีพที่มีการถ่ายทอดและสืบทอดประจำตระกูล

มาจนถึงในปัจจุบัน (อารีย์ ทองแก้ว, 2535: 102-104)

บ้านตากกลาง ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ เป็นหมู่บ้านที่ชาวบ้านมีอาชีพ คล่องซ้างป่ามาฝึกเป็นช่างงาน โดยเฉพาะช่างลากซุงในสมัยอดีตชาวบ้านตากกลางประกอบอาชีพ คล่องซ้างป่านำมาฝึกหัดจนเชี่ยวชาญได้และขายให้พ่อค้าที่ทำไม้ซุงในภาคเหนือ ช่างงานเหล่านี้ ส่วนใหญ่ซื้อไปจากบ้านตากกลาง จังหวัดสุรินทร์ เกือบทั้งสิ้น หรือนำซ้างไปรับจ้างลากซุงใน ภาคเหนือชาวบ้านตากกลางเป็นกลุ่มชาติพันธุ์กูย (ชาวไทยทั่วไปเรียกว่าชาวส่วย) ซึ่งเป็นกลุ่มในเขต จังหวัดสุรินทร์สมัยอดีต

ชาวบ้านตากกลางมีอาชีพคล่องซ้างป่า และเลี้ยงซ้างเป็นอาชีพมาตั้งแต่สมัยอดีต (ประกอบอาชีพกสิกรรมจำนวนน้อย) ชาวกูยที่มีอาชีพเลี้ยงซ้าง คล่องซ้างป่านี้ เรียกว่า “กูยประาะ” หรือ “กูยอะจิง” ภาษาเขมรเรียกว่า “กูยคำเรย” (ชาวกูยที่มีอาชีพกสิกรรม เรียกว่า “กูยมลอร์” หรือ “กูยมลัวร์” ภาษาเขมรเรียกว่า “กูยแสร”) หมอซ้างชาวกูยมีบทบาทเป็นผู้นำในการออกคล่องซ้าง และมีหน้าที่หลักคือ การเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับซ้างทุกประเภท การรักษาซ้างโดยใช้สมุนไพรในท้องถิ่น การฝึกซ้าง เป็นต้น ในอดีตการจะออกไปคล่องซ้างแต่ละครั้ง หมอซ้างหรือ บางที่เรียกว่า “หมอซ้างใหญ่” (กำลังพืด) จะมีหน้าที่ต่างๆ เช่น การทำพิธีเช่นผีบรรพบุรุษ (การ เช่นผีปะกำ) การทำพิธีการล้างกายและจิตใจให้สะอาด การเลื่อนตำแหน่งของหมอซ้างแต่ละคน หลังเสร็จสิ้นการคล่องซ้างแล้วหมอซ้างจะทำพิธีตั้งลา ซึ่งจะถือว่าการเดินทางเข้าไปคล่องซ้างป่า เสร็จสิ้นลงแล้ว โดยการเป่าสะเนงเกล (เขาควย) เป็นสัญญาณ (สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาค อีสาน เล่ม 1, 2542: 233-234)

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและกัมพูชา พ.ศ.2500 การเมืองในประเทศกัมพูชาเริ่มมีการ เปลี่ยนแปลง ภายใต้การปกครองของเจ้าสีหนุการเจรจาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างไทยและกัมพูชา มีปัญหาการเจรจาเรื่องเขาพระวิหาร ในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2501 ผู้นำและหนังสือพิมพ์ ตลอดจน วิद्यุกระจายเสียงของกัมพูชาและไทยระดมโจมตีกันหนัก กัมพูชาประกาศตัดความสัมพันธ์ทางการ พุดไทย ในปี พ.ศ.2502 กัมพูชาทำเรื่องยื่นฟ้องต่อศาลโลก กล่าวหาว่าไทยยึดครองดินแดนกัมพูชา โดยเฉพาะเขาพระวิหารที่มีกำลังไทยไปตั้งที่เขาพระวิหาร ศาลโลกตัดสินคดีเขาพระวิหารที่กัมพูชา ยื่นฟ้องต่อไทย คำตัดสินให้กัมพูชาได้สิทธิครอบครองเขาพระวิหาร ไทยยอมรับคำตัดสินของศาล โลกโดยยอมรับคำพิพากษา แต่ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและกัมพูชาได้ยุติลง (ชุมพล เลิศรัฐการ, 2536:118-124)

ฉะนั้นชาวกูยบ้านตากกลางจึงใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่กับการคล่องซ้าง ฝึกซ้าง เลี้ยงซ้าง ใน รอบปีหนึ่ง ๆ ด้วยอาชีพการเป็นหมอซ้างดังกล่าวชาวกูยที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านตากกลางจึงสามารถ ดำรงชีพได้อย่างเป็นสุข ในพ.ศ.2504 การเดินทางไปคล่องซ้างในป่ากัมพูชาจึงยุติลง เนื่องจาก ชายแดนประเทศเขมรเกิดสงครามภายในประเทศ และมีสาเหตุจากความสัมพันธ์ระหว่างไทยและ

กัมพูชา”คดีเขาพระวิหาร” ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้การคล้องช้างต้องหยุดชะงัก ประกอบกับรัฐบาลไทยมีนโยบายปิดป่า โดยเฉพาะป่าไม้สักในภาคเหนือถูกกำหนดเป็นไม้หวงห้าม ชาวภูยกบ้านตากกลางที่มีอาชีพเลี้ยงช้างเดินทางไปรับจ้างลากซุงภาคเหนือ จึงขาดรายได้ประกอบกับป่าริมฝั่งน้ำมูล อำเภอท่าตูม ซึ่งเป็นป่าสาธารณะใช้เป็นที่ปล่อยช้างของชาวบ้านตาก กลางถูกนายทุนบุกรุกครอบครอง ผู้เลี้ยงช้างจึงต้องพาช้างเร่ร่อนรับจ้างทั่วไปในภาคกลางและภาคอื่นๆ และให้ความใส่ใจที่จะเลี้ยงช้างน้อยลง

ถึงแม้ว่าทางราชการจังหวัดสุรินทร์และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พยายามที่จะอนุรักษ์อาชีพเลี้ยงช้างไว้ โดยการจัดงานช้างประจำปีเพื่อให้หมอช้างชาวภูยกเห็นความสำคัญ of ช้างและคนเลี้ยงช้าง แต่กระนั้นก็ตามหมอช้างชาวภูยกบ้านตากกลางยังต้องมีความลำบากยากแค้นในการเลี้ยงช้างอยู่มากในปัจจุบันนี้และการเลี้ยงช้างในบ้านตากกลางก็ลดจำนวนลงไปมาก

เนื่องจากหมอช้างชาวภูยกในหมู่บ้านตากกลางมีประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อที่มีอัตลักษณ์เฉพาะตัว หมอช้างได้รับรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมการเลี้ยงช้างได้อย่างเหนียวแน่น ในงานประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ แม้ว่าวัฒนธรรมสมัยใหม่จะเข้ามามีบทบาทในสังคมชาวภูยกจนเกิดผลกระทบต่อคนรุ่นหลัง แต่ยังมีกลุ่มหมอช้างชาวภูยกรุ่นเก่าที่ยึดถือและปฏิบัติรักษาประเพณี วัฒนธรรมและพิธีกรรมดั้งเดิมเอาไว้ตลอดมาจนถึงปัจจุบันเช่น ประเพณีการบวชนาคช้าง การเสกศาลประกรรม พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับช้างและรวมถึงวัฒนธรรมการเลี้ยงช้าง

ชาวภูยกหมู่บ้านตากกลางมีการประกอบอาชีพหลากหลายเช่น ทำนา เลี้ยงช้าง ขายแรงงานทำไร่และค้าขาย แต่อาชีพที่สามารถนำรายได้กลับสู่หมู่บ้านมากที่สุดก็ยังคงมาจากช้าง ซึ่งสร้างรายได้ให้กับหมู่บ้านตากกลาง เช่น การซื้อขายช้าง การนำช้างไปลากไม้ การรับจ้างตามปางช้างหรือสวนสนุก การเดินทางท่องเที่ยว การถ่ายโฆษณาและภาพยนตร์และการเดินทางไปต่างประเทศ ปัจจุบันทางราชการอนุญาตให้นำช้างออกนอกประเทศได้ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับการเผยแพร่ชื่อเสียง และการท่องเที่ยวของประเทศไทยเท่านั้น ประเทศที่ช้างเดินทางไปเผยแพร่วัฒนธรรมของประเทศไทยเช่น ประเทศจีน ญี่ปุ่น และอินโดนีเซีย (พิทยา หอมไกรลาส , 2545:126-127)

เมื่องานในหมู่บ้านมีน้อยหมอช้างชาวภูยกและช้าง จึงจำเป็นต้องออกจากหมู่บ้านเพื่อไปทำงานยังต่างท้องถิ่นและบางรายถ้ามีโอกาสได้ไปทำงานในต่างประเทศ จากการที่หมอช้างได้มีโอกาสไปมีปฏิสัมพันธ์กับคนนอก แนวคิดความเชื่อและวิถีชีวิตได้มีการถ่ายทอดและผสมกลมกลืนกันกับวัฒนธรรมภายนอก การรับเอาแนวคิดและค่านิยมสมัยใหม่เข้ามาทำให้บางกลุ่มละทิ้งความเชื่อและประเพณีดั้งเดิม บางส่วนมีการรับเอาวัฒนธรรมจากสังคมภายนอกเข้ามาโดยผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ วิทยุ เป็นต้น จากอิทธิพลของสื่อมีผลต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมการเลี้ยงช้างของคนรุ่นหลัง การรับวัฒนธรรมภายนอกเข้ามาทำให้วิถีชีวิตมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อความ

สะดวกและง่ายต่อการดำเนินชีวิตของคนรุ่นใหม่ ในยุคที่ระบบทุนนิยมเน้นขายวัตถุมากกว่าเรื่องของจิตใจ แต่มีบางส่วนที่ยังคงยึดมั่นในประเพณีและความเชื่อเดิมอยู่

การเข้ามาของกระแสโลกาภิวัตน์มีผลต่อวิถีชีวิต และวัฒนธรรมการเลี้ยงช้างของหมอช้างชาวกูยในหมู่บ้านตากกลางจังหวัดสุรินทร์ ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ผลของกระแสโลกาภิวัตน์ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านวิถีชีวิต วัฒนธรรมการเลี้ยงช้าง และความเป็นอยู่ของหมอช้างชาวกูยและช้างในหมู่บ้านช้างจังหวัดสุรินทร์ ในอดีตการใช้ประโยชน์จากช้างในฐานะที่ช้างเป็นแรงงาน และเป็นสัตว์พาหนะได้ถูกแทนที่ด้วยเครื่องจักรเครื่องยนต์ ปัจจุบันนี้ช้างในหมู่บ้านตากกลางได้เปลี่ยนบทบาทใหม่เป็น “ช้างนักแสดง” เช่น ช้างเตะฟุตบอล ช้างแสดงหนัง ช้างวาดรูปศิลปะ ช้างร่วมขบวนแห่บวชนาคและการหาเสียงของนักการเมือง ช้างนำเที่ยวตามปางช้างและสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงต่างๆ ที่เป็นจุดสนใจของนักท่องเที่ยว เพื่อความอยู่รอดของครอบครัวหมอช้างจึงมีการเปลี่ยนแปลงบทบาท และปรับเปลี่ยนตัวตนเพื่อความอยู่รอดในยุคเศรษฐกิจระบบทุนนิยมนี้ หมอช้างชาวกูยที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านตากกลางได้เปลี่ยนบทบาทใหม่เป็น “ผู้กำกับการแสดงของช้าง” ดังนั้นการเข้ามาของกระแสโลกาภิวัตน์ จึงมีอิทธิพลต่อการสื่อสารในการสร้างอัตลักษณ์ของหมอช้างชาวกูยจังหวัดสุรินทร์

จากเหตุผลดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาว่า การที่กระแสโลกาภิวัตน์เข้ามามีผลต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมในการเลี้ยงช้างของหมอช้างชาวกูย โดยเน้นศึกษาเรื่องการสื่อสารเพื่อสร้างอัตลักษณ์ของหมอช้างจังหวัดสุรินทร์ว่ามีรูปแบบการสื่อสารอย่างไร มีการให้ความหมายและคุณค่าเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของหมอช้างเป็นอย่างไรในยุคโลกาภิวัตน์ รวมถึงมีการถ่ายทอดอัตลักษณ์ของหมอช้างชาวกูยจังหวัดสุรินทร์มีวิธีการการถ่ายทอดอย่างไรในยุคโลกาภิวัตน์

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการสื่อสารเพื่อสร้างอัตลักษณ์ของหมอช้างชาวกูยจังหวัดสุรินทร์
2. เพื่อศึกษาการให้ความหมายและคุณค่าเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของหมอช้างชาวกูยจังหวัดสุรินทร์ในยุคโลกาภิวัตน์
3. เพื่อศึกษาการถ่ายทอดอัตลักษณ์ของหมอช้างชาวกูยจังหวัดสุรินทร์ในยุคโลกาภิวัตน์

1.3 ปัญหาวิจัย

1. การสื่อสารเพื่อสร้างอัตลักษณ์ของหมอช้างชาวกูยจังหวัดสุรินทร์มีรูปแบบการสื่อสารอย่างไร

2. การให้ความหมายและคุณค่าเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของหมอช่างชาวกูยจังหวัดสุรินทร์ในยุคโลกาภิวัตน์เป็นอย่างไร

3. การถ่ายทอดอัตลักษณ์ของหมอช่างชาวกูยจังหวัดสุรินทร์มีวิธีการถ่ายทอดในยุคโลกาภิวัตน์อย่างไร

1.4 ขอบเขตการวิจัย

1. การสื่อสารเพื่อสร้างอัตลักษณ์ของหมอช่างชาวกูยจังหวัดสุรินทร์ครั้งนี้มุ่งศึกษาเฉพาะรูปแบบการสื่อสารทางวัฒนธรรม โดยขอบเขตของเนื้อหามุ่งศึกษาด้านวัฒนธรรมการเลี้ยงช้างและวิถีชีวิตของหมอช่างชาวกูยจังหวัดสุรินทร์

2. การศึกษานี้มุ่งศึกษาเฉพาะหมอช่างชาวกูยซึ่งอาศัยอยู่ในพื้นที่หมู่บ้านช้าง (หมู่บ้านตากลาง) อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ มุ่งศึกษาเฉพาะกลุ่มของผู้สนับสนุนหมอช่างซึ่งมีส่วนร่วมกิจกรรมกับหมอช่างในการแสดงของช้างจังหวัดสุรินทร์

3. เนื่องจากชาวส่วยมีการออกเสียงเรียกชื่อแตกต่างกันออกไปหลายอย่าง เช่น กวย กูย โกย และส่วย ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยขอใช้คำว่า “กวย” เพื่อใช้เรียกชาวส่วยที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านตากลาง ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์เท่านั้น

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยเรื่องการสื่อสารเพื่อสร้างอัตลักษณ์ของหมอช่างชาวกูยจังหวัดสุรินทร์แก่ผู้ที่สนใจทั่วไปสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในงานวิจัยต่อไปได้

2. เพื่อเป็นแนวทางและข้อเสนอแนะในการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนอื่นๆ ในสังคมไทยต่อไปได้

1.6 นิยามศัพท์

1. โลกาภิวัตน์ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาจากยุคปัจจุบันสู่ออนาคต การแพร่กระจายไปทั่วโลก การที่ประชาคมโลกไม่ว่าจะอยู่ ณ จุดใด สามารถรับรู้ สัมพันธ์ หรือรับผลกระทบจากสิ่งที่เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว กว้างขวาง ซึ่งเนื่องมาจากการพัฒนาระบบสารสนเทศเป็นต้น (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542)

โลกาภิวัตน์ หมายถึง กระบวนการที่ทำให้การผลิตแบบเดียวกันทั่วโลก กระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจและธุรกิจในยุคทุนนิยมข้ามชาติเสรี ที่ทำให้บริษัทขนาดใหญ่ซึ่งมีเครือข่ายอยู่ทั่วโลก ผลิตและดำเนินงานจากมุมมองของโลกทั้งโลกไม่ว่าจะในเรื่องของเทคโนโลยี

ต้นทุนแหล่งที่มาการบริการลูกค้า ยุทธศาสตร์การร่วมมือและการแข่งขัน เป็นต้น บริษัทเหล่านี้พร้อมที่จะเคลื่อนย้ายทุน โรงงาน สำนักงาน ซื้อวัตถุดิบและดำเนินการผลิตขายหรือดำเนินการขั้นตอนต่างๆไปที่ใดก็ได้ในโลก เหมือนโลกไม่มีพรมแดนอีกต่อไป บริษัทข้ามชาติเหล่านี้จะผลิตสินค้าที่มีลักษณะมาตรฐานเดียวกันหรือใกล้เคียงออกจำหน่ายทั่วโลก และสร้างค่านิยมความต้องการแบบเดียวกันให้กับคนทั้งโลก ในด้านวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการสื่อสารที่สามารถเชื่อมโยงถึงกันได้ไม่มีพรมแดน

ในงานวิจัยนี้หมายถึง การแลกเปลี่ยนและผสมผสานผ่านวัฒนธรรมระหว่างวัฒนธรรมเขมร วัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมกวยของหม้อซ่างชาวกุยหมู่บ้านตากกลางจังหวัดสุรินทร์ ในด้านภาษา วิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมการเลี้ยงช้าง

2. การสื่อสาร หมายถึง การติดต่อระหว่างกันระหว่างมนุษย์เพื่อรับรู้ร่วมกันมีปฏิสัมพันธ์ มีปฏิริยาโต้ตอบและตอบสนองซึ่งกันและกัน

3. การสื่อสารเพื่อสร้างอัตลักษณ์ หมายถึง การสื่อสารทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นการสื่อสารระหว่างบุคคลที่มีถึงกันและกันด้วยการถ่ายทอด หรือเป็นการสืบทอดตั้งแต่บรรพบุรุษไปถึงอนุชนรุ่นหลัง จากรุ่นสู่รุ่น โดยประเพณีปฏิบัติต่อ ๆ กันมาอย่างเคร่งครัดและเหนียวแน่น

4. การสื่อสารผ่านวัฒนธรรม หมายถึง การสื่อสารที่มีไปถึงกันและกันด้วยการถ่ายทอดตั้งแต่บรรพบุรุษไปจนถึงอนุชนรุ่นหลัง การประเพณีปฏิบัติต่อ ๆ กันมาอย่างเคร่งครัด โดยผ่านการสื่อสารเพื่อสื่อสารวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของท้องถิ่นไปยังชาติอื่นที่มีวัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่แตกต่างกัน

5. อัตลักษณ์ หมายถึง ตัวตนซึ่งมีลักษณะเฉพาะตัว คือ ภาพลักษณ์ของแต่ละคน มุมมองที่เรามองตัวเราเองว่าเราคือใครและอยากให้คนอื่นเห็นเราแบบไหน โดยผ่านการแสดงออกต่อผู้อื่นทางด้านวิถีชีวิต ประเพณี พิธีกรรมและวัฒนธรรมการเลี้ยงช้างในหมู่บ้านซ่างจังหวัดสุรินทร์ เพื่อให้คนรับรู้ความเป็นตัวตนของตนเอง ลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคล ซึ่งแสดงออกต่อผู้อื่น และลักษณะดังกล่าวนี้ จะช่วยให้ผู้อื่นสามารถบ่งชี้บุคคลนั้นได้ว่า “ฉันคือใคร”

ในงานวิจัยนี้หมายถึง ตัวตนของหม้อซ่างที่แสดงออกต่อผู้อื่นในการเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมที่เกี่ยวกับช้างซึ่งสะท้อนให้เห็นจากวิถีชีวิต พิธีกรรม ประเพณี และวัฒนธรรมการเลี้ยงช้าง

6. รูปแบบการสื่อสาร หมายถึง วิธีการสื่อสาร รูปแบบการสื่อสาร ลักษณะการพูดคุย การมีปฏิสัมพันธ์กันและการอยู่ร่วมกันของหม้อซ่างชาวกุย รวมถึงการสื่อสารทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นการรับวัฒนธรรมอื่นๆเข้ามาผสมกับวัฒนธรรมกวย

7. หมอช่างชาวกูย หมายถึง คนที่มีความชำนาญในการคล้องช้างป่าหรือจับช้างป่า ฝึกสอนช้าง และประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับช้างทุกได้ประเภทโดยใช้ความรู้ ความสามารถเกี่ยวกับคาถาอาคมด้านวิชาศาสตร์

8. ชาวกูย หมายถึง ประชาชนชาวไทยเชื้อสายกูยที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านช้าง ตำบลกระโพ อำเภอนาทม จังหวัดสุรินทร์ ในที่นี้คือ กูยอะจิง (ส่วยช้าง) เรียกชื่อกลุ่มนี้ตามลักษณะสำคัญของความสามารถในความชำนาญในการคล้องช้าง การเลี้ยงช้าง การมีวิถีชีวิตที่ผูกพันอยู่กับช้าง ลักษณะสำคัญนี้ได้สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ

9. การให้ความหมาย หมายถึง การอธิบายคุณลักษณะของอัตลักษณ์ของหมอช่างชาวกูย ในงานวิจัยนี้หมายถึง กระบวนการที่หมอช่างชาวกูยและกลุ่มผู้สนับสนุนตีความหรืออธิบายอัตลักษณ์ของหมอช่างชาวกูย

10. การให้คุณค่า หมายถึง ความภาคภูมิใจ ความมีศักดิ์ศรี การมีเกียรติ ความเคารพ ความเชื่อ ฐานะทางสังคมและการมีรายได้

11. การถ่ายทอด หมายถึง การดำรง และการรักษาพิธีกรรม ประเพณี อันเดิมให้คงอยู่ ในงานวิจัยนี้หมายถึง การถ่ายทอดวิชาศาสตร์และวัฒนธรรมการเลี้ยงช้างให้คนรุ่นต่อ ๆ ไปได้

12. การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม หมายถึง การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมผู้ส่งสารอยู่ในวัฒนธรรมหนึ่ง ผู้รับสารอยู่ในอีกวัฒนธรรมหนึ่ง อาจเกิดแบบเผชิญหน้ากับคนที่อยู่ในประเทศเดียวกันเป็นคนสัญชาติเดียวกัน ต่อมาเกิดจากกลุ่มวัฒนธรรมที่ต่างกันเช่นการสื่อสารผ่านวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของท้องถิ่นไปยังชาติอื่นที่มีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่แตกต่างกันระหว่างวัฒนธรรมเขมร วัฒนธรรมไทย และวัฒนธรรมกูย

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง “การสื่อสารเพื่อสร้างอัตลักษณ์ของหมอช่างชาวกูย จังหวัดสุรินทร์” ผู้วิจัยได้นำแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องไว้ในแนวคิดหลัก เพื่อเป็นกรอบในการวิเคราะห์และเป็นแนวทางในการศึกษา โดยมีกรอบแนวคิดทางทฤษฎี ดังต่อไปนี้

- 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม (Culture)
- 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับโลกาภิวัตน์ (Globalization)
- 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์ (Identity)
- 2.4 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม (Intercultural Communication)
- 2.5 การสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication)
- 2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากแนวคิดหลักนี้ จะช่วยอธิบายให้เห็นกระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างอัตลักษณ์ของหมอช่างชาวกูย จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งแต่ละแนวคิดนี้มีมุมมองที่กว้างและมีมิติทางวิชาการที่หลากหลาย งานวิจัยนี้จึงกำหนดขอบเขตด้วยการเน้นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเท่านั้น ดังมีรายละเอียดแนวคิดดังต่อไปนี้ คือ

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม (Culture)

คำว่า “วัฒนธรรม” คำนี้อาจมีความหมายแตกต่างกัน หากมองจากทิศทางของนักวิชาการต่างสาขา ความหมายและคำนิยามแรกของวัฒนธรรมได้ให้ไว้โดยนักมานุษยวิทยาชาวอังกฤษชื่อไทเลอร์ (Edward B.Tylor.1871) กล่าวว่าวัฒนธรรมคือ สิ่งทั้งหลายที่มนุษย์สร้างขึ้นอันได้แก่ความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ ศิลธรรม กฎหมาย ประเพณี รวมถึงสิ่งอื่น ๆ ที่มนุษย์คิดค้นสร้างสรรค์ขึ้นมาตลอดจนลักษณะนิสัยใจคอของมนุษย์เอง ซึ่งมนุษย์ได้รับมาในฐานะเป็นสมาชิกของสังคม (วราคม ทีสุกะ, 2544: 63)

พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2485 ให้ความหมายและคำนิยาม วัฒนธรรมว่าได้แก่ลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติ ศีลธรรมอันดีของประชาชน อันได้แปลงรูปออกมาเป็นวัฒนธรรมไทย 4 สาขา กล่าวคือ คติธรรม เนติธรรม วัตถุประสงค์และสัทธิธรรม ในระยะเวลาต่อมาอีก นักปราชญ์ไทย ได้พยายามถ่ายทอดความหมายและคำนิยามวัฒนธรรมที่แตกต่างออกไปกล่าวคือ

วัฒนธรรม คือ สิ่งที่มนุษย์ผลิตสร้างขึ้นเพื่อความเจริญงอกงามในวิถีชีวิตส่วนรวม

วัฒนธรรม คือ วิถีชีวิตของมนุษย์ในส่วนรวมที่ถ่ายทอดกันได้ เรียนกันได้

วัฒนธรรม คือ สิ่งอันเป็นผลผลิตของส่วนรวมที่มนุษย์ได้เรียนรู้มาจากคนแต่ก่อนที่สืบทอดเป็นประเพณีกันมา

วัฒนธรรม คือ ความคิดเห็น ความรู้สึก ความประพฤติและกิริยาอาการหรือการกระทำใด ๆ ของมนุษย์ในส่วนรวม ลงรูปเป็นพิมพ์เดียวกันและสำแดงออกมาให้ปรากฏเป็นภาษา ศิลปะ ความเชื่อ ระเบียบ ประเพณี เป็นต้น

วัฒนธรรม คือ มรดกแห่งสังคมซึ่งสังคมรับ และรักษาไว้ให้เจริญงอกงาม

วัฒนธรรมไทย แบ่งออกเป็น 5 สาขา คือ

1. สาขาศิลปกรรม ประกอบไปด้วยเรื่องเกี่ยวกับภาษา วรรณกรรม ละคร นาฏศิลป์ ดนตรี จิตรกรรม สถาปัตยกรรม ประติมากรรมและศิลปะ การแสดงอื่น ๆ
2. สาขามนุษยศาสตร์ ประกอบไปด้วยเรื่องคุณธรรม จริยธรรม คำนิยม ขนบธรรมเนียม ประเพณี กฎหมาย การปกครอง ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ปรัชญา
3. สาขาช่างฝีมือ ประกอบไปด้วยเรื่องการเย็บปักถักร้อย แกะสลัก การทอ จักสาน เครื่องถม เครื่องเงิน เครื่องทอง
4. สาขากีฬาและนันทนาการ ประกอบไปด้วยเรื่องมวยไทย กระบี่กระบอง ตะกร้อ การละเล่นพื้นเมือง ฯลฯ
5. สาขาคหกรรม ประกอบไปด้วยเรื่องระเบียบในการกินอยู่ มารยาทในสังคม การแต่งกาย การตกแต่งเคหสถาน การดูแลเด็ก ฯลฯ

วัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดอัตลักษณ์ของชาติและเป็นมรดกทางภูมิปัญญาของมนุษย์

วัฒนธรรมไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นเอง วัฒนธรรมเป็นประดิษฐกรรมเชิงสร้างสรรค์จากภูมิปัญญาของมนุษย์และวัฒนธรรมเป็นสมบัติของส่วนรวม จึงต้องมีการเรียนรู้เพื่อการรักษาการสืบสานหรือการถ่ายทอดร่วมกัน โดยที่ทุกคนเป็นสมาชิกของสังคมต้องมีส่วนร่วมโดยตลอด ดังนั้นวัฒนธรรมจึงเป็นมรดกของสังคมมิใช่ของใครคนใดคนหนึ่ง

ในวัฒนธรรมในสังคมหนึ่งย่อมมีความแตกต่างจากวัฒนธรรมของสังคมอื่น ผู้คนหนึ่งย่อมมีบุคลิกภาพเฉพาะตัวที่ไม่เหมือนบุคลิกภาพของคนในสังคมอื่น ตัวอย่างเช่นคนไทยย่อมไม่เหมือนคนชาติอื่น ที่เป็นเช่นนี้เพราะว่าวัฒนธรรมไทย คนไทยได้รับการอบรมสั่งสอนและเจริญเติบโตอยู่ในสิ่งแวดล้อมของสังคมไทย ในขณะที่คนชาติอื่นก็มีวัฒนธรรมของตนเองได้รับการอบรมบ่มนิสัยและเจริญเติบโตอยู่ในสิ่งแวดล้อมแบบนั้น ข้อเท็จจริงนี้บอกเราว่า การทำ การพูด การคิด ที่เรียกรวมว่า “พฤติกรรมทางสังคม” (Social behaviour) นั้นได้รับอิทธิพลโดยตรงจากวัฒนธรรมของสังคม ซึ่งหมายถึงลักษณะนิสัยเฉพาะบุคคล เรียกว่าบุคลิกภาพ (Personality) ถ้าหมายถึงบุคลิกภาพของสังคมก็เรียกว่าลักษณะประจำชาติ (National characteristics) ลักษณะประจำชาติก็จะส่งผลเป็นอัตลักษณ์ของชาติ จึงเห็นได้ว่าการที่ชาติหนึ่ง ๆ มีอัตลักษณ์ของชาติของตนเป็นผลมาจากการมีวัฒนธรรมเฉพาะของตนเอง

ในอดีตจังหวัดสุรินทร์เคยเป็นแหล่งอารยธรรมและวัฒนธรรมที่เจริญรุ่งเรือง และมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกลุ่มชนที่เข้ามาครอบครอง วัฒนธรรมที่ปรากฏในปัจจุบันเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงอัตลักษณ์เฉพาะตัว ที่บรรพบุรุษได้สืบทอดความเจริญและวัฒนธรรมมายาวนานนับพันปี จากภูมิปัญญาของบรรพบุรุษชาวสุรินทร์ หมู่บ้านช้างเป็นอีกหมู่บ้านหนึ่งในจังหวัดสุรินทร์ที่มีประวัติความเป็นมาและมีวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรมเป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นเฉพาะตัว หมอช้างเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่มีความผูกพันกับคนในหมู่บ้านช้างมาเป็นเวลานาน โดยเฉพาะหมอช้างเป็นศูนย์กลางของการสื่อสารกับคนในสังคม หมอช้างเป็นผู้สร้างอัตลักษณ์และเป็นผู้สืบทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นของหมู่บ้านช้างในจังหวัดสุรินทร์ ร่วมกันกับสมาชิกในหมู่บ้านช้าง วัฒนธรรมและพิธีกรรมการคล้องช้างจึงเป็นมรดกของสังคมมิใช่ของใครคนใดคนหนึ่ง จึงจำเป็นต้องได้รับการอนุรักษ์จากคนรุ่นหลังให้สามารถดำรงอยู่ในสังคมต่อไป

วัฒนธรรมเปลี่ยนแปลง สังคมเปลี่ยนแปลง

การเปลี่ยนแปลงเป็นธรรมชาติของสิ่งทั้งหลาย บางทีก็มีคำกล่าวว่าคุณของการเปลี่ยนแปลงคือ กฎของธรรมชาติ แต่การเปลี่ยนแปลงอาจมีได้หลายแบบ บางกรณีกล่าวว่าเป็นกฎของธรรมชาติเพราะมันค่อยเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาที่ยาวนาน บางกรณีก็เปลี่ยนแปลงเพราะ

มนุษย์เข้าไปทำให้เกิดขึ้นอย่างมีเจตนาอย่างที่เราเรียกว่าเปลี่ยนแปลงอย่างมีแผน (Planned change) ตัวอย่างเช่นการเปลี่ยนแปลง การพัฒนาและโลกาภิวัตน์ ที่ระบบทุนนิยมเข้ามาบีบบังคับทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

หากมีการเปรียบเทียบกันระหว่างปัจจัยของการเปลี่ยนแปลงทั้งหลายนั้น ต้องถือว่าวัฒนธรรมเป็นปัจจัยหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบัน ตั้งแต่กำเนิดโลกในยุคแรกสุด แทบจะไม่เห็นการเปลี่ยนแปลงเพราะมันเกิดขึ้นอย่างช้า ๆ ค่อยเป็นค่อยไป อย่างเป็นธรรมชาติ ต่อมา มนุษย์รู้จักคิดค้นและประดิษฐ์เครื่องมือต่าง ๆ ขึ้น รู้จักการเพาะปลูก เลี้ยงปศุสัตว์ รู้จักการถนอมอาหาร รู้จักควบคุมธรรมชาติต่าง ๆ ได้มากขึ้น การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว มนุษย์รู้จักประดิษฐ์เครื่องอำนวยความสะดวกได้ดีเท่าไร ได้มากเท่าไร การเปลี่ยนแปลงก็ยิ่งเร็วขึ้นเท่านั้น จนเข้าสู่ยุคอุตสาหกรรม ระบบการผลิตจำนวนมากขึ้น ระบบการแพร่กระจายผลผลิตจำนวนมากขึ้น ระบบการบริโภคสิ่งเดียวกันแพร่กระจายไปทั่วโลก มนุษย์ผลิตเครื่องมือสื่อสารแพร่กระจายข้อมูลข่าวสารอย่างไร้พรมแดน อย่างที่กล่าวว่า “ใครใคร่ค้าค้า ใครใคร่ขายขาย ใครใคร่ส่งส่ง ใครใคร่รับรับ” นี่คือการสื่อสารอย่างเสรีและนี่คือโลกยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ (IT society) ทั้งหมดนี้ ก็เพื่อจะชี้ให้เห็นว่าสังคมเปลี่ยนแปลงเพราะวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลง และจะเกิดการเปลี่ยนแปลงเรื่อยไป จากเดิมซึ่งหากินอยู่ในป่าของหมู่บ้านช้าง แต่ปัจจุบันช้างอยู่ในป่าคอนกรีตที่เต็มไปด้วยมลภาวะที่ไม่เหมาะกับการดำเนินชีวิตของคนและช้าง เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงเพราะวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลง วิถีชีวิตของช้างและหมอช้างจึงจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้เข้ากับสังคมที่มีการเคลื่อนตัวไปตามกระแสโลกาภิวัตน์

วัฒนธรรมท้องถิ่นและวัฒนธรรมโลกาภิวัตน์

มีหลักอยู่ 2 คำ คือคำว่าท้องถิ่น (Local) และคำว่าโลกาภิวัตน์ (Globalization) “ท้องถิ่นบ่งบอกถึงสังคมในวงแคบหรือสังคมเฉพาะที่เฉพาะแห่ง อาจหมายถึงชุมชนเล็ก ระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอหรือจังหวัด (หรืออาจหมายถึงระดับประเทศ) เมื่อเทียบกับมาตรฐานสากลเช่นที่กล่าวว่า “ขณะนี้เวลา 13.00 น.เวลามาตรฐานกรีนิช (Greenwich mean time) ตรงกับ 20. น.ของเวลาในประเทศไทย” “เวลาในประเทศไทย” ในกรณีนี้ที่กล่าวถึงคือ “เวลาในท้องถิ่น” ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า วัฒนธรรมในท้องถิ่น ได้แก่วัฒนธรรมในวงแคบ คือ วัฒนธรรมชุมชน วัฒนธรรมหมู่บ้าน วัฒนธรรมระดับตำบล อำเภอ จังหวัด วัฒนธรรมของประเทศหรือวัฒนธรรมภูมิภาคแล้วแต่กรณี

วัฒนธรรมท้องถิ่น หมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างอันเป็นผลที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น กล่าวอีกอย่างหนึ่งวัฒนธรรมท้องถิ่นคือ มรดกสังคมท้องถิ่นซึ่งจะมีอัตลักษณ์ของท้องถิ่นนั้น สิ่ง

หนึ่งที่ยังบอกรวมถึงวัฒนธรรมท้องถิ่นคือพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ในพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเราจะพบเห็น และศึกษาประดิษฐกรรมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเครื่องคักสัตว์ คักปลา จอบ เสียม ไถ มีดพรว้า ขวาน ฆนุ หน้าไม้ รวมถึงเครื่องเย็บปักถักร้อย ตลอดจนอุปกรณ์ทางศิลปวัฒนธรรมต่าง ๆ ในท้องถิ่นบางชิ้น เป็นสิ่งหายาก จึงยากที่คนรุ่นหลังจะพบเห็นและเข้าใจสิ่งเหล่านี้ถือว่าเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความภาคภูมิใจของท้องถิ่น

ส่วนคำว่า “โลกาภิวัตน์” หมายถึงสังคมในวงกว้าง บ่งบอกถึงโลกซึ่งมีความเป็นหนึ่งเดียว หมายถึงโลกเป็นสังคมเดียวกัน คนทั้งโลกก็คือคนของสังคมเดียวกัน ดังนั้น เมื่อกล่าวถึงวัฒนธรรมโลกาภิวัตน์จึงหมายถึงวัฒนธรรมซึ่งคนทั้งโลก ยอมรับได้เสมือนหนึ่งเป็นวัฒนธรรมของตัวเอง เช่นเมื่อมีการโฆษณาขึ้นหนึ่งใช้คำว่า “มวยไทย มรดกไทย มรดกโลก” ก็หมายรวมไปถึงการเป็น “มรดกโลก” ของมวยไทย เพราะเป็นที่ยอมรับกันทั่วโลก ชนชาติใดก็อาจฝึกมวยไทย หรือประกอบอาชีพเกี่ยวกับมวยไทย

เมื่อใช้คำว่า “ท้องถิ่น” และ “โลกาภิวัตน์” ในแง่ “วิสัยทัศน์” (Vision) โดยเฉพาะคำว่าโลกาภิวัตน์ หมายถึง การมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล ไร้พรมแดน วิสัยทัศน์ที่เป็นสากล (Internationalization) ตรงข้ามกับ “ท้องถิ่น” ที่บ่งบอกถึงความมีวิสัยทัศน์ที่คับแคบเฉพาะท้องถิ่น (Localization) จึงสั้น เต็มไปด้วยข้อจำกัด (วารคม ที่สุกะ, 2544: 63-71)

วัฒนธรรมในท้องถิ่นในการศึกษาครั้งนี้หมายถึง วัฒนธรรม ประเพณี และพิธีกรรมของหมอซ้างซึ่งมีการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง จนเกิดกลายเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของหมอซ้างลูกหลานชาวกูย หมู่บ้านซ้าง จังหวัดสุรินทร์ และที่หมู่บ้านซ้าง จังหวัดสุรินทร์มีพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นชื่อว่า ศูนย์ศึกษาซึ่งมีเรื่องราวของซ้างและประวัติความเป็นมาของชาวกูยกับซ้าง อุปกรณ์ในการจับซ้างและขนบธรรมเนียมประเพณีที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ

การแสดงซ้างจังหวัดสุรินทร์ ซึ่งเป็นเหมือนอัตลักษณ์ประจำจังหวัด การแสดงของซ้างจะเน้นให้นักท่องเที่ยวได้เห็นถึงวิถีชีวิต ความผูกพันของคนและซ้างที่มีมาแต่โบราณ แล้วยังแสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมท้องถิ่นที่กลายเป็นวัฒนธรรมของจังหวัดสุรินทร์ ความผูกพันของซ้างกับชนพื้นเมืองหรือ “ชาวช่วยหรือชาวกูย” ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถมองเห็นการดำเนินชีวิตของคนและซ้างไปพร้อม ๆ กัน พิธีเช่นผีประกรรมซึ่งเป็นพิธีกรรมอันสำคัญ ก่อนที่ชาวกูยจะออกไปคล้องซ้างในป่า ในพิธีนี้ความซ้างจะต้องทำพิธีบูชาผีก่อน เนื่องจากเชื่อว่าจะทำให้ซ้างเชื่องไม่ทำอันตรายซึ่งผู้ที่ผู้นำและสืบทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นคือ “หมอซ้าง” ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความสำคัญที่พยายามสืบทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นนี้ให้คงอยู่ในยุคระบบทุนนิยม ที่มีกระบวนการกระแสโลกาภิวัตน์เป็นตัวขับเคลื่อนให้เกิดความเปลี่ยนแปลง

การศึกษาในงานวิจัยครั้งนี้แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม ช่วยอธิบายเกี่ยวกับวิถีชีวิตของ หมอช่างในส่วนของวัฒนธรรม ประเพณี และพิธีกรรมที่เกี่ยวกับช่างที่มีการสืบทอดกันมาจน กลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของหมอช่างชาวกูย เช่น การเซ่นไหว้ศาลประกรรม และพิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งหมอช่างได้เรียนรู้มาจากบรรพบุรุษที่สืบทอดเป็นประเพณี และวัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดอัตลักษณ์และเป็นมรดกของสังคมที่สมาชิกในชุมชนมีการเรียนรู้เพื่อการรักษา การสืบสานหรือการ ถ่ายทอดร่วมกันโดยสมาชิกมีส่วนร่วมในการสืบทอด

2.2 แนวคิดโลกาภิวัตน์ (Globalization)

โลกาภิวัตน์ เป็นคำที่แปลมาจากภาษาอังกฤษ Globalization ซึ่งมีผู้รู้ให้ความหมายไว้ เฉพาะว่า โลกไร้พรมแดน คำว่าโลกไร้พรมแดน เข้ามาสู่สังคมไทยในยุคที่เรียกว่าไอที (IT = Information Technology) โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ เมื่อมีการเกิดเครือข่ายโทรคมนาคมที่โยงใยทั่วโลก ด้วยระบบคอมพิวเตอร์ที่เรียกว่า Internet (International Network)

โลกาภิวัตน์ (Globalization) คือ การขยายตัวของการสะสมทุนและการค้าและการล่า อาณานิคมในช่วงปี 2043 (1500) ถึงปี 2293 (1750) ได้กลายเป็นเงื่อนไขสำคัญของการพัฒนาทุน อุตสาหกรรมในยุโรป จะเห็นได้ว่า กำเนิดของทุนได้นำไปสู่การเชื่อมโยงของเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมระหว่างทวีปสี่ทวีปเข้าด้วยกัน คือ ยุโรป อเมริกา แอฟริกา และเอเชีย โดยมี ศูนย์กลางของการพัฒนาของระบบทุนโลก นี่คือนิยามของสิ่งที่เรียกว่า โลกาภิวัตน์ (Globalization) (เทียนชัย วงศ์ชัยสุวรรณ, 2539: 7- 8)

คำว่า “Globalization”(โลกาภิวัตน์) ได้ก่อตัวมาจากแนวคิดของ M.McLuhan (อ้างใน ลลนา สักดิ์ชูวงษ์, 2548:25) ในเรื่อง “หมู่บ้านโลก” (Globai village) ที่กล่าวว่า เนื่องจากการพัฒนา ของสื่อสมัยใหม่ที่สามารถเอาชนะอุปสรรค ด้านพื้นที่และกาลเวลาได้ สื่อดังกล่าวสามารถเชื่อม ร้อยประเทศทุกประเทศในโลกทั้งหมดให้เข้ามาอยู่ใกล้ชิดราวกับบ้านแต่ละหลังในหมู่บ้านเดียวกัน “โลก” จึงกลายเป็นหมู่บ้าน โลกขึ้นมา

ในช่วง 20-40 ปี ที่ผ่านมามีเกิดการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีและวัฒนธรรมที่ส่งผล ให้โลกปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วมาก ทำให้ประชากรในประเทศต่างๆสามารถรับ ข้อมูลข่าวสาร ความบันเทิงจากทั่วทุกมุมโลกได้สะดวก รวดเร็ว และชัดเจน ผ่านระบบต่าง ๆ เช่น ดาวเทียม เคเบิลใยแก้ว อินเทอร์เน็ต เป็นต้น สมาชิกในสังคมโลกมีโอกาสติดต่อกันได้โดยไม่มี พรมแดนในเชิงภูมิศาสตร์ขวางกั้นการบริโภคข้อมูลของบุคคลอีกต่อไป

การสื่อสารของโลกหลังทศวรรษที่ 1970 เป็นต้นมา การสื่อสารเริ่มขยายตัวจากระบบประเทศไปเป็นระบบโลกพร้อมกับการขยายตัวทางวัฒนธรรม มนุษย์สามารถเห็นเหตุการณ์ได้พร้อมกันสด ๆ โดยผ่านสื่อ เช่น กีฬาโอลิมปิก งานแจกรางวัลภาพยนตร์ฮอลลีวูด และแม้กระทั่งสงครามอ่าวเปอร์เซีย ลักษณะนี้ทำให้วัฒนธรรม ดนตรี ภาพยนตร์ รายการโทรทัศน์แผ่กระจายออกไป

สื่อโทรทัศน์ระดับโลกขยายตัวอย่างกว้างขวาง โดยผ่านสัญญาณดาวเทียมทำให้ประเทศยากที่จะสร้างรั้วกั้นการคุกคามทางวัฒนธรรมได้ แต่หลายประเทศก็พยายามที่จะต่อต้านการรุกรานนั้น ในขณะที่เดียวกันภายในประเทศกลับเกิด “ความหลากหลายทางวัฒนธรรมภายใน” (Intercultural university) เพราะสาเหตุของการแตกย่อยของผู้รับสาร และการเติบโตของกลุ่มชายขอบกลุ่มเล็กกลุ่มน้อย เช่น กลุ่มผู้อพยพ เป็นต้น

การเคลื่อนตัวหรือการพัฒนาของทุนระดับโลก ซึ่งมีการเริ่มต้นการเปลี่ยนแปลงในทศวรรษที่ 15-16 หรือเป็นช่วงของการขยายตัวของ การสะสมทุนและการค้า และการล่าอาณานิคม ในปี 1500-1750 จนกลายเป็นเงื่อนไขสำคัญของการพัฒนาทุนอุตสาหกรรมในยุโรปและการกำเนิดของทุนไปสู่การเชื่อมโยงของเศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรมระหว่างทวีปทั้งสี่ที่ทวีปเข้าด้วยกัน คือ ยุโรป อเมริกา แอฟริกา และเอเชีย โดยมียุโรปเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาของระบบทุน ซึ่งสภาพใหม่ของกระบวนการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงในระบบนี้เรียกว่า “โลกาภิวัตน์”

ดังเช่นประวัติศาสตร์ไทยตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 มาจนถึงยุคจอมพล ป. พิบูลสงคราม จนกระทั่งต่อเนื่องมาจนถึงยุคสมัยของการพัฒนาประเทศให้ทันสมัย ในช่วงปลายทศวรรษที่ 20 ประเทศไทยก็ยังต้องเผชิญกับกระแสโลกาภิวัตน์อีกเช่นเดิม หากว่าในการเผชิญครั้งใหม่นี้การสื่อสาร โดยเฉพาะสื่อมวลชนมีบทบาทที่สำคัญอย่างยิ่ง

ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ระบบเศรษฐกิจโลกกลายเป็นโลกาภิวัตน์ คือ พลังทุนเดิมใหญ่ทำให้เกิดการแข่งขันทางการค้า ทำให้การแข่งขันยิ่งทำได้ง่ายรายใหญ่ยังมีพลังทุนที่จะขยายต่อไปทั่วโลก ส่วนรายย่อยก็ถูกเปลี่ยนไป ขณะที่บางส่วนถูกระทบจนแพ้แต่บางส่วนก็ได้โอกาสขยายตัว การค้าโลกให้กว้างและเปลี่ยนแปลงมากด้วย และเทคโนโลยีก้าวไกลมีส่วนสำคัญหากองค์กรรู้จักนำมาใช้ได้อย่างเหมาะสม (ลลนา ศักดิ์ชูวงศ์, 2548:25-26)

ดังนั้นการเข้ามาของโลกาภิวัตน์ได้ส่งผลกระทบไปทั่วไม่ว่าจะเป็น สังคม การเมือง วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตของชุมชน สังคมเมืองและสังคมชนบทจำเป็นต้องมีการปรับตัวให้สามารถอยู่ได้ในยุคโลกาภิวัตน์

โลกาภิวัตน์กับวัฒนธรรมไทย

อานันท์ กาญจนพันธุ์ กล่าวถึง โลกาภิวัตน์กับวัฒนธรรมไทยว่า เป็นกระบวนการเปลี่ยนวัฒนธรรมให้กลายเป็นสินค้าในกระแสโลกาภิวัตน์คือ เมื่อเราเปลี่ยนคุณค่าหรือความรู้สึก และวัฒนธรรมให้กลายเป็นสินค้าแล้ว ผลกระทบที่เกิดขึ้นคือ ความหมายกลายเป็นจริงมากกว่าตัวสินค้าซึ่งเป็นสิ่งของ ความหมายกลับกลายเป็นตัวคุณค่าที่เปลี่ยนตัวสินค้าให้กลายเป็นของจริง หมายความว่า เราคิดว่าความหมายเป็นสิ่งที่มืออยู่จริง เป็นสิ่งที่มิแก่่นสาร ฉะนั้นเมื่อข่าวสารเรื่องนายโฆรสจะมาเมืองไทย เราก็มีความรู้สึกต่อต้านโดยอาศัยความรู้สึกชาตินิยมเข้ามา เพราะชาตินิยมคือความเป็นไทยต่าง ๆ เหล่านี้ ได้ถูกระบบทุนนิยมซึ่งนอกจากจะเปลี่ยน “วัฒนธรรม” ให้เป็น “สินค้า” แล้ว ยังกลับสร้างให้ “ความคิด” เป็น “จริง” ดังนั้นมิใช่เป็นเรื่องแคจิตใจ ความรู้สึก แต่เป็นเรื่องที่เป็นของจริง สามารถจับต้องได้

สภาพการเช่นนี้ที่เป็นจริงไม่ใช่สิ่งใหม่ สามารถอธิบายในความคิดแบบมาร์กซิสต์หรือแบบโพสต์โมเดิร์น สามารถอธิบายด้วยวิธีไหนก็ได้ทั้งนั้น ถ้าจะอธิบายแบบมาร์กซิสต์สถานการณ์ที่กำลังเปลี่ยนไป ในภาษามาร์กซิสต์เรียกว่า fetishism กล่าวคือทำให้วัฒนธรรมหรือคุณค่าเหล่านี้มีอำนาจเหนือตัวคน เช่น เงินตรา ซึ่งเป็นสิ่งที่เราผลิตขึ้นมาเพื่อเป็นสื่อในการแลกเปลี่ยน เป็นเรื่องของมูลค่าต่าง ๆ แต่ปรากฏว่าในกระบวนการทางวัฒนธรรม เรากลับเปลี่ยนให้เงินตรามีอำนาจเหนือตัวคนซึ่งเป็นผู้ผลิตเงินตรานั้นเอง ดังนั้นในเวลาเงินตราไม่ใช่เป็นเพียงเครื่องมือของมนุษย์เพื่อใช้ในการแลกเปลี่ยนเท่านั้น แต่เงินตราได้กลายมาเป็นเจ้าเหนือตัวมนุษย์เพราะเราไม่ได้มองเงินตราเป็นสื่อ แต่เรามองว่าเงินเป็นพระเจ้า

กระบวนการอย่างนี้ได้เกิดขึ้นกับวัฒนธรรมอื่น ๆ ทั่วไปคือ การเปลี่ยนให้วัฒนธรรมและคุณค่านั้นๆ มาเป็นเจ้าเหนือตัวคนซึ่งเป็นผู้ผลิตและเป็นผู้สร้างสิ่งนั้นอีกทีหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็ คุณค่าในเรื่องความเป็นไทย ที่เราคิดว่าเป็นของเรา เราพัฒนาขึ้นมา แต่ปรากฏว่าความเป็นไทยอยู่เหนือตัวคนซึ่งจะมีผลกระทบในแง่ที่มัลดทอนความเป็นมนุษย์ลงไป จนเริ่มมองไม่เห็นความเป็นคนเพราะยึดติดอยู่กับคุณค่าที่ถูกรอบงา

กระบวนการที่เกิดขึ้นในลักษณะนี้ กำลังผ่านเข้ามาอยู่ในกระแสและความเคลื่อนไหวของระบบทุนนิยมในปัจจุบัน กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ขณะนี้เรากำลังเข้าสู่สภาวะที่เรียกได้ว่า “กระบวนการโลกาภิวัตน์” เข้าสู่ระบบทุนนิยมที่สามารถเปลี่ยนทุกอย่างให้กลายเป็นสินค้าให้กลายเป็นสิ่งรอบงาตัวคนได้หมด จนแทบไม่เห็นคุณค่าของความเป็นคนหลงเหลืออยู่

ภายใต้กระแสระบบทุนนิยม ที่สามารถทำได้ถึงเพียงนี้ก็เพราะว่า มีการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีของการสื่อสาร กล่าวคือในอดีตนั้นทุนนิยมไม่สามารถทำได้กว้างไกลขนาดนี้ เพราะการสื่อสารไม่รวดเร็ว และไม่กว้างขวางเหมือนในปัจจุบัน เช่น โฆษณา เทคโนโลยีดิจิทัลหรือ

อีเมลล์ เป็นต้น เทคโนโลยีเหล่านี้เป็นเครื่องมือที่สำคัญของระบบทุนนิยม ซึ่งทำให้โลกาภิวัตน์มีอำนาจอย่างที่ได้ออกไปแล้ว

กระบวนการที่ขัดแย้งในตัวของโลกาภิวัตน์

ศึกษาในแง่มรดกวัฒนธรรมก็อาจจะช่วยให้มองโลกาภิวัตน์ว่า มีแง่มุมที่มองดูได้หลายด้านขึ้น ซึ่งมีใช้ถูกรวบงำเพียงอย่างเดียว จากการที่กระแสโลกาภิวัตน์มาเปลี่ยนวัฒนธรรมในรูปแบบต่าง ๆ โดยผ่านการท่องเที่ยว จนเราขายความเป็นไทยต่าง ๆ เป็นสินค้า เมื่อเราสร้างให้วัฒนธรรมต่างๆเป็นสินค้าจากกระบวนการเหล่านี้มากเข้าๆ เราก็จะยึดถือสิ่งนี้เป็นสรณะหรือเป็นจริง แล้วนำเอาคุณค่าและความหมายเหล่านี้ไปใช้เป็นเกณฑ์วัดคนอื่นหมดเลย ซึ่งจะก่อให้เกิดปัญหาเพราะว่าเรามองคนอื่นโดยไม่เห็นความเป็นมนุษย์ของเขา เพราะเราเอาคุณค่าและความหมายนี้เป็นตัววัด และเราไปเชื่อว่าคุณค่าและความหมายนั้นเป็นจริง

สิ่งที่เกิดขึ้นนี้เป็นผลด้านหนึ่งของกระแสโลกาภิวัตน์ในด้านลึก เพราะเมื่อก่อนเราเคยคิดว่า กระแสทุนนิยมทำให้คนมีความรู้สึกเป็นปัจเจกนิยมมากขึ้น แต่แท้ที่จริงความเป็นปัจเจกนิยมไม่ได้เกิดขึ้นในขั้นตอนของกระแสโลกาภิวัตน์ แต่เป็นขั้นตอนก่อนหน้านั้นแล้วนั่นคือขั้นตอนของการแสวงหาประโยชน์จากทุน แต่เมื่อมาถึงขั้นตอนทุนนิยมในยุคโลกาภิวัตน์ คนเราไม่เหลือแม้แต่ความเป็นปัจเจกบุคคลหมายความว่า ความเป็นปัจเจกบุคคลก็ยังไม่สำคัญเท่ากับการยึดถือคุณค่าที่ถูกทำให้กลายเป็นสินค้า และปล่อยให้คุณค่าที่กลายเป็นสินค้านั้นมีอำนาจเหนือตัวเรา จนกระทั่งเราไม่มีความเป็นคนเหลืออยู่

ดังนั้น โลกาภิวัตน์จึงไม่ใช่แค่เพียงเปลี่ยนคนให้กลายเป็นปัจเจกบุคคล แต่กระแสโลกาภิวัตน์เปลี่ยนปัจเจกบุคคลให้ไปยึดติดเฉพาะกับสิ่งที่เป็ผลผลิตของมนุษย์เราเอง อย่างที่กล่าวไป ภายใต้แรงกดดันของกระแสโลกาภิวัตน์ ที่จะมาเปลี่ยนและทำให้คนมองไม่เห็นคุณค่าของตัวเอง มองไม่เห็นคุณค่าของความเป็นคนไปยอมรับในคติบางอย่างซึ่งถูกทำให้เป็นสินค้า

การนิยามความหมายของโลกาภิวัตน์ คือ กระบวนการโลกาภิวัตน์เป็นพัฒนาขั้นตอนสุดท้ายของทุนนิยมที่เปลี่ยนสิ่งต่างๆให้เป็นสื่อของการซื้อขายแลกเปลี่ยน จากเดิมที่เป็นทรัพยากรแรงงานมาตัดดวงเอาแม้กระทั่งวัฒนธรรม ความรู้สึก คุณค่า และจิตใจของผู้คนให้เป็นสินค้าไปด้วย

บทสรุปกระแสโลกาภิวัตน์เป็นกระบวนการที่ติดตามมาของระบบทุนนิยม ในความเป็นจริงแล้วไม่มีใครสามารถคุมได้ทั้งกระบวนการ โลกาภิวัตน์เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องมาเพราะเป็นขั้นตอนพัฒนาการของทุนนิยม ซึ่งเป้าหมายนั้นชัดเจนก็คือ เพื่อที่จะสร้างกำไรสูงสุด ดังนั้นทุน

นิยมก็ต้องมีวิวัฒนาการของระบบเองซึ่งแน่นอน ก็อาจมีกลไกบางอย่างที่เอื้อให้เป็นอย่างนั้น เช่นระบบการสื่อสาร ที่ทำให้กระบวนการนี้ขยายตัวได้อย่างรวดเร็ว

แนวคิดเกี่ยวกับโลกาภิวัตน์กับวัฒนธรรมไทย ช่วยอธิบายกระบวนการเปลี่ยน วัฒนธรรมให้กลายเป็นสินค้าในกระแสโลกาภิวัตน์ วัฒนธรรมท้องถิ่นหรือประเพณีการคล้องช้าง ตลอดจนการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ของหมอช้างได้เข้าสู่กระแสโลกาภิวัตน์ที่มีเปลี่ยนวัฒนธรรม และประเพณีให้กลายเป็นสินค้าจากการที่กระแสโลกาภิวัตน์มาเปลี่ยนวัฒนธรรมในรูปแบบต่าง ๆ โดย ผ่านการท่องเที่ยว เช่น การแสดงประจำปีของช้างที่ จังหวัดสุรินทร์ จัดขึ้นประจำปีทุก ๆ ปี ช้าง กลายเป็นสินค้าและพิธีกรรมที่หมอช้างได้สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ กลายเป็นสินค้าที่ต้องแสดงให้ นักท่องเที่ยวได้ชม การลอคใต้ท้องช้างเพื่อความเป็นสิริมงคล งาช้างแกะสลักกลายเป็นสินค้าที่ ระลึก และการนั่งช้างเที่ยวรอบเมืองกลายเป็นสินค้าที่ขายให้นักท่องเที่ยว ดังจะเห็นได้ว่า โลกาภิวัตน์สามารถเปลี่ยนวัฒนธรรมท้องถิ่นให้กลายเป็นสินค้า แต่ก็มีขีดแย้งในตัวของโลกาภิวัตน์ด้วยเช่นกัน การกำหนดคุณค่าและความหมายของหมอช้างในด้านประเพณีและพิธีกรรมซึ่ง ถูกทำให้เป็นสินค้าเช่นเดียวกับวัฒนธรรมอื่น ๆ ในสังคมไทย

สื่อทัศน์กับโลกาภิวัตน์

อศวิน เนตรโพธิ์แก้ว กล่าวถึง สื่อทัศน์กับโลกาภิวัตน์ว่า ถ้าพูดถึงการเชื่อมต่อของโลก แล้ว รูปธรรมที่เห็นได้ชัดก็คือ การคมนาคม อย่างเช่น การที่คนไทยสามารถขึ้นเครื่องบินจาก ดอนเมืองแล้วไปโผล่ที่สนามบินเจเอฟเคที่นครนิวยอร์กในวันต่อมา (โดยไม่ต้องตั้งเข็มนาฬิกาใหม่ เพียงแต่กลับวันเป็นคืน) หรือการที่ชาวแคนเดียน เชื้อสายอินเดีย สามารถผลิตเพลินไปกับการ รับชม ภาพยนตร์ “ฮอลลีวู้ด” ในบ้านตัวเองได้ ฯลฯ นักวิชาการทางด้านมานุษยวิทยานามว่า Arjun Appadurai แบ่งมิติของโลกาภิวัตน์ออกเป็นหลายด้าน เพื่ออธิบายว่าปรากฏการณ์ใดและในมิติ ใดบ้าง จึงจะถือว่าเป็นเกิดกระบวนการ “โลกาภิวัตน์” ขึ้นแล้ว ซึ่ง Arjun Appadurai ได้เสนอมามี “ทัศนะ” อยู่หลายมิติดังต่อไปนี้

1. มนุษย์ทัศน์ (Ethnoscapes) หมายถึง การที่มนุษย์เราเคลื่อนย้ายภูมิลำเนาที่อยู่อาศัยจาก ที่หนึ่งไปสู่อีกที่หนึ่ง ทำให้เกิดการถ่ายเททางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มคนนั้น ๆ และระหว่าง กลุ่ม การอพยพถิ่นฐานดังกล่าวยังอาจหมายถึงการย้ายข้ามหมู่บ้าน หรือข้ามจังหวัดต่าง ๆ ภายใน เขตรัฐชาติ จนรวมไปถึงการโยกย้ายถิ่นฐานไปยังภูมิภาคหรือทวีปอื่น ๆ ซึ่งผลที่ตามมาคือ ความ เป็นชุมชนหนึ่ง ๆ จะไม่ได้ประกอบขึ้นแต่เพียงเพื่อนมนุษย์ ที่เหมือน “เรา” เท่านั้นแต่ประกอบไปด้วยพวกคนที่ เป็น “พวกเขา” ที่นับวันจะมากขึ้นเรื่อย ๆ

ในเมืองไทยโดยเฉพาะกรุงเทพมหานคร มิติทางด้านมนุษยทัศน์จะถูกพบได้ในตามถนนสี่ลม แยกสำเพ็ง หรือแยกพาหุรัด แต่ตรงนี้ไม่ได้หมายความว่าเฉพาะในสังคมเมืองเท่านั้นที่มีมิติดังกล่าว ปัจจุบันทั้งที่เหนือสุดและใต้สุดของประเทศไทย ก็ลาล่าไปด้วยนักท่องเที่ยวต่างชาติต่างภาษา ทั้งที่มาจากประเทศบ้านใกล้เรือนเคียงและที่ข้ามน้ำข้ามทะเลมาจากแดนไกลด้วย

ในจังหวัดสุรินทร์ก็พบการย้ายถิ่นฐานข้ามหมู่บ้านหรือข้ามจังหวัด เช่น การแต่งงานระหว่างคนจังหวัดสุรินทร์และคนกรุงเทพมหานคร การเข้ามาหางานทำของคนจังหวัดบุรีรัมย์หรือคนในจังหวัดใกล้เคียง และการเข้ามาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศต่างเข้ามาเที่ยวในงานแสดงประจำปีของช้างที่สนามแสดงช้างของจังหวัดสุรินทร์ทุก ๆ ปี หรือชาวต่างประเทศที่เข้ามาอาศัยอยู่ในจังหวัดสุรินทร์เพื่อมาพักผ่อน มาประกอบธุรกิจ เป็นต้น

2. ธานีทัศน์ (Financescapes) หมายถึง สภาพการไหลเวียนของเงินและเศรษฐกิจโลกที่สามารถเคลื่อนย้ายทุนจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งในชั่วพริบตา เพียงแค่กดปุ่มซื้อขายเงินตราในตลาดหุ้นสั่งตั้งของฮ่องกงหรือตลาดหุ้นโตเกียว ก็สามารถส่งผลกระทบต่อเงินมาถึงค่าเงินบาทในกรุงเทพมหานครได้ อย่างเช่นที่จอร์จ โซรอสได้ทดลองทำให้ดูมาแล้วทั้งในประเทศอังกฤษและประเทศไทย และอาจจะเป็นเพราะมิติทางทัศน์ที่ทำให้ภายหลังเดือนกรกฎาคม ปี 2540 คำว่าโลกาภิวัตน์ในเมืองไทย จึงดูเป็นลมมาขึ้นเรื่อย ๆ จนเปรียบได้ว่าเป็นการสูญเสียเอกราชของชาติทางด้านเศรษฐกิจ

สภาพการไหลเวียนของเงินในจังหวัดสุรินทร์ แบบธานีทัศน์จะเห็นได้จากการการไหลเวียนของเงินในช่วงการงานแสดงประจำปีของช้าง เพราะได้รับการส่งเสริมจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและบริษัทการบินไทยช่วยประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และชาวต่างชาติเข้ามาเที่ยวในงานแสดงประจำปีของช้างที่สนามแสดงช้างของจังหวัดสุรินทร์ทุก ๆ ปี

3. วิทยาทัศน์ (Technoscapes) หมายถึง ความเจริญก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์ของโลกยุคปัจจุบันที่สามารถทำให้เกิดการถ่ายเททางเทคโนโลยี ทั้งในเครื่องจักรเครื่องยนต์ (hardware) และในส่วนของความรู้และศาสตร์ (software) ก้าวผ่านข้อจำกัดทางกายภาพของประเทศ

ตัวอย่างเช่น วิศวกรชั้นหัวกะทิในแถบซิลิคอน วัลเลย์ รัฐแคลิฟอร์เนีย อาจจะคิดค้นสิ่งประดิษฐ์คอมพิวเตอร์ใหม่ๆ ออกมา มีรายได้เป็นกอบเป็นกำ แต่ความที่ตนเป็นชาวจีนอพยพ ถึงวันหนึ่งก็อาจจะหอบเงินทองที่สะสมไว้กลับไปลงทุนที่เซี่ยงไฮ้ หรือส่วนใดส่วนหนึ่งของเอเชียก็ได้ หรืออย่างบริษัทไฮเทคหลายยี่ห้อของญี่ปุ่น ก่อนหน้าที่จะมาลงทุนอย่างมหาศาลกับประเทศอาเซียนก็เคยใช้เกาหลีใต้และไต้หวันเป็นแหล่งแรงงานราคาถูกมาก่อน วิทยาทัศน์ทำให้ทั้งเกาหลีใต้และไต้หวันต่างก็ดูเอาเทคโนโลยีของญี่ปุ่นมาดัดแปลง (เหมือนอย่างทีครั้งหนึ่งญี่ปุ่นเคยเรียนรู้

จากฝรั่ง) จนถึงขนาดที่ตนเองสามารถผลิตทั้งรถยนต์และคอมพิวเตอร์ขึ้นมาเองได้ด้วยคุณภาพที่ไม่แพ้กัน

4. สื่อทัศน์ (Mediascapes) หมายถึง ความสามารถของสื่อ ในการใช้ประโยชน์จากความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีในการสร้างและเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารออกไปอย่างรวดเร็ว มากมาย และกว้างไกล เทคนิคพิเศษที่เรียกว่า สเปเชียลเอฟเฟกต์ ทำให้เกิดภาพที่มีสภาพเหมือนจริงจากการตัดต่อหรือตัดเติม เสริมแต่ง โดยเฉพาะภาพโบราณหรือภาพในอนาคตมีการนำเสนอได้อย่างเหมือนจริง คนไทยสามารถย้อนกลับไปเห็นสภาพบ้านเมืองสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีจากภาพยนตร์เรื่อง บางระจัน หรือ สุริโยทัย

และไม่เพียงแต่ก้าวผ่านกาลเวลาเท่านั้น สื่อยังสามารถ “สร้างภาพ” ที่ก้าวผ่านทะเลาะและภูมิประเทศได้อีกด้วย จึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่คนไทยบางส่วนจะเปิดรับภาพยนตร์หรือรายการโทรทัศน์จากต่างประเทศ มีความนิยมในฟุตบอลพรีเมียร์ลีกของอังกฤษ หรือละคร “sit-com” จากอเมริกา ญี่ปุ่นหรือเกาหลีใต้ แต่ผลข้างเคียงที่เกิดขึ้นก็คือความเชื่อว่า “ภาพ” ที่สื่อสร้างขึ้นมานั้นเป็น “ความจริง” ด้วยเหตุนี้ทั้งผู้อ่าน ผู้ชมและผู้ฟังต่างก็อาศัยอยู่ในโลกที่สลับซับซ้อนเพราะ “ความจริงที่สร้างขึ้น” (constructed reality) โดยสื่อนี้เอง

5. อุดมการณ์ทัศน์ (Ideoscapes) หมายถึง ความหมายเชิงอุดมการณ์ที่แฝงเชิงต่อสู่ทางการเมือง และมีเป้าหมายในอันที่จะช่วงชิงอำนาจรัฐโดยกลุ่มคนและกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ทั้งในและนอกประเทศ แนวคิดที่ว่าด้วยเสรีภาพ ประชาธิปไตย และประชาสังคม ฯลฯ ต่างก็พัฒนามาจากปรัชญายุโรปหลังสมัย Enlightenment โดยเมืองไทยถ่ายทอดความหมายดังกล่าวมาจากคำว่า freedom, democracy และ civil society ตามลำดับ แต่ความหมายที่เป็นที่เข้าใจกัน อาจจะไม่ตรงกับที่ต่างประเทศก็เป็นได้ ประเด็นไม่ได้อยู่ที่ว่าฝ่ายใดเป็นฝ่ายถูกหรือฝ่ายใดเป็นฝ่ายผิด แต่อยู่ที่ว่าผลที่ตามมาคือความขัดแย้งทางความคิด การช่วงชิงอำนาจระหว่างกลุ่มเพื่อแย่งสิทธิในการ “ตีความ” และให้ความหมายศัพท์และแนวคิดต่างๆ ในเมืองไทยทุกวันนี้ (อัศวิน, 2544 :135-137)

กระแสโลกาภิวัตน์ทำให้วัฒนธรรมท้องถิ่นเกิดการเปลี่ยนแปลง และต้องปรับตัวไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่งเพื่อให้เข้ากับระบบทุนนิยมและการดำรงอยู่ต่อไปในอนาคต กระแสโลกาภิวัตน์มีผลกระทบต่อหมอซ้างและช้างเช่นเดียวกันกับระบบอื่น ๆ กระแสโลกาภิวัตน์ได้ส่งผลกระทบต่อสื่อสารเพื่อสร้างอัตลักษณ์ของหมอซ้างชาวกูยจังหวัดสุรินทร์เปลี่ยนไปจากเดิม

วัฒนธรรมจากสังคมภายนอกเข้ามาครอบงำอัตลักษณ์ดั้งเดิมของหมอซ้าง โดยอาศัยสื่อและเทคโนโลยีที่ทันสมัย เช่น วัฒนธรรมของสังคมตะวันตกที่มีการนำเทคโนโลยี เช่น โทรศัพท์มือถือ คอมพิวเตอร์ การศึกษาในยุคไอทีผ่านดาวเทียมและระบบทุนนิยมเข้ามาครอบงำให้คนบริโภคสินค้าที่มีมาตรฐานเดียวกันในชีวิตประจำวัน เช่น การซื้อสินค้าในบิ๊กซี หรือโลตัส ใน

อดีตหมู่บ้านช่างทำการสื่อสารกับสังคมภายนอกโดยอาศัยสื่อบุคคลและการประชาสัมพันธ์จากทางราชการ แต่ในปัจจุบันหมอช่างต้องปรับตัวเพื่อที่จะทำการสื่อสารกับสังคมภายนอก ว่าตนมีอัตลักษณ์และมีตัวตนอย่างไรในยุคสังคมสารสนเทศที่อุ้มไปด้วยเทคโนโลยี และความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ หมอช่างมีการสื่อสารอย่างไรให้กับคนรุ่นหลังเพื่อที่จะถ่ายทอดให้วัฒนธรรมท้องถิ่นนี้คงอยู่

การศึกษาในงานวิจัยครั้งนี้ การแบ่งมิติของโลกาภิวัตน์ออกเป็นหลายด้านสามารถอธิบายการเข้ามาของโลกาภิวัตน์ในสังคมไทยว่ามีการเคลื่อนไหวอย่างไร ในแต่ละมิติได้มีการเชื่อมต่อกับโลกอย่างไรและสามารถเห็นการเคลื่อนไหวได้อย่างเป็นรูปธรรม และช่วยอธิบายในส่วนของวัฒนธรรม ประเพณี และพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับช่างของหมอช่างว่า หมอช่างมีการเชื่อมต่อกับสังคมภายนอกได้อย่างไรในยุคโลกาภิวัตน์

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์

Hoult (1969 อ้างถึงใน สกลกาน์ อินทร์ไทร, 2539:21) อัตลักษณ์ (Identity) ในทางจิตวิทยาสังคม หมายถึง ความสำนึกของแต่ละบุคคลว่าตนเองมีความแตกต่างจากผู้อื่นอย่างไร ส่วนในทางจิตวิทยาการแพทย์ หมายถึง ลักษณะเฉพาะชุดหนึ่งของแต่ละบุคคลซึ่งแสดงออกต่อผู้อื่น ลักษณะดังกล่าวนี้ จะช่วยให้ผู้อื่นสามารถบ่งชี้บุคคลนั้นได้ว่า “ฉันคือใคร” และ “ฉันคือใครในสายตาผู้อื่น”

บุคคลหนึ่ง ๆ จะมีหลายอัตลักษณ์ ซึ่งก็คือ การมองตนเองในแง่มุมต่าง ๆ ในฐานะสมาชิกหน่วยหนึ่งในสังคม ตัวอย่างเช่น เชื้อชาติ ถิ่นกำเนิด เพศ ชนชั้น อาชีพ การเมือง ศาสนา ดังนั้นในฐานะสมาชิกหน่วยหนึ่งในสังคม บุคคลหนึ่ง ๆ จะมองตนเองในหลาย ๆ แง่มุม ตัวอย่างเช่น นาย ก. มองตนเองว่า เป็นคนไทยเชื้อสายจีน เป็นชาวอุดรธานี เป็นผู้ชาย เป็นพ่อค้า เป็นชนชั้นนายทุน เป็นชาวพุทธ การมองตนเองในแง่มุมต่าง ๆ ของนาย ก. คือ อัตลักษณ์ในแง่มุมต่าง ๆ ของนาย ก. นั่นเอง

นอกจากอัตลักษณ์ของแต่ละบุคคลแล้ว ในระดับกลุ่มสังคมหนึ่ง ๆ จะมี “อัตลักษณ์ร่วม” (Collective Identity) ซึ่ง Melucci อธิบายว่า หมายถึง กระบวนการสร้างสำนึกร่วมของกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม อันจะทำให้สมาชิกได้ตระหนักถึงลักษณะร่วมของกลุ่ม และเข้าใจว่า “พวกเรา” มีลักษณะแตกต่างไปจาก “พวกเขา” อย่างไร สำนึกร่วมดังกล่าวสามารถสร้างและปรับเปลี่ยนได้ โดยอาศัยสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่ถูกสร้างขึ้นในระบอบวัฒนธรรมของกลุ่ม เช่น เพลงพื้นบ้าน คำานานเรื่อง

วิธีการของบรรพบุรุษ ดังนั้น สังคมและวัฒนธรรมจึงมีบทบาทในการสร้าง การดำรงรักษา และการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์โดยตรง (Schlesinger, 1993 อ้างถึงในสกลกานต์,2539)

อัตลักษณ์ (Identity) แบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ อัตลักษณ์ระดับปัจเจกบุคคล (Individual Identity) และอัตลักษณ์ร่วม (Collective Identity) ซึ่งจริง ๆ แล้วอัตลักษณ์ร่วมก่อให้เกิดความสงบอยู่ร่วมกันของกลุ่มชน และไม่สามารถแยกออกจากการกระทำหรือละทิ้งสถานภาพของปัจเจกในกลุ่มได้ กลุ่มที่มีลักษณะเหมือนกันนี้จะต้องมีประเพณีบางอย่างซึ่งเรียกได้ว่าเป็นของกลุ่มตัวเอง โดยที่สมาชิกของกลุ่มไม่จำเป็นต้องรู้จักสมาชิกอื่นๆ ทั้งหมด แต่เขาจะต้องรู้ว่าประเพณีอย่างนั้นๆ เป็นประเพณีของกลุ่มของเรา ประเพณีของกลุ่มทำให้กลุ่มมีอัตลักษณ์ของตัวเองแตกต่างจากกลุ่มอื่นๆ

ประเพณี หรืออดีต ก็เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นได้เช่นเดียวกัน ประเพณีที่ถูกสร้างขึ้นโดยปกติจะอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ที่รู้จักกันอยู่ไม่ทางตรงก็ทางอ้อมและพิธีกรรมหรือสัญลักษณ์บางอย่าง ซึ่งมุ่งปลูกฝังคุณค่าและขนบธรรมเนียมบางอย่างด้วยการทำซ้ำ และประเพณีที่ถูกสร้างขึ้นนั้นมักต้องสร้างความต่อเนื่องกับประวัติศาสตร์ในอดีตให้ได้เพื่อยืนยันถึงความเป็นจริง ของจริง แต่ในบางครั้งประเพณีที่ถูกสร้างขึ้น ไม่จำเป็นต้องต่อเนื่องมาจากอดีต แต่เป็นการเกิดการแตกแยกกับอดีตได้เช่นเดียวกัน

ดังนั้นการสร้างประเพณีแล้วนำไปใช้เพื่ออธิบาย หรือประกอบการปฏิบัติทางสังคมอื่นๆ ที่มีผลกระทบต่อสังคม อาจก่อให้เกิดผลกระทบเช่น ก่อให้เกิดความเป็นปึกแผ่นของคนในกลุ่มในเชิงฐานะ ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ หรือความชอบธรรมกับสถาบัน หรือคนบางกลุ่มในสังคมหรือเป็นการตอกย้ำค่านิยม ความเชื่อดั้งเดิมที่มีอยู่ในสังคมนั้นอยู่แล้ว (ศรีศักร วัลลิโภดม ,2532:48 อ้างถึงใน ฝนวันจันทร์ ศรีจันทร์,2543:10)

แนวคิด “อัตลักษณ์” (Identity) ช่วยให้เข้าใจเรื่องอัตลักษณ์ของหมอช่างในระดับปัจเจกบุคคล และอัตลักษณ์ร่วมในกลุ่มหมอช่างก่อให้เกิดความสามัคคีร่วมกันของกลุ่มหมอช่างให้มีความเป็นอยู่อย่างสงบในสังคม และไม่สามารถแยกออกจากหมอช่างออกจากกลุ่มชาวกูยในหมู่บ้านช่างได้ ซึ่งประเพณีหรือพิธีกรรมหรือสัญลักษณ์บางอย่างที่หมอช่างมีการปลูกฝังคุณค่าและขนบธรรมเนียมบางอย่างด้วยการทำซ้ำ ด้วยการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นอย่างไรและประเพณีที่ถูกสร้างขึ้นนั้นมักต้องสร้างความต่อเนื่องกับประวัติศาสตร์ ในอดีตให้ได้เพื่อยืนยันถึงความเป็นจริงของจริง วัฒนธรรม ประเพณี และพิธีกรรมที่หมอช่างสืบต่อกันมามีอยู่จริงในวัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดสุรินทร์มีรูปแบบการสื่อสารเพื่อสร้างอัตลักษณ์ของหมอช่างชาวกูยอย่างไร

กระแสโลกาภิวัตน์ส่งผลกระทบต่ออัตลักษณ์หรือตัวตนทางวัฒนธรรม (Cultural identity)

สุกัญญา สุขบรรทัด กล่าวว่า ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์จากภายนอกสังคมที่รวดเร็ว และเร่งรัดนี้ผลักดันและบีบบังคับให้สังคมเกิดการเปลี่ยนแปลง จึงเกิดความรู้สึกสูญเสียความเป็นลักษณะพิเศษของกลุ่มคนที่เคยมีมานานหรือเรียกว่า “อัตลักษณ์ (Identity)” เป็นเรื่องของ “พวกเรา” และ “พวกเขา” ที่เกี่ยวกับประสบการณ์ชีวิต อุดมการณ์ สำนึก กฎเกณฑ์ พิธีกรรม ฯลฯ ที่มีความแตกต่างกันและยังเกี่ยวข้องกับ “ฉันคือใคร?” “ฉันแตกต่างจากใคร?” “ใครเป็นฝ่ายตรงกันข้ามของฉัน?” “ฉันอยากเข้ากลุ่มของใคร?” อีกด้วย

G.H.Mead ได้ใช้คำว่า “Self” (ตัวตน/อัตตา) ที่หมายถึงความสำคัญของตัวเองและอธิบายกระบวนการที่ตัวตนนั้นได้ก่อตัวขึ้นมาโดยมีการสื่อสารที่สอดคล้องกันในสังคม หรือ สัญลักษณ์เป็นตัวกลางที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างสำนึกเกี่ยวกับตัวตน เช่น เมื่อเรายังเล็กๆ อยู่ นั้นเราจะสร้าง “ตัวตน” ว่าเป็นคนอย่างไรก็เมื่อมี “คนอื่น ๆ” มาพูดบอกเราว่า “หนูคนนี้น่ารักจังเลย” จากคำพูดดังกล่าวเราก็จะสร้างตัวตนขึ้นมาว่า “เราเป็นคนน่ารัก” และ Mead ยังเชื่อว่า “ตัวตน ถูกหล่อหลอมจากสังคมเป็นด้านหลัก”

สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมนั้นจะถูกเรียนรู้ผ่านการมีปฏิสัมพันธ์และสัญลักษณ์นี้ จะมาทำหน้าที่เป็นตัวสื่อกลาง (Mediated) ในการกระทำทางสังคมของเรา คนที่อยู่ร่วมวัฒนธรรมเดียวกันจะมี “ระบบการตีความหมายสัญลักษณ์ของสังคมร่วมกัน” แม้ว่าจะไม่เหมือนกันทั้งหมดทีเดียวในแต่ละสังคมจะมีอัตลักษณ์ของตน เช่น สังคมของคนในเมืองจะมีชีวิตแบบรีบเร่ง ต้องแข่งกับเวลา ส่วนสังคมชนบทจะเป็นแบบสบายๆ เมื่อแต่ละคนยอมรับอัตลักษณ์ดังกล่าวเขาก็จะดำเนินการกระทำทางสังคมไปตามทิศทางของอัตลักษณ์นั้น

M.Heidegger (1978) ได้เห็นพ้องกับ G.H.Mead ว่าสัญลักษณ์มีความสำคัญในการก่อรูปตัวตนของบุคคลแต่ Heidegger ได้เพิ่มเติมว่า ตัวตนของแต่ละบุคคลมีหลายโฉมหน้าและมีหลายความหมายไม่ได้มีเพียงโฉมหน้าเดียว

กระแสโลกาภิวัตน์ส่งผลกระทบต่ออัตลักษณ์หรือตัวตนทางวัฒนธรรม (Cultural identity) ได้หลายทางเช่นกัน คือ

1. อัตลักษณ์ของชาติหรือของวัฒนธรรมแห่งชาติเสื่อมลงหรืออ่อนตัวผุกร่อนลง คือ ถูกทำลาย เสื่อมทรุดลงด้วยกระแสวัฒนธรรมแบบแปรรูปเป็นเนื้อเดียวกัน (Cultural Homogenization) ตามกระแสโลกาภิวัตน์วัฒนธรรมจากภายนอกที่ทรงอำนาจ สิ่งที่เกิดขึ้นตามมาก็คือวัฒนธรรมของเรากลายเป็นเพียงสินค้า (Commoditization) ในตลาดสินค้าทางวัฒนธรรมของโลกไป เช่น มวยไทย ไร่ไทยและอาหารไทย เป็นต้น วัฒนธรรมด้านวัตถุของชุมชนท้องถิ่น จึงมีโอกาที่จะ

กลายเป็นสินค้าในตลาดโลกมากขึ้นทุกทีแม้แต่การถ่ายทำภาพยนตร์ฮอลลีวูด ก็ต้องการภาพของวัดหรือแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงามและมีชื่อเสียง เช่น ภาพยนตร์เดอะบิชต้องการฉากชายหาดของเกาะพีพี ดังนั้นนับวันกลไกตลาดจะมีส่วนสำคัญที่ทำให้สังคมทุกระดับกับกระบวนการ ที่วัฒนธรรมทางวัตถุของคนมีโอกาที่จะหลุดลอยไปจากชุมชน ซึ่งเป็นเจ้าของสัญลักษณ์วัฒนธรรมนั่นเอง

2. อัตลักษณ์เฉพาะตัวกลับมีความเข้มข้น และเด่นชัดขึ้นไม่ว่าจะเป็นความเป็นตัวตนของกลุ่มสังคมในระดับใดก็ตาม มีโอกาสจะมีความเด่นชัดขึ้น ความเป็นตัวตนหรืออัตลักษณ์ของชาติหรือของท้องถิ่นกลับถูกกระตุ้น และตอกย้ำให้เข้มแข็งและเข้มข้นขึ้น ดังนั้นการต่อสู้กับกระแสโลกาภิวัตน์จึงต้องอาศัยการสร้างเสริมความมั่นใจและความเชื่อมั่นในชาติ ชาติพันธุ์ หรือเผ่าพันธุ์ของตน บางกรณีก็มุ่งให้เกิดความรู้สึกต้องกลับคืนสู่รากเหง้าที่แท้ เช่น ความเป็นไทย หากเป็นด้านศรัทธาความเชื่อซึ่งถือเป็นหลักของความเป็นตัวตนร่วมกัน

3. อัตลักษณ์ที่สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ อัตลักษณ์ชาติแบบเก๋อ่อนตัวลง ชีวิตจิตใจและอัตลักษณ์ของกลุ่มและสังคมมีหลากหลายขึ้น ทั้งนี้เพราะกระแสโลกาภิวัตน์อาจเป็นตัวกระตุ้นให้สำนึกในอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่นสูงขึ้น ในบางกรณีอัตลักษณ์นี้อาศัยรากฐานทางด้านชาติพันธุ์ ทางด้านภาษา ทางด้านศาสนา ในทางตรงกันข้ามเห็นกันว่าจำเป็นต้องสร้างสรรค์อัตลักษณ์ร่วมกันที่ยืดโยงกันอีกครั้งหนึ่ง ทั้งนี้โดยเอื้อให้เกิดการผสมผสานองค์ประกอบทางวัฒนธรรมขึ้นมาใหม่ทดแทนที่ของเดิมที่ผุ่ร่อน หรือกระจัดกระจายไปแล้ว ในบางกรณีก็ทำให้ต้องหันไปสำรวจรากฐานเดิมที่ยังลึกลงไปมากขึ้น เช่น กระแสสนใจภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญาแพทย์พื้นบ้าน ทั้งนี้อัตลักษณ์ใหม่ร่วมกันของกลุ่มหรือท้องถิ่น ย่อมเป็นผลจากการปฏิสัมพันธ์กับกระแสโลกาภิวัตน์ที่มีทั้งด้านบวกและด้านลบควบคู่กันไปแม้กระทั่งต่อกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมเอง

การสร้างอัตลักษณ์นี้มีหลายรูปแบบมีทั้งไหลตาม (อัตลักษณ์ท้องถิ่นจะสูญหายไป) ปรับเปลี่ยน ปรับตัวผสมกลมกลืน (ยอมเสียอัตลักษณ์บางส่วน เพื่อรักษาอัตลักษณ์ของตนไว้) ต่อต้าน (ไม่ยอมรับการคุกคามของตะวันตก อาทิเช่น มุสลิม ปรับเพื่อกันการสูญเสียอัตลักษณ์ของตัวเอง จึงเอาศาสนามาเป็นสิ่งป้องกันความแตกแยกของสมาชิกในกลุ่ม) ฯลฯ การสร้างอัตลักษณ์ในรูปแบบต่าง ๆ นี้ขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมการบริโภคสื่อกระแสเบี่ยงของแต่ละประเทศว่าเป็นอย่างไร

อาจกล่าวได้ว่าในปัจจุบันการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนที่แสดงอัตลักษณ์ร่วม นี้มีการเชื่อมโยงพลวัตทางวัฒนธรรมของระบบโลก ระหว่างการสื่อสารในยุคโลกาภิวัตน์กับการสื่อสารทางวัฒนธรรม ที่มีการผสมผสานวัฒนธรรมที่ซับซ้อนและหลากหลายซึ่งมีผลต่อจิตสำนึกของปัจเจกบุคคลและระดับชุมชน ในงานวิจัยนี้มุ่งศึกษาการสื่อสารเพื่อสร้างอัตลักษณ์ของหมอช้างชาวกูยเพื่อทำความเข้าใจว่า “หมอช้างคือใคร” และ “หมอช้างคือใครในสายตาผู้อื่น” และหมอช้างมีความสำคัญอย่างไรต่อการถ่ายทอดพิธีกรรมในการดำรงรักษาอัตลักษณ์ของหมอช้างให้คงอยู่ต่อไป

ได้อย่างไร หมอช่างมีการปรับอัตลักษณ์เฉพาะตัวกลับมีความเข้มข้น หรือมีการสร้างอัตลักษณ์ที่สร้างสรรค์ขึ้นมา ทั้งนี้เพราะกระแสโลกาภิวัตน์อาจเป็นตัวกระตุ้นให้สำนึกในอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่นสูงอาศักรากฐานทางด้านชาติพันธุ์ ซึ่งมีผลทำให้อัตลักษณ์มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรในสังคมยุคโลกาภิวัตน์

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม (Intercultural Communication)

จากการศึกษาของนักทฤษฎีทางด้าน Symbolic interaction approach เชื่อว่าปฏิกริยาต่อกันทางสังคมเกิดได้ภายในโครงสร้างของระบบสัญลักษณ์ ซึ่งการสื่อสารของมนุษย์เกิดจากการใช้สัญลักษณ์ที่สำคัญเป็นความสามารถพื้นฐาน ถ้าปราศจากสิ่งเหล่านี้แล้วมนุษย์จะไม่สามารถพัฒนาสังคมและวัฒนธรรมได้

Dr. Edward T. Hall ศาสตราจารย์ทางมนุษยวิทยาประจำมหาวิทยาลัย North Western University สอแลได้ศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมว่า การส่งต่อทางวัฒนธรรมนั้นส่งโดยภาษาท่าทาง (non-verbally) เรามีความรู้สึกว่าความสัมพันธ์ของระยะทางด้านกายภาพ เป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่งซึ่งสามารถถ่ายทอดวัฒนธรรมและพื้นฐานทางวัฒนธรรมได้ ทำให้เห็นภาพว่าแต่ละวัฒนธรรมมองตัวเองอย่างไร

ฮอลล์ กล่าวว่า “วัฒนธรรม คือ การสื่อสาร” ฮอลล์ สนใจในเรื่อง non-verbally Communication (การสื่อสารโดยไม่ใช้ภาษาพูดหรือท่าทาง ดร.สุมิตร เรียกว่า “ภาษาท่าทาง”) มากซ์เขียนหนังสือเรื่อง The Silent Language ภาษาเขียนหนังสือเล่มที่ฮอลล์ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับเนื้อที่หรือระยะระหว่างบุคคล (Space) และเวลา (Time) ว่าเป็น เครื่องมือ (Tools) ของ non-verbally Communication (ภาษาท่าทาง) ซึ่งมนุษย์ใช้ในการสื่อสาร ฮอลล์รู้สึกว่ วัฒนธรรมส่วนใหญ่เน้นถ่ายทอดได้ด้วยภาษาที่มีใช้ภาษาพูด การสื่อสารที่ไม่ใช้ภาษาพูด รวมถึงการเคลื่อนไหวทางร่างกาย (body movement) ท่าทาง (gesture) อากัปกริยาต่าง ๆ ซึ่งกำหนดเวลา ความสัมพันธ์ ทัศนคติต่องาน และการละเล่น (นงนภัส ศรีสงคราม อ้างถึง อรุณช เลิศจรรยาภักย์และคณะ,2547:20)

การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม หมายถึง การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมผู้ส่งสารอยู่ในวัฒนธรรมหนึ่ง ผู้รับสารอยู่ในอีกวัฒนธรรมหนึ่ง

การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมนี้ เกิดขึ้นในระดับวัฒนธรรมผู้ส่งสารและผู้รับสารมีปฏิกริยาต่อกันในแง่ของสมาชิกในวัฒนธรรมมากกว่าสมาชิกของชาติ

การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมอาจจะเกิดแบบเผชิญหน้ากับคนที่อยู่ในประเทศเดียวกัน เป็นคนสัญชาติเดียวกัน ต่อมาเกิดจากกลุ่มวัฒนธรรมที่ต่างกันเช่น Mexican-American Chinese-American และการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมเขมร วัฒนธรรมไทย และวัฒนธรรมกวย

ดังได้กล่าวไว้ในตอนต้นแล้วว่า กระบวนการสื่อความหมายจะสำเร็จลงได้ด้วยการที่คนต่างสังคม ต่างวัฒนธรรม พยายามศึกษาและเข้าใจวัฒนธรรมของกันและกัน ทั้งนี้เพราะวัฒนธรรมเป็นส่วนหนึ่งในการสื่อความหมาย และการสื่อความหมายสามารถส่งผ่านได้ทางวัฒนธรรม (Culture is in communication and communication is through culture)

ฮอลล์ได้ระบุถึงลักษณะสำคัญ 10 ประการของกิจกรรมของมนุษย์ ซึ่งจะต้องมีในทุก ๆ วัฒนธรรม แต่ในละวัฒนธรรมจะปฏิบัติกันไปคนละทางเรียกว่า “The Primary Message system” (P.M.S) หรือระบบการสื่อความหมายเบื้องต้นนั่นเอง ซึ่งมีสาระดังนี้

1. ความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน (Interaction) มนุษย์ติดต่อสัมพันธ์กันโดยการสื่อความหมาย และสื่อเบื้องต้นคือภาษา ท่าทาง การเขียน อาทิ ประเทศในยุโรปและอเมริกาใช้การจับมือเป็นการทักทายกัน ส่วนคนไทยใช้การไหว้ ซึ่งการไหว้มีหลายอย่าง การไหว้พระ ไหว้ผู้ใหญ่ รับไหว้เด็ก การทักทาย การแสดงความเคารพ

2. ความสัมพันธ์ในหมู่คณะ (Association) บุคคลในแต่ละกลุ่ม แต่ละหมู่คณะมีความสัมพันธ์กันอย่างไร ความสัมพันธ์ในครอบครัว ในสังคม ศาสนา รัฐบาล ความสัมพันธ์ในสถาบันต่าง ๆ

3. การยังชีพ (Subsistence) วิถีทางที่มนุษย์ผลิตอาหาร วิธีการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม วัฒนธรรมนั้น ๆ มีการหาเลี้ยงชีพอย่างไร เป็นการยังชีพซึ่งเน้นหนักด้านอุตสาหกรรม มีการแข่งขันมากหรือไม่หรือไม่มีการแข่งขัน เป็นต้น

4. ความสัมพันธ์ระหว่างเพศชายและหญิง (Bi-sexuality) ในสังคมหนึ่ง ๆ ให้ความสำคัญกับชายหรือหญิงต่างกันหรือไม่ และในสังคมนั้น ๆ มีทัศนคติต่อชายและหญิงอย่างไร

5. อาณาเขต (Territoriality) เป็นเรื่องเกี่ยวกับความคิด เรื่องเนื้อที่ขึ้นอยู่กับสภาพภูมิอากาศ เช่นคนไทยเวลาพูดคุยมักจะอยู่ห่าง ๆ กับบางประเทศยังอยู่ใกล้ถือว่าสนิทสนมมาก แต่ก็ทำให้คนที่มาจากประเทศที่เคยพูดคุยระยะห่างพบความอึดอัดได้

6. เวลา (Temporality) แนวคิดเกี่ยวกับเวลา ทัศนคติเกี่ยวกับเวลา เช่น ถ้านัดของชาวยุโรปหรือชาวตะวันตก เวลา 13.00 น. ก็หมายถึง 13.00 น. ถ้าเป็นชาวตะวันออก คุณจะต้องคอย 10 – 15 นาที ถือว่าไม่ช้า เป็นต้น

7. การเรียนรู้ (Learning) คนจากวัฒนธรรมที่ต่างกันศึกษาเล่าเรียนต่างกัน วิธีการเรียนก็ต่างกันด้วย ตั้งแต่เด็กจนกระทั่งเป็นผู้สูงอายุ

8. การเล่น (Play) ความคิดเกี่ยวกับการพักผ่อน การใช้เวลาว่างและอารมณ์ของแต่ละสังคม วัฒนธรรมก็ต่างกันออกไป การเล่นของแต่ละประเทศก็มีต่าง ๆ กันออกไปบางประเทศเน้นการเล่นเป็นกลุ่ม แต่บางประเทศเน้นเฉพาะบุคคล การแข่งขัน บางประเทศก็มีความรู้สึกต่อการแข่งขันรุนแรง บางประเทศก็น้อย

9. การป้องกัน (Defense) คนในแต่ละสังคม สร้างเครื่องมือขึ้นมาเพื่อป้องกันประเทศและตนเอง อาจแสดงให้เห็นถึงความโหดร้าย ความก้าวร้าว หรือเป็นการป้องกันตนเองก็ได้

10. การแสวงหาประโยชน์ (Exploitation) เกี่ยวกับการแสวงหาสิ่งซึ่งทำให้มนุษย์ในสังคม สะดวกสบาย สังคมมนุษย์ได้แสวงหาประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมมาใช้เพื่อความสะดวกสบายของตนเองระดับไหนในแต่ละสังคม วัฒนธรรมในต่าง ๆ กันไป (อรนุช เลิศจรยารักษ์, 2527:53-55)

ซาโมวาร์ และพอร์เตอร์ (Samovar and Potter) กล่าวว่า โดยทั่วไปมนุษย์จะมองโลกผ่านกรอบประสบการณ์ การรับรู้และวัฒนธรรม ความเหมือนกันทางวัฒนธรรมจะทำให้เกิดความเข้าใจทางความหมายร่วมกัน เช่น เข้าใจสถานการณ์ ภาษาและอวัจนภาษา

เป็นที่กล่าวกันมาว่า ภาษา ภาษาท่าทาง ความเคลื่อนไหวของร่างกาย มีความสำคัญในการสื่อสารเป็นอย่างมาก ในกลุ่มชน ชุมชน สังคมจะสื่อสารทางวัฒนธรรมถึงกันได้ต้องอาศัยสิ่งเหล่านี้ ในการบอกกล่าวถึงกัน ประพฤติ ปฏิบัติ และทำให้ดูเป็นตัวอย่าง ในงานวิจัยนี้การสื่อสารทางวัฒนธรรม หมายถึง การสื่อสารที่มีไปยังบุคคล สังคม ประเทศชาติ เกี่ยวกับวัฒนธรรม ภาษา ฯลฯ การสื่อสารจะเป็นไปด้วยดีทั้งสองฝ่าย ต้องมีเจตนาธรรมร่วมกัน มีการเรียนรู้ถึงวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน เพื่อเป็นพื้นฐานในการสื่อสารกันได้อย่างเหมาะสมในโอกาสต่อ ๆ ไป รวมถึงการนำมาซึ่งความเจริญของประเทศต่อไป

2.5 การสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication)

การสื่อสาร (Communication) มาจากรากศัพท์ภาษาละตินว่า “cummunis” แปลว่า เหมือนกันหรือร่วมกัน ฉะนั้นการสื่อสารจึงหมายความว่า การมีส่วนร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสารในความหมายที่เหมือนกัน นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของคำว่า “การสื่อสาร” ดังนี้

Schramm กล่าวว่า (ฮ้างใน สุจิตรา จรจิตร, 2544: 1) การสื่อสาร หมายถึง การมีความเข้าใจร่วมกันต่อเครื่องหมายที่แสดงข่าวสาร

Taylor กล่าวว่า (อ้างใน สุจิตรา จรจิตร, 2544: 2) การสื่อสาร หมายถึง กระบวนการในการสื่อสารซึ่งหมายรวมถึง การสื่อสาร รับสาร ความเข้าใจ และการแปลความหมายของสารนั้นๆ ด้วย

จึงสรุปความหมายการสื่อสารได้ว่า การสื่อสารเป็นกระบวนการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์เพื่อให้รู้เรื่องราวที่มีความหมายร่วมกันและเกิดการตอบสนองต่อกัน

การสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication) เป็นการสื่อสารโดยตรงระหว่างบุคคล 2 คนหรือมากกว่านั้น ซึ่งบุคคลเหล่านี้จะต้องอยู่ใกล้กันพอที่ประสาทสัมผัสทั้ง 5 (หู ตา จมูก ปาก ผิวหนัง) สามารถจะติดต่อกันได้และปฏิกิริยาตอบสนอง (Feedback) นั้นมีทันที (อรนุช เลิศจรรยารักษ์, 2527:45)

การสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication) หมายถึง การสื่อสารของบุคคลที่มีจำนวนตั้งแต่สองคนขึ้นไป ที่มาทำการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารซึ่งกันและกันในลักษณะตัวต่อตัว (Person-to-Person) ซึ่งส่วนใหญ่จะสื่อสารกันในรูปแบบเผชิญหน้า (Face-to-Face Communication) และหรือทำการสื่อสารระหว่างคนสองคนในลักษณะที่มีสื่อเป็นตัวกลาง ในการติดต่อสื่อสารก็ได้ (Interposed Communication) เช่น การพูดคุยกันระหว่างคนสองคน (Dyadic Communication) การพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น หรือการพูดคุยกันภายในกลุ่มเล็กๆ (Small Group Communication) หรือการติดต่อพูดคุยกันทางโทรศัพท์ การเขียนจดหมายถึงกัน เป็นต้น อย่างไรก็ตามได้มีการกำหนดถึงคุณลักษณะการสื่อสารระหว่างบุคคลไว้ดังนี้

1) ผู้ที่ทำการสื่อสารจะทำหน้าที่ หรือมีบทบาทเป็นทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารกล่าวคือสถานะของการสื่อสารที่เกิดขึ้นเป็นลักษณะร่วมกันกระทำ (Coactive) ในการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ความรู้สึกนึกคิด อารมณ์ต่างๆ ซึ่งกันและกันของบุคคลทั้งสองฝ่าย กล่าวคือเมื่อฝ่ายหนึ่งเป็นผู้กระทำสิ่งเร้า อีกฝ่ายหนึ่งจะแสดงกิริยาตอบสนองต่อสิ่งเร้านั้น หรือที่เรียกว่า ปฏิกิริยาตอบกลับ (Feedback)

2) การสื่อสารระหว่างบุคคลจะมีลักษณะของความเป็นส่วนตัว (Privacy) สูงในการสื่อสาร เนื่องจากผู้ส่งสารและผู้รับสารมีจำนวนน้อย การพบปะพูดคุยจึงอยู่ในลักษณะที่เป็นเรื่องราวระหว่างสองคน หรือคนเพียงไม่กี่คนเท่านั้น

3) สารที่ส่งหรือถ่ายทอดในการสื่อสารระหว่างบุคคลมักจะประกอบไปด้วย ข้อมูลข่าวสารเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ ความรู้สึก สภาพจิตใจ (Psychological Data) มากกว่าที่จะเป็นเนื้อหาสาระที่เน้นหนักในเชิงของเรื่องราวของเหตุการณ์ หรือเรื่องทั่วไปที่ไม่เกี่ยวข้องกับผู้รับสารและผู้ส่งสาร และสารจะประกอบไปด้วยสารเชิงวัจนะ (Verbal Message) ซึ่งได้แก่ภาษาพูด ภาษาเขียนและสารเชิงอวัจนะ (Nonverbal Message) ซึ่งได้แก่ การแสดงกิริยาท่าทาง

4) ผู้ส่งสารและผู้รับสารในการสื่อสารระหว่างบุคคล จะมีความใกล้ชิดและคุ้นเคย (Intimacy) ดังนั้นผู้ส่งสารและผู้รับสารส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่รู้จักมักคุ้น รู้ถึงอุปนิสัยใจคอและความรู้สึกในด้านต่างๆ ของกันและกันเป็นอย่างดี และมีความสนิทสนมกันด้วยความสัมพันธ์ที่เป็นส่วนตัว หรือในอีกแง่หนึ่งอาจหมายถึง ความใกล้ชิดในแง่ของระยะห่างในการติดต่อสื่อสารด้วย (กิติมา สุรสนธิ, 2546: 30-31)

จากแนวคิดการสื่อสารทางวัฒนธรรมและการสื่อสารระหว่างบุคคล ช่วยอธิบายการสื่อสารเพื่อสร้างอัตลักษณ์ของหมอช่างชาวกูยจังหวัดสุรินทร์ โดยดูจากวัฒนธรรมของหมอช่างชาวกูยได้กลายเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดสุรินทร์ ซึ่งเป็นสื่อทางวัฒนธรรมของจังหวัดสุรินทร์ และได้รับการยอมรับจากบุคคลทั่วไปทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ เช่น ทางรัฐบาลของประเทศอินโดนีเซียได้เชิญ นายท้าว ศาลางาม หมอช่างจากหมู่บ้านช่างสุรินทร์ไปช่วยจับช่างในป่าของประเทศอินโดนีเซีย

ความสามารถของหมอช่างชาวกูยทำให้สามารถทำการสื่อสารทางวัฒนธรรม และใช้การสื่อสารระหว่างบุคคลช่วยในการสร้างอัตลักษณ์ของหมอช่าง ให้เป็นที่รู้จักแก่คนต่างชาติต่างภาษา ถึงแม้ว่าในปัจจุบันหมู่บ้านช่างเป็นที่รู้จักของชาวไทยและชาวต่างประเทศ หมอช่างจำเป็นต้องปรับรูปแบบการสื่อสารให้เข้ากับวัฒนธรรมของเข้าที่มาเที่ยวด้วย โดยใช้การสื่อสารทางวัฒนธรรมและการสื่อสารระหว่างบุคคล ช่วยสื่อสารกับบุคคลภายนอกหมู่บ้านหรือผู้สนับสนุนหมู่บ้านช่างเพื่อจะได้สื่อความหมายได้เข้าใจตรงกันกับบุคคลภายนอกหมู่บ้าน

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

รุจิพันธ์ ดอกงา (2512) เรื่อง การคล้องช้างของชนเผ่าส่วย เป็นการศึกษารวบรวมถึงเรื่องราวของชนเผ่าส่วยในจังหวัดสุรินทร์ ทั้งทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ รูปร่างและเครื่องแต่งกาย ศาสนาและความเชื่อถือ รวมไปถึงภาษาส่วย โดยเฉพาะจะเน้นความสำคัญในเรื่องของการคล้องช้างของชาวส่วย ผลการศึกษาสรุปได้ว่าการคล้องช้างของชาวส่วยนั้น เป็นทั้งประเพณีและอาชีพที่เก่าแก่อย่างหนึ่งที่มีคุณค่าในทางประวัติศาสตร์โบราณคดี แต่เป็นที่น่าเสียดายอย่างยิ่งที่ปัจจุบันนี้ชนเผ่าส่วยได้เลิกทำการคล้องช้างไปแล้ว

ดังนั้นจึงได้มีการร่วมมือกันฟื้นฟูอาชีพนี้ เพื่อมิให้สูญหายไป ได้มีการจัดแสดงงานคล้องช้างของส่วยขึ้นเป็นประจำปี มีการแสดงเลียนแบบวิธีการคล้องช้างเมื่อครั้งอดีตของชาวส่วยให้เหมือนจริงทุกอย่าง นอกจากนี้ ในปัจจุบันความสำคัญของช้างที่มีต่อสังคมของชาวส่วยนั้นลดน้อยลงไปทุกที เนื่องจากความจำเป็นหลายประการคือ

(1) การขาดคนเลี้ยงช้างหากมีช้างก็ต้องมีคนเลี้ยงประจำคอยดูแลเอาใจใส่อยู่ตลอดเวลา ทำให้ขาดกำลังของครอบครัวไปโดยไม่ได้ผลตอบแทนเท่าที่ควร

(2) เมื่อไม่ได้คล้องช้าง ชาวส่วยก็หันไปทำงานด้านอื่น เช่นทำสวน ทำไร่ และทำนาอย่างจริงจัง งานประเภทนี้ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องใช้ช้างมากนัก จึงได้พากันขายช้างไปคงเหลือไว้เพียงไม่กี่ตัวเท่านั้น

ชั้น ศรีสวัสดิ์ (2529) เรื่อง การเลี้ยงช้างของชาวไทย-กวย (ส่วย) ในจังหวัดสุรินทร์ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ เพื่อหาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับสภาพการเลี้ยงช้างของชาวไทย-กวย (ส่วย) ในจังหวัดสุรินทร์ ทั้งในปัจจุบันและโยงไปถึงในอดีตบางส่วน เพื่อวิเคราะห์ถึงแนวโน้มในอนาคต จากการศึกษาวิจัยพบว่า ช้างสุรินทร์จะมีลักษณะพิเศษแตกต่างไปจากช้างจังหวัดอื่นๆอยู่ 2 ประการที่สำคัญคือ

(1) ช้างสุรินทร์ทั้งหมดเลี้ยงดูโดยชาวไทย-กวย (ส่วย) และมีความรักความผูกพันมากเหมือนหนึ่งเป็นสมาชิกในครอบครัว

(2) ช้างสุรินทร์เป็นช้างที่ถูกเลี้ยงมาเพื่อเป็นสัตว์เลี้ยงในบ้าน และช้างเหล่านี้ก็ได้เปลี่ยนบทบาทจากช้างทำงานมาเป็นดารานักแสดงเสียจนหมดสิ้นแล้ว แต่เป็นที่น่าเสียดายที่จำนวนช้างในปัจจุบันนี้ก็ลดลงเรื่อยๆ

ทั้งนี้ด้วยสาเหตุหลายประการคือ

(1) มีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้แทนช้างทำให้ความสำคัญของช้างลดลง

(2) มีการเปลี่ยนแปลงความเชื่อและค่านิยมเดิม โดยหันไปรับค่านิยมใหม่ตามแบบอย่างของสังคมเมือง จึงมีการขายช้างเพื่อไปซื้อรถยนต์ ซื้อโรงสีและซื้อเครื่องอำนวยความสะดวกอื่นๆ นอกจากนี้ยังมีการล้มตายของช้างปีละหลายเชือกอีกด้วย

(3) เมื่อช้างถูกขายไปในต่างถิ่นและล้มตายไปปีละหลายเชือก แต่การเพิ่มของประชากรช้างก็ทีเพียงทางเดียวเท่านั้นคือ การตกลูก ซึ่งก็เป็นไปอย่างล่าช้า เนื่องจากช้างมีระยะในการตั้งครรภ์นานถึง 21-22 เดือน และห่างกันนานถึง 3-4 ปี จึงจะได้ลูกอีก

แม้ช้างจะมีเหลือไม่มากนักในปัจจุบัน แต่ชาวไทย-กวย (ส่วย) ทั้งหลายก็พยายามที่จะทำให้ช้างมีบทบาทและคุณค่าสูงเด่นขึ้น โดยการฝึกให้สามารถใช้ประโยชน์ได้หลายๆอย่าง นับตั้งแต่บทบาทของนักแสดง (การแสดงในงานต่างๆ), บทบาทของยานพาหนะ (การรับจ้างให้คนขี่ตามหมู่บ้านและชุมชนต่างๆ), บทบาทของผู้วิเศษ (การให้คนลอดท้องช้างเพื่อสะเดาะเคราะห์) และ บทบาทในการเป็นเครื่องเซดชูเกียรติ (การไปร่วมในขบวนแห่นาค, การช่วยผู้สมัครรับเลือกตั้งหาเสียงก็ทำได้) ซึ่งบทบาทดังกล่าวนี้ทำให้ช้างได้รับความสนใจจากประชาชนทั่วไปมาก

ขึ้น ความสำคัญของช่างก็กลับมาอีกครั้งหนึ่ง และในส่วนของจังหวัดสุรินทร์ก็ได้ให้ความสำคัญ ของช่างมากขึ้น โดยจัดให้มีงานแสดงของช่างทุกปีและมีการตั้งคณะกรรมการช่างระดับจังหวัด ขึ้นมาเพื่อดูแล ส่งเสริมการเลี้ยงช่างดังกล่าวในหลายลักษณะ นับตั้งแต่การเอาใจใส่ดูแลเมื่อช่าง เจ็บป่วย การจัดทำทะเบียนช่าง และการให้รางวัลเมื่อมีลูกช่างเกิดใหม่ เป็นต้น

สุชะ กิ่งมณี (2530) เรื่อง “ประเพณีคล้องช้างของชาวส่วย” เป็นการศึกษาเพื่ออนุรักษ์ วัฒนธรรมประเพณีการคล้องช้างไว้ จากการศึกษาสรุปได้ว่า วิธีการคล้องช้างของชาวส่วยเป็น ความสามารถเฉพาะตัว ได้รับการถ่ายทอดมาจากปู่ย่าตายาย ชาวส่วยถือเป็นประเพณีที่สำคัญยิ่ง ก่อนที่จะประกอบพิธีกรรมอื่น ๆ เช่น พิธีแต่งงาน พิธีบวชนาค จะต้องมีการเซ่นผีปะกำก่อนจึงจะ ประกอบพิธีกรรมอย่างอื่นได้ นอกจากนี้ ประเพณีการคล้องช้างของชาวส่วยยังไม่ได้แพร่หลายไป ยังกลุ่มอื่น คงรู้จักกันและปฏิบัติกันเฉพาะในกลุ่มชนชาวส่วยเท่านั้น ทั้งนี้เพราะยังไม่มีผู้ใดเขียน เป็นลายลักษณ์อักษรเผยแพร่ในหมู่นักวิชาการเท่าที่ควร

อารีย์ ทองแก้ว (2535) เรื่อง การศึกษาเกี่ยวกับช้างในประวัติศาสตร์ไทย เป็นการศึกษา รวบรวมเกี่ยวกับบทบาทของช้างไทยในอดีต ให้สำหรับเป็นแนวทางชี้ให้เห็นความสำคัญของช้าง เป็นการกระตุ้นให้คนไทยได้เห็นคุณค่าของช้างและพยายามหาหนทางร่วมมือกัน อนุรักษ์ช้างป่า และช้างบ้าน ไม่ให้สูญพันธุ์และเป็นสัตว์คู่บ้านคู่เมืองไทยสืบทอดเป็นมรดกทางวัฒนธรรมไทย ต่อไป ผลการศึกษาค้นคว้าทำให้ทราบว่า ช้างไทยได้รับการยกย่องให้เกียรติจากสังคมไทยในทุก ระดับชั้น เสมอกับคนทั่วไป จากการที่มีช้างจำนวนไม่น้อยได้รับการยกย่องให้มีศักดิ์เป็นคุณพระ พระยา เจ้าพระยา เหมือนขุนนางชั้นผู้ใหญ่ที่รับใช้ประเทศชาติบ้านเมืองด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ความใกล้ชิดระหว่างช้างกับคนไทยยังปรากฏในนิทานชาดก วรรณคดี สุภาษิต คำพังเพย ฯลฯ และ คำเปรียบเทียบคิดหุติดปากคนไทยเสมอมา กล่าวได้ว่าช้างเป็นสัตว์ที่รู้จักคุ้นเคย รักใคร่เอ็นดู ผูกพันมากกว่าสัตว์ป่าชนิดอื่น

ศิริมา เจริญภัทรเกษัช (2542) เรื่อง ปัญหาการเลี้ยงช้างบ้านและการจัดปัญหาของ คนเลี้ยงช้างชาวกูย จังหวัดสุรินทร์ การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาการเลี้ยงช้างบ้านและ วิธีการจัดปัญหาของ คนเลี้ยงช้างชาวกูย จังหวัดสุรินทร์ เป็นการศึกษาเชิงพรรณนาที่เก็บข้อมูลทั้งใน เชิงปริมาณและเชิงคุณภาพโดยใช้ทฤษฎีมนุษยนิยมเวสทิทยา เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล

ชาวกูยมีการเลี้ยงช้างมาเป็นเวลานานนับร้อยปี โดยการเลี้ยงช้างมีความสำคัญต่อชาวกูยทางด้านวัฒนธรรม ประเพณี และเศรษฐกิจ ในปัจจุบันการเลี้ยงช้างต้องประสบปัญหาต่าง ๆ จากการเก็บข้อมูล สรุปปัญหาได้เป็น 2 ระดับคือ

ปัญหาหลักได้แก่ การขาดแคลนป่าสำหรับเลี้ยงช้าง การไม่มีอาชีพที่เหมาะสมสำหรับช้าง และการเจ็บป่วยของช้าง ปัญหารองได้แก่ การไม่สามารถนำช้างมาเดินในกรุงเทพมหานคร และการไม่มีน้ำเพื่อทำการเกษตรนอกฤดูทำนา วิธีแก้ปัญหของชาวกูยส่วนใหญ่คือการนำช้างไปทำงานนอกหมู่บ้าน เช่น เป็นช้างโดยสารตามแหล่งท่องเที่ยว และมาเดินในเมืองในจังหวัดต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อให้ช้างมีอาหารกินและเจ้าของช้างมีรายได้ แต่มีช้างบางส่วนที่เจ้าของยังคงเลี้ยงไว้ในหมู่บ้าน

การแก้ปัญหาการเลี้ยงช้างของชาวกูย ได้มีหน่วยงานบางแห่งเข้ามาให้ความช่วยเหลือ เช่น การส่งเสริมอาชีพให้คนเลี้ยงช้างในหมู่บ้าน การรักษาและตรวจสอบสุขภาพช้าง แต่ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นยังไม่สามารถแก้ไขได้ ซึ่งอุปสรรคที่สำคัญได้แก่ การขาดความสามัคคีของคนเลี้ยงช้างในหมู่บ้าน การขัดแย้งกันของผู้นำในหมู่บ้าน

รวมทั้งยังไม่มีมาตรการแก้ปัญหาที่สาเหตุหลักคือ การขาดแคลนพื้นที่ป่าสำหรับเลี้ยงช้าง ซึ่งเป็นผลโดยตรงจากการปลุกยุงคาลิปโตตามโครงการอีสานเขียวของรัฐบาล ฉะนั้นหน่วยงานของรัฐในพื้นที่จึงควรมีบทบาทในการจัดการปัญหานี้ โดยการมีส่วนร่วมของคนเลี้ยงช้างในหมู่บ้าน เพื่อดำรงวิถีชีวิตแบบคนเลี้ยงช้างชาวกูยไว้จากการทำวิจัยนี้พบว่า ยังมีประเด็นที่ควรทำการศึกษาเพิ่มเติมในเรื่อง

- (1) ปัญหาการเลี้ยงช้างในภาคเหนือ
- (2) ความเป็นไปได้ของชุมชนช้างในเมืองใหญ่
- (3) วิถีชีวิตของคนเลี้ยงช้างและช้างในการทำงานประเภทต่างๆ ทั้งในและต่างประเทศ
- (4) ผลกระทบของการส่งช้างไปต่างประเทศ
- (5) ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมในจังหวัดที่มีการท่องเที่ยวโดยใช้ช้าง

อมรรัตน์ อุดมเรืองเกียรติ (2545) เรื่อง การสื่อสารและกระบวนการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมเพื่อสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนเกาะเกร็ด พบว่า คนรุ่นกลางเป็นกลุ่มที่มีบทบาทในการสื่อสารมากที่สุด ในขณะที่คนกลุ่มใหม่มีการต่อต้านพลังอำนาจการครอบงำจากคนรุ่นกลาง และพยายามรักษาพื้นที่ของตนเองไว้โดยใช้กลยุทธ์การต่อรอง มีการสร้างผลงานศิลปะหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาที่บ่งบอกอัตลักษณ์เฉพาะบุคคลมากขึ้น

ส่วนการให้ความหมายและคุณค่า ในอัตลักษณ์ร่วมด้านศิลปหัตถกรรม เครื่องปั้นดินเผาของชุมชนนั้นพบว่า ชาวชุมชนเกาะเก็ดมีความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของชนชาติ มอญที่มีการสื่อสารผ่านออกมาในงานศิลปหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาเก่าแก่ ที่ช่วยสร้างชื่อเสียง ให้แก่ชุมชนรวมทั้งความภาคภูมิใจในการได้เป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดนนทบุรี นอกจากนี้ อัตลักษณ์ร่วมดังกล่าวยังมีคุณค่าต่อชาวชุมชนเกาะเก็ดด้านอรรถประโยชน์ของงานศิลปหัตถกรรม เครื่องปั้นดินเผา ในการใช้สอยและแลกเปลี่ยนที่ส่งผลให้เกิดการสร้างรายได้ตามลักษณะของ เศรษฐกิจ วัฒนธรรมนิยมในปัจจุบัน

ด้านกระบวนการสืบทอดทางวัฒนธรรม พบว่ากลุ่มคนรุ่นเก่าและรุ่นกลางทำหน้าที่ เชื่อมโยงให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมดำรงรักษาอัตลักษณ์ร่วมของชุมชน ด้วยการผลิตซ้ำ และ ปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ด้านศิลปหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผา โดยการเรียนรู้และสร้างอัตลักษณ์เฉพาะ ของงานศิลปหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาในแบบของตนเอง

จึงสรุปได้ว่าอัตลักษณ์ร่วมด้านศิลปหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผานี้ ส่งผลให้ชุมชนเกาะ เก็ดเป็นชุมชนเข้มแข็ง โดยอัตลักษณ์ร่วมดังกล่าวทำหน้าที่เป็นสื่อ เพื่อช่วยสร้างจิตสำนึกร่วม มี การรวมกลุ่มเพื่อสร้างกิจกรรมที่ต่อเนื่องหลากหลาย ก่อให้เกิดเครือข่ายการสื่อสารส่วนบุคคลทั้ง ภายในและภายนอกชุมชน

วสุ เจียวสะอาด (2544) ศึกษาเรื่อง การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมระหว่างชาวไทยและ ชาวไทยมอญที่ก่อให้เกิดการพัฒนาชุมชน : กรณีศึกษา ตำบลตลาด อำเภอพระประแดง จังหวัด สมุทรปราการ สรุปผลการวิจัยได้ว่า

1. การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในตำบลตลาด ส่วนใหญ่เป็นการสื่อสารแบบ ตัวต่อตัว (face-to-face) เป็นรูปแบบที่มีการสื่อสารมากตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยมีเรื่องของ ศาสนา วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี เป็นเสมือนตัวกลางในการเชื่อมโยงให้เกิดการศึกษา ซึ่งกันและกัน ตลอดจนสร้างความเข้าใจในเรื่องความแตกต่างกันในด้านต่าง ๆ เช่นรูปแบบการ ดำเนินชีวิต วิธีการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ หรือความหมายในการกระทำที่เกิดขึ้นระหว่างกระทำ การสื่อสารระหว่างกัน

แต่ในขณะที่เดียวกันชาวมอญในตำบลตลาดเองก็ยังมีสังคมเป็นของตนเองอยู่ รวมทั้งมี รูปแบบการสื่อสารในกลุ่มของตนเองเพื่อสื่อสารกันในเรื่องการสืบสานประเพณีต่าง ๆ ของชาว มอญ การสื่อสารชนิดนี้เรียกว่าการสื่อสารภายในกลุ่ม (Intra Communication) การสื่อสารภายใน กลุ่มนี้เองได้แฝงอยู่ในวิถีชีวิตของชาวตำบลตลาด โดยมิได้สร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้ที่อาศัยอยู่ ในตำบลตลาดแต่อย่างใด

2. ความเป็นตัวตนของชาวมอญ ตำบลตลาดที่แสดงออกมาในปัจจุบันส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นแบบ “มอญ ๆ ไทย ๆ” กล่าวคือมีชาวมอญจำนวนมากไม่น้อยใช้ชีวิตประจำวันแบบเดียวกับชาวไทยทั่วไป แต่เมื่อถึงเทศกาลที่สำคัญของชาวมอญ เช่น วันสงกรานต์ ชาวมอญเหล่านี้จะหันมาแสดงความเป็นมอญออกมาให้เห็นอย่างชัดเจน

นอกจากนี้ในตำบลตลาดยังมีสิ่งต่าง ๆ ที่สามารถบ่งบอกถึงความเป็นมอญได้อย่างชัดเจน เช่น วัดมอญ เสาหงส์ ชงตะขาบ บ้านเรือน การแต่งกายของผู้สูงอายุ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ทำให้ตำบลตลาดกลายเป็นลักษณะของการผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างชาวไทย และชาวมอญที่แสดงออกมาอย่างโดดเด่นมากแห่งหนึ่ง

การผสมผสานกลมกลืนที่เกิดขึ้นระหว่างชาวไทยและชาวมอญ ในตำบลตลาดส่งผลถึงความเป็นตัวตนของชาวมอญแทบจะทุก ๆ ด้าน เช่น วิถีชีวิต อาชีพ กฎหมายหรือพฤติกรรมกรารับสื่อต่าง ๆ ที่ทำให้ชาวมอญในปัจจุบันคล้ายคลึงกับชาวไทยมาก และที่สำคัญคือ ไม่มีปัญหาความขัดแย้งระหว่างชาวไทยและชาวมอญเกิดขึ้นให้เห็นแต่อย่างไร

การผสมกลมกลืนกันนี้เองเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะช่วยเสริมสร้างความเจริญ ให้เกิดขึ้นในพื้นที่ ประกอบกับปัจจัยทางด้านของรัฐบาล และภูมิประเทศที่เหมาะสมต่อคมนาคมยังเป็นตัวกระตุ้นให้ตำบลตลาดเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง

3. การพัฒนาที่เกิดขึ้นส่งผลต่อรูปแบบการสื่อสารระหว่างประชาชนในพื้นที่อย่างชัดเจน เนื่องจากชาวตำบลตลาดมีโอกาสในการพบปะ หรือเข้ากิจกรรมต่าง ๆ น้อยลง ความเป็นส่วนตัวมากขึ้นเพราะต่างฝ่ายต่างต้องทำมาหากินกันในระบบของทุนนิยม โดยที่สื่อมวลชนกลับมีอิทธิพลต่อปัจเจกบุคคลมากขึ้น ทำให้ความเป็นตัวตนของชาวมอญลดลงจากแต่ก่อนมาก จนตัวตนที่แสดงออกมามีความคล้ายคลึงกับคนไทยมาก

การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมที่มีประสิทธิภาพอย่างเดียว ไม่สามารถทำให้การพัฒนาที่เกิดขึ้นในตำบลตลาด อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการได้ เนื่องจากการพัฒนาจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยหลาย ๆ อย่าง ที่เกื้อหนุนซึ่งกันและกันเข้ามาเป็นตัวเสริม เช่น ความโดดเด่นทางวัฒนธรรม นโยบายของทางภาครัฐ ลักษณะภูมิประเทศที่เหมาะสมต่อการคมนาคม และอยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพฯ เป็นต้น และสิ่งที่สำคัญก่อนที่ปัจจัยเหล่านี้จะเข้ามามีอิทธิพลคือ การผสมกลมกลืนกันของชาวไทย และชาวมอญในพื้นที่ จนเกิดความสงบเรียบร้อยขึ้น มีบรรยากาศที่เหมาะสมต่อการพัฒนาในด้านต่าง ๆ เช่น เศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา สังคม เป็นต้น

นงนภัส ศรีสงคราม (2547) ศึกษาเรื่อง การสื่อสารทางวัฒนธรรมด้านอัตลักษณ์ และสัญญาวิทยาของชาวไทยโซ่ง ในหมู่บ้านคอนเตาอิฐ จังหวัดกาญจนบุรี งานวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชาวไทยโซ่ง หมู่บ้านคอนเตาอิฐ ศึกษาบทบาทของการสื่อสารที่มีต่อวัฒนธรรมด้านอัตลักษณ์และสัญญาวิทยาของชาวไทยโซ่ง โดยใช้วิธีการศึกษาค้นคว้า รวบรวมข้อมูลจากการลงพื้นที่ โดยมีการสังเกตการณ์เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและการดำเนินชีวิตของชาวไทยโซ่ง มีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้นำหมู่บ้าน ผู้นำสตรีของชาวไทยโซ่ง ผู้นำกลุ่มแม่บ้าน ทอผ้า ผู้นำกลุ่มจักสาน ศิลปินแม่เพลง ผู้นำเยาวชนและชาวบ้าน นอกจากนี้ยังได้ค้นคว้าจากเอกสาร ทางด้านประวัติศาสตร์เกี่ยวกับความเป็นมาของชาวไทยโซ่ง

ผลการวิจัยพบว่า “การสื่อสาร” มีบทบาททางด้านอัตลักษณ์และสัญญาวิทยาของชาวไทยโซ่งเป็นอย่างมาก การสื่อสารมีการสร้างอัตลักษณ์และวิถีชีวิตของชาวไทยโซ่งที่จะทำให้ วัฒนธรรมดำรงอยู่หรือมีการเปลี่ยนแปลงไปตามวัฒนธรรมของสังคมอื่นรอบข้างการสื่อสารมีส่วน ในการสืบสาน สืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมที่มาจากบรรพบุรุษสู่ลูกหลานในปัจจุบัน ด้วยการสอน ให้รู้ ปฏิบัติให้ดู เพื่อให้เกิดการซึมซับในวัฒนธรรมด้วยตนเอง สำหรับการสร้างอัตลักษณ์นั้น พบว่า “การสื่อสารมีส่วนทำให้ชาวไทยโซ่งรุ่นลูกหลานเกิดความรักหวงแหน และรักษาวัฒนธรรม อันเก่าแก่ของตนไว้ เพื่อสร้างอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของตนต่อไป” นอกจากนี้แล้ว การสื่อสารยังมี บทบาทในความเป็นสัญญาวิทยาของชาวไทยโซ่ง โดยสื่อให้เห็นความหมายและให้เห็นประโยชน์ใน การใช้สอยอีกด้วย

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การสื่อสารเพื่อสร้างอัตลักษณ์ของหมอช้างชาวกูยจังหวัดสุรินทร์” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาการสื่อสารเพื่อสร้างอัตลักษณ์ของหมอช้างชาวกูยจังหวัดสุรินทร์มีรูปแบบการสื่อสารอย่างไร การให้ความหมายและคุณค่าเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของหมอช้างชาวกูยจังหวัดสุรินทร์มีความสำคัญอย่างไรในยุคโลกาภิวัตน์ และการถ่ายทอดอัตลักษณ์ของหมอช้างชาวกูยจังหวัดสุรินทร์มีวิธีการการถ่ายทอดอย่างไรในยุคโลกาภิวัตน์ ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description)

3.1 ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาจากประชากรสองกลุ่มคือ กลุ่มแรกเป็นหมอช้างชาวกูย ซึ่งอาศัยอยู่ในพื้นที่หมู่บ้านช้าง (บ้านตากกลาง) อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 15 คน และกลุ่มที่สองคือ กลุ่มบุคคลภายนอกหมู่บ้านหรือผู้สนับสนุนหมอช้าง เช่น เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานรัฐบาล และกรรมการแสดงช้างจังหวัดสุรินทร์ที่เข้ามาช่วยเหลือ สนับสนุนหมอช้างให้สามารถดำรงอัตลักษณ์ให้คงอยู่ต่อไปได้ จำนวน 15 คน

3.2 กลุ่มตัวอย่างของการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างขนาดเล็กขึ้นมาเป็นตัวแทนของหมอช้างชาวกูย โดยใช้การสุ่มตัวอย่างโดยไม่อาศัยความน่าจะเป็น (Nonprobability Sampling) ซึ่งเลือกการสุ่มตัวอย่างแบบกระจายอย่างต่อเนื่อง (Snowball Sampling) ผู้วิจัยได้กำหนดคุณลักษณะของตัวอย่างเป็นอันดับแรก แล้วทำการสัมภาษณ์และขอร้องให้กลุ่มเป้าหมายช่วยแนะนำรายชื่ออื่น ๆ ที่มีคุณลักษณะคล้ายผู้ให้สัมภาษณ์ จำนวน 15 คน และในส่วนกลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่สอง กลุ่มของบุคคลผู้ที่มีส่วนสนับสนุนหมอช้าง จำนวน 15 คน ผู้วิจัยอาศัยการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อจะได้

ข้อมูลที่เหมาะสมจะแจ้งเชิงลึกที่ผู้วิจัยต้องการจะเก็บข้อมูลได้

หลักการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย

ผู้วิจัยได้เลือกโดยระบุมณฑลของบุคคลที่เป็น Key Informants ไว้ดังนี้

กลุ่มแรก คือ กลุ่มของหมอช้าง เป็นบุคคลที่มีความรู้เกี่ยวกับวิชาคชศาสตร์และพิธีกรรมที่เกี่ยวกับช้างทุกประเภท และต้องเป็นบุคคลที่เคารพนับถือในหมู่หมอช้างด้วยกันหรือเป็นผู้นำชุมชน มีอาชีพเลี้ยงช้างมากกว่า 10 ปีขึ้นไป

โดยจำแนกตามลำดับขั้นของหมอช้างคือ ครูบาใหญ่ หมอช้าง หมอเสดียง หมอสะดำ หมอจาและมะช้างและจำแนกตามประสบการณ์ความชำนาญดังต่อไปนี้

1. หมอช้าง จำนวน 2 คน
2. หมอเสดียง จำนวน 3 คน
3. หมอจา จำนวน 1 คน
4. มะช้าง จำนวน 2 คน
5. กลุ่มควาญช้าง จำนวน 7 คน

กลุ่มที่สอง คือ กลุ่มของบุคคลผู้ที่มีส่วนสนับสนุนหมอช้าง เป็นบุคคลที่มีหน้าที่และความรับผิดชอบเกี่ยวกับการติดต่อและประสานงานระหว่างกลุ่มหมอช้าง

1. องค์การบริหารส่วนจังหวัด จำนวน 2 คน
2. องค์การบริหารส่วนตำบลจำนวน 4 คน
3. หมู่บ้านตากกลาง จำนวน 1 คน
4. กรรมการแสดงช้างจังหวัดสุรินทร์จำนวน 4 คน
5. อำเภотаตุ่ม จำนวน 4 คน

เหตุที่ผู้วิจัยเลือกสัมภาษณ์บุคคลที่มีความสามารถดังกล่าวเพราะว่าเป็นบุคคลที่สามารถให้ข้อมูลที่อยู่ในระดับลึกได้อย่างละเอียดและถูกต้องมีข้อมูลที่น่าเชื่อถือได้

กลุ่มตัวอย่างที่เลือกสัมภาษณ์ มีดังนี้

3.2.1 รายชื่อกลุ่มหมอช้างชาวกูย

1. นายมาก สุขศรี อายุ 85 ปี ตำแหน่งครูบาใหญ่ (หมอช้าง) เกิดเมื่อวันที่ 9 สิงหาคม 2463 อายุ 85 ปี อยู่บ้านเลขที่ 11 หมู่ 11 ตำบลกระโพ อำเภотаตุ่ม จังหวัด
2. นายหมีว ศาลางาม เกิดปี พ.ศ. 2463 อายุ 76 ปี ตำแหน่งครูบาใหญ่ (หมอช้าง) อยู่บ้านเลขที่ 12 หมู่ 9 ตำบลกระโพ อำเภотаตุ่ม จังหวัดสุรินทร์

3. นายเถา ศาลางาม เกิดปี พ.ศ. 2469 อายุ 79 ปี อยู่บ้านเลขที่ 65 หมู่ 9 ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์
4. นายยา ศาลางาม เกิดปี พ.ศ. 2476 อายุ 72 ปี บ้านเลขที่ 16 หมู่ 9 ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์
5. นายมา ทรัพย์มาก เกิดปี พ.ศ. 2481 อายุ 67 ปี บ้านเลขที่ 62 หมู่ 9 ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์
6. นายชื่น แสนดี เกิดปี พ.ศ. 2477 อายุ 73 ปี บ้านเลขที่ 24 หมู่ 9 ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์
7. นายใบ ศาลางาม เกิดปี พ.ศ. 2477 อายุ 73 ปี บ้านเลขที่ 21 หมู่ 13 ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์
8. นายเที่ยง ศาลางาม เกิดปี พ.ศ. 2410 อายุ 58 ปี บ้านเลขที่ 113 หมู่ 13 ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์
9. นายปิยะพงษ์ จงใจงาม เกิดปี พ.ศ. 2503 อายุ 45 ปี บ้านเลขที่ 39 หมู่ 9 ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์
10. นายฮวล จงใจงาม เกิดปี พ.ศ. 2512 อายุ 36 ปี บ้านเลขที่ 164 หมู่ 9 ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์
11. นายเทิด สุขจิตร เกิดเมื่อปี พ.ศ. 2482 อายุ 66 ปี อยู่บ้านเลขที่ 28 หมู่ 9 ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์
12. นายทองอุ่น สุขจิตร อายุประมาณ 37 ปี บ้านเลขที่ 28 หมู่ 9 ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์
13. นายแสวง สุขจิตร เกิดเมื่อวันที่ 29 มกราคม 2516 อายุ 32 ปี บ้านเลขที่ 28 หมู่ 9 ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์
14. นายทองสุข สุขจิตร อายุประมาณ 30 ปี บ้านเลขที่ 28 หมู่ 9 ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์
15. นายบุญเฟื่อง สุขจิตร เกิดเมื่อวันที่ 3 มกราคม 2521 อายุ 27 ปี บ้านเลขที่ 28 หมู่ 9 ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์

3.2.2 กลุ่มผู้สนับสนุนหมอช้าง

องค์การบริหารส่วนตำบล

1. นายปรีชา ร่วมพัฒนา อายุ 66 ปี ตำแหน่งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลกระโพ
2. นายสา ศาลางามอายุ 68 ปี อดีตเป็นผู้ใหญ่บ้านตากกลาง ปัจจุบันตำแหน่งรองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลกระโพ จังหวัดสุรินทร์

3. นายศิพงษ์ษ์ นันวันดี อายุ 34 ปี ตำแหน่งปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลกระโพ
4. นางสาวยุวดี ปะจะนัง อายุ 33 ปี ทำงานในตำแหน่งเจ้าหน้าที่วิเคราะห์

หมู่บ้านตากกลาง ตำบลกระโพ

5. นายประกิต กลางพัฒนา อายุประมาณ 50 ปี กำนันบ้านตากกลาง

อำเภอท่าตูม

6. นายวรวิทย์ ลิ้มศิริ อายุประมาณ 52 ปี ปลัดอำเภอท่าตูม
7. นายธีรศักดิ์ สุขสงวน อายุประมาณ 42 ปี ปลัดอำเภอท่าตูม
8. นายปรีชา นิยมตรง อายุประมาณ 52 ปี ปลัดอำเภอท่าตูม (นักพัฒนาชุมชน 6)
9. นายบุญธรรม เนาว์สูงเนิน อายุประมาณ 47 ปี สารวัตรปศุสัตว์ อำเภอท่าตูม

องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์

10. นายธงชัย มุ่งเจริญพร อายุประมาณ 53 ปี นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ นายธงชัย มุ่งเจริญพรศึกษาระดับปริญญาตรี สาขานิติศาสตร์บัณฑิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง รุ่นที่ 11 นายธงชัย

11. นายกฤตพล ศาลางาม อายุประมาณ 45 ปี ปัจจุบันนายกฤตพล ศาลางามดำรงตำแหน่งนักบริหารงานทั่วไป 6 หน้าที่สำคัญเป็นนักประชาสัมพันธ์องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์

กรรมการแสดงช้างจังหวัดสุรินทร์

12. นายสุมิตร ปรีชานนท์กุล อายุ 52 ปี เป็นอาจารย์ใหญ่โรงเรียนบ้านตากกลาง ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ และปัจจุบันนายสุมิตร ปรีชานนท์กุลได้ช่วยทางจังหวัดเป็นกรรมการการแสดงช้างจังหวัดสุรินทร์

13. นายวินัย บัวศรี อายุประมาณ 45 ปี นายวินัย บัวศรีเป็นครูสอนชั้นประถมศึกษาที่โรงเรียนบ้านตากกลาง ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์และเป็นกรรมการการแสดงช้างจังหวัดสุรินทร์

14. นายวัชร แสนกล้า อายุประมาณ 45 ปี นายวัชร แสนกล้าเป็นครูสอนชั้นประถมศึกษาที่โรงเรียนบ้านตากกลาง ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ และเป็นกรรมการแสดงช่างจังหวัดสุรินทร์

15. นายสมเกียรติ บุญล้อม อายุประมาณ 45 ปี เป็นครูสอนชั้นประถมศึกษาที่โรงเรียนบ้านตากกลางตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์และเป็นกรรมการการแสดงช่างจังหวัดสุรินทร์

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยภาคสนาม

การกำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยภาคสนาม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่

1. แนวการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ซึ่งผู้วิจัยจะเตรียมแนวคำถามแบบกว้าง ๆ ไว้ล่วงหน้า เพื่อให้ได้คำตอบตามวัตถุประสงค์อีกทั้งยังเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) สามารถเล่าเรื่องได้อย่างเต็มที่ ตามประเด็นที่ผู้วิจัยได้ตั้งไว้ และยึดหยุ่นประเด็นคำถามตามสถานการณ์ในการสัมภาษณ์
2. แบบบันทึกภาคสนามของผู้วิจัยหรือการจดบันทึก ซึ่งผู้วิจัยใช้ในการบันทึกข้อมูลที่รวบรวมได้จากการสังเกต สัมภาษณ์ พูดคุยกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลตลอดระยะเวลาในการวิจัยเป็นสิ่งที่ได้้นอกจากการสัมภาษณ์เป็นสิ่งที่ผู้วิจัยได้พบเห็นมา
3. การบันทึกเทปเพื่ออัดเสียงการสัมภาษณ์ของผู้วิจัยและผู้ให้สัมภาษณ์เป็นการช่วยให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่ถูกต้องและชัดเจน
4. กล้องถ่ายภาพเพื่อบันทึกภาพที่สำคัญและนำมาประกอบการทำวิจัย

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษารูปแบบการสื่อสารเพื่อสร้างอัตลักษณ์ความเป็นหมอช่างชาวกูยจังหวัดสุรินทร์ให้คงอยู่ต่อไป ดังนั้นการเก็บรวบรวมข้อมูลจึงเป็นการเก็บข้อมูลจากปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านช่างของหมอช่างชาวกูย โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลดังนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary Source) ซึ่งเกี่ยวกับวัฒนธรรมการเลี้ยงช่าง ประเพณีพิธีกรรมของหมอช่างในหมู่บ้านตากกลางจังหวัดสุรินทร์ ตลอดจนภาพถ่ายและหลักฐานอื่น ๆ เพื่อเก็บข้อมูลที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์
2. การแนะนำตัว ผู้วิจัยทำการแนะนำตัวกับผู้ให้ข้อมูล กำหนดสถานภาพและบทบาทของผู้วิจัยโดยเปิดเผย (Overt Role) และแจ้งให้ผู้ให้ข้อมูลได้ทราบถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้ หรือ อาจใช้บุคคลซึ่งเป็นที่ยอมรับในชุมชนเป็นสื่อกลางและเป็นผู้แนะนำ

3. ตัวผู้วิจัยเองซึ่งจะเป็นผู้สัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับเนื้อหาที่ได้กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์และปัญหาคำวิจัย ผู้วิจัยได้ใช้การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Nonstructured interview) ซึ่งมีการกำหนดหัวข้อไว้กว้าง ๆ (Interview Guideline) และใช้เทคนิคหลายๆ วิธีผสมผสานกัน ได้แก่ การสัมภาษณ์โดยเปิดกว้างไม่จำกัดคำตอบ และการสัมภาษณ์แบบมีจุดสนใจเฉพาะเน้นสัมภาษณ์บุคคลหลักๆ ภายในหมู่บ้าน ซึ่งเป็นที่ยอมรับของหมอช้างภายใน หมู่บ้านและเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมที่เกี่ยวกับช้าง นอกจากนี้ Key Informants ของผู้วิจัยจะเน้นเฉพาะการสร้างอัตลักษณ์ของหมอช้างชาวกูยจังหวัดสุรินทร์ โดยเน้นพิธีกรรมที่เกี่ยวกับช้าง ดังนั้นคำถามต่างๆ ผู้วิจัยจึงมีการตั้งโครงสร้างไว้สำหรับเป็นแนวทางในการสัมภาษณ์เท่านั้น

4. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยวิธีการสังเกตและสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการผู้วิจัยจะสังเกตการณ์พฤติกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันของหมอช้าง เช่น การพูดคุย การมีปฏิสัมพันธ์กับคนในชุมชนและบุคคลภายนอกหมู่บ้านตากกลาง ทั้งนี้รวมถึงการเข้าร่วมกิจกรรมในประเพณีและพิธีกรรมต่างๆที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านช้างด้วย เช่น ประเพณีการบวชนาคช้าง การทำพิธีเช่นศาลประกรรมของหมอช้างในงานบวชนาคช้าง

ทั้งนี้การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์จะอยู่ในกรอบของประเด็นที่ต้องการศึกษาเพื่อตอบปัญหาการวิจัย ดังนี้

1. ลักษณะของรูปแบบการสื่อสารเพื่อสร้างอัตลักษณ์ของหมอช้างชาวกูยจังหวัดสุรินทร์
2. ลักษณะของการให้ความหมายและคุณค่าเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของหมอช้างชาวกูย จังหวัดสุรินทร์ในยุคโลกาภิวัตน์
3. ลักษณะของการถ่ายทอดอัตลักษณ์ของหมอช้างชาวกูยจังหวัดสุรินทร์ในยุคโลกาภิวัตน์

3.5 การสังเกตการณ์

สังเกตจากสิ่งที่เกิดขึ้นในขณะที่มีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างหมอช้าง และผู้สนับสนุน โดยสังเกตการแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) หรือบางครั้งเรียกว่า (Field Observation) หรือการสังเกตเชิงคุณภาพ (Qualitative Observation) เช่น การทำพิธีเช่นศาลประกรรมของหมอช้างในงานบวชนาคช้าง (ผู้วิจัยได้เคยเข้าไปดูหมอช้างเช่นประกรรมมาบ้างแล้วและเข้าไปอีกครั้งในเดือนพฤษภาคม 2548) โดยผู้วิจัยมีบทบาทเป็นผู้ร่วมในฐานะนักสังเกตการณ์ ช่วงที่เข้าไปสังเกตการณ์คือ การเข้าไปสังเกตการณ์เกี่ยวกับชีวิตประจำวันของหมอช้างชาวกูย โดยผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ทำการศึกษา สังเกตชีวิตสภาพความเป็นอยู่ของหมอช้างชาวกูยเบื้องต้น เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐาน ผู้วิจัยเดินทางไปหมู่บ้านตากกลางในวันธรรมดาและวันหยุด และผู้วิจัยได้สังเกตการณ์ในวันที่ 20

พฤษภาคม 2548 ถึงวันที่ 22 พฤษภาคม 2548 ตั้งแต่เวลา 8.00-17.00 น. ซึ่งเป็นประเพณีงานบวชนาคช้างซึ่งจัดเป็นประจำทุกปี วันแห่บวชนาคช้างหมอช้างชาวกูยและลูกหลานชาวกูยที่เลี้ยงช้างในหมู่บ้านตากกลางจะมีการแต่งกายตามประเพณี และจัดเตรียมเครื่องเช่นตามแบบอัตลักษณ์ดั้งเดิม ผู้วิจัยได้เดินทางไปร่วมงานตามวันดังกล่าวเพื่อให้ได้ข้อมูลในเชิงลึกมากที่สุด

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น 3 ระยะดังนี้

ระยะที่ 1 ก่อนเก็บข้อมูล ผู้วิจัยทำการศึกษาพื้นที่ของชุมชน รวบรวมข้อมูลประวัติและวัฒนธรรมของชุมชนเบื้องต้น ภายในเวลาประมาณ 2 เดือน (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2548)

ระยะที่ 2 ระหว่างเก็บข้อมูล ทำการนัดหมายและสัมภาษณ์ พูดคุยและสังเกตจากการเข้าร่วมกิจกรรมกับคนในชุมชน ภายในเวลาประมาณ 3 เดือน (มีนาคม-พฤษภาคม 2548)

ระยะที่ 3 หลังเก็บข้อมูล ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล สร้างบทสรุปตามกรอบแนวคิด และตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลแบบสามเส้า ภายในเวลาประมาณ 4 เดือน (มิถุนายน-กันยายน 2548)

3.6 วิธีวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อมๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูล ตามหลักการวิจัยเชิงคุณภาพ และทำการตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวม โดยใช้การตรวจสอบความเชื่อถือได้ของข้อมูลแบบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) ซึ่งเป็นการแสวงหาข้อมูลจากแหล่งที่แตกต่างกันเพื่อรวบรวมเป็นเรื่องเดียวกันคือ จากการสังเกต การซักถาม และการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (สุภางค์ จันทวนิช, 2542: 130) โดยนำข้อมูลทั้งหมดที่เก็บรวบรวมมาเปรียบเทียบซึ่งกันและกันในประเด็นต่างๆ ที่ต้องการศึกษา ดังนี้

1. ลักษณะของรูปแบบการสื่อสารเพื่อสร้างอัตลักษณ์ของหมอช้างชาวกูยจังหวัดสุรินทร์
2. ลักษณะของการให้ความหมายและคุณค่าเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของหมอช้างชาวกูยจังหวัดสุรินทร์ในยุคโลกาภิวัตน์
3. ลักษณะของการถ่ายทอดอัตลักษณ์ของหมอช้างชาวกูยจังหวัดสุรินทร์ในยุคโลกาภิวัตน์

ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย โดยเก็บข้อมูลเบื้องต้นที่ได้จากการสัมภาษณ์และสังเกตในขณะที่อยู่ในสนามด้วยตนเองแล้วนำมาหาประเด็นหลักและข้อสรุปรวม จากนั้นจึงทำการจำแนกข้อมูลตามประเด็นต่างๆ และทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้เพื่อตอบปัญหานำวิจัย

3.7 การนำเสนอผลงานการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลที่ได้จากการวิจัย ในรูปแบบพรรณวิเคราะห์ (Analysis Description) โดยการนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิเคราะห์ เรื่อง “การสื่อสารเพื่อสร้างอัตลักษณ์ของหมอช้างชาวกูยจังหวัดสุรินทร์” โดยมุ่งเน้นศึกษาด้านวัฒนธรรมการเลี้ยงช้างของชุมชน ไว้ในบทที่ 4 ซึ่งผู้วิจัยมีการจัดแบ่งการนำเสนอออกเป็นลำดับดังนี้

1. นำเสนอข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เพื่อใช้ตอบปัญหานำวิจัยในส่วนของรูปแบบการสื่อสารเพื่อสร้างอัตลักษณ์ของหมอช้างชาวกูยจังหวัดสุรินทร์
2. นำเสนอข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เพื่อใช้ตอบปัญหานำวิจัยในส่วนของ การสื่อสาร เพื่อให้ความหมายและคุณค่าเกี่ยวกับอัตลักษณ์หมอช้างชาวกูยจังหวัดสุรินทร์ ในยุคโลกาภิวัตน์
3. นำเสนอข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เพื่อใช้ตอบปัญหานำวิจัยในส่วนของกระบวนการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของหมอช้างชาวกูยจังหวัดสุรินทร์ ในยุคโลกาภิวัตน์

สำหรับในบทที่ 5 ผู้วิจัยได้ใช้เพื่อการนำเสนอข้อสรุป การอภิปรายผลและข้อเสนอแนะที่ได้ค้นพบจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้

บทที่ 4

ผลของการวิจัย

“สุรินทร์ถิ่นช้างใหญ่ ผ้าไหมงาม ประคำสวย ร่ำรวยปราสาท ผักกาดหวาน ข้าวสารหอม งามพร้อมวัฒนธรรม” จากคำขวัญของจังหวัดสุรินทร์ “ช้าง” ถือเป็นส่วนหนึ่งที่เป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของจังหวัดสุรินทร์ ซึ่งถ้าพูดถึงช้างจังหวัดสุรินทร์แล้ว ช้างมีประวัติความเป็นมาพร้อม ๆ กับบรรพบุรุษผู้เข้ามาก่อตั้งจังหวัดสุรินทร์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2306 มีหลักฐานว่าหลวงสุรินทรภักดี (เชียงปุม) เป็นผู้ก่อตั้งจังหวัดสุรินทร์

จังหวัดสุรินทร์มีแหล่งอารยธรรมมาจากขอม บรรพบุรุษสืบเชื้อสายมาจากเขมร เชื้อสายลาวและเชื้อสายส่วยซึ่งมีความสามารถในการจับช้างป่า สุรินทร์เป็นจังหวัดที่คนทั่วไปทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศต่างรู้จักกันว่า สุรินทร์เป็นถิ่นเมืองช้างซึ่งมีชื่อเสียงความยิ่งใหญ่ ความแสนรู้ของช้างจังหวัดสุรินทร์เป็นอัตลักษณ์เฉพาะตัวที่โดดเด่นไม่มีใครเหมือน ช้างสามารถสร้างชื่อเสียงให้แก่จังหวัดและดึงดูดนักท่องเที่ยวให้แกจังหวัดได้เป็นอย่างดี ชาวสุรินทร์จึงถือว่าช้างเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ ดังคำขวัญของจังหวัดที่ว่า “สุรินทร์ถิ่นช้างใหญ่”

ในบทนี้จะเป็นการแสดงผลการวิจัยที่ผู้ศึกษาได้ไปทำการเก็บข้อมูล มาจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ซึ่งจะนำมาใช้ในการวิเคราะห์ผล เพื่อตอบปัญหาคำถามการวิจัยทั้ง 3 ข้อ คือ ข้อแรกการสื่อสารเพื่อสร้างอัตลักษณ์ของหมอช้างชาวกูยจังหวัดสุรินทร์มีรูปแบบการสื่อสารอย่างไร ข้อที่สองการให้ความหมายและคุณค่าเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของหมอช้างชาวกูยจังหวัดสุรินทร์ในยุคโลกาภิวัตน์อย่างไร ข้อสุดท้ายการถ่ายทอดอัตลักษณ์ของหมอช้างชาวกูยจังหวัดสุรินทร์ มีวิธีการถ่ายทอดในยุคโลกาภิวัตน์อย่างไรและจะทำการวิเคราะห์ในบทที่ 5 ต่อไป

การนำเสนอในบทที่ 4 นี้แบ่งเป็นตอนหลัก ๆ ประกอบด้วย ตอนที่หนึ่งประวัติความเป็นมาของอาชีพ และรูปแบบการสื่อสารที่หมอช้างใช้สื่อสารระหว่างกลุ่มหมอช้างและคนในหมู่บ้าน รวมถึงการสื่อสารของหมอช้างและกลุ่มผู้สนับสนุนว่าการสื่อสารเพื่อสร้างอัตลักษณ์ของหมอช้างชาวกูยจังหวัดสุรินทร์มีรูปแบบการสื่อสารอย่างไร ตอนที่สองเป็นการวิเคราะห์และพรรณนาเกี่ยวกับการให้ความหมายและคุณค่าเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของหมอช้างชาวกูย จังหวัดสุรินทร์ในยุคโลกาภิวัตน์และตอนที่สามเป็นการวิเคราะห์ว่า อัตลักษณ์ดังกล่าวมีการถ่ายทอดอัตลักษณ์อย่างไร ในยุคโลกาภิวัตน์

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเก็บข้อมูลโดย การศึกษาจากข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสังเกตจากพฤติกรรมสื่อสารของหมอช้างชาวกูยหมู่บ้านตากกลาง การสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มตัวอย่าง ทั้งกลุ่มหมอช้างชาวกูยและกลุ่มผู้สนับสนุน ข้อมูลที่ได้จากการทำวิจัยผู้วิจัยได้นำมาตอบปัญหาวิจัยในส่วนต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 4.1 รูปแบบการสื่อสารเพื่อสร้างอัตลักษณ์ของหมอช้างชาวกูย จังหวัดสุรินทร์

4.1.1 การบอกเล่าประวัติศาสตร์ชาวกูยจังหวัดสุรินทร์

การจะศึกษาประวัติศาสตร์หมอช้างชาวกูย เราจำเป็นต้องศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของจังหวัดสุรินทร์เป็นจังหวัดที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอันยาวนาน แต่ไม่ปรากฏหลักฐานที่แน่นอนว่า มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอย่างไรอาศัยเพียงข้อสันนิษฐานของนักประวัติศาสตร์ นักโบราณคดีตลอดจนคำบอกเล่าของผู้สูงอายุที่เล่าต่อ ๆ กันมา โดยเชื่อกันว่าเมืองสุรินทร์ถูกสร้างขึ้นเมื่อประมาณ 2,000 กว่าปีมาแล้ว ในสมัยที่พวกขอมมีอำนาจอยู่ในบริเวณนี้ เมื่อขอมเสื่อมอำนาจลงเมืองสุรินทร์ได้ถูกทิ้งร้างจนกลายเป็นป่าดงอยู่นาน

จนกระทั่งปี พ.ศ. 2306 จึงปรากฏหลักฐานว่าหลวงสุรินทรภักดี (เชียงปุม) ซึ่งเดิมเป็นหัวหน้าหมู่บ้านเมืองที่ได้ขอให้เจ้าเมืองพิมาย กราบบังคมทูลขอพระกรุณาโปรดเกล้าฯจากพระเจ้าอยู่หัวพระที่นั่งสุริยามรินทร์ย้ายหมู่บ้านจากบ้านเมืองที่มาตั้งอยู่บริเวณบ้านคูประทายบริเวณซึ่งเป็นที่ตั้งเมืองสุรินทร์ในปัจจุบันนี้ เนื่องจากเห็นว่าเป็นบริเวณที่มีชัยภูมิเหมาะสมมีกำแพงค่ายคูล้อมรอบ 2 ชั้น มีน้ำอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การประกอบอาชีพและอยู่อาศัย

ต่อมาหลวงสุรินทรภักดีได้กระทำความดีความชอบเป็นที่โปรดปราน จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯให้ยกบ้านคูประทายเป็น "เมืองประทายสมันต์" และเลื่อนบรรดาศักดิ์หลวงสุรินทรภักดีเป็นพระสุรินทรภักดีศรีณรงค์จางวางให้เป็นเจ้าเมืองปกครอง ในปี พ.ศ. 2329 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนชื่อ "เมือง

ประทายสมันต์" เป็น "เมืองสุรินทร์"ตามสร้อยบรรดาศักดิ์ของเจ้าเมือง พระสุรินทร์ภักดีศรีณรงค์
จางวางซึ่งเป็นบรรพบุรุษของหมอซ่างชาวกูยจังหวัดสุรินทร์ ได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานที่เมืองสุรินทร์
ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

4.1.1.1. ประวัติความเป็นมาของบรรพบุรุษชาวกูยในมุมมองของหมอซ่างชาวกูย

ชาวกูยมีถิ่นเดิมอยู่บริเวณตอนเหนือของเมืองกำแพงเพชร ประเทศกัมพูชา ชาวกูยเคยเป็น
รัฐอิสระ ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 20 เคยส่งทูตมาค้าขายกับอยุธยาและเคยช่วยกษัตริย์เขมรปราบขบถ
ต่อมาเขมรได้ใช้อำนาจทางทหารปราบชาวกูย และผนวกอาณาจักรเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของเขมร
ชาวกูยชอบการอพยพ เพื่อแสวงหาที่ดินอุดมสมบูรณ์ในการเพาะปลูก ชาวกูยอพยพขึ้นเหนือเข้าสู่
เมืองอัตตะปือ แสนปาง จำปาศักดิ์ และสาร์วัน ทางตอนใต้ของลาว อพยพข้ามลำน้ำโขงเข้าสู่ภาค
อีสานทางด้านแก่งสะพืออำเภอโขงเจียม

หลังจากนั้นลูกหลานชาวกูยแยกย้ายกันไปตั้งบ้านเรือน ชาวกูยอพยพเข้าประเทศไทย
ครั้งใหญ่ในสมัยปลายอยุธยา (พ.ศ.2245-2326) ชาวกูยที่อพยพมา มีหัวหน้าของตัวเอง คนไทยเรียก
ชาวกูยว่า เขมรป่าดง ชาวกูยเรียกตัวเองว่า กูย กูย โกย หรือ กวย ซึ่งแปลว่า “คน” ปัจจุบันพบชาวกูย
ในจังหวัดแถบภาคอีสาน เช่น สุรินทร์ บุรีรัมย์ อุบลราชธานี นครราชสีมา มหาสารคาม ศรีสะเกษ
และสุพรรณบุรี เหตุที่ออกเสียงต่างกันสันนิษฐานว่าการออกเสียงของคนแต่ละกลุ่มที่เปล่งสำเนียง
แตกต่างกัน หรือเป็นชาวส่วยที่อพยพกันมาจากคนละท้องถิ่น

จังหวัดสุรินทร์มีชนพื้นเมืองอยู่ 3 กลุ่มใหญ่คือ กลุ่มที่ใช้ภาษาเขมร กลุ่มที่ใช้ภาษาลาว
และกลุ่มที่ใช้ภาษาส่วย แต่กลุ่มที่มีความเกี่ยวข้องกับซ่างจังหวัดสุรินทร์คือ กลุ่มที่ใช้ภาษาส่วย บาง
คนเรียกว่า “ส่วยสุรินทร์” ดังนั้นแต่ละกลุ่มจึงเรียกตัวเองแตกต่างกันเช่น “ชาวส่วยหมู่บ้านตากกลาง
เรียกตัวเองว่า “กูย” แต่คนหมู่บ้านอื่นจะรู้จักในชื่อ “ส่วย” ซึ่งมีที่มาจากที่เดียวกันคือ ส่วยเลียงซ่าง
หรือกูยเลียงซ่างบ้านตากกลาง จังหวัดสุรินทร์” (หมิว ศาลางาม.หมอซ่าง.สัมภาษณ์ 16 พฤษภาคม
2548.)

การคล้องซ่างป่าของชาวไทยเชื้อสายกูยหรือชาวส่วยเป็นศาสตร์และไสย ที่ถ่ายทอด
กันมาหลายชั่วอายุคนการเตรียมการก่อนลงมือคล้องซ่างป่า ซึ่งมีวิธีปฏิบัติและพิธีกรรมหลาย
ขั้นตอน “หมอเต่าหรือครูบาเต่าจะสั่งให้บรรดาหมอซ่าง และมะเตรียมพร้อมก่อนออกไปคล้องซ่าง
ป่า การจัดกลุ่มของหมอซ่างของหมอเต่าแบ่งซ่างต่อออกเป็นสามกลุ่ม คือ กลุ่มหมอสะดำ กลุ่มหมอ
สะเดียง ซึ่งจะเคลื่อนซ่างต่อ ขยายปีกกา โอบไล่ซ่างป่าไปยังจุดที่กำหนดโดยมีกลุ่มครูบาใหญ่อยู่
กลาง กลุ่มหมอซ่างจะถือไม้คันทามที่ปลายมีบ่วงบาตติดอยู่ เมื่อได้จังหวะก็รีบสอดคันทามที่ติด
บ่วงบาตไปรับกับเท้าซ่างป่าที่ก้าวเหยียบลงไป จากนั้น หมอซ่างจะกระตุกบ่วงบาตให้รัศติดเท้าซ่าง
ป่า บ่วงบาตจะหลุดจากไม้คันทามหลังจากซ่างต่อกับซ่างป่าออกแรงดึงกันไปกันมาสักพัก มะที่นั่ง

อยู่ที่ข้างก็จะลงไปจับเชือกบาศผูกติดกับต้นไม้ใหญ่ หรือเสาตะลุง ถ้าเป็นในเพนียด หมอช้างจะนำช้างต่อเข้าไปขนาบข้างป่าที่จับได้นำทามที่เตรียมมา สวมเข้าที่คอช้างป่า แล้วผูกไว้กับต้นไม้หรือเสาตะลุงส่วนบ่วงบาศก็จะเก็บไว้ใช้คล้องช้างป่าในครั้งต่อไป การคล้องช้างป่านั้น บางคนก็คล้องได้มากบางคนก็คล้องได้น้อยทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถและโชคชะตา” (หมิว ศาลางาม.หมอช้าง. สัมภาษณ์ 16 พฤษภาคม 2548.)

ความเป็นมาของบรรพบุรุษ “กูยหรือส่วยช้าง เป็นกลุ่มที่มีระเบียบวินัยและมีการปฏิบัติตัว เคารพ นับถือศีลประกรรณอย่างเคร่งครัด การเข้ามาของคนโบราณมาจากฝั่งเขมร แล้วมาตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณบ้านตากกลางในปัจจุบัน วิถีชีวิตผูกพันกับการเลี้ยงช้างและฝึกช้าง ชาวกูยมีความอ่อนน้อมและชาวกูยมีความสามารถในวิชาชศาสตร์ในเรื่องการจับช้างป่า นำมาฝึกใช้งานและอยู่ร่วมกับคนในครอบครัวเหมือนเป็นญาติพี่น้องกัน” (มาก สุขศรี.หมอช้าง.สัมภาษณ์ 3 มิถุนายน 2548.)

ชาวกูยยังนับถือวิญญาณได้แก่ ภูตผี ปีศาจ เจ้าที่ เจ้าทาง เจ้าป่า เจ้าเขา และนอกจากนี้ชาวกูยยังเชื่อเรื่องผีปอบในหมู่บ้านจะมีแม่เต่าทำหน้าที่ดูแลความเจ็บไข้ได้ป่วย ชาวกูยเชื่อว่าการเจ็บป่วยเกิดจากการกระทำของผีจึงมีการอ้อนวอนให้ผีพอใจ โดยมีการรำผีหมอผู้ที่จะรำผีหมอต้องผ่านพิธีไหว้ครู ครอบครู ชาวกูยยังมีพิธีไหว้พระเจมมีการสันทนิษฐานกัน ว่าเป็นพิธีที่ได้จากเขมร พิธีนี้เป็นพิธีเสี่ยงทายเพื่อดูปริมาณน้ำฝนที่จะตกในเดือนต่าง ๆ ที่เป็นฤดูทำนาในปีต่อไป ชาวกูยมีการนับถือผีและศาสนาพุทธผสมกันภายในชุมชนมีทั้งวัด “มีศาลผีประจำหมู่บ้าน ผีบรรพบุรุษเรียกว่า “ญะจัวะฮ” ตั้งอยู่ตรงป่าวังทะเลที่มีแม่น้ำมูลแม่น้ำชีผ่าน และบนบ้านของชาวกูยจะมีหิ้งบูชาผีบรรพบุรุษ” (ยา ศาลางาม.สัมภาษณ์ 16 พฤษภาคม 2548.)

บางบ้านสร้างศาลไว้ใกล้ศาลเจ้าที่ในการเช่นผีกระทำปีละครั้ง “การเช่นเริ่มพิธีโดยนำข้าวสุกเหล้า เนื้อสัตว์ กล้วยใบตอง ผ้า สดางค์ หมาก พลุ เอามาวางไว้ใต้หิ้งบูชาทำพิธีเช่นโดยเอาน้ำตาลโรยบนข้าวสุก แล้วจุดเทียนปักลงที่ข้าวและกล่าวขอให้ผีบรรพบุรุษคุ้มครอง ขณะที่กล่าวทำพิธีค่อย ๆ รินเหล้าลงในขัน แล้วหมอช้างที่ทำพิธีจะหยิบของที่ใช้เช่นวางบนหิ้งที่เหลือนำมารับประทานหลังจากการเช่นเสร็จแล้ว (หมิว ศาลางาม.หมอช้าง.สัมภาษณ์ 16 พฤษภาคม 2548.)

การเช่นผีอาจจัดขึ้นในวาระอื่น ๆ เช่น เมื่อมีเด็กคลอดหรือเมื่อมีแขกมาเยือนและพักอาศัยอยู่ที่บ้าน การพาช้างไปเที่ยว เป็นต้น “ปู่ตายายเล่าให้ฟังว่า บรรพบุรุษชาวกูยในประเทศไทยเคยอยู่กับพวกเขมรสูงและชาวลาวทำให้ชาวกูยรับเอาวัฒนธรรม เขมรสูงและลาวมาบ้างจากบ้านของชาวกูยมีลักษณะได้สูง ด้านหน้าจะสูงเอาไว้เลี้ยงช้างได้สูงใช้เป็นทั้งวางที่ทอผ้า วางกระด้งไหม และวัสดุเครื่องใช้สานด้วยไม้ไผ่ บางบ้านจะแบ่งส่วนหนึ่งเป็นยุ้งข้าวติดกับบ้าน บางบ้านสร้างยุ้งข้าวแยกต่างหาก ชาวกูยรับประทานข้าวเจ้าเป็นอาหารหลัก จะรับประทานข้าวเหนียว

เป็นบางครั้ง กับข้าวก็มีพริกตำ แกลงบ บางคนเอาชอบ เขียด กุ้งก่า เอามาสับ ย่างและตำพริก มดแดงเอามาคว่ำใส่ กะปิ เกลือ มะนาว พริก น้ำปลา” (ยา ศาลางาม.สัมภาษณ์ 16 พฤษภาคม 2548.)

อาหารดิบที่บริโภค ได้แก่ กุ้งตัวเล็ก ปลาชิวตัวเล็ก เรียกว่า “กาหู” ผู้หญิงสูงอายุ นิยมเคี้ยวหมากและพลู นอกจากนี้ยังเก็บลูกไม้ชนิดหนึ่งมาเคี้ยวกับหมากเรียกว่า “ปลั้ย การ” ชาว กูยยังมีการเลี้ยงหมู เป็ด ไก่ มีการลั้มวัวควาย บริโภคหรือในเวลาว่างงานพิธี เช่น เช่นผีบรรพบุรุษ งานบวช เป็นต้น “เวลาเช่นเครื่องเช่นจะมีหัวหมู ไก่ต้ม เป็ดต้ม เหล้าขาว ผลไม้ ข้าวสวย ดอกไม้ รูป เทียน และขนมมาตั้งไว้ที่ศาลประกรรม” (ยา ศาลางาม.สัมภาษณ์ 16 พฤษภาคม 2548.)

การแต่งกายบ้านตากกลางเป็นหมู่บ้านที่มีวัฒนธรรมการแต่งกายที่สวยงาม “ผู้ชายนิยม นุ่งโจรง ส่วนผู้หญิงที่อายุมากใส่เสื้อคอกระเช้า ใส่สร้อยคอลูกปัดเงิน นิยมใส่ดอกไม้หอมไว้ที่คิงหู ผู้หญิงชาวกูยนิยมทอผ้าจกจะน้อยเป็นผ้าที่มีลักษณะคล้ายผ้าหางกระรอกมีสีเขียว เป็นผ้าสำหรับ ผู้ชายนุ่งในพิธีสำคัญ ๆ ลักษณะการนุ่งจะนุ่งพับจีบด้านหน้าเหมือนการนุ่งโจรง ผ้านุ่งสตรีนิยมทอ หมี่คันเป็นทางแนวตั้งย่นพื้นสีน้ำตาลอมมีหัวชั้น พื้นสีแดงลายจุด ดินชั้นสีดำมีริ้วขาวเหลืองแดง ผ้าจะกวี เป็นผ้าคล้ายอันลูชิมของเขมร มีลายทางยาวเป็นผ้าที่สตรีใช้นุ่งในงานสำคัญ ๆ” (ยา ศาลา กาม.สัมภาษณ์ 16 พฤษภาคม 2548.)

ส่วนการแต่งกายของหมอช้างนั้น “หมอช้างการแต่งกายโดยนุ่งผ้าไหมเป็นผ้านุ่งหนึ่ง ผืนและมีผ้าสไบหนึ่งผืน มีเครื่องรางของขลังเป็นเครื่องประดับ การแต่งกายในป่าจะมีเครื่อง แต่งกายน้อยชิ้น” (มาก สุขศรี. หมอช้าง.สัมภาษณ์ 3 มิถุนายน 2548.) การแต่งกายจะช่วยให้แยก ตำแหน่งของหมอช้างได้ มะช้างหรือหมอจา หมอสะเดียง หมอสะดำ และครูบาใหญ่ หมอช้างจะ แต่งกายเต็มทีเวลาปฏิบัติงานประเพณีที่จำเป็นต้องประกอบพิธีกรรมการเช่นไหว้บรรพบุรุษ เช่น แสดง ช้างซึ่งเป็งานประจำปีของจังหวัดสุรินทร์ในเดือนพฤศจิกายนของทุก ๆ ปี และงานบวชนาคช้าง ของหมู่บ้านตากกลาง จังหวัดสุรินทร์จัดขึ้นในเดือนพฤษภาคมของทุก ๆ ปี

จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่า ก่อนที่เราจะมีพิธีการแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ หรือ งานบวช ทางวัฒนธรรมของหมอช้างชาวกูยจะมีการทำพิธีเช่นไหว้บอกกล่าวบรรพบุรุษก่อน โดย การเช่นผีประกรรม ในเรื่องความเชื่อของผีประกรรมชาวกูยทุกคนจะถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดจน เป็นวิถีชีวิต วัฒนธรรมของหมอช้างชาวกูยจังหวัดสุรินทร์มีความคล้ายคลึงกับวัฒนธรรมของเขมร ดังจะเห็นได้จากการใช้ภาษาในการประกอบพิธีกรรมการเช่นไหว้ผีประกรรม และการเลี้ยงช้างของ หมอช้างชาวกูยมีการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ดังนั้นการประกอบพิธีกรรม การดำเนินชีวิตและ วัฒนธรรมของหมอช้างชาวกูยยังคงดำรงอยู่และได้รับการถ่ายทอดมาอย่างเคร่งครัด

4.1.1.2. ประวัติความเป็นมาของบรรพบุรุษชาวกูยในมุมมองของผู้สันทนุน

จากประวัติความเป็นมาของบรรพบุรุษชาวกูย “หมู่บ้านตากกลางเป็นหมู่บ้านที่มีประวัติศาสตร์มายาวนานและเป็นต้นกำเนิดของบรรพบุรุษชาวลูรินทร์ ในพ.ศ.2302 ในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลายตรงกับรัชสมัยพระบรมราชาที่ 2 มีบันทึกในพงศาวดารว่า เกิดเหตุการณ์ช้างเผือกแตกโรงหนีจากอยุธยา ชาวกูยได้ช่วยคล้องจับช้างเผือกส่งคืน ทำให้หัวหน้าชุมชนได้รับการพูนบำเหน็จให้เป็นเจ้าเมืองลูรินทร์คือ พระยาลูรินทร์ภักดีศรีนครังจางวาง ชาวกูยได้มาตั้งถิ่นฐานและเลี้ยงช้างมาแต่ยุคนั้น วิถีชีวิตของคนและช้างมีความผูกพันกันมาแต่บรรพบุรุษ ส่วนหมอช้างก็เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนและช้างเช่นกัน เพราะหมอช้างและช้างมีความเกี่ยวข้องกันทางความเชื่อ วิถีปฏิบัติตามพิธีกรรมและประเพณี วัฒนธรรมของชาวกูยหมู่บ้านตากกลาง ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์” (ประกิต กลางพัฒนา.กำนันบ้านตากกลาง. สัมภาษณ์ 31 พฤษภาคม 2548.)

ชาวกูยนิยมเลี้ยงช้าง ซึ่งสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ “ชาวกูยจะออกไปจับช้างในป่าด้วยการคล้องช้าง เรียกว่า “โพนช้าง” เป็นการจับช้างโดย หมอช้าง ใช้บ่วงมาศที่เรียกว่า “เชือกปะก่า” ทำจากหนังควาย ถือเป็นของศักดิ์สิทธิ์เป็นที่สิงสถิตของดวง วิญญาณ บรรพบุรุษ ครูบาอาจารย์ คล้องเท้า ช้างแล้วผูกกับ ต้นไม้ และนำมาฝึกใช้งาน ในการคล้องช้างกระทำปีละครั้งราวเดือน 11 และเดือน 12 ช้างที่ตายลงจะมีการฝังอย่างดี และจะขุดกระดูกขึ้นมาทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ชาวกูยนิยมออกไปคล้องช้างป่าที่ประเทศกัมพูชา หมอช้างจะรวบรวมคนแล้วออกไปคล้องช้างป่าที่เขมรต่ำในช่วงที่ไม่มีการทำงาน เพราะสามารถหารายได้จากการทำงานเพิ่มรายได้ได้อีกทาง บางคนก็นำช้างมาใช้แรงงานขนไม้ที่จังหวัดเพชรบูรณ์ก็มี” (ปรีชา ร่วมพัฒนา.นายกองค์การบริหารส่วนตำบลกระโพ.สัมภาษณ์ 1 มิถุนายน 2548.) ดังจะเห็นได้ว่าช้างป่าส่วนมากจะมาจากประเทศกัมพูชา และหมอช้างนิยมเข้าไปคล้องช้างในป่ากัมพูชาเพราะป่ามีความอุดมสมบูรณ์มีช้างป่าอาศัยอยู่มาก สัตว์ป่า มีของป่า และมีสมุนไพรหายากนานาชนิดในป่ากัมพูชา

การเข้าไปคล้องช้างในป่า จำเป็นต้องอาศัยความรู้เกี่ยวกับการคล้องช้างและการอาศัยร่วมกันในป่า หมอช้างชาวกูยจึงมีข้อปฏิบัติมากในการออกคล้องช้างในป่า และทุกคนจำเป็นต้องปฏิบัติให้เคร่งครัดเพื่อความปลอดภัยในการออกคล้องช้างและการอยู่ป่า “การถือชะล้าพืด คือข้อปฏิบัติและข้อห้ามปฏิบัติในการคล้องช้าง ข้อปฏิบัติและข้อห้ามปฏิบัติของผู้ออกคล้องช้าง เช่นการถือศีล 5 อย่างเคร่งครัด การเชื่อฟังคำสั่งของหมอช้าง ต้องใช้ภาษาผีประกรรมในการพูดคุยกันในป่า ต้องเช่นผีประกรรมก่อนนอนทุกคืน เป็นต้น ส่วนข้อปฏิบัติและข้อห้ามปฏิบัติของลูกเมีย เช่น ไม่ตัดผม แต่งหน้า ไม่ผัดแป้ง ไม่พูดกับคนแปลกหน้าโดยเฉพาะผู้ชาย ไม่รับญาติมาพักในบ้านขณะที่สามีออกคล้องช้าง ไม่กล่าวคำหยาบคาย ไม่นั่งตรงบันได ต้องเช่นผีประกรรมก่อนนอนทุกคืน เป็น

ต้น ผู้ออกไปคล้องช้างและภรรยาต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัด” (นายธงชัย มุ่งเจริญพร.นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์. สัมภาษณ์ 8 มิถุนายน 2548.)

การบอกเล่าประวัติความเป็นมาของหมอช้างชาวกูย กับวัฒนธรรมการเลี้ยงช้างในมุมมองของกลุ่มผู้สนับสนุนและกลุ่มหมอช้างมีความสอดคล้องกันคือวัฒนธรรมสุรินทร์ เกิดจากการหลอมรวมเอาวัฒนธรรม 3 สาย ปั้นเป็นเกลียวกันอย่างกระชับมัน คือ วัฒนธรรมสายกวย วัฒนธรรมสายเจนละ (เขมร) และวัฒนธรรมสายลาว จะเห็นได้ว่าจังหวัดสุรินทร์มีขนบธรรมเนียมจารีตประเพณี และวัฒนธรรมมากมาย เช่น วัฒนธรรมการเลี้ยงช้างของหมอช้างชาวกูย วัฒนธรรมจักสาน วัฒนธรรมการทอผ้าไหม วัฒนธรรมในการทำเครื่องประดับเงินหรือประเก้อม ซึ่งเป็นเครื่องประดับที่ทำด้วยเงินและมีการทำลวดลายสวยงามตามแบบเขมร

จากประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชาวกูย ทำให้เข้าใจถึงความเป็นมาของบรรพบุรุษของหมอช้างชาวกูย และทำให้ทราบว่าเมืองสุรินทร์เป็นแหล่งอารยธรรมและวัฒนธรรมที่เจริญรุ่งเรือง วัฒนธรรมเมืองสุรินทร์ในยุคต่อ ๆ มาจึงมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกลุ่มชนที่เข้าครอบครอง จังหวัดสุรินทร์ได้รับอิทธิพลของวัฒนธรรมจากขอม มีการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม ความเจริญรุ่งเรืองของขอมและเขมรปะปนกันในยุคที่ขอมและเขมรเป็นใหญ่ เหตุนี้จึงกล่าวได้ว่าวัฒนธรรมอันเป็นอัตลักษณ์โดดเด่นของชาวสุรินทร์ซึ่งมีเชื้อสายกวย คือ วัฒนธรรมเขมรที่สืบทอดมาจากขอมโบราณชาวกูยในประเทศไทยตั้งถิ่นฐานปนอยู่กับชาวเขมรสูง และชาวลาวทำให้ชาวกูยถูกกลืนเข้าเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมเขมรสูงและลาว วัฒนธรรมขอมเคยรุ่งเรืองและมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของหมอช้างชาวกูย หมอช้างชาวกูยออกไปคล้องช้างต้องไปคล้องที่ประเทศกัมพูชา ซึ่งเป็นแหล่งใหญ่ที่มีป่าที่อุดมสมบูรณ์ทั้งทางด้านวัฒนธรรมและด้านทรัพยากร เช่นมีโคลงช้างป่าอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก

ดังนั้นวัฒนธรรมขอมในประเทศกัมพูชา จึงเป็นวัฒนธรรมเขมรที่สืบทอดมาจากขอมโบราณและหมอช้างชาวกูยได้รับวัฒนธรรมขอมและเขมรมา โดยผ่านพิธีกรรมการคล้องช้างหรือการโพนช้างของหมอช้างชาวกูยจังหวัดสุรินทร์ ดังจะเห็นได้วิถีชีวิตของชาวบ้านตากกลางเชื้อสายกวยหรือส่วยมีอาชีพในการคล้องช้างป่า ฝึกช้างและเลี้ยงช้างเพื่อหารายได้เลี้ยงครอบครัวหลังจากการทำนา ชาวกูยหมู่บ้านตากกลางนิยมเลี้ยงช้างซึ่งสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ชาวกูยจะออกไปจับช้างในป่าด้วยการคล้องช้าง เรียกว่า “โพนช้าง” การโพนช้างหรือการคล้องช้างถือเป็นวัฒนธรรม และประเพณีที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษชาวกูย วัฒนธรรมชาวกูยที่ปรากฏจึงเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงอัตลักษณ์เฉพาะตัว ที่บรรพบุรุษได้สืบทอดความเจริญและวิวัฒนาการมายาวนานกว่า 2000 ปี

4.1.2 วิธีชีวิตหมอลำชาวกูย

วัฒนธรรมของแต่ละสังคมย่อมมีความแตกต่างจากวัฒนธรรมในสังคมอื่น ๆ คนหนึ่งคนย่อมมีความแตกต่างจากบุคคลอื่น ๆ บุคคลย่อมมีบุคลิกภาพเฉพาะตัวที่ไม่เหมือนบุคลิกภาพของคนในสังคมอื่น วัฒนธรรมไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นเอง เพราะวัฒนธรรมเกิดจากการสร้างสรรค์จากภูมิปัญญาของมนุษย์ เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อความเจริญของงามในวิถีชีวิตส่วนรวม ซึ่งสามารถถ่ายทอดกันได้ เรียนรู้ได้และแสดงออกมาให้เป็นภาษา ความเชื่อ ระเบียบ ประเพณี เป็นต้น

วัฒนธรรมจึงถือเป็นมรดกที่สังคมรับและรักษาไว้ให้เจริญงอกงามต่อไป วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของหมอลำชาวกูยจังหวัดสุรินทร์ ที่มีวิถีชีวิตที่แตกต่างจากวัฒนธรรมในสังคมอื่น ๆ บ้านตากกลางหรือเป็นที่รู้จักของคนทั่ว ๆ ไปว่าหมู่บ้านช้าง “บ้านตากกลางมีประวัติความผูกพันกับช้างมาเป็นเวลานาน และอาชีพของหมอลำก็มีมาแต่บรรพบุรุษ คนในหมู่บ้านตากกลางส่วนมากจะประกอบอาชีพทำนาเป็นหลักและมีอาชีพเลี้ยงช้าง” (ประภิต กลางพัฒนา.กำนันบ้านตากกลาง. สัมภาษณ์ 31 พฤษภาคม 2548.)

วิถีชีวิตการดำเนินชีวิตของหมอลำเริ่มจากจากบรรพบุรุษของชาวกูย มีความผูกพันกับช้างมาตั้งแต่เกิด “ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวกูยจึงใกล้ชิดสนิทสนมกับช้างเปรียบเสมือนดังเพื่อนเล่น เพื่อนคู่ทุกข์คู่ยาก เพื่อนกินเพื่อนนอน เกิดเป็นความผูกพันระหว่างชาวกูยและช้าง การเลี้ยงช้างในหมู่บ้านช้างช้างเปรียบเสมือนสมาชิกในครอบครัว” (ปรีชา ร่วมพัฒนา.นายกองค์การบริหารส่วนตำบลกระโพ.สัมภาษณ์ 1 มิถุนายน 2548.) ช้างเป็นความผูกพันในฐานะสมาชิกคนหนึ่งในครอบครัวซึ่งมีความสำคัญคล้ายเป็นพี่น้องกับลูกหลานชาวกูย “เมื่อก่อนตอนเด็ก ๆ เกิดมาก็เห็นช้างแล้ว เพราะปู่ตายายมีช้าง และก็เริ่มเลี้ยงช้างมาตั้งแต่เด็ก ๆ ตอนแรกก็เลี้ยงช้างก่อน ตอนเข้าพาช้างไปกินหญ้าที่ทุ่งนา อานน้ำให้ตอนบ่าย ๆ เย็นก็พากลับมาบ้าน” (ใบ ศาลางาม. สัมภาษณ์ 16 พฤษภาคม 2548.) เป็นกิจวัตรประจำวันที่ถูกหลานชาวกูยจะต้องปฏิบัติเลี้ยงดูช้างบรรพบุรุษให้ดี

ดังนั้นช้างในหมู่บ้านช้างหรือหมู่บ้านตากกลางจึงได้รับการเลี้ยงดู การดูแลเอาใจใส่เป็นอย่างดี การฝึกสอนจากเจ้าของเหมือนกับว่าช้างจะรับรู้และเรียนรู้ได้ทุกอย่างจากเจ้าของช้าง ช้างเป็นสัตว์แสนรู้มีสมองดังนั้นเมื่อเจ้าของสอนให้ไหว สอนให้แสดงตามคำสั่งก็สามารถทำได้” ตอนช้างยังเล็ก ๆ เราสามารถสอนให้ช้างทำตามคำสั่งของเราได้เช่น ช้างเดินตามเสียงเพลง ช้างเตะฟุตบอล ช้างเก็บของ ช้างร้องเพลง เป็นต้น” (ปิยะพงษ์ จงใจงาม.สัมภาษณ์ 16 พฤษภาคม 2548.) และมีการทำบุญให้ช้างเมื่อช้างตายคล้ายกับการทำบุญ 100 วันของคน “ช้างล้มหรือช้างตาย เจ้าของช้างจะนำไปฝังอย่างดี และกำหนดเวลาไว้สองปีหรือสามปี จึงจะขุดกระดูกขึ้นมาทำบุญอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้แก่ช้าง ซึ่งเป็นเหมือนกับคนในครอบครัวคนหนึ่ง” (ประภิต กลางพัฒนา.กำนันบ้านตากกลาง. สัมภาษณ์ 31 พฤษภาคม 2548.)

กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของอาชีพหมอช่างชาวภูย และวิถีชีวิตของหมอช่างชาวภูย ว่า หมู่บ้านตากกลางเป็นหมู่บ้านที่มีประวัติศาสตร์ยาวนาน “ใน พ.ศ.2302 ในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลายตรงกับรัชสมัยพระบรมราชาที่ 2 มีบันทึกในพงศาวดารว่า เกิดเหตุการณ์ช้างเผือกแตกโรงหนีจากอยุธยา ชาวภูยได้ช่วยคล้องจับช้างเผือกส่งคืน ทำให้หัวหน้าชุมชนได้รับการปูนบำเหน็จให้เป็นเจ้าเมืองสุรินทร์คือ พระยาสุรินทร์ภักดีศรีณรงค์จางวาง ชาวภูยได้มาตั้งถิ่นฐานและเลี้ยงช้างมาแต่ยุคนั้น วิถีชีวิตของคนและช้างมีความผูกพันกันมาแต่บรรพบุรุษ” (ประกิจ กลางพัฒนา.กำนันบ้านตากกลาง. สัมภาษณ์ 31 พฤษภาคม 2548.)

กบเท้าะด้า เป็นภาษาฝิประกรรม แปลว่า การคล้องช้างป่า (กบ แปลว่า คล้อง เท้าะด้า แปลว่า ช้างป่า) หรือที่เรียกกันว่า “แทรกโพนช้าง” คือ การนำช้างต่อไล่ช้างป่าที่ละเชือก ๆ ซึ่งต่างกับการวังช้าง หรือการด้อนช้างเข้าเพนียดแล้วคล้องทีละเชือก ชาวช่วยช้างหรือกวยอะจิง เชื่อว่าช้างเป็นบริวารของเทพเจ้าฝิประกรรม พวกหมอช่างชาวภูยหรือกวยอะจิง (ช่วยช้าง) เป็นบริวารของเทพเจ้าฝิประกรรมเช่นกัน ดังนั้นในการคล้องช้างจึงต้องมีการติดต่อสื่อสารกันโดยใช้ภาษาฝิประกรรม ในระหว่างการออกไปคล้องช้างในป่ากัมพูชา “เวลาคคล้องช้างในป่าต้องพูดภาษาป่าหรือภาษาฝิประกรรม พูดภาษากวยไม่ได้เพราะจะผิดข้อห้ามของหมอช่าง” (ใบ ศาลางาม.สัมภาษณ์ 16 พฤษภาคม 2548.) ชาวภูยทุกคนถูกปลูกฝังให้เคารพและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของฝิประกรรมอย่างเคร่งครัด จนกลายเป็นวิถีชีวิต และเพื่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองของชีวิตหมอช่าง มะช่าง และลูกหลานชาวภูยทุก ๆ คน

หมอช่างชาวภูยจะไปคล้องช้างป่าปีละ 2 – 3 ครั้ง แต่ครั้งจะใช้เวลาประมาณ 2 – 3 เดือนแล้วแต่หมอช่างเป็นผู้กำหนด “รายได้ที่ได้จากการทำนาสามารถมีข้าวกินไปหนึ่งปี ส่วนมากการทำนาจะให้ลูกหลานทำ ส่วนพวกที่มีอาชีพคล้องช้าง เมื่ออยู่บ้านจะคอยฝิกช้างป่าให้เชื่องจนเป็นช้างบ้านสามารถทำตามคำสั่งได้ บางทีมีคนมาขอซื้อเอาไปลากไม้ที่ภาคเหนือรายได้ที่ได้จากการขายช้างทำให้ครอบครัวอยู่ได้อย่างไม่ลำบาก” (ประกิจ กลางพัฒนา.กำนันบ้านตากกลาง. สัมภาษณ์ 31 พฤษภาคม 2548.)

กลุ่มคนที่มีหน้าที่คล้องช้างป่าจะเรียกว่า “หมอช่างและมะช่าง” แม้ว่าจะไม่ได้ออกไปคล้องช้างหมอช่างและมะช่างมีหน้าที่ฝิกช้างป่าให้เป็นช้างบ้าน ช้างตัวไหนมีลักษณะดีก็คัดและฝิกให้เป็นช้างต่อเชือกใดไม่ตีเลี้ยงไว้ขาย เวลาว่างหมอช่างและมะช่างจะนำอุปกรณ์คล้องช้างป่าออกมาซ่อมแซมเพื่อการออกคล้องช้างป่าในครั้งต่อไป “อุปกรณ์คล้องช้าง เช่น เชือกประกรรม เป็นเชือกที่ไว้สำหรับคล้องช้าง ไม้คั้นจามประกรรม เป็นไม้ขนาดใหญ่มีความแข็งแรงขนาดยาวประมาณ 5 เมตร ปลายไม้เหน็บเชือกบ่วงบาศิใช้คล้องเท้าช้างป่า ทามคอประกรรมเป็นเชือกขนาดเดียวกับเชือกประกรรม ต่างกันตรงที่มีไม้เสียมเป็นหนามแหลมสอดติดไว้เป็นเชือกสำหรับผูกคอ

ซ้างป่าโดยทำเป็นเงื่อนเงื่อนได้ สายลำโพงประกรรม หรือเชือกถ่ามซ้างป่าปลายซ้างหนึ่งจะต่อหรือผูกกับเชือกทามคอ ส่วนอีกซ้างหนึ่งผูกติดกับต้นไม้ ทวยประกรรม เป็นห่วงเหล็กเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1 ฟุต เชื่อมด้วยสายลำโพงทั้งสองซ้าง อุปกรณ์เหล่านี้จำเป็นมากในการคล้องซ้างป่าเชือกประกรรม และกันจามประกรรมใช้ในการไล่คล้องซ้างป่า และทวยประกรรม ใช้เมื่อคล้องซ้างป่าได้แล้ว” (มาก สุขศรี.หมอซ้าง. สัมภาษณ์ 3 มิถุนายน 2548.) อุปกรณ์คล้องซ้างป่ามีความจำเป็นมากในการคล้องซ้างป่าต้องดูแลและการเก็บรักษาเป็นอย่างดี

ก่อนออกคล้องซ้างมีการทำพิธีเช่นบวงสรวงผีประกรรมเมื่อเสร็จพิธี ครูบาใหญ่จะหยิบไปไก่มาฉีกดูกระดูกกลางเพื่อทำนายโชคของแต่ละคน “ถ้ากระดูกอ่อนโคนลิ้นตรงถือว่าโชคดี แต่ถ้ากระดูกไก่โคนลิ้นงอเข้าไปติดกับกระดูกกลางไก่อถือว่าอันตราย ต้องคัดหม้อและมะออกไป” (มาก สุขศรี.หมอซ้าง. สัมภาษณ์ 3 มิถุนายน 2548.) เมื่อครบกำหนดสามวันจะมีการรวมตัวกันเพื่อไปจุดนัดพบที่นอกหมู่บ้าน ซึ่งเป็นป่าละเมาะอยู่ห่างจากหมู่บ้าน 2 – 3 กิโลเมตร และห้ามหมอซ้างและมะทุกคนติดต่อกัน การสื่อสารจะใช้ภาษาผีเท่านั้น “เมื่อได้ฤกษ์หมอซ้างและมะออกเดินทางไปคล้องซ้างป่าที่ประเทศกัมพูชา เมื่อถึงเวลาคล้องซ้างหมอซ้างและมะทุกคนจะต้องปฏิบัติตามคำสั่งของหมอซ้างใหญ่อย่างเคร่งครัดเพื่อการคล้องซ้างป่าได้ทุก ๆ คน และเพื่อความปลอดภัยของหมอซ้างและมะซ้าง” (หมีว ศาลางาม.หมอซ้าง. สัมภาษณ์ 16 พฤษภาคม 2548.)

หมอซ้างชาวภูยกี่เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของคนและซ้างชาวภูยกี่เช่นกัน ชาวภูยกี่หมู่บ้านดากลางถือว่า การคล้องซ้างเป็นวัฒนธรรมและเป็นประเพณีที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ และลูกหลานได้ยึดถือปฏิบัติเป็นวิชาชีพประจำตระกูลสืบมา เมื่อไปคล้องซ้างป่าได้ต้องนำมาฝึกให้เชื่องก่อนแล้วจึงนำออกมาขาย ซ้างจึงเป็นสัตว์เศรษฐกิจที่ทำรายได้ให้แก่ครอบครัวเป็นกอบเป็นกำ ส่วนตามบ้านจะมีการเลี้ยงซ้างแทบทุกครัวเรือนแต่เดิมเลี้ยงไว้เป็นซ้างต่อและเป็นพาหนะ การออกไปคล้องซ้างป่าต้องมีซ้างต่อที่ได้รับการฝึกฝนมาเป็นอย่างดีไว้ช่วย ดังนั้นลูกหลานชาวภูยกี่จึงมีชีวิตที่ผูกพันกับซ้างมาตั้งแต่เกิด โดยการช่วยพ่อแม่เลี้ยงดูซ้างเมื่อเจริญเติบโตเป็นหนุ่มจึงมีโอกาสร่วมเดินทางไปคล้องซ้างกับพ่อและชายหนุ่มในหมู่บ้านซ้าง

“เกิดมาก็เห็นซ้างแล้ว อยู่กับซ้าง กินกับซ้าง นอนกับซ้าง เล่นกับซ้าง พออายุได้ 15 ปีขอพ่อออกไปคล้องซ้างกับหมอซ้างที่ประเทศกัมพูชา ครั้งแรกจับซ้างได้ก็ดีใจมากๆและก็ตั้งใจจับซ้างป่าเรื่อย ๆ จับซ้างป่ามาแล้ว 50 กว่าเชือก ส่วนการเริ่มเป็นหมอซ้างเพราะมีโอกาสติดตามหมอเฒ่าออกไปคล้องซ้างในป่า หมอเฒ่าคงเห็นว่าตามีความอดทน ขยัน ตั้งใจจับซ้าง หมอเฒ่าก็เลื่อนตำแหน่งให้จากมะซ้าง หมอจ่า สะเดียง สะด้า จนได้เป็นครูบาใหญ่หรือที่ชาวบ้านเรียกว่าหมอซ้างนั่นแหละ เวลาจะเลื่อนขั้นต้องเป็นหมอเฒ่าเท่านั้นที่มีอำนาจ ในการแต่งตั้งและจะต้องทำพิธีในป่า เพราะเป็นพิธีศักดิ์สิทธิ์ ผู้ที่เป็นหมอซ้างจะต้องปฏิบัติตัวอย่างเคร่งครัดก็คล้าย ๆ พระถือศีล เพราะ

ถ้าถือไม่ครบปีกรรมจะลงโทษเอาเห็นผลทันตาเลยแหละ มีครั้งหนึ่งมีคนผิดประกรรมขณะ คล้องข้างในป่าแล้วไม่ได้บอกหมอเฒ่าว่าผิดกรรมอะไรมา เวลาอยู่ในป่าตอนออกคล้องข้าง ตกข้าง ตายบ้าง เป็นไข้ป่าตายบ้าง ใครไม่เชื่อก็ช่างตาคนหนึ่งล่ะที่เชื่อ แต่ถ้าเราปฏิบัติดีก็จะได้สิ่งดี ๆ เช่น จับข้างได้มาก ปลอดภัย ไม่เจ็บไข้ในป่า เป็นต้น วิถีชีวิตก็อยู่เหมือนคนธรรมดา ๆ แต่จะเคร่งครัด ในการปฏิบัติตัวตามพิธีกรรมโบราณที่ยึดถือและปฏิบัติสืบต่อกันมา” (หมีว ศาลางาม.หมอช้าง. สัมภาษณ์ 16 พฤษภาคม 2548.)

ในหมู่บ้านตากกลางช้างมีฐานะเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ที่ลูกหลานชาวกูยได้รับการ สืบทอดมาจากบรรพบุรุษจึงจำเป็นต้องดูแลเอาใจใส่ช้างที่ได้รับมาเป็นอย่างดี จะเห็นได้ว่าช้างเป็น ส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมของชาวกูย และช้างถือเป็นทรัพย์สินที่บรรพบุรุษนำมาแบ่งให้ให้เป็นมรดก กับลูกหลานเหมือนทรัพย์สินอื่น ๆ แต่จะมอบให้เป็นทรัพย์สินส่วนรวมของตระกูล โดย ผลัดเปลี่ยนกันเลี้ยงดู ผลประโยชน์ที่ได้ต้องแบ่งปันกัน นอกจากนี้พี่น้องบางคนสละสิทธิ์ไม่ขอรับ ส่วนแบ่งนั้น การประกอบอาชีพของหมอช้างชาวกูยจังหวัดสุรินทร์ในอดีตหมอช้างชาวกูย ถือเป็น บุคคลที่มีความสำคัญในฐานะเป็นผู้นำชุมชน เป็นผู้มีอำนาจในการปกครองหมู่บ้านถ้าจะ เปรียบเทียบก็เป็นเหมือนกำนันหรือผู้ใหญ่บ้านในปัจจุบัน

อาชีพหลักของคนในหมู่บ้านตากกลางคือ การทำนา อาชีพรองคือการเลี้ยงสัตว์ใน หมู่บ้านตากกลางนิยมเลี้ยงช้าง เนื่องจากช้างเป็นมรดกที่รับมาจากบรรพบุรุษ ดังนั้นรายได้ส่วนใหญ่ จะได้จากจากการทำนา เมื่อว่างเว้นจากการทำนา หมอช้างจะรวบรวมคนจำนวนหนึ่งแล้วออกไป คล้องช้างที่ประเทศกัมพูชา ช้างที่คล้องมาได้จะถูกขายให้เจ้าของปางช้างเพื่อนำไปลากซุง ไปอยู่ ตามสถานที่ท่องเที่ยวบ้าง เป็นต้น

“ในอดีตการดำเนินชีวิตของหมอช้างชาวกูยนั้น มีวิถีชีวิตผูกพันอยู่กับช้าง เพราะช้าง เป็นส่วนหนึ่งของชาวกูยในหมู่บ้านตากกลางเปรียบเสมือน เป็นสมาชิกคนสำคัญในครอบครัวของ ชาวกูยเลยทีเดียว ดังนั้นประเพณีหรือพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับช้างทุกอย่างนี้ ผู้ที่จะทำพิธีกรรมได้ จะต้องได้รับการยอมรับจากคนในชุมชน หมอช้างเป็นอาชีพหนึ่งที่มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของชาวกูย และลูกหลานชาวกูยมีการสืบทอดความเชื่อยึดถือการปฏิบัติตัวอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะหมอช้าง รุ่นเก่า ๆ เขาจะเคร่งครัดมากต่อการประกอบพิธีกรรมและสิ่งที่เขาเชื่อ ในปัจจุบันวิถีชีวิตของหมอ ช้างก็เหมือนคนธรรมดาทั่วไปแต่จะแตกต่างจากคนธรรมดา เมื่อหมอช้างถูกเชิญไปประกอบ พิธีกรรมเช่น การเช่นศาลประกรรม พิธีเช่นหนังประกรรมและเสี่ยงทายกระดูกไก่ เป็นต้น ” (สุมิตร ปรีชานนทกุล.อาจารย์ใหญ่โรงเรียนบ้านตากกลาง. สัมภาษณ์ 3 มิถุนายน 2548.)

จะเห็นได้ว่าการเลี้ยงช้างของคนในหมู่บ้านมีมาแต่โบราณตั้งแต่รุ่นปู่ตายาย การเลี้ยงช้างถือเป็นอาชีพที่สำคัญรองลงมาจากอาชีพทำนา เมื่อไม่ได้ทำนาก็จะมีการตั้งกองคาราวานออกไปคล้องช้างที่ประเทศกัมพูชา การเลี้ยงช้างและการฝึกช้างมีการสอนโดยปู่ตายายถ่ายทอดจนมาถึงรุ่นลูกและรุ่นหลานจนมาถึงคนรุ่นปัจจุบัน ซึ่งรายได้ที่ได้จากการทำนาและรายได้ที่ได้จากการพาช้างออกไปทำงานนอกหมู่บ้าน เช่น การพาช้างไปทำงานอยู่ตามปางช้างในจังหวัดภูเก็ต จังหวัดพังงา และพัทลุง หรือการที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจมาเที่ยวในบ้านตากกลาง เพื่อดูวิถีชีวิตของชาวกูยในหมู่บ้านตากกลาง นักท่องเที่ยวดูการแสดงของช้าง ดูหมอช้างและมะช้างฝึกช้าง เป็นต้น

คงจะเห็นได้ว่าวิถีชีวิตของหมอช้างชาวกูยในหมู่บ้านตากกลาง ในอดีตหมอช้างคือบุคคลสำคัญหรือเป็นผู้นำในชุมชน สามารถปกครองลูกบ้านให้อยู่อย่างสามัคคีได้ด้วยการนับถือตามตำแหน่งลำดับขั้นของหมอช้าง ผู้ที่เป็นหมอช้างจะเป็นผู้นำชุมชนและได้รับความนับถือ ความเคารพจากคนในหมู่บ้าน หมอช้างชาวกูยมีการสืบทอดความเชื่อยึดถือการปฏิบัติตัวอย่างเคร่งครัดตามคำสอนของบรรพบุรุษ หมอช้างชาวกูยมีการนับถือกันตามความอาวุโสและประสบการณ์ในการออกคล้องช้าง

การบอกเล่าประวัติความเป็นมาเรื่องวิถีชีวิตของหมอช้างชาวกูย กับวัฒนธรรมการเลี้ยงช้างในมุมมองของกลุ่มผู้สนับสนุนและกลุ่มหมอช้างมีความสอดคล้องกันคือ วิถีชีวิตของหมอช้างชาวกูยมีความสำคัญต่อการดำรงอยู่ของวัฒนธรรม และประเพณีของหมู่บ้านตากกลาง หมอช้าง มะช้าง รวมถึงลูกหลานชาวกูยทุก ๆ คนถูกปลูกฝังให้เคารพและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของผีประกรรมอย่างเคร่งครัด จนกลายเป็นวิถีชีวิตของชาวกูยหมู่บ้านตากกลาง การดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมระหว่างคนและช้างนั้น ไม่ใช่เรื่องธรรมดา แต่ในหมู่บ้านช้างการอยู่ร่วมกันของคนและช้างกลายเป็นวัฒนธรรมของลูกหลานชาวกูยในหมู่บ้านตากกลางจังหวัดสุรินทร์ ช้างเปรียบเสมือนคนในครอบครัว และการทำพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับช้างต้องผ่านการปฏิบัติจากหมอช้างชาวกูยเท่านั้น ซึ่งถือเป็นพิธีกรรมที่มีการสืบทอดกันมาจนกลายเป็นประเพณี และวัฒนธรรมของชาวกูยจังหวัดสุรินทร์

จากการสังเกตพบว่า วัฒนธรรมท้องถิ่นของบ้านตากกลางหรือหมู่บ้านช้างคนในชุมชนโดยส่วนใหญ่แล้วล้วนมีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับช้าง และสืบทอดค่านิยม ทักษะคติ ความเชื่อด้านพิธีกรรมตามแบบชาวกูย ความคิด ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงช้าง ตลอดจนแบบแผน ระเบียบกฎเกณฑ์ ความหมายและคุณค่าที่คนในกลุ่มหมอช้างชาวกูยร่วมกันรับ และรักษาเพื่อการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มที่มีลักษณะเฉพาะแยกได้จากกลุ่มอื่น ซึ่งวัฒนธรรมและการดำรงชีวิตของชาวกูยในหมู่บ้านตากกลาง ได้ร่วมกันสืบทอดมาจากสิ่งที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์ และสั่งสมมาเพื่อให้ลูกหลานชาวกูยได้ดำรงรักษาวัฒนธรรมและประเพณีนี้ให้ดำรงอยู่

4.1.3 ภาษาคุยและภาษาผีที่ใช้ในการสื่อสารของหมอช้างชาวคุย

ภาษาเป็นเครื่องมือที่มนุษย์สร้างขึ้นมา แล้วให้ความหมายเป็นที่รับรู้ร่วมกัน เพื่อใช้ในการสื่อสารความคิด ความรู้สึก ให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน ภาษาเป็นสัญลักษณ์แทนความคิด ความรู้สึกที่มีบทบาทสำคัญมากในการสื่อสารของมนุษย์ และภาษาเป็นสัญลักษณ์ซึ่งมีความสัมพันธ์กับความคิดของบุคคล และการไหลเวียนของประสบการณ์ตกลงเป็นหมู่บ้านหลายภาษาคือมีทั้งภาษาที่สื่อสารระหว่างคน และภาษาที่เกี่ยวกับช้าง

ดังนั้นลูกหลานชาวคุยจึงสามารถพูดได้หลายภาษาเช่น ภาษาคุย ภาษาเขมร ภาษาลาว และภาษาไทยซึ่งเป็นภาษาราชการ “ในปัจจุบันมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในหมู่บ้านมาก มีทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ การสื่อสารของหมอช้างชาวคุยกับคนนอกหมู่บ้านนั้น มีการสื่อสารโดยใช้ภาษาไทยเป็นภาษากลางที่นิยมใช้ในการสื่อสาร ส่วนการสื่อสารของหมอช้างชาวคุยกับคนในหมู่บ้านตกลงนั้น ส่วนมากคนในหมู่บ้านจะเป็นคนที่มีเชื้อสายคุยหรือคนส่วย” (กฤตพล ศาลางาม. นักบริหารงานทั่วไป 6.สัมภาษณ์ 6 มิถุนายน 2548.)

ดังนั้นภาษาคุยหรือภาษาส่วยจึงเป็นภาษาหลักที่ใช้สื่อสารในหมู่บ้านตกลง รองลงมาก็มีภาษาลาว ภาษาเขมร และภาษาไทย หมอช้างให้ความรู้สึกเป็นกันเอง มีบรรยากาศที่ให้ความรู้สึกผ่อนคลาย “บางทีก็มีคนมาสัมภาษณ์หมอช้าง เรื่องที่มาขอสัมภาษณ์ส่วนมากจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการออกคล้องช้าง พิธีกรรมที่เกี่ยวกับช้างและวิถีชีวิตของหมอช้าง เช่นในอดีตหมอช้างมีการนำคาราวานออกไปคล้องช้างในป่าที่ประเทศกัมพูชา ในการเข้าป่ากลุ่มหมอช้างมีข้อปฏิบัติมากมายเช่น การสื่อสารระหว่างกลุ่มของหมอช้างเขาจะพูดภาษาผีประกรรมกัน แล้วลูกเมียที่บ้านจะต้องถือประกรรมคือ คนที่บ้านจะต้องเช่นศาลประกรรมทุกวัน ขอให้สามีที่ออกไปจับช้างปลอดภัยกลับมาได้ช้างมากๆ แล้วเขาก็มีข้อปฏิบัติเช่นเดียวกัน เช่นห้ามส่องกระจก ห้ามตัดผม ห้ามคุยกับคน แปลกหน้าโดยเฉพาะผู้ชาย เป็นต้น” (สุมิตร ปรีชานนทกุล. อาจารย์ใหญ่โรงเรียนบ้านตกลง. สัมภาษณ์ 3 มิถุนายน 2548.)

รูปแบบของภาษามีอัตลักษณ์ที่มีเฉพาะกลุ่มของหมอช้างชาวคุย จังหวัดสุรินทร์ที่ใช้ในการสื่อสารกัน “หมอช้างมีภาษาที่ใช้สื่อสารมีความเด่นในแง่ของการใช้ภาษาที่ไม่เหมือนใคร ภาษาผีประกรรมเป็นภาษาที่ได้รับการสืบทอดจากปู่ย่าตายาย” (บุญธรรม เนาว์สูงเนิน. สารวัตรปลัดอำเภอดำรง. สัมภาษณ์ 1 มิถุนายน 2548.) และภาษาท้องถิ่นในหมู่บ้านตกลงมีความสำคัญในการสื่อสารในกลุ่ม “ภาษาคุยเป็นภาษาท้องถิ่นใช้กันมากในกลุ่มของคนเลี้ยงช้างที่บ้านตกลงและมีภาษาผีประกรรมที่กลุ่มของหมอช้างชาวคุยใช้ในพิธีกรรมการคล้องช้าง” (นายปรีชา นิยมตรง. ปลัดอำเภอดำรง. สัมภาษณ์ 2 มิถุนายน 2548.)

จะเห็นได้ว่าชาวอุยกูร์ในหมู่บ้านตากกลางมีความสามารถสื่อสารได้หลายภาษา ภาษาเป็นเครื่องยึดให้หมอซ้างและชาวอุยกูร์ผูกพันต่อกัน เนื่องจากภาษาอุยกูร์และภาษาคีมีระเบียบแบบแผนของตน ซึ่งเป็นที่ตกลงกันในกลุ่มของหมอซ้างชาวอุยกูร์ การพูดภาษาเดียวกันเป็นการแสดงให้เห็นว่าเป็นพวกเดียวกัน มีความผูกพันในฐานะชาวอุยกูร์เหมือนกัน และการที่หมอซ้างชาวอุยกูร์มีความสามารถสื่อสารได้ทั้งภาษาลาว ภาษาเขมร ภาษาอุยกูร์ (อูย) และภาษาไทย เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าการสื่อสารด้วยภาษาอุยกูร์และภาษาอื่น ๆ เป็นการแสดงการสื่อความหมายเป็นที่รับรู้ร่วมกันภายในกลุ่มหรือเป็นการสื่อความหมายในการสื่อสารระหว่างบุคคล เพื่อให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกันระหว่างหมอซ้าง มะซ้าง และกลุ่มบุคคลภายนอกที่สนับสนุนหมอซ้าง

ภาษาอุยกูร์ถือเป็นภาษาหลักของหมู่บ้านตากกลาง ภาษาอุยกูร์มีเฉพาะภาษาพูดแต่ไม่มีภาษาเขียน ซึ่งนักภาษาศาสตร์ได้จัดภาษาอุยกูร์ไว้ในตระกูลออสโตรเอเชียติก และอยู่ในตระกูลย่อยกลุ่มมอญและเขมร ภาษาอุยกูร์เป็นภาษาที่มีพยางค์สองลักษณะคือพยางค์ที่มีลักษณะเสียงก้องคือใช้ลมเปล่งขึ้นมาขณะพูดและพยางค์ที่มีลักษณะเสียงธรรมดา ลักษณะการเปล่งเสียงสองลักษณะนี้ไม่เพียงแต่เกิดความไพเราะ แล้วยังสามารถแยกความหมายของคำออกจากกันได้ ซึ่งแตกต่างจากภาษาไทยที่มีการใช้วรรณยุกต์ในการแยกความหมายของคำ (พิทยา หอมไกรลาศ, 2545: 22) “ยกตัวอย่างภาษาอุยกูร์ เช่น “กูย” แปลว่า คน “เจียง” แปลว่า ซ้าง “จาโดย” แปลว่า กินข้าว เป็นต้น ส่วนภาษาที่ใช้สื่อสารกับซ้างเช่นภาษาคำสั่งต่าง ๆ เช่น “ฮาว” แปลว่า หยุด “คูน” แปลว่า ให้ซ้างถอยไป เป็นต้น” (มาก สุขศรี.หมอซ้าง. สัมภาษณ์ 3 มิถุนายน 2548.) ภาษาอุยกูร์ใช้สื่อสารภายในกลุ่มของสมาชิกหมอซ้าง และลูกหลานชาวอุยกูร์ที่ใช้ภาษาอุยกูร์สื่อสารระหว่างบุคคลภายในหมู่บ้านตากกลาง ซึ่งภาษาอุยกูร์เป็นภาษาท้องถิ่นที่มีการสื่อสารกันมาแต่โบราณ ซึ่งบรรพบุรุษเป็นผู้สืบทอดมาแต่โบราณ ตั้งแต่เจ้าเมืองพระสุรินทรภักดีศรีณรงค์จางวางก่อตั้งเมืองสุรินทร์

นอกจากนี้ภาษาคีหรือภาษาป่าเป็นอีกภาษาหนึ่งที่หมอซ้าง ใช้สื่อสารกันระหว่างกลุ่มของหมอซ้างชาวอุยกูร์ เวลาอยู่ในหมู่บ้านตากกลางก็มีการใช้ภาษาอุยกูร์ในการติดต่อสื่อสารกัน แต่เวลาออกไปคล้องซ้างในป่าจะมีการใช้ภาษาคีหรือภาษาป่าในการสื่อสาร “กฎกติกาในการออกไปโพนซ้าง หรือออกไปคล้องซ้างของชาวอุยกูร์มีอยู่มากมายที่ต้องถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด และที่น่าสนใจคือการกำหนดให้ทุกคนที่ติดตามคณะหมอซ้างออกไปคล้องซ้าง พูดกันด้วยภาษาที่ปกติเขาไม่พูดกัน ซึ่งเรียกว่า “ภาษาคี” หรือ “ภาษาป่า” ภาษาคีเป็นภาษารหัสที่เข้าใจกันในหมู่พวกอุยกูร์คล้องซ้างหมอหมีว ศาลางามยกตัวอย่างภาษาคี เช่น “ฮ่องจาว” แปลว่า ลำห้วย “กำพวด” แปลว่า กองไฟ “ใจดี” แปลว่า พริก “จิงวา” แปลว่า ปลาต่าง ๆ “ฮ้วน” แปลว่า น้ำ เป็นต้น” (หมีว ศาลางาม.หมอซ้าง. สัมภาษณ์ 16 พฤษภาคม 2548.) “ภาษาคีจะถูกนำมาใช้สื่อสารกันต่อเมื่อหมอซ้างอยู่ในป่าเพื่อร่วมกันคล้องซ้าง จะนำมาพูดในชีวิตประจำวันไม่ได้ เพราะเป็นภาษาคีป่า เป็นภาษาเทวดา ใช้เมื่อ

ประกอบพิธีกรรมการคล้องช้างป่าเท่านั้นคนปกตินำมาพูดเล่นไม่ได้ ความเชื่อเรื่องผีประกรรมมีมานาน และหมอช้างทุกคนต้องปฏิบัติ” (ปิยะพงษ์ จงใจงาม. สัมภาษณ์ 16 พฤษภาคม 2548.)

อัจฉรา ภาณุรัตน์ กล่าวว่า จากการสืบค้นภาษาผีประกรรมมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2512 ถึง พ.ศ. 2536 และได้ไปศึกษาข้อมูลเชิงเปรียบเทียบจากอุดรมิชัย ศรีโสภณ เสียมราช และพระตะบอง ในปี พ.ศ.2533 ถึง ปี พ.ศ.2535 จำนวน 5 ครั้ง พอจะแบ่งยุคของภาษาผีประกรรมได้ดังนี้คือ

1. ยุคบริสุทธ (พ.ศ.2460-2480) เป็นช่วงเวลาที่ภาษาผีประกรรมบริสุทธล้วนๆ ไม่มีภาษาุกยเข้ามาแทรกหรือแถมแต่ประการใด หากจะมีก็เป็นเพียงคำห่อล้อม (คำบริบท) ประกอบเวลาติดต่อสื่อสารกันให้เกิดความเข้าใจง่ายขึ้นเท่านั้น และรวมความบริสุทธไปถึงยุคก่อน พ.ศ. 2460 จนกระทั่งถึงจุดเริ่มต้นอีกด้วย เพราะสืบค้นได้จากคนรุ่นเก่าซึ่งมีอายุอยู่ระหว่าง พ.ศ.2430-2450 และมีข้อจำกัด คือ ประการแรกชาวกูย ไม่มีตัวอักษรเป็นของตนเอง ประการต่อมาไม่มีการบันทึกเหตุการณ์ต่าง ๆ ครึ่งอดีตไว้ไม่ว่าจะด้วยภาษาใด ๆ ก็ตาม

2. ยุคกลืนกลาย (พ.ศ.2480-2504) เป็นช่วงที่ภาษาผีประกรรมมีภาษาอื่นเข้ามาแทรก อาจจะเป็นเพราะว่า ความทรงจำของชาวกูยยุคนี้ขาดช่วงไป กอปรกับยุคนี้มุ่งกบแทะด้า (การจับช้างป่า) เพื่อชิงพานิชย์ยิ่งกว่าเพื่อนำเลี้ยงไว้คู่จสมาชิกในครอบครัวเฉกเช่นยุคก่อน จึงนำเอาภาษาุกยมาแทรกอยู่เป็นคำหลักของภาษาผีประกรรมเกือบ 20% ทั้ง ๆ ยุคก่อน ๆ ภาษาผีประกรรมก็แยกเป็นส่วนหนึ่ง ภาษาุกยก็แยกอีกส่วนหนึ่ง ห้ามปะปนกันเด็ดขาด ทั้งนี้ก็สืบเนื่องมาจากการเคร่งครัดเคารพบูชาผีประกรรม มีมากน้อยต่างกันเป็นประการสำคัญ

แต่โดยเนื้อแท้ของภาษาผีประกรรม ไม่ว่ายุคบริสุทธหรือยุคกลืนกลาย ต่างก็คงไว้ซึ่งความศักดิ์สิทธิ์และความสูงส่ง คือ กำลวงพิศ หรือ จ้าวเถื่อน ผู้เป็นหัวหน้าใหญ่ มีสิทธิ์ร้ายเวทมนต์ด้วยภาษาผีประกรรมแต่เพียงผู้เดียวเท่านั้น ไม่ว่าจะอยู่บ้านหรือออกป่าเพื่อกบแทะด้า (การจับช้างป่า) ส่วนหมอช้างและมะช่างมีสิทธิ์พูดภาษาผีประกรรมเฉพาะช่วงของการไปกบแทะด้า (การจับช้างป่า) ช่วงอื่นห้ามนำมาพูดกันเป็นอันขาด ชาวกูยที่เคยไปจึงไม่มีโอกาสได้รู้เลย

หลังจากที่กัมพูชาปิดกั้นพรมแดน ไม่ให้ชาวไทยและชาวเขมรติดต่อซึ่งกันและกันเมื่อ พ.ศ.2505 เป็นต้นมา หมอช้างชาวกูยก็หยุดชะงักไม่ไปกบแทะด้า (การจับช้างป่า) กันอีกจนกระทั่งทุกวันนี้ จึงดูเหมือนหนึ่งภาษาผีประกรรมขาดกระแสของการสืบต่อทางภาษาไป แต่เหตุการณ์หาเป็นเช่นนั้นไม่ เพราะปัจจุบันกำลวงพิศได้ทำการเช่นสรวงผีประกรรมด้วยภาษาผีประกรรมเป็นประจำทุกปีไม่เคยขาด

ในจำนวนภาษาผีประกรรม 365 คำ ที่ได้จัดบันทึกไว้และทำการศึกษาเชิงเปรียบเทียบ นั้น โดยการฟังสำเนียงของกำลวงพิศและหมอช้างด้วยสำเนียงภาษาุกย แต่ก็สามารถเขียนด้วยอักษรภาษาไทยให้ใกล้เคียงได้ ครั้นมาดูความหมาย จะเห็นว่าตรงกันกับภาษาบาลี-สันสกฤตที่

เขียนด้วยอักษรภาษาไทย ประมาณ 20% (ต่างเฉพาะสำเนียง) และจำนวนภาษาผีประกรรมดังกล่าวได้ถูกนำไปศึกษากับท่านพระครูสุเทพ จันทสาร (หลวงพ่อจรินทร์ จันทสาร) ผู้เป็นอุปฌายาจารย์แห่งวัดปราสาทเทพนิมิตร อ.ลำดวน จ.สุรินทร์ ซึ่งท่านเป็นชาวภูยกุ่มโคตรวงศ์อื่น กอปรกับเป็นพระภิกษุสงฆ์ผู้เก่งทางไสยศาสตร์ของภูยกุ่ม และเขมรโบราณปรากฏว่าเป็นภาษาบูชาผีชั้นสูง และปราบผีชั้นต่ำเกือบ 10% เพราะบางคำออกเสียงเหมือนภาษากูโบ๊ส บางคำออกเสียงเหมือนภาษากูต้าบ (นักภาษาศาสตร์และนิรุกติศาสตร์ บางคนลงความเห็นว่าภาษากูโบ๊สเป็นภาษาแม่บทของภาษาทั้งหมดในโลกนี้และเป็นภาษาเขมรโบราณ ประมาณ 40-50% ส่วนที่เหลืออีกประมาณเกือบ 30% ยังหาที่มาของคำไม่ได้ แต่จะขออนุญาตจัดไว้ในภาษาเขมรโบราณ)

ครั้งไปสอบถามเทียบเคียงหาต้นตอที่มาของคำในภาษาผีประกรรมจากหมอช้าง และมะทุกคน ต่างไม่รู้ นอกจากให้คำตอบในทางเดียวกันว่า “เทพเจ้าผีประกรรมประทานภาษานี้มาให้แก่พวกเรา เพื่อการกুবเทวะดำ (การจับช้างป่า) โดยเฉพาะ” ต้นตอภาษาผีประกรรมน่าจะมาจากภาษาเขมรโบราณ จึงไม่น่าแปลกใจที่ภาษาผีประกรรมมีคำภาษาบาลีสันสกฤตแทรกอยู่ ภาษากูโบ๊สกูต้าบก็เช่นกัน เพราะในสมัยนั้นได้เจริญรุ่งเรืองในอินเดียตอนเหนือ แถวๆ เทือกเขาหิมาลัย ซึ่งแทรกอยู่ในคัมภีร์ของยุคศาสนาพราหมณ์โบราณ กำลังรุ่งเรือง (อัจฉรา ภาณุรัตน์, 2539:14-15)

จะเห็นได้ว่าภาษาผีประกรรมมีประวัติความเป็นมาจากประเทศกัมพูชา และเผยแพร่โดยกลุ่มหมอช้างชาวภูยกุ่มและมะช้าง เมื่อครั้งเข้าไปคล้องช้างในป่าที่ประเทศกัมพูชา ต้นตอภาษาผีประกรรมมาจากภาษาเขมรโบราณ “หลังจากที่กัมพูชาปิดกั้นพรมแดน หมอช้างชาวภูยกุ่มและมะช้างชาวภูยกุ่มไม่ได้เข้าไปคล้องช้างที่ป่าประเทศกัมพูชา เพราะประเทศกัมพูชาห้ามเข้าไปจับช้างป่าการสื่อสารโดยใช้ภาษาผีประกรรมจึงไม่มีใครได้ใช้ภาษาผีประกรรมมานานแล้ว จะใช้ต่อเมื่อทำพิธีเช่นไหว้ผีประกรรมเท่านั้น” (หมีว ศาลางม.หมอช้าง.สัมภาษณ์ 16 พฤษภาคม 2548.)

การใช้ภาษาภาษาภูยกุ่มและภาษาผีในการสื่อสารของหมอช้างชาวภูยกุ่มในมุมมองของกลุ่มผู้สนับสนุนและกลุ่มหมอช้างมีความสอดคล้องกันคือ ภาษาเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์ และเป็นเครื่องแสดงถึงวัฒนธรรมส่วนอื่น ๆ ของมนุษย์ด้วย เราจึงสามารถศึกษาวัฒนธรรมตลอดจนอัตลักษณ์ของชนชาติต่าง ๆ โดยผ่านภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร การสื่อสารผ่านภาษาภูยกุ่มและภาษาผี ประกรรมของหมอช้างชาวภูยกุ่มจังหวัดสุรินทร์ เป็นการสื่อสารทางภาษาผ่านวัฒนธรรมขอมในประเทศกัมพูชา ภาษาผีประกรรมได้รับอิทธิพลจากภาษาเขมรโบราณ

กลุ่มหมอช้างชาวภูยกุ่มเข้าไปคล้องช้างที่กัมพูชา และได้เรียนรู้ภาษาผีประกรรมขณะออกคล้องช้างในประเทศกัมพูชา จากประวัติศาสตร์ของชาวภูยกุ่มภาษาผีประกรรมเป็นสาขาย่อยในภาษาศาสตร์เป็นภาษาที่ชาวภูยกุ่มใช้ในพิธีกรรมเช่นผีประกรรม และใช้สื่อสารกันระหว่างออกคล้องช้างป่าในประเทศกัมพูชา ชาวภูยกุ่มเคารพนับถือผีประกรรมและปฏิบัติอย่างเคร่งครัดจนเป็นวิถีชีวิตของ

หมอซ้างและลูกหลานชาวกูยในหมู่บ้านตากกลาง ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ทางภาษาที่ได้รับการถ่ายทอด วัฒนธรรมจากคนรุ่นก่อนเป็นมรดกตกทอดกันมา

จากการสังเกตพบว่า ภาษากูยและภาษาผีประกรรมมีความเป็นอัตลักษณ์ของหมู่บ้านตากกลาง หมอซ้างชาวกูยที่มีวิธีการปฏิบัติมีแบบแผนที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะกลุ่ม หมอซ้างชาวกูยมีความเชื่อในการนับถือผีประกรรม (ผีบรรพบุรุษ) มีการใช้ภาษากูยและภาษาผีประกรรม และปฏิบัติสืบต่อจนกลายเป็นภาษาท้องถิ่นที่ลูกหลานจำเป็นต้องรักษาสืบตั้งงามนี้ต่อไป

4.1.4 รูปแบบการสื่อสารของหมอซ้างชาวกูยกับคนในชุมชนและนอกชุมชน

ในชีวิตประจำวันเราจำเป็นต้องสื่อสารกันในรูปแบบต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลาการสื่อสารโดยใช้วัจนภาษาและอวัจนภาษา ทั้งนี้มนุษย์เราต้องการที่จะถ่ายทอดความคิด ความรู้ หรือแม้แต่ว่าความรู้สึกของตนไปสู่ผู้อื่นด้วยเช่นกัน ในการสื่อสารระหว่างบุคคลรูปแบบของการสื่อสารที่เราตระหนักถึงการใช้ เห็นถึงความจำเป็นและมีความสำคัญต่อชีวิตประจำวันเรามากที่สุด การสื่อสารระหว่างบุคคล เป็นการสื่อสารของบุคคลอย่างน้อย 2 คน ซึ่งมีความสัมพันธ์ต่อกัน เพื่อถ่ายทอดความรู้ ความคิด ความรู้สึก ทั้งในรูปวัจนภาษาและอวัจนภาษา โดยปรากฏต่อหน้ากันมีการแลกเปลี่ยนบทบาทในการเป็นผู้รับรู้และส่งสาร ทำให้เกิดการสื่อสารแบบสองทาง ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเข้าใจต่อความหมายร่วมกันทั้ง 2 ฝ่าย

วัฒนธรรม คือ การสื่อสารที่มีการส่งต่อโดยการใช้ภาษาท่าทางที่สามารถถ่ายทอดวัฒนธรรมและพื้นฐานทางวัฒนธรรมได้ การสังเกตเราสามารถสังเกตได้จากการกระทำ แบบแผนการกระทำ ความหมาย ความสัมพันธ์และสภาพสังคม ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่นำมาเป็นกรอบในการสังเกตเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการวิจัยได้ เช่น พฤติกรรมและความสัมพันธ์ระหว่างหมอซ้างชาวกูยกับบุคคลทั้งในและนอกชุมชน

พฤติกรรมสามารถแสดงถึงการกระทำที่เป็นสิ่งบ่งบอก ถึงความเป็นอัตลักษณ์ของหมอซ้างชาวกูย การแสดงออกทางด้านการกระทำเช่น วิธีปฏิบัติ หลักการดำเนินชีวิต และการประกอบพิธีกรรมของหมอซ้างชาวกูยมีแบบแผนและมีวิธีปฏิบัติที่เคร่งครัด ซึ่งหมอซ้างได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษจนกลายเป็นวัฒนธรรม และประเพณีของคนในท้องถิ่น

ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลทั้งในและนอกชุมชน มีผลต่อความเป็นอยู่ของหมอซ้างชาวกูยการที่หมอซ้างจะสามารถอยู่รอดได้ต่อไปในอนาคต จำเป็นต้องอาศัยการสื่อสารช่วยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลให้เกิดความสัมพันธ์อันดีในชุมชน

กล่าวถึงการสื่อสารทางวัฒนธรรมของหมอช้างชาวกูยว่า การสื่อสารทางวัฒนธรรม จำเป็นต้องอาศัยการสื่อสารระหว่างบุคคล ช่วยในการสื่อสารเป็นลักษณะการถ่ายทอดเป็นแบบการสื่อสารแบบตัวต่อตัว ทำการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารซึ่งกันและกัน ระหว่างหมอเฒ่าและหมอช้างรุ่นใหม่เกี่ยวกับวิชาความรู้ของการเป็นหมอช้าง ซึ่งมีลักษณะการสื่อสารแบบตัวต่อตัวและทำการสื่อสารกันโดยตรง เช่น การสาธิตการคล้องช้างป่า การเข้าป่าหาสมุนไพร การฝึกช้างป่า เป็นต้น

การสื่อสารดังกล่าวอาจเกิดขึ้นระหว่างบุคคล หรืออาจเกิดขึ้นในลักษณะการสื่อสารกลุ่มย่อย ซึ่งมีหมอช้างมากกว่าสองคนสามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และวิชาความรู้ได้โดยตรง เป็นการเกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับบุคคลที่อยู่รอบ ๆ ตัว เช่น หมอช้างรุ่นเก่าอย่างหมอเฒ่าและหมอช้างรุ่นใหม่ “ในหมู่บ้านตากกลาง การสื่อสารมีส่วนช่วยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างหมอช้างกับคนในชุมชน จะเห็นได้จากการแสดงความเคารพและการนับถือ ส่วนคนนอกชุมชนเองให้ความเคารพและนับถือหมอช้างเช่นเดียวกับคนในชุมชน พฤติกรรมที่แสดงออกคือ การขี้อ้อการปฏิบัติตัวตามความเชื่อ วิถีชีวิตที่หมอช้างรุ่น ๆ เคยปฏิบัติมา เขาก็มีวิธีการปฏิบัติคล้าย ๆ พระถือศีล หมอช้างเป็นคนที่ประกอบพิธีกรรมเวลาในงานสำคัญ ๆ หรือจะต้องไปทำพิธีกรรมในต่างจังหวัด” (สา ศาลางาม.รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลกระโพ.สัมภาษณ์ 2 มิถุนายน 2548.)

จากการสังเกตพบว่า พฤติกรรมที่หมอช้างแสดงออกมาที่เด่นชัด คือ การปฏิบัติตัวในการขี้อ้อ ประการและการเป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับช้าง “ในหมู่บ้านเมื่อมีงานพิธีสำคัญ ในงานประเพณีที่สำคัญหมอช้างจะเป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรม โดยบุคคลในหมู่บ้านให้การยอมรับและนับถือ เช่น การแห่ไหว้ศาลประกรรมในงานประเพณีบวชนาคช้างจังหวัดสุรินทร์ ที่มีการบวชนาคช้างอย่างยิ่งใหญ่ประเพณีการบวชนาคช้าง ถือเป็นวัฒนธรรมของหมู่บ้านช้างที่มีการสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน” (สา ศาลางาม.รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลกระโพ.สัมภาษณ์ 2 มิถุนายน 2548.) “ในปัจจุบันยังมีคนที่ขี้อ้อและปฏิบัติประกรรมมากในกลุ่มของคนเลี้ยงช้างในจังหวัดสุรินทร์” (บุญธรรม เนาว์สูงเนิน.สารวัตรปศุสัตว์อำเภอท่าตูม. สัมภาษณ์ 1 มิถุนายน 2548.)

“การสื่อสารระหว่างบุคคลทำให้เกิดการสร้างความสัมพันธ์อันดีให้เกิดในชุมชน หมอช้างชาวกูยจำเป็นต้องอาศัยการสื่อสารช่วยในการสร้างความสัมพันธ์ทั้งในและนอกชุมชน การสื่อสารจึงมีส่วนสำคัญในการแลกเปลี่ยนข้อมูล และช่วยทำความเข้าใจระหว่างหมอช้างชาวกูยและบุคคลทั้งในและนอกชุมชนที่มีส่วนช่วยสนับสนุนให้วัฒนธรรม และประเพณีมีการถ่ายทอดและสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่และมีขี้อ้อประกรรมตามวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมา” (กฤตพล ศาลางาม.นักบริหารงานทั่วไป 6.สัมภาษณ์ 6 มิถุนายน 2548.)

การสนทนาในชีวิตประจำวันเป็นรูปแบบของการสนทนาที่ใช้มากที่สุด การสนทนาในรูปแบบนี้จะเกิดขึ้นได้เสมอเมื่อคนมาเจอกัน มักเป็นการสนทนาที่ไม่ต้องการพิธีรีตองแต่อย่างใด มีความเป็นกันเองสูง ขึ้นอยู่กับโอกาสและบุคคลที่ทำการสนทนาในชีวิตประจำวัน การสื่อสารระหว่างบุคคลเกิดขึ้นภายใต้บริบทของสังคม ซึ่งเป็นแนวทางในการกำหนดอัตลักษณ์และวิธีการสื่อสารของบุคคลแต่ละคน ถ้าเรามีความต้องการที่จะอยู่และเป็นสมาชิกคนหนึ่งในสังคม การสื่อสารระหว่างบุคคลมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในชีวิตประจำวัน ในกระบวนการของการสื่อสารจะประกอบด้วยวัจนภาษาและอวัจนภาษา ซึ่งถ้าผู้ที่ทำการสื่อสารทั้งสองฝ่ายมีความเข้าใจตรงกัน การสื่อสารก็ประสบความสำเร็จ

การสื่อสารของหมอช่างชาวภูยกู้กับคนในชุมชน ดากกลางเป็นหมู่บ้านหลายภาษา เช่น ภาษาเขมร ภาษาลาวภาษาภูยกู้ หรือภูยกู้ และใช้ภาษาไทยเป็นภาษากลางซึ่งเป็นภาษาราชการ “ทั้งนี้ เนื่องจากพื้นที่ใกล้เคียงมีชาวไทยเชื้อสายเขมรและลาวปนอยู่มาก จึงทำให้คนในหมู่บ้านดากกลางสามารถพูดได้หลายภาษา” (กฤตพล ศาลางาม.นักบริหารงานทั่วไป 6. สัมภาษณ์ 6 มิถุนายน 2548.)

ภาษาที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารจึงมีหลากหลายภาษาขึ้นอยู่กับว่า คู่ที่ทำการสื่อสารนัดภาษาใด “หมอช่างมีการวางตัวแบบเป็นกันเองกับคนในชุมชน เพราะส่วนมากจะมีความสนิทและคุ้นเคยกันดี การสื่อสารก็ใช้ภาษาภูยกู้” (นายปรีชา นิยมตรง.ปลัดอำเภอท่าตูม. สัมภาษณ์ 2 มิถุนายน 2548.) “กลุ่มหมอช่าง และกลุ่มคนเลี้ยงช่างชาวภูยกู้จะมีความสนิทสนมกัน ส่วนมากจะรู้จักกันดี เวลาพูดคุยไม่มีปัญหาในเรื่องของการสื่อสาร เพราะใช้ภาษาท้องถิ่น” (ปิยะพงษ์ จงใจงาม.สัมภาษณ์ 16 พฤษภาคม 2548.) “การสื่อสารพูดคุยกับคนในชุมชน ส่วนมากจะมีการนับถือผู้อาวุโส ผู้ที่มีอายุน้อยจะให้ความเคารพกับหมอช่างที่มีประสบการณ์มาก คนในชุมชนมีความสามัคคีรักใคร่กันเหมือนพี่น้อง”(ยา ศาลางาม. สัมภาษณ์ 16 พฤษภาคม 2548.)

การสื่อสารของหมอช่างชาวภูยกู้กับคนนอกชุมชนมีการใช้ภาษาไทย ซึ่งเป็นภาษาราชการหรือเป็นภาษากลางเพื่อใช้ติดต่อสื่อสารกับคนนอกชุมชน คนนอกชุมชนที่ไม่สามารถสื่อสารกับหมอช่างได้ด้วยภาษาท้องถิ่น คือภาษาภูยกู้หรือส่วย แต่ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับว่าคนที่เข้ามาติดต่อสื่อสารด้วย “ถ้าคนนอกชุมชนพูดภาษาเขมรได้หมอช่างก็จะพูดภาษาเขมรด้วย ถ้าเป็นคนนอกชุมชนพูดภาษาลาวได้หมอช่างก็จะพูดภาษาลาวด้วย หากเป็นชาวต่างประเทศก็มีล่ามช่วยในการแปลภาษาระหว่างหมอช่างกับชาวต่างประเทศ เพราะหมอช่างรุ่นเก่าไม่สามารถพูดภาษาอังกฤษได้ ด้วยระบบการศึกษาในอดีตไม่มีหลักสูตรสอนภาษาเหมือนปัจจุบันนี้” (หิวิง ศาลางาม.หมอช่าง. สัมภาษณ์ 16 พฤษภาคม. 2548.) “การสื่อสารกับคนที่เข้ามาในหมู่บ้านดากกลาง กลุ่มหมอช่างจะให้การต้อนรับอย่างดี เพราะถือเป็นการชวนสนับสนุนการท่องเที่ยวภายในหมู่บ้านดากกลางด้วย” (บุญธรรม เนาวิสูงเนิน.สารวัตรปศุสัตว์อำเภอท่าตูม. สัมภาษณ์ 1 มิถุนายน 2548.)

นอกจากนี้รูปแบบของการสื่อสาร และภาษาที่หมอซ้างชาวกูยใช้ในการติดต่อสื่อสาร นั้นมีการให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก “กลุ่มหมอซ้างให้ความร่วมมือกับบุคคลภายนอกเป็นอย่างดี และช่วยเหลืองานราชการเป็นอย่างดี”(กฤตพล ศาลางาม.นักบริหารงานทั่วไป 6.สัมภาษณ์ 6 มิถุนายน 2548.) “ไม่ว่าจะเป็นคนในชุมชนหรือคนนอกชุมชน ชาวกูยหมู่บ้านตากกลางให้การต้อนรับและดูแลเป็นอย่างดี เนื่องจากบ้านตากกลางเป็นแหล่งท่องเที่ยวและเป็นแหล่งความรู้” (นาย ปรีชา นิยมตรง.ปลัดอำเภอท่าตูม. สัมภาษณ์ 2 มิถุนายน 2548.)

รูปแบบของการสื่อสารและภาษาที่หมอซ้างชาวกูยใช้ในการติดต่อสื่อสาร ในมุมมองของกลุ่มผู้สนับสนุนและกลุ่มหมอซ้างมีความสอดคล้องกันคือ รูปแบบของการสื่อสารและภาษาที่หมอซ้างชาวกูยใช้ในการติดต่อสื่อสารกับคนนอกชุมชนหมอซ้างชาวกูย ใช้การสื่อสารระหว่างบุคคลเข้ามาช่วยในการติดต่อสื่อสาร การสื่อสารที่เกิดขึ้นระหว่างหมอซ้างชาวกูยและบุคคลอื่น ตั้งแต่สองคนขึ้นไป ทำการติดต่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารซึ่งกันและกัน มีลักษณะการสื่อสารแบบตัวต่อตัว (Person-to-person) และสื่อสารกันโดยตรง เช่น การสนทนา การสัมภาษณ์ การตอบโต้กันระหว่างหมอซ้างชาวกูยและบุคคลที่ทำการสื่อสารด้วย ซึ่งมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกันในเรื่องการเลี้ยงช้าง การประกอบพิธีกรรม การคล้องช้าง เป็นต้น

ในการสื่อสารมีการใช้ภาษาไทยในการติดต่อสื่อสารกับคนนอก และใช้ภาษากูยหรือภาษาส่วยในการติดต่อสื่อสารกับคนในชุมชน ดังนั้นรูปแบบการสื่อสารมีการใช้การสื่อสารกึ่งทางการ คือ หมอซ้างชาวกูยให้ความรู้สึกเป็นกันเองมีบรรยากาศที่ให้ความรู้สึกผ่อนคลาย เป็นลักษณะกันเอง การสื่อสารกึ่งทางการยังคงรักษารูปแบบ และขั้นตอนรวมทั้งเป้าหมายของการสื่อสารไว้อย่างครบถ้วน เช่น หมอซ้างให้สัมภาษณ์กับกลุ่มนักศึกษา หรือการสนทนาทางสื่อมวลชน การสนทนากับคนแปลกหน้าหรือสนทนาในที่สาธารณะ เป็นต้น

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า รูปแบบการสื่อสารของหมอซ้างชาวกูยกับคนในชุมชนและนอกชุมชนเป็นการสื่อสารทางวัฒนธรรมที่มีการใช้ภาษากูย ภาษาเขมร ภาษาลาว และภาษาไทยในการติดต่อสื่อสารกันระหว่างกลุ่มหมอซ้างชาวกูยกับคนในชุมชนและนอกชุมชน การสื่อสารของหมอซ้างชาวกูยมีการใช้การสื่อสารระหว่างบุคคล หมอซ้างมีการติดต่อสื่อสารแบบเป็นกันเอง และภาษาที่ใช้กับคนในหมู่บ้านเป็นภาษากูย ภาษาเขมร และภาษาลาว ส่วนคนนอกหมู่บ้านมีการติดต่อสื่อสารแบบเป็นกันเองไม่มีพิธีรีตองอะไรและใช้ภาษาไทยเป็นหลัก

ในการถ่ายทอดความรู้ของหมอซ้างชาวกูยจำเป็น ต้องอาศัยการสื่อสารระหว่างบุคคลช่วยในการสื่อสาร ลักษณะการถ่ายทอดเป็นการสื่อสารแบบตัวต่อตัว ทำการแลกเปลี่ยนความรู้ที่เกี่ยวข้องกับช้างและข้อมูลข่าวสารซึ่งกันและกัน ส่วนพฤติกรรมและความสัมพันธ์ สามารถแสดงถึง

การกระทำที่เป็นสิ่งบ่งบอกถึงความเป็นอัตลักษณ์ของหมอช่างชาวกูย เช่น วิธีปฏิบัติ หลักการ ดำเนินชีวิต การใช้ภาษา กูย ภาษาฝิประกรรมในการเช่นและการออกคล้องช้างป่าในประเทศกัมพูชา การประกอบพิธีกรรมของหมอช่างชาวกูยมีแบบแผนและมีวิธีปฏิบัติที่เคร่งครัด ซึ่งหมอช่างชาวกูยได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษจนกลายเป็นวิถีชีวิต วัฒนธรรม และประเพณีของคนในท้องถิ่น การสื่อสารจึงมีความสำคัญและเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมในหมู่บ้านตากกลาง เพื่อบ่งบอกความเป็นตัวตนที่มีอัตลักษณ์เฉพาะ การใช้ภาษา กูย และภาษาฝิประกรรมเป็นอัตลักษณ์เฉพาะ และมีการสืบทอดความรู้จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง

เมืองประทายสมันต์ หรือ เมืองสุรินทร์ปกครองโดยพระยาสุรินทรภักดีศรีณรงค์ จางวาง จังหวัดสุรินทร์มีอาณาเขตติดต่อกับอาณาจักรกัมพูชา ก่อนที่เมืองประทายสมันต์ จะเป็นส่วนหนึ่งของราชอาณาจักรไทย บริเวณนี้เคยได้รับอิทธิพลจากขอมและเขมรในด้านศิลป วัฒนธรรมขอมหรือเขมรโบราณ ซึ่งยังคงมีร่องรอยหลงเหลืออยู่ จากสถาปัตยกรรมแบบศิลปะขอม ที่เรียกว่า ปราสาทหิน หรือปราสาท ในจังหวัดสุรินทร์มีโบราณสถานที่เป็นปราสาทหรือปราสาท กระจายอยู่ตามอำเภอต่าง ๆ วัฒนธรรมขอมหรือเขมรโบราณมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิต วัฒนธรรม ความเชื่อ และภูมิปัญญาของหมอช่างชาวกูยหมู่บ้านตากกลาง

ดังจะเห็นได้จาก ภาษาที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารกันของกลุ่มหมอช่างชาวกูยจังหวัดสุรินทร์ ภาษา กูย ภาษา กูย หรือภาษาช่วยเป็นภาษาโบราณภาษาหนึ่งที่ใช้กันมาอย่างต่อเนื่องจนถึงในยุคปัจจุบัน ภาษา กูย ไม่มีตัวอักษร ชาวกูยส่วนมากมีความเชี่ยวชาญทางการจับช้างป่า การตีเหล็ก หรือเป็นเผ่านักรบ กลุ่มหมอช่างชาวกูยหรือส่วยช้างได้รับอารยธรรมที่สูงส่งมาจากอาณาจักรกัมพูชาในสมัยเจนละเจริญรุ่งเรือง หมอช่างและมะช่างชาวกูยสืบทอดความรู้วิชาศาสตร์และภาษาฝิประกรรมมาจากวัฒนธรรมขอมและเขมรโบราณ จากการเข้าไปคล้องช้างในป่าประเทศกัมพูชา หมอช่างชาวกูยมีความกล้าและความสามารถในการจับช้างป่า ฝึกช้างป่าให้เป็นช้างบ้าน ฝึกช้างให้ใช้งานได้ตามคำสั่ง

หมอช่างชาวกูยและมะช่างเลี้ยงช้างเป็นสมาชิกคนหนึ่งในครอบครัว หมอช่าง มะช่าง รวมถึงลูกหลานชาวกูยทุก ๆ คนถูกปลูกฝังให้เคารพและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของฝิประกรรมอย่างเคร่งครัด จนกลายเป็นวิถีชีวิตของชาวกูยหมู่บ้านตากกลาง ดังจะเห็นได้ว่า การคล้องช้างถือเป็นวิถีชีวิตที่สำคัญอย่างหนึ่งของวัฒนธรรมขอมที่สืบทอดกันมา ภาษาฝิประกรรมเป็นภาษาพิเศษของชนชาวส่วยช้างใช้ในการสื่อสารเฉพาะกลุ่มหมอช่างและมะช่างชาวกูย กับเทพเจ้าฝิประกรรมและบริวารฝิประกรรมได้แก่ เทวด้า (ช้างป่า) และภูติฝิปีศาจอื่น ๆ ในขณะที่เดินทางไปกูปเทวด้าหรือการคล้องช้างป่าในประเทศกัมพูชา

การสังเกตจากพฤติกรรมและการสัมภาษณ์ระหว่างกลุ่มผู้สนับสนุน และกลุ่มหมอช้าง ชาวภูยทำให้ได้ข้อมูลว่า การสื่อสารของหมอช้างชาวภูยมีการใช้การสื่อสารระหว่างบุคคล ลักษณะ การติดต่อสื่อสารเป็นแบบกันเองไม่มีพิธีรีตองอะไร ภาษาที่หมอช้างชาวภูยใช้ติดต่อกับคนใน หมู่บ้านจะเป็นภาษาภูย ภาษาเขมร และภาษาลาว และคนนอกหมู่บ้านมีใช้ภาษาไทยเป็นหลัก ในการถ่ายทอดความรู้ของหมอช้างชาวภูยเป็นการสื่อสารแบบตัวต่อตัว เพื่อทำการแลกเปลี่ยนความรู้ ที่เกี่ยวกับช้างและข้อมูลข่าวสารซึ่งกันและกัน

สิ่งบ่งบอกถึงความเป็นอัตลักษณ์ของหมอช้างชาวภูยสังเกตจาก พฤติกรรม และ ความสัมพันธ์ของหมอช้างชาวภูย เช่น วิถีปฏิบัติ หลักการดำเนินชีวิต การใช้ภาษาภูย ภาษาฝัประ กรรมในการเช่นและการออกคล้องช้างป่าในประเทศกัมพูชา การประกอบพิธีกรรมของหมอช้าง ชาวภูยมีแบบแผนและมีวิถีปฏิบัติที่เคร่งครัด ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยได้ แบบแผน และวิถีปฏิบัติมีการสืบทอดมายาวนานพิธีกรรมและความเชื่อถือ ความศรัทธาในฝัประกรรมยังคง ยึด แบบแผนดั้งเดิมให้คงอยู่ ซึ่งหมอช้างได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษจนกลายเป็นวิถีชีวิต วัฒนธรรม และประเพณีของคนในท้องถิ่น

จากปัญหาคำวิจัยข้อที่ 1 รูปแบบการสื่อสารเพื่อสร้างอัตลักษณ์ของหมอช้างชาวภูย จังหวัดสุรินทร์ กล่าวสรุปได้ว่ารูปแบบการสื่อสารที่กลุ่มหมอช้างใช้ในการสื่อสารเพื่อสร้าง อัตลักษณ์นั้นมีประวัติความเป็นมาจาก การที่กลุ่มบรรพบุรุษหมอช้างชาวภูยเข้าไปคล้องช้างใน ประเทศกัมพูชาและรับเอาวัฒนธรรมการสื่อสารของขอมหรือเขมรโบราณมา โดยผ่านวิถีปฏิบัติ หลักการดำเนินชีวิต การใช้ภาษาฝัประกรรมและวัฒนธรรมการคล้องช้าง รูปแบบการสื่อสาร ดังกล่าวเป็นการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมภูยและวัฒนธรรมเขมรโบราณ การสื่อสารโดยทั่วไปมี การใช้การสื่อสารระหว่างบุคคลและภาษาที่หมอช้างชาวภูย ใช้ติดต่อกับคนในหมู่บ้านจะเป็นภาษา ภูย ภาษาเขมร และภาษาลาว และคนนอกหมู่บ้านมีใช้ภาษาไทยเป็นหลัก ดังนั้นรูปแบบการสื่อสาร เพื่อสร้างอัตลักษณ์ของหมอช้างชาวภูยจังหวัดสุรินทร์ มีการใช้การสื่อสารระหว่างบุคคลเป็นหลัก และมีการใช้การสื่อสารผ่านวัฒนธรรมเขมร วัฒนธรรมไทย และวัฒนธรรมภูย ซึ่งกลุ่มหมอช้างชาว ภูยได้รับเอาวัฒนธรรม ภาษา วิถีชีวิต ความเชื่อถือ วิชาคศาสตร์ และความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงช้าง เข้ามาปรับใช้ในวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมชาวภูย และพิธีกรรมของหมอช้างชาวภูยจังหวัด สุรินทร์ในการถ่ายทอดอัตลักษณ์ของหมอช้างชาวภูยจังหวัดสุรินทร์

ตอนที่ 4.2 การให้ความหมายและคุณค่าเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของหมอช่างชาวกุยจังหวัดสุรินทร์ในยุคโลกาภิวัตน์

4.2.1 การให้ความหมายเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของหมอช่างชาวกุย

ในยุคโลกาภิวัตน์มีการให้ความหมายเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของหมอช่างชาวกุย จังหวัดสุรินทร์ ผ่านการตีความโดยหมอช่างชาวกุยและผู้สนับสนุนได้ให้ความหมายเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของหมอช่างชาวกุย คนที่อยู่ร่วมวัฒนธรรมเดียวกันจะมีระบบการตีความหมายคล้าย ๆ กัน การให้ความหมายเป็นการสื่อถึงความเป็นตัวตนของหมอช่างชาวกุยที่แสดงออก ผ่านทางการสื่อสารทางวัฒนธรรมภาคใต้บริบทของสังคม

จากการสังเกตพบว่า พฤติกรรมหรือการกระทำของหมอช่างชาวกุย สามารถสื่อความหมายเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของหมอช่างชาวกุย “หมอช่างจะเป็นผู้กระทำการเช่นไหว้ศาลประกรรมและการทำพิธีกรรมที่เกี่ยวกับช่างทุกประเภท เพราะหมอช่างเป็นคนที่เจ้าของช่างยกย่องให้เป็นครูบาใหญ่หรือกรรมหลวงในหมู่บ้าน ถ้าต้องทำพิธีกรรมเกี่ยวกับช่างคนนั้นต้องมีประสบการณ์ และมีความรู้เกี่ยวกับการประกอบพิธีกรรม” (นายปรีชา นิยมตรง. ปลัดอำเภอท่าตูม. สัมภาษณ์ 2 มิถุนายน 2548.)

นอกจากนี้หมอช่างกระทำการแสดงออกผ่านวัตถุเกือบทุก ๆ วัตถุ เช่น เชือกประกรรมเครื่องเช่น เครื่องรางของขลัง เป็นต้น การแสดงออกของหมอช่างจะต้องสื่อความหมายต่อใครบางคนในบางสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นการแสดงออกทางร่างกายตั้งแต่ว่าจา ทำทางการแต่งกายของหมอช่างก็ล้วนมีความหมาย “คนที่จะเป็นหมอช่างได้ จำเป็นต้องเป็นคนที่ครูบาใหญ่หรือกรรมหลวงทำพิธีบรรจุเป็นหมอ จะต้องมีความชำนาญ มีทักษะ มีความสามารถและผ่านการคล้องช้างในป่ามาแล้ว เป็นผู้มีความรู้เกี่ยวกับช่างและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับช่าง” (ยา ศาลางาม. สัมภาษณ์ 16 พฤษภาคม 2548.)

กลุ่มหมอช่างชาวกุยมีการให้ความหมายเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของหมอช่างชาวกุยว่า หมอช่างจะต้องเป็นคนที่ครูบาใหญ่หรือกรรมหลวงทำพิธีบรรจุเป็นหมอ จะต้องมีความชำนาญ มีทักษะ มีความสามารถและผ่านการคล้องช้างในป่ามาแล้ว เป็นผู้มีความรู้เกี่ยวกับช่างและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับช่าง ได้รับความเคารพและศรัทธาของคนในหมู่บ้าน “หมอช่าง หมายถึง คนที่มีความชำนาญในการจับช้างป่า ฝึกช้าง รักษาช้างด้วยสมุนไพรพื้นบ้าน มีความรู้เกี่ยวกับวิชาไสยศาสตร์ เคยมีประสบการณ์เกี่ยวกับการ โพนช่างหรือเคยคล้องช้างในป่ามาแล้ว ได้รับการแต่งตั้งจากกรรมหลวง (หมอช่างใหญ่) ให้เป็นหมอช่าง สามารถประกอบพิธีกรรมที่เกี่ยวกับช่าง เป็นผู้ที่ได้รับการนับถือ ความเคารพจากกลุ่มหมอช่าง ได้รับความเคารพและเป็นผู้ที่มีความน่าเชื่อถือของคนในหมู่บ้าน” (นายมาก สุขศรี. หมอช่าง. สัมภาษณ์ 3 มิถุนายน 2548.) “ หมอช่างคือ ผู้ที่มีความรู้

วิทยาศาสตร์ มีประสบการณ์ในการคล้องช้างและการเลี้ยงช้างป่าให้เป็นช้างบ้าน รักษาช้างป่วยได้ มีความรู้เกี่ยวกับพิธีกรรมที่เกี่ยวกับช้างและทำพิธีกรรมเช่นผีประกรรม” (หมีว ศาสดาภ.หมอช้าง. สัมภาษณ์ 16 พฤษภาคม 2548.)

นอกจากนี้กลุ่มผู้สนับสนุนหมอช้างชาวกูย มีการให้ความหมายเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของหมอช้างชาวกูยว่า “หมอช้าง ยังหมายถึงคนที่คลุกคลีกับช้างมาตั้งแต่เกิด เรียนรู้วิถีชีวิตการอยู่กับช้างมาจากปู่ตาชายหรือจากพ่อแม่มาตั้งแต่เด็ก ๆ มีจิตใจรักและผูกพันกับช้าง มีความรู้เรื่องช้างอย่างลึกซึ้ง การจะเป็นหมอช้างได้ต้องผ่านพิธีกรรมและมีประสบการณ์ในการคล้องช้างจริง ๆ มีความรู้เกี่ยวกับพิธีกรรมที่เกี่ยวกับช้าง และได้รับการยกย่องจากกลุ่มของหมอช้างและคนในชุมชน” (บุญธรรม เนาว์สูงเนิน.สารวัตรปศุสัตว์อำเภอท่าตูม. สัมภาษณ์ 1 มิถุนายน 2548.) “ หมอช้างคือ ผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับพิธีกรรมที่เกี่ยวกับช้างเคยผ่านการคล้องช้างมาแล้ว และมีความรู้วิทยาศาสตร์” (กฤตพล ศาสดาภ.นักบริหารงานทั่วไป 6.สัมภาษณ์ 6 มิถุนายน 2548.) “หมอช้าง หมายถึง คนที่มีความชำนาญมีทักษะในการจับช้างป่า ฝึกช้าง มีความรู้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์” (นายปรีชา นิยมตรง. ปลัดอำเภอท่าตูม. สัมภาษณ์ 2 มิถุนายน 2548.)

การให้ความหมายเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของหมอช้างชาวกูยมีการตีความหมาย โดยการให้ความหมายของหมอช้างมองตัวเองว่า ผู้ที่จะเป็นหมอช้างได้จะต้องผ่านการแต่งตั้งจากหมอช้างอาวุโสที่เป็นที่ยอมรับนับถือจากกลุ่มหมอช้างคือหมอเฒ่านั่นเอง และการจะเป็นหมอช้างได้ต้องผ่านพิธีกรรมและมีประสบการณ์ในการคล้องช้างป่าในประเทศกัมพูชา มีความรู้วิทยาศาสตร์และการเลี้ยงช้าง มีความรู้เกี่ยวกับพิธีกรรมที่เกี่ยวกับช้าง และได้รับการยกย่องจากกลุ่มของหมอช้างและคนในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับกลุ่มผู้สนับสนุนหมอช้างชาวกูย ที่มีการให้ความหมายเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของหมอช้างชาวกูยว่า ความหมายของหมอช้างคือผู้ที่มีประสบการณ์การคล้องช้างป่าที่ประเทศกัมพูชาและมีความรู้เกี่ยวกับคชศาสตร์ และประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับช้างทุกประเภทต้องได้รับการยอมรับจากสังคมด้วย

ดังนั้นการให้ความหมายเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของหมอช้างชาวกูยหมายถึง คนที่มีความชำนาญในการคล้องช้างป่าหรือจับช้างป่า ฝึกสอนช้าง และประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับช้างทุกได้ประเภทโดยใช้ความรู้ ความสามารถเกี่ยวกับคชศาสตร์ด้านวิทยาศาสตร์ ซึ่งกลุ่มหมอช้างและกลุ่มผู้สนับสนุนหมอช้างมีการอธิบายและตีความหมายสอดคล้องกัน ถึงแม้ยุคสมัยจะมีการเปลี่ยนแปลงแต่การให้ความหมายเกี่ยวกับหมอช้างชาวกูยยังคงไม่เปลี่ยนแปลง และคุณค่าความเป็นหมอช้างมีการให้คุณค่าทั้งในด้านจิตใจการมีเกียรติในสังคม และคุณค่าในด้านเศรษฐกิจยังคงเป็นการหารายได้เพื่อเลี้ยงครอบครัวในการหางานทำ และปรับวิถีชีวิตเพื่อความอยู่รอดในยุคโลกาภิวัตน์นี้

4.2.2 คุณค่าเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของหมอช้างชาวกูย

การให้คุณค่าเกี่ยวกับการประกอบอาชีพหมอช้างชาวกูย การที่จะทำให้คนส่วนมากเคารพได้เป็นสิ่งที่ยาก เพราะจะต้องแสดงความสามารถให้ทุก ๆ ได้ความเคารพและยอมรับ เช่นเดียวกับหมอช้างชาวกูยที่เป็นที่ยอมรับจากคนในหมู่บ้าน และนอกหมู่บ้านในเรื่องของการออกคล้องช้างตามวิถีของชาวกูย ที่มีความสามารถในการออกคล้องช้างป่า

กลุ่มหมอช้างชาวกูยให้คุณค่าเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของหมอช้างชาวกูย “มีความรู้สึกภูมิใจเมื่อเราทำดี แล้วได้รับการยกย่องภายในสังคม นั่นก็นับว่าเป็นสิ่งที่ดีแล้ว เราต้องวางตัวและทำหน้าที่ให้เหมาะสม การเป็นหมอช้างถือว่าเป็นสิ่งที่ได้รับเกียรติมาจากบรรพบุรุษ” (นายมาก สุขศรี. หมอช้าง. สัมภาษณ์ 3 มิถุนายน 2548.) และนอกจากนี้มีการให้คุณค่า “มีความภูมิใจในความสามารถของตัวเองที่สามารถทำในสิ่งที่รักและชอบเลี้ยงช้างมาตั้งแต่เด็ก ๆ เป็นคนที่ตั้งใจทำอะไรแล้วจะต้องตั้งใจทำอย่างเต็มที่และต้องตั้งใจทำให้ดีที่สุด การเป็นหมอช้างถือว่าเป็นคุณค่าทางจิตใจการที่เราได้ทำในสิ่งที่เราคิดว่าดี” (หมีว ศาลางาม. หมอช้าง. สัมภาษณ์ 16 พฤษภาคม 2548.) จะเห็นได้ว่าหมอช้างชาวกูยได้ให้คุณค่าของอาชีพหมอช้างว่า การทำอาชีพหมอช้างชาวกูยเป็นเหมือนการทำหน้าที่ของลูกหลานชาวกูยที่จำเป็นต้องรักษาพิธีกรรมที่เกี่ยวกับช้างให้สามารถถ่ายทอดได้ และไม่มีการ สูญหายจากวิถีชีวิตของชาวกูยและประเพณี วัฒนธรรมของท้องถิ่นของชาวกูยหมู่บ้านตากกลาง

กลุ่มผู้สนับสนุนหมอช้างชาวกูย มีการให้คุณค่าเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของหมอช้างชาวกูย “หมอช้างเป็นบุคคลที่มีภูมิปัญญาชาวบ้าน มีความรู้เกี่ยวกับช้างมาก ทั้งเรื่องพิธีกรรม การคล้องช้าง การรักษาช้าง และการรู้นิสัยลักษณะของช้าง” (บุญธรรม เนาว์สูงเนิน. สารวัตรปศุสัตว์อำเภอท่าตูม. สัมภาษณ์ 1 มิถุนายน 2548.) นอกจากนี้ “หมอช้างรุ่นนี้มีหมอมาก หมอท้าว และหมอหมีวเป็นหมอช้างรุ่นสุดท้ายแล้ว ถ้าหากหมอช้างเสียชีวิตแล้ว ต่อไปก็คงเหลือแต่ตำนานและเรื่องเล่าเกี่ยวกับการคล้องช้างป่าของหมอช้างชาวกูย หมอช้างเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการเลี้ยงช้าง และเป็นผู้สืบทอดวิชาศาสตร์” (กฤตพล ศาลางาม. นักบริหารงานทั่วไป 6. สัมภาษณ์ 6 มิถุนายน 2548.) การให้คุณค่าของหมอช้างชาวกูยในมุมมองของผู้สนับสนุนหมอช้างมองว่า หมอช้างชาวกูยเป็น บุคคลควรจะมีการอนุรักษ์หมอช้างชาวกูยไว้มิให้สูญหาย

กล่าวถึงความการให้คุณค่าเกี่ยวกับสิ่งต่างๆที่กลุ่มหมอช้างชาวกูยและกลุ่มผู้สนับสนุน หมอช้างชาวกูยให้การยอมรับในสิ่งที่หมอช้างชาวกูยได้กระทำ ทั้งแบบรูปธรรมและนามธรรม คนในสังคมเกิดการยอมรับและเคารพในสิ่งที่หมอช้างปฏิบัติ คุณค่าในที่นี้เน้นในแบบรูปธรรมในเรื่องของความรู้สึก เช่น ความภูมิใจ ความเชื่อ การมีเกียรติมีศักดิ์ศรี การเคารพนับถือของคนในชุมชน

และคนนอกชุมชนมากกว่านามธรรม เพราะรายได้ที่ได้จากการประกอบอาชีพหมอช่าง ไม่มีผลต่อการดำรงชีวิต

จากการสังเกตพบว่า หมูบ้านตากกลางเป็นศูนย์กลางของความเชื่อ และความศรัทธาในการนับถือผีประกรรม วิธีชีวิตของหมอช่างชาวภูยกุยกพันกับธรรมชาติและช่าง จึงทำให้หมูบ้านตากกลางเป็นหมูบ้านที่น่าสนใจด้านวัฒนธรรมและภาษาที่ไม่มีหมูบ้านใดเหมือน ทางจังหวัดสุรินทร์ได้ให้การสนับสนุนหมูบ้านตากกลางหรือหมูบ้านช่างให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ที่มีชื่อเสียงของจังหวัดสุรินทร์ซึ่งผลตอบแทนทำให้ชาวภูยกุยกมีรายได้เข้าหมูบ้าน

รายได้ส่วนใหญ่จะมาจากการทำนาและเลี้ยงวัว “เมื่อเราทำดีแล้วได้รับการยกย่องจากสังคมผมก็มีความรู้สึกภูมิใจในการเป็นหมอช่าง การที่เราได้รักษาวิถีชีวิตและประเพณีของบรรพบุรุษของโบราณเอาไว้ การคล้องช้างถือเป็นความภูมิใจที่สุดในชีวิต เพราะนับวันมีแต่จะสูญหายไปนั่นก็นับว่าเป็นสิ่งที่ดีแล้วสำหรับผม รายได้ส่วนใหญ่จะมาจากการทำนาและเลี้ยงวัว การทำพิธีก็มีค่าธรรมเนียม 12 บาท แล้วแต่ว่าจะเป็นการทำพิธีแบบไหน เรามีหน้าที่เป็นหมอช่างเรา ก็ทำหน้าที่ของเราให้ดี ผมไม่หวังเรื่องเงินทองเท่าไร แคได้ทำในสิ่งที่เราคิดว่าดีก็พอแล้ว ” (มาก สุขศรี.หมอช่าง. สัมภาษณ์ 3 มิถุนายน .2548)

จะเห็นได้ว่า การให้คุณค่าเกี่ยวกับการประกอบอาชีพหมอช่างชาวภูยกุยกนั้นเป็นอาชีพที่ได้รับการยอมรับและได้รับความเคารพจากคนในสังคม ทั้งนี้ในหมูบ้านตากกลางและหมูบ้านใกล้เคียงอีกด้วย นอกจากนี้กลุ่มหมอช่างชาวภูยกุยกให้คุณค่ากับตัวเองว่า หมอช่างชาวภูยกุยกมีความภาคภูมิใจ มีเกียรติ มีศักดิ์ศรี ที่ได้รับการสืบทอดวิชาศาสตร์และความรู้เรื่องการเลี้ยงช้างมาจากบรรพบุรุษ จากการทำอาชีพหมอช่างทำให้ตัวหมอช่างเองมีรายได้ และได้รับผลตอบแทนที่ได้จากการฝึกช้างให้มีความสามารถแสดงตามคำสั่งได้ ช่างและคนมีงานทำอยู่ตามสวนสัตว์และสถานที่ท่องเที่ยว รายได้ที่ได้จากการทำงานสามารถเลี้ยงครอบครัวและเลี้ยงช้างได้ นี่คือนี่ที่หมอช่างและมะช่างชาวภูยกุยกมีความภาคภูมิใจในอาชีพและความรู้ที่ได้รับการสืบทอดมา หมอช่างรู้สึกยินดีที่จะปฏิบัติต่อไปและถ่ายทอดวัฒนธรรมดั้งเดิมจากรุ่นสู่รุ่น เพื่อรักษาวัฒนธรรมและประเพณีการคล้องช้างชาวภูยกุยกให้มีอยู่ต่อไปในอนาคต

นอกจากนี้หมอช่างชาวภูยกุยกมีคุณค่าต่อหมูบ้านตากกลาง ในฐานะที่เป็นผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรมพื้นบ้านอีสาน สาขาขนบธรรมเนียมประเพณีและพิธีกรรม เป็นผู้มีมีความรู้ความสามารถในการเลี้ยงช้างและเป็นผู้สืบทอดวิชาศาสตร์ ซึ่งสอดคล้องกับกลุ่มผู้สนับสนุนหมอช่างชาวภูยกุยกให้คุณค่าเกี่ยวกับการประกอบอาชีพหมอช่างว่า อาชีพหมอช่างมีความน่าสนใจเพราะเป็นอาชีพที่ต้องอาศัยประสบการณ์จากการคล้องช้างป่าในกัมพูชา และความ

เชี่ยวชาญในวิชา คณิตศาสตร์ และความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงช้าง ซึ่งมีการรับประเพณี วัฒนธรรมการเลี้ยงช้างมาจากบรรพบุรุษ

ในการออกไปคล้องช้างในป่าหมอช้างมีข้อปฏิบัติมากมาย และคนในครอบครัวก็ต้องปฏิบัติเช่นกันเพื่อความเป็นสิริมงคลของทุก ๆ คนในครอบครัว ซึ่งการนับถือผีประกรรมเป็นวิถีชีวิตของหมอช้างชาวกูยมีความสำคัญมากต่อการดำเนินชีวิตเช่น การบวช การแต่งงาน การพาช้างไปทำงานต่างจังหวัด เป็นต้น ต้องมีการทำการเช่นไหว้ผีประกรรมเพื่อบอกกล่าวและขอพรให้สิ่งที่จะกระทำประสบความสำเร็จ

ทางจังหวัดสุรินทร์ให้การสนับสนุนหมู่บ้านตากกลาง ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของจังหวัดสุรินทร์ ซึ่งผลตอบแทนที่ได้รับทำให้ชาวกูยมีรายได้เข้าหมู่บ้าน ถึงแม้ในปัจจุบันสังคมจะอยู่ในกระแสสังคมบริโภคแต่วิถีชีวิต และการให้ความสำคัญของหมอช้างในหมู่บ้านตากกลางยังคงเดิม การปรับตัวของหมอช้างและควาญช้างชาวกูยแบ่งได้เป็นสองกลุ่มคือกลุ่มของผู้ที่เคยร่วมขบวนคล้องช้าง และกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่ไม่ได้ร่วมขบวนคล้องช้างจะเน้นในเรื่องของวัตถุมากกว่า รายได้ที่ได้จากการทำงานจะนำมาซื้อรถยนต์ไฮลักซ์ มือถือ โทรทัศน์ คอมพิวเตอร์ เป็นต้น ส่วนกลุ่มของผู้ที่เคยร่วมขบวนคล้องช้างไม่เน้นเรื่องวัตถุ แต่จะเน้นในเรื่องของจิตใจและความเลื่อมใสศรัทธาในผีประกรรม

การให้ความหมายและการให้คุณค่าเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของหมอช้างชาวกูย คือ กลุ่มหมอช้างชาวกูยให้ความหมายและมองตัวเองว่า ผู้ที่จะเป็นหมอช้างได้จะต้องผ่านการแต่งตั้งจากหมอช้างอาวุโส มีความรู้วิชาคชศาสตร์และมีประสบการณ์ในการเลี้ยงช้าง มีความรู้เกี่ยวกับพิธีกรรมที่เกี่ยวกับช้าง การจะเป็นหมอช้างได้ต้องผ่านพิธีกรรม และมีประสบการณ์ในการคล้องช้างป่าในประเทศกัมพูชา และได้รับการยกย่องจากกลุ่มของหมอช้าง คนในชุมชน และผู้สนับสนุนหมอช้าง หมอช้างชาวกูยมีความภาคภูมิใจ มีเกียรติ มีศักดิ์ศรีที่ได้รับการสืบทอดวิชาคชศาสตร์และความรู้เรื่องการเลี้ยงช้างมาจากบรรพบุรุษ จากการทำอาชีพหมอช้างทำให้ตัวหมอช้างเองมีรายได้และหมอช้างมีคุณค่าต่อหมู่บ้านตากกลาง ในฐานะที่เป็นผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรมพื้นบ้านอีสาน สาขาขนบธรรมเนียมประเพณีและพิธีกรรมเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการเลี้ยงช้าง และเป็นผู้สืบทอดวิชาคชศาสตร์

ถึงแม้ในปัจจุบันสังคมจะอยู่ในกระแสสังคมบริโภคแต่วิถีชีวิต และการให้ความสำคัญของหมอช้างในหมู่บ้านตากกลางยังคงเดิม ชาวบ้านยังนับถือเหมือนเดิมเคยทำอะไรก็ปฏิบัติแบบเดิมอยู่ตราบไต่ที่ยังมีช้าง หมอช้างชาวกูยยังคงมีความสำคัญเช่นเดิมไม่มีการเปลี่ยนแปลง และยังคงสืบทอดวัฒนธรรมนี้ต่อไป ถึงแม้ในยุคนี้จะเป็นยุคโลกาภิวัตน์ วิถีชีวิตของชาวกูยอาจเปลี่ยนไปจากเดิมบ้าง แต่พิธีกรรมและการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับช้างและหมอช้างชาวกูยยังคงเดิม

เคยทำอะไรต้องทำอย่างนั้น ไม่มีการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากวัฒนธรรม ประเพณี และพิธีกรรม เป็นสิ่งที่ บรรพบุรุษสืบทอดมาและคนรุ่นหลังจะต้องพยายามรักษาเอาไว้

ส่วนผู้สนับสนุนหมอช้างชาวกูย มองการให้ความหมายเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของหมอช้างชาวกูยว่าหมอช้างคือผู้ที่มีประสบการณ์การคล้องช้างป่าที่ประเทศกัมพูชา และมีความรู้เกี่ยวกับ วิทยาศาสตร์และการประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับช้างทุกประเภท และมีการให้คุณค่าเกี่ยวกับการ ประกอบอาชีพหมอช้างว่า อาชีพหมอช้างมีความน่าสนใจเพราะเป็นอาชีพที่ต้องอาศัยประสบการณ์ จากการคล้องช้างป่าในกัมพูชา และความเชี่ยวชาญในวิชาวิทยาศาสตร์และความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยง ช้าง หมู่บ้านตากกลางเป็นศูนย์กลางของความเชื่อและความศรัทธาในการนับถือผีประกรรม วิธีชีวิต ของหมอช้างชาวกูยผูกพันกับธรรมชาติและช้าง จึงทำให้หมู่บ้านตากกลางเป็นหมู่บ้านที่น่าสนใจ ด้านวัฒนธรรมและภาษาที่ไม่มีหมู่บ้านใดเหมือน ซึ่งสอดคล้องกับการตีความและการให้ ความหมายของกลุ่มหมอช้างชาวกูยเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของหมอช้างชาวกูย

จากปัญหานำวิจัยข้อที่ 2 ผู้สนับสนุนหมอช้างชาวกูยและกลุ่มหมอช้างชาวกูยมีการให้ ความหมายและการให้คุณค่าเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของหมอช้างชาวกูยจังหวัดสุรินทร์ในยุคโลกาภิวัตน์ สอดคล้องกันและสรุปได้ว่า ถึงแม้ในยุคนี้จะเป็นยุคโลกาภิวัตน์ วิธีชีวิตของชาวกูยอาจเปลี่ยนไป จากเดิมในด้านวัตถุแต่ในการประกอบพิธีกรรมและการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับช้าง หมอช้างชาวกูย ยังคงปฏิบัติเหมือนเดิมไม่มีการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากวัฒนธรรม ประเพณีและพิธีกรรมเป็นสิ่งที่ บรรพบุรุษสืบทอดมาและคนรุ่นหลังจะต้องพยายามรักษาเอาไว้ อัตลักษณ์ของหมอช้างชาวกูยไม่มีการเปลี่ยนแปลงถึงแม้วิถีชีวิตจะเปลี่ยนไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ แต่คุณค่าและการให้ความหมาย ยังคงเดิม

ตอนที่ 4.3 วิธีการถ่ายทอดอัตลักษณ์ของหมอช้างชาวกูย จังหวัดสุรินทร์ในยุคโลกาภิวัตน์

4.3.1 การถ่ายทอดอัตลักษณ์ของหมอช้างชาวกูย

การถ่ายทอดวิชาความรู้ของหมอช้างชาวกูยนั้นมีประวัติความเป็นมาอย่างยาวนาน การ คล้องช้างถือเป็นศาสตร์ที่มีคุณค่าและเป็นอัตลักษณ์ของหมอช้างชาวกูยบ้านตากกลางจังหวัดสุรินทร์ ที่ได้รับการสืบทอดมาจากวัฒนธรรมเขมรโบราณ และสืบทอดมาจากบรรพบุรุษหมอช้างชาวกูย การถ่ายทอดความรู้ศาสตร์เป็นการศึกษาโดยอาศัยการปฏิบัติเป็นหลัก ไม่มีตำราเรียน ผู้ศึกษา จำเป็นต้องศึกษาจากประสบการณ์จริงและต้องปฏิบัติประกรรมอย่างเคร่งครัด โดยศึกษาจากหมอ ช้างหรือครูบาใหญ่ที่มากด้วยประสบการณ์ในการคล้องช้างในป่าประเทศกัมพูชา การถ่ายทอดไม่ เหมือนการเรียนรู้อย่างแบบในชั้นเรียน แต่เป็นการถ่ายทอดที่อาศัยหลักความเชื่อและมีพิธีกรรมเข้า มาร่วมด้วย ถึงแม้ยุคสมัยจะเปลี่ยนแปลงไปการเข้ามาของยุคโลกาภิวัตน์ไม่มีผลต่อการปฏิบัติ

พิธีกรรมแม้แต่น้อย “แม้ยุคนี้จะมีความเจริญก้าวหน้าอย่างไรการถ่ายทอดความเป็นหมอช่างนั้นไม่มีการเปลี่ยนแปลง เคยปฏิบัติอย่างไรก็ปฏิบัติอย่างนั้นเปลี่ยนแปลงไม่ได้ต้องยึดหลักแบบโบราณอาศัยการถ่ายทอดแบบตัวต่อตัว ไม่เป็นลายลักษณ์อักษรเหมือนการเรียนในโรงเรียน” (หมิว ศาลางาม.หมอช่าง.สัมภาษณ์ 16 พฤษภาคม 2548.)

การถ่ายทอดวิชาความรู้ของหมอช่างชาวกูยโดยพื้นฐานแล้ว ผู้ที่จะมาเป็นหมอช่างได้ต้องคลุกคลีอยู่กับช่างมาตั้งแต่เด็ก มีการรู้จักสังเกตอุปนิสัยของช่าง ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับช่างเป็นอย่างดี เมื่อช่างป่วยต้องรู้จักสังเกตว่าทำไมช่างป่วย บรรพบุรุษของชาวกูยเป็นผู้ที่มีความรู้เรื่องช่างเป็นอย่างดี ดังนั้นวิชาความรู้ที่มีมาก็ได้รับสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น “ความรู้ที่ได้จากการเลี้ยงช่างได้มาจากพ่อแม่ พ่อเป็นหมอช่างมาก่อน เขาก็สอนในสิ่งที่เขารู้ ถ้าสงสัยอะไรก็ถามจากพ่อ อายุ 15 ปี ขอฟ่อกออกไปคล้องช้างในป่า เวลาอยู่ในป่าก็เรียนรู้ภาษาป่าภาษาผี เข้าป่าแล้วจะไม่พูดภาษาอื่นนอกจากภาษาป่า การอาศัยร่วมกันในป่าจะมีวิธีปฏิบัติที่เคร่งครัดหมอเผ่าจะเป็นผู้ออกคำสั่งทั้งหมด หมอเผ่าจะสอนวิธีการจับช้าง การหาสมุนไพรในป่า เราจะต้องจำให้ได้ใครจำเร็วก็เป็นเร็ว ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงช้างสามารถถ่ายทอดโดยตรงได้ แต่ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการคล้องช้างไม่สามารถถ่ายทอดให้ได้ เพราะในปัจจุบันทางราชการห้ามไม่ให้เข้าป่าเพื่อจับช้างป่าแล้ว ดังนั้นวิชาความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการเป็นหมอช่างจึงไม่สามารถถ่ายทอดให้ได้ การถ่ายทอดต้องผ่านพิธีกรรมที่ศักดิ์สิทธิ์ตามแบบโบราณที่ยึดถือ และปฏิบัติกันมาและต้องถ่ายทอดกันในป่า เรียนรู้จากพื้นที่จริงและลงมือปฏิบัติกันโดยตรง” (หมิว ศาลางาม.หมอช่าง.สัมภาษณ์ 16 พฤษภาคม 2548.)

การถ่ายทอดวิชาความรู้และการฝึกช่างจากรุ่นหนึ่งไปอีกรุ่นหนึ่งเป็นสิ่งสำคัญ ความรู้ที่เกี่ยวกับศาสตร์การเลี้ยงช้างของหมู่บ้านตากลางมีกฎเกณฑ์ให้ปฏิบัติมาก “กฎที่สำคัญคือ การห้ามพ่อให้ถ่ายทอดวิชาความรู้ให้แก่ลูกชายโดยตรงไม่ว่าในกรณีใด ๆ ทั้งสิ้น” (มาก สุขศรี.หมอช่าง. สัมภาษณ์ 3 มิถุนายน 2548.) วิธีการถ่ายทอดทำโดยการที่พ่อสอนให้แก่ผู้อื่นก่อน จากนั้นลูกจึงไปขอเรียนเพื่อรับการสืบทอดอีกต่อหนึ่ง สิ่งที่ถูกทำได้ คือ การแอบฟังได้ในขณะที่พ่อกำลังถ่ายทอดวิชาความรู้ให้แก่ผู้อื่นอยู่แต่จะนั่งเสมอกันไม่ได้ “ให้ลูกเรียนกับพ่อไม่ได้ ต้องให้ผู้อื่นมาเรียนก่อนแล้วจึงให้ลูกชายไปเรียนต่อจากคนนั้น เหตุที่ห้ามเพราะ ข้อปฏิบัติมีมานานและได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ วิชาอาคมจะไม่ขลังถ้าพ่อถ่ายทอดให้แก่ลูกชายโดยตรง และข้อสุดท้ายสำคัญถ้าถ่ายทอดโดยตรงบิดาอาจจะมัวเป็นไปไม่ได้” (หมิว ศาลางาม.หมอช่าง.สัมภาษณ์ 16 พฤษภาคม 2548.) การเรียนรู้ในการฝึกช่างผู้ที่มาฝึกจำเป็นต้องเป็นผู้ที่มีใจกล้าและรู้จักนิสัยใจคอของช่างที่เลี้ยงมาเป็นอย่างดี

กล่าวถึงการถ่ายทอดอัตลักษณ์ของหมอช่างชาวกูยว่า การถ่ายทอดวิชาความรู้และการฝึกช่างไม่มีหลักสูตรการศึกษาเหมือนในโรงเรียน ต้องเรียนรู้ด้วยตนเอง เน้นการสังเกตและการ

ปฏิบัติจริง มีการสังเกตจากการกระทำของครูบาใหญ่ ผู้เรียนต้องสังเกตเอาเอง ไม่มีการถ่ายทอดเป็นภาษา เพราะวิชาความรู้ที่เกี่ยวกับการคล้องช้างมีมาตั้งแต่บรรพบุรุษสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น โดยการปฏิบัติจริงไม่มีการเรียนทฤษฎี เขาก็เรียนรู้จากประสบการณ์จริงในป่าเลย เน้นการจำ การสังเกต ความอดทน และขยันปฏิบัติ ใครทำได้ก็ได้ช้างมากทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการเรียนรู้และประสบการณ์จริง เมื่อมีประสบการณ์มากหอมเฒ่าหรือครูบาใหญ่เห็นแววกก็จะเลื่อนขั้นให้เช่นถ้าเป็นหอมสะเดียง ก็จะเลื่อนให้เป็นหอมสะดำ “การถ่ายทอดความรู้ต้องอาศัยการสอนแบบตัวต่อตัว โบราณสอนมาอย่างไรก็ต้องปฏิบัติตามบรรพบุรุษ” (สุมิตร ปรีชานนทกุล.อาจารย์ใหญ่โรงเรียนบ้านตา กลาง. สัมภาษณ์ 3 มิถุนายน 2548.) ดังนั้นการสอนจะเป็นการสื่อสารแบบตัวต่อตัวและมีการสังเกตและการปฏิบัติจริง

ถ่ายทอดความเป็นหอมช้างหรืออัตลักษณ์หอมช้างนั้น ไม่ได้ถ่ายทอดกันง่ายๆเพราะมีพิธีกรรมมากมายที่จะต้องปฏิบัติ การถ่ายทอดจำเป็นจะต้องออกไปจับช้างในป่าเพราะวิถีชีวิตและแนวทางการปฏิบัติของการเป็นหอมช้างมีแบบแผนการปฏิบัติมากสำหรับการเป็นหอมช้าง “การถ่ายทอดความรู้ต้องเรียนกันแบบปฏิบัติจริง ๆ คนโบราณเคยทำอะไรก็ทำอย่างนั้น” (ยา ศาลางาม. สัมภาษณ์ 16 พฤษภาคม 2548.) หอมช้างจำเป็นต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัดการจะเป็นหอมช้างได้ต้องอาศัยประสบการณ์ในการผ่านการคล้องช้าง ถ้าใครคล้องช้างได้มากหอมเฒ่าจะเป็นผู้เลื่อนตำแหน่งให้โดยดูจากประสบการณ์ “ความรู้ของหอมช้างจากที่ผมเคยได้ถามตัวหอมมากมา แกเคยเล่าให้ฟังว่า การโพนช้างหรือการคล้องช้างในป่า เวลาจับช้างหอมเฒ่าหรือครูบาใหญ่จะเป็นผู้สอนว่าควรทำอะไรบ้าง จะจับอย่างไร เมื่อได้มาแล้วทำอย่างไรต่อ หอมเฒ่าจะเปรียบเสมือนครูอาจารย์ที่คอยอบรมสั่งสอนพวกหอมใหม่ ๆ ความรู้ที่ได้ต้องเรียนรู้กันเอาเอง ใครตั้งใจก็จะได้มาก ใครไม่สนใจก็ได้น้อย ความรู้เรื่องการคล้องช้างหอมเฒ่าจะสอนให้เฉพาะอยู่ในป่าเท่านั้น” (สุมิตร ปรีชานนทกุล.อาจารย์ใหญ่โรงเรียนบ้านตากกลาง. สัมภาษณ์ 3 มิถุนายน 2548.) ความรู้ของหอมช้างใหม่ด้วย ความรู้บางอย่างต้องถ่ายทอดในป่าซึ่งต้องอาศัยพิธีกรรมตามแบบโบราณมากมาย แต่ในปัจจุบันไม่มีการออกไปคล้องช้างแล้วก็จะไม่มีหอมช้างใหม่เหลือแต่หอมช้างรุ่นเก่า ๆ เท่านั้น

“มีการสังเกตจากการกระทำของครูบาใหญ่ ผู้เรียนต้องสังเกตเอาเอง ไม่มีการถ่ายทอดเป็นภาษา เพราะวิชาความรู้ที่เกี่ยวกับการคล้องช้างมีมาตั้งแต่บรรพบุรุษสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น โดยการปฏิบัติจริงไม่มีการเรียนทฤษฎี เขาก็เรียนรู้จากประสบการณ์จริงในป่าเลย เน้นการจำ การสังเกต ความอดทน และขยันปฏิบัติ ใครทำได้ก็ได้ช้างมาก ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการเรียนรู้และประสบการณ์ เมื่อมีประสบการณ์มากหอมเฒ่าหรือครูบาใหญ่เห็นแววกก็จะเลื่อนขั้นให้เช่น ถ้าเป็นหอมสะเดียงจะเลื่อนให้เป็นหอมสะดำ” (บุญธรรม เนาว์สูงเนิน.สารวัตรปศุสัตว์อำเภอท่าตูม.

สัมภาษณ์ 1 มิถุนายน 2548.) ในการถ่ายทอดความรู้ไม่มีหลักสูตรการศึกษาเหมือนในโรงเรียน ต้องเรียนรู้ด้วยตนเอง เน้นการสังเกตและการปฏิบัติจริง

DRPU

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การถ่ายทอดอัตลักษณ์ของหมอซ่างชาวกุยจังหวัดสุรินทร์มีประวัติความเป็นมายาวนาน การถ่ายทอดความรู้วิชาศาสตร์เป็นวิชาเรียนที่มีความสำคัญสำหรับกลุ่มหมอซ่างและมะชาวกุย หมอซ่างและมะชาวกุยจำเป็นที่จะต้องทำการศึกษาเรียนรู้และทำความเข้าใจเกี่ยวกับการเลี้ยงซ่าง การดูแลรักษาซ่าง การรักษาซ่าง และการฝึกซ่างให้สามารถทำตามคำสั่งของหมอซ่างและมะชาวกุย การถ่ายทอดความรู้ของหมอซ่างชาวกุยมีความน่าสนใจ เพราะผู้เรียนต้องอาศัยการสังเกต การจดจำและการปฏิบัติตาม ขึ้นอยู่กับความสนใจในส่วนบุคคลด้วย หมอซ่างจะถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการเป็นหมอซ่างให้รุ่นสู่รุ่นได้ จำเป็นต้องประกอบพิธีกรรมในป่า

จากการสังเกตพบว่า ในอดีตการเรียนรู้วิถีชีวิตการคล้องซ่าง การใช้ภาษาผีหรือภาษาป่าจำเป็นต้องถ่ายทอดกันเฉพาะในป่าเท่านั้น ไม่สามารถถ่ายทอดให้กันได้ในห้องบ้านการคล้องซ่างหรือการออกไปโพนซ่างของหมอซ่างชาวกุยมีแบบแผนและมีวิธีปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ดังนั้นการที่จะมีหมอซ่างรุ่นต่อได้จำเป็นต้องปฏิบัติตามแบบแผนของบรรพบุรุษ การคล้องซ่างหรือการโพนซ่างถือเป็นศาสตร์ที่มีคุณค่า และเป็นอัตลักษณ์ของหมอซ่างชาวกุยหมู่บ้านตากกลางจังหวัดสุรินทร์ ได้รับการสืบทอดมาจากวัฒนธรรมของเขมรโบราณ และสืบทอดมาจากบรรพบุรุษหมอซ่างชาวกุยมาจนถึงปัจจุบันนี้

4.3.2 อิทธิพลของสื่อต่อวิถีชีวิตของหมอซ่างชาวกุยและการปรับตัวของอัตลักษณ์ของหมอซ่างชาวกุยในยุคโลกาภิวัตน์

ในยุคโลกาภิวัตน์วัฒนธรรมภายนอกมีผลต่อวัฒนธรรมของท้องถิ่น ปัจจุบันนี้ การตลาดในยุคสมัยใหม่เน้นขายสินค้าในเชิงรุก สอดแทรกตราสินค้าไปทุกหนแห่ง สร้างวัฒนธรรมใหม่ทางวัตถุ จากกระแสสังคมบริโภคที่คนนิยมไปสนใจกับวัตถุมากกว่าวัฒนธรรมเก่า ๆ มีผลต่อการให้ความสำคัญของหมอซ่างชาวกุย วัฒนธรรมภายนอกในกระแสโลกาภิวัตน์ที่มีทั้งการสื่อสารที่ทันสมัย การก้าวไกลของเทคโนโลยี การขายสินค้าในระบบสังคมบริโภคนั้นมีผลต่อวัฒนธรรมท้องถิ่นในหมู่บ้านซ่าง ซึ่งมีผลทำให้มีการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ของหมอซ่างชาวกุย

การเข้ามาของกระแสโลกาภิวัตน์มีผลต่อวิถีชีวิตของหมอซ่างชาวกุย เนื่องจากในปัจจุบันระบบทุนนิยมทำให้ระบบเศรษฐกิจโลกมีความคล่องตัว และสื่อมีการใช้เทคโนโลยีช่วยในการโฆษณาประชาสัมพันธ์การตลาดเน้นการขายสินค้าและความทันสมัย ในอดีตหมอซ่างชาวกุยหาเงินได้ยากวิถีชีวิตและที่อยู่อาศัยอยู่แบบมัธยัสถ์จึงใช้จ่ายอย่างประหยัด แต่ในปัจจุบันหมอซ่างชาวกุยมีการเปิดรับสื่อมากกว่าในอดีต เมื่อเงินหามาได้ง่ายจากการรับจ้างทำงานตามแหล่งท่องเที่ยวและการนำซ่างไปทำงานในต่างประเทศ เงินที่ได้มาจึงใช้จ่ายง่าย ชื่อรถมอเตอร์ไซค์ รถยนต์ โทรศัพท์มือถือและปรับปรุงที่อยู่อาศัยใหม่ให้มีฐานะทางสังคมมากกว่าในอดีต

การเข้ามาของกระแสโลกาภิวัตน์ และการที่สื่อเข้ามามีบทบาทต่อวิถีชีวิตและการปรับตัวของหมอช่างชาวกูย ทำให้การเปิดรับสื่อมากขึ้นและสื่อมีผลทำให้กลุ่มของหมอช่างแบ่งเป็นสองกลุ่มคือ กลุ่มที่ยึดมั่นในวัฒนธรรมและกลุ่มที่ยึดมั่นในวัตถุ กระแสโลกาภิวัตน์มีผลต่อวิถีชีวิตของหมอช่างชาวกูยและมีปรากฏการณ์ดังต่อไปนี้

1. กลุ่มที่ยึดมั่นในวัฒนธรรม ประกอบไปด้วยคนแก่ที่มีประสบการณ์ในการคล้องช้างป่าในประเทศกัมพูชา คนกลุ่มนี้จะเน้นการยึดมั่นในพิธีกรรม วัฒนธรรมและประเพณีเดิมอย่างเคร่งครัด วิถีชีวิตต่างๆยังไม่มีมีการเปลี่ยนแปลง มีการรักษาประกรรมอย่างเคร่งครัด

2. กลุ่มที่ยึดมั่นในวัตถุ ประกอบไปด้วยคนหนุ่มที่ไม่มีประสบการณ์ในการคล้องช้าง การยึดมั่นในวัฒนธรรม ประเพณีและการนับถือผีประกรรมของคนกลุ่มนี้อาจมีความหย่อนยานไปตามผู้นับถือ มีการให้ความสำคัญกับวัตถุมากกว่าและมีการยกย่องผู้ที่มีรายได้มากว่าเป็นฮีโร่เช่น นับถือผู้ที่ไปทำงานต่างประเทศว่ามีประสบการณ์มากกว่าผู้ที่ออกไปคล้องช้างป่า

ในอดีตหมอช่างเป็นผู้นำชุมชนและเป็นวีรบุรุษที่คนในชุมชนให้การยอมรับ แต่ในปัจจุบันกลุ่มที่ยึดมั่นในวัตถุมองว่าหมอช่างเป็นบุคคลธรรมดา ไม่ได้เป็นวีรบุรุษเหมือนในอดีต กลุ่มที่ยึดมั่นในวัฒนธรรมยังคงปฏิบัติตามแบบโบราณยังยึดถือวิถีชีวิต และวัฒนธรรมที่เคยสืบต่อกันมา ขาดแต่คนรุ่นหลังไม่ได้ให้การยอมรับและนับถือหมอช่างเช่นคนในอดีต เหตุเกิดจากการเข้ามาของกระแสโลกาภิวัตน์ที่มีผลต่อวิถีชีวิตกลุ่มที่ยึดมั่นในวัตถุ ที่การเน้นในเรื่องของวัตถุมากกว่าเรื่องของจิตใจ

จากการสังเกตพบว่า สภาพปัจจุบันหลังจากชาวบ้านตากกลางได้หยุดการคล้องช้าง ความเชื่อที่เคร่งครัดจากการสั่งสอนของบรรพบุรุษเริ่มถูกแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ผู้ที่เคยร่วมขบวนคล้องช้างหรือมีชีวิตอยู่ในช่วงการคล้องช้าง และกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่ไม่ได้ร่วมขบวนคล้องช้าง เกิดการปฏิบัติที่แตกต่างกันกล่าวคือ กลุ่มคนที่ได้ร่วมขบวนการคล้องช้างและมีชีวิตในช่วงนั้นได้รู้ได้เห็น และปฏิบัติตามระเบียบประเพณี จึงมีความเคร่งครัดในด้านการปฏิบัติตามบรรพบุรุษ ส่วนกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่เกิดมาไม่ได้ร่วม ไม่ได้เห็นการคล้องช้าง มีเพียงการเล่าการคล้องช้างของบรรพบุรุษและให้ปฏิบัติตาม ทำให้กลุ่มดังกล่าวมีความเคร่งครัดในประเพณีลชาชาวไทยกูดเลี้ยงช้างได้เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมของตน โดยมีบางส่วนละเว้นความเชื่อดั้งเดิมหันมายอมรับแนวคิดใหม่

แต่บางส่วนยังรักษาประเพณีเดิม G.H.Mead กล่าวว่ากระแสโลกาภิวัตน์ส่งผลกระทบต่ออัตลักษณ์หรือตัวตนทางวัฒนธรรม (Cultural identity) คืออัตลักษณ์ของชาติหรือของวัฒนธรรมแห่งชาติเสื่อมลงหรืออ่อนตัวลง คือ ถูกทำลาย เสื่อมทรุดลงด้วยกระแสวัฒนธรรมแบบแปรเป็นเนื้อเดียวกัน (Cultural Homogenization) ตามกระแสโลกาภิวัตน์วัฒนธรรมจากภายนอกที่

ทรงอนุภาพ สิ่งที่เกิดขึ้นตามมาก็คือ วัฒนธรรมการเลี้ยงช้างอ่อนตัวลง วัฒนธรรมของหมอช้างชาวกูยกลายเป็นเพียงสินค้า (Commoditization) ในตลาดสินค้าทางวัฒนธรรมของโลกไป เช่น การแสดงของช้าง พิธีกรรมและวัฒนธรรมการเลี้ยงช้าง ถูกเปลี่ยนกลายเป็นสินค้า วัฒนธรรมด้านวัตถุของชุมชนท้องถิ่น

ดังนั้นการเข้ามาของกระแสโลกาภิวัตน์มีผลต่อวิถีชีวิต และวัฒนธรรมการเลี้ยงช้างของหมอช้างชาวกูยในหมู่บ้านตากกลางจังหวัดสุรินทร์ ในอดีตการใช้ประโยชน์จากช้างในฐานะที่ช้างเป็นแรงงาน และเป็นสัตว์พาหนะได้ถูกแทนที่ด้วยเครื่องจักรเครื่องยนต์ ปัจจุบันนี้ช้างในหมู่บ้านตากกลางได้เปลี่ยนบทบาทใหม่เป็น “ช้างนักแสดง” เช่น ช้างเตะฟุตบอล ช้างแสดงหนัง ช้างวาดรูปศิลปะ ช้างนำเที่ยวตามปางช้างและสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงต่างๆ หมอช้างชาวกูยที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านตากกลางได้เปลี่ยนบทบาทใหม่เป็น “ผู้กำกับการแสดงของช้าง” ดังนั้นการเข้ามาของกระแสโลกาภิวัตน์ จึงมีอิทธิพลต่อการสื่อสารในการสร้างอัตลักษณ์ของหมอช้างชาวกูยจังหวัดสุรินทร์

4.3.3 การย้ายถิ่น

การย้ายถิ่นในหมู่บ้านตากกลางมีเป็นลักษณะ “มนุษย์ทัศน์” (Ethnoscape) คือ การที่สมาชิกในหมู่บ้านตากกลางเคลื่อนย้ายภูมิลำเนาที่อยู่อาศัยจากที่หนึ่งไปสู่อีกที่หนึ่ง ทำให้เกิดการถ่ายเททางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มคนนั้น ๆ และระหว่างกลุ่มของหมอช้างชาวกูย การอพยพถิ่นฐานดังกล่าว ยังอาจจะหมายถึงการย้ายข้ามหมู่บ้าน หรือข้ามจังหวัดต่าง ๆ ภายในเขตรัฐชาติ จนรวมไปถึงการโยกย้ายถิ่นฐานไปยังภูมิภาคหรือทวีปอื่น ๆ ซึ่งผลที่ตามมาคือ ความเป็นชุมชนหนึ่ง ๆ จะไม่ได้ประกอบขึ้นแต่เพียงเพื่อนมนุษย์ ที่เหมือน “เรา” เท่านั้นแต่ประกอบไปด้วยพวกคนที่เป็ “พวกเขา” ที่นับวันจะมากขึ้นเรื่อย ๆ

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมการเลี้ยงช้างของหมอช้างและมะชาวกูยจังหวัดสุรินทร์ เริ่มจากการที่ทางการประเทศกัมพูชาประกาศ และใช้มาตรการทางกฎหมาย ห้ามหมอช้างและมะชาวกูยจังหวัดสุรินทร์เข้าไปคล้องช้างป่าในประเทศกัมพูชา เมื่อหมอช้างและมะชาวกูยจังหวัดสุรินทร์หยุดการเดินทางไปคล้องช้างป่า ทำให้ชาวกูยขาดรายได้จึงมีการเพิ่มที่ทำกินของตนเองทำให้พื้นที่ป่าที่สำหรับการเลี้ยงช้างลดลง การเลี้ยงช้างเริ่มเป็นภาระแก่หมอช้างและมะชาวกูย ผู้เลี้ยงช้างจึงมีการขายช้าง และหาวิธีการเลี้ยงช้างแบบใหม่ที่สามารถทำรายได้ให้แก่ครอบครัว

ในปี พ.ศ.2503 มีการนำช้างร่วมงานแสดงที่อำเภอท่าตูม ช้างจึงเริ่มมีบทบาทและทำรายได้จากการรับจ้างให้คนนั่งบนหลังและการลอดท้องช้างเพื่อความเป็นสิริมงคล ชาวบ้านตากกลางเริ่มนำช้างออกเดินทางไปยังพื้นที่ต่าง ๆ เช่น การขายผลิตภัณฑ์ที่ได้จากช้าง การฝึกช้างแสนรู้แสดง

ตามสวนสนุกและสวนสัตว์ต่าง ๆ บางเข็อกไปแสดงยังต่างประเทศ และช่างหมู่บ้านตากกลางยังร่วมแสดงงานประเพณีท้องถิ่นของอำเภอและจังหวัดสุรินทร์

ปัจจุบันมีช่างออกไปหารายได้ตามสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ อยู่มาก เช่น ปางช่างที่อุทยาน สวนช่างที่พัทยา สวนสัตว์ภูเก็ต เป็นต้น การย้ายถิ่นเพื่อออกไปหางานทำจากหมู่บ้านตากกลางจึงเป็นเรื่องปกติ “ลูกหลานชาวภูเขียงช่างส่วนมากจะพาช่างไปทำงานอยู่ตามสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อหาเงินเลี้ยงครอบครัวและดูแลช่าง” (ยา ศาลางาม.สัมภาษณ์ 16 พฤษภาคม 2548.) การย้ายถิ่นหรือย้ายที่อยู่อาศัยจึงเป็นเรื่องปกติของลูกหลานชาวภูเขียงที่มีความจำเป็นต้องพาช่างออกเดินทางเพื่อหารายได้ “สภาพพื้นที่ในหมู่บ้านไม่เหมาะสมกับช่าง เมื่อก่อนพื้นที่ในป่าอุดมสมบูรณ์แต่ในปัจจุบันเริ่มแล้งช่างหาของกินยากไม่มีน้ำให้ช่างเล่น ช่างจึงต้องออกไปหารายได้จากปางช่างหรือสวนสัตว์บ้าง” (บุญธรรม เนาว์สูงเนิน.สารวัตรปศุสัตว์อำเภอท่าตูม.สัมภาษณ์ 1 มิถุนายน 2548.)

ในหมู่บ้านตากกลางจังหวัดสุรินทร์ก็พบการย้ายถิ่นฐานข้ามหมู่บ้าน หรือข้ามจังหวัด เช่น การแต่งงานระหว่างชาวภูเขียงกับคนในจังหวัดใกล้เคียง การเข้าไปหางานทำของลูกหลานชาวภูเขียงและช่าง “ช่างจากหมู่บ้านตากกลาง ออกไปหางานทำที่พัทยาก็เยอะอยู่ที่ภูเก็ตก็มากสำหรับการถ่ายทอดความรู้ไม่มีปัญหา ความรู้ที่มีมาก็ถ่ายทอดให้เฉพาะการเลี้ยงช่าง เพราะมีการใช้โทรศัพท์สื่อสารกัน บางทีถ้าช่างมีปัญหาเจ้าของช่าง ก็จะให้รถมารับ ตาก็ไปดูให้ถึงที่ ถ้าเจ้าของช่างต้องการให้ไปดูอาการช่างว่ามันเป็นอะไร บางทีช่างไม่สบายกินยาสมุนไพรก็หายเอง บางทีเจ้าของทำผิดประกรรม พอเช่นประกรรมให้ช่างก็หายทำงานได้ปกติ ไม่มีผลต่อการถ่ายทอดความรู้เพราะยังคงปฏิบัติตามแบบโบราณ พิธีกรรมการถ่ายทอดความรู้บางอย่างต้องสืบต่อตามแบบปู่ย่าตายายเขาทำมา เปลี่ยนแปลงไม่ได้” (หมีว ศาลางาม.หมอช่าง.สัมภาษณ์ 16 พฤษภาคม 2548.)

ในเรื่องการถ่ายทอดอัตลักษณ์การเป็นหมอช่างนั้น “ส่วนการถ่ายทอดความรู้ไม่น่าจะมีปัญหา เพราะหมอช่างเขาไม่เคยหวงความรู้มีอะไรก็ติดต่อกันได้ บางคนก็ใช้โทรศัพท์โทรมาสอบถามเรื่องเกี่ยวกับอาการช่างป่วย เครื่องเช่นในศาลประกรรมบางที่ผมก็เห็นเจ้าของช่างนำรถมารับหมอช่างเพื่อให้ไปตั้งศาลประกรรมในต่างจังหวัดบางที่หมอช่างถึงกับเดินทางไปประกอบพิธีกรรม หรือไปดูอาการช่างป่วยในต่างประเทศก็มี” (บุญธรรม เนาว์สูงเนิน.สารวัตรปศุสัตว์อำเภอท่าตูม.สัมภาษณ์ 1 มิถุนายน 2548.) ดังนั้นการย้ายถิ่นของลูกหลานชาวภูเขียงนั้น ไม่มีผลต่อการถ่ายทอดความรู้หรือพิธีปฏิบัติเลยแม้แต่น้อย หมอช่างยังคงรักษาประเพณี พิธีกรรมและวัฒนธรรมวิถีชีวิตของช่างและคนยังคงต้องอาศัยความสามารถของหมอช่างอยู่ ส่วนการถ่ายทอดความรู้การย้ายถิ่นไม่มีผลต่อการถ่ายทอดความรู้เท่าไร เพราะการถ่ายทอดยังคงยึดแบบพิธีแบบดั้งเดิมอยู่ปฏิบัติตามแบบพิธีกรรมการถ่ายทอดแบบบรรพบุรุษหมอช่างชาวภูเขียง

จะเห็นได้ว่า การย้ายถิ่นของลูกหลานชาวกูยเริ่มจากปี พ.ศ.2504 ทางการประเทศ กัมพูชาได้ประกาศและใช้มาตรการทางกฎหมาย ห้ามหมอซ้างและมะชาวกูยจังหวัดสุรินทร์เข้าไป คล้องซ้างป่าในประเทศกัมพูชา จึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมการเลี้ยงซ้างของหมอซ้างจังหวัดสุรินทร์ เมื่อหมอซ้างชาวกูยหยุดการเดินทางไปคล้องซ้างป่า ทำให้ชาวกูยขาดรายได้ พื้นที่ป่าที่เคยเลี้ยงซ้างเหลือน้อยลงเนื่องจากชาวบ้านเข้าไปถางป่าเพื่อปลูกพืชไร่ การเลี้ยงซ้างเริ่มเป็นภาระแก่หมอซ้าง ผู้เลี้ยงซ้างจึงมีการขายซ้าง และเริ่มนำซ้างออกเดินทางไปยังพื้นที่ต่าง ๆ เช่น การขายผลิตภัณฑ์ที่ได้จากซ้าง การฝึกซ้างแสนรู้แสดงตามสวนสัตว์ และบางเชือกไปแสดงยังต่างประเทศ ในปัจจุบันนี้หมอซ้างและมะชาวกูยนิยมพาซ้างออกการเดินทางจากหมู่บ้านตากกลางไปหางานทำตามสถานที่ท่องเที่ยวเช่น เชียงใหม่ภูเก็ต พัทยา หัวหิน บางแสน เป็นต้น

จากการที่หมอซ้างชาวกูยไม่ได้เข้าไปคล้องซ้างป่าที่ประเทศกัมพูชา จึงทำให้เกิดการย้ายถิ่นของลูกหลานชาวกูยเพื่อหารายได้มาเลี้ยงดูครอบครัวและเลี้ยงซ้าง ชาวกูยยังคงยึดถือหลักปฏิบัติแบบดั้งเดิมที่ได้รับการสืบทอดจากบรรพบุรุษ ดังนั้นการย้ายถิ่นจึงไม่มีผลต่อการถ่ายทอดความรู้ของกลุ่มหมอซ้างแต่อย่างใด กลับทำให้ลูกหลานชาวกูยตระหนักถึงความสำคัญของหมอซ้างชาวกูยว่ามีความสำคัญเพียงไร หมอซ้างเป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถในการประกอบพิธีกรรม หากไม่มีหมอซ้างแล้วใครจะเป็นผู้ทำพิธีกรรมให้ลูกหลานชาวกูย

จากปัญหานำวิจัยข้อที่ 3 วิธีการถ่ายทอดอัตลักษณ์ของหมอซ้างชาวกูย จังหวัดสุรินทร์ ในยุคโลกาภิวัตน์สรุปได้ว่า สื่อเข้ามามีอิทธิพลต่อการปรับตัวทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมการเลี้ยงซ้างของหมอซ้างชาวกูย โลกาภิวัตน์เป็นระบบทุนนิยมมีผลต่อวิถีชีวิตของหมอซ้างชาวกูยจึงทำให้เกิดการย้ายถิ่นของลูกหลานชาวกูย เพื่อหารายได้ซ้างเปลี่ยนบทบาทใหม่เป็น “ซ้างนักแสดง” เช่น ซ้างเตะฟุตบอล และซ้างนำเที่ยวตามปางซ้างและสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงต่างๆ หมอซ้างชาวกูยที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านตากกลางได้เปลี่ยนบทบาทใหม่เป็น “ผู้กำกับการแสดงของซ้าง” ดังนั้นการเข้ามาของกระแสโลกาภิวัตน์ จึงมีอิทธิพลต่อการสื่อสารในการสร้างอัตลักษณ์ของหมอซ้างชาวกูยจังหวัดสุรินทร์

จากการนำเสนอผลการวิจัยในบทที่ 4 ซึ่งวิเคราะห์ให้เห็นถึงประวัติความเป็นมาของวัฒนธรรมและพิธีกรรมการโปนซ้างซึ่งเป็นพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ที่สะท้อนให้เห็นถึง วิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของหมอซ้างชาวกูยจังหวัดสุรินทร์ หลังจากที่หมอซ้างชาวกูยไม่สามารถออกไปโปนซ้างหรือคล้องซ้างป่าในประเทศกัมพูชาได้ในปี พ.ศ.2504 เนื่องจากชายแดนประเทศเขมรเกิดสงครามภายในประเทศ และมีสาเหตุจากความสัมพันธ์ระหว่างไทยและกัมพูชา “คดีเขาพระวิหาร” ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้การคล้องซ้างต้องหยุดชะงักประกอบกับรัฐบาลไทยมีนโยบายปิดป่า จึง

ทำให้พิธีกรรมการโพนซ่างขาดการสืบทอด โดยเฉพาะความเชื่อในเรื่องผีประกรรม และภาษาผีประกรรมซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่ได้รับการสืบทอดมาจากวัฒนธรรมเขมรโบราณ

ในการสื่อสารเพื่อสร้างอัตลักษณ์ของหมอซ่างชาวกูยจังหวัดสุรินทร์ หมอซ่างและกลุ่มผู้สนับสนุนให้ความหมายเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของหมอซ่างชาวกูยว่า หมอซ่างมีคุณค่าต่อหมู่บ้านตากกลางในฐานะที่เป็นผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรมพื้นบ้านอีสาน สาขาขนบธรรมเนียมประเพณีและพิธีกรรม เป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการเลี้ยงซ่างและเป็นผู้สืบทอดวิชาศาสตร์นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในหมู่บ้านตากกลาง เนื่องจากบ้านตากกลางเป็นหมู่บ้านที่มีความน่าสนใจด้านวัฒนธรรมและภาษาที่ไม่มีหมู่บ้านใดเหมือน

การถ่ายทอดอัตลักษณ์ของหมอซ่างชาวกูย จะอาศัยการสอนแบบตัวต่อตัวมากกว่า การถ่ายทอดความรู้ศาสตร์เป็นการศึกษาโดยอาศัยการปฏิบัติเป็นหลัก ในการถ่ายทอดวิชาศาสตร์และความรู้การเลี้ยงซ่างมีเงื่อนไขของข้อปฏิบัติของการถือผีประกรรม และต้องปฏิบัติตามแบบแผนและพิธีกรรมของกลุ่มหมอซ่างรุ่นก่อน ๆ เคยปฏิบัติสืบทอดกันมา การคล่องซ่างถือเป็นศาสตร์ที่มีคุณค่าและเป็นอัตลักษณ์ของหมอซ่างชาวกูยบ้านตากกลางจังหวัดสุรินทร์ ที่ได้รับการสืบทอดมาจากวัฒนธรรมเขมรโบราณ และสืบทอดมาจากบรรพบุรุษหมอซ่างชาวกูยที่มีประวัติความเป็นมาอย่างยาวนาน

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การสื่อสารเพื่อสร้างอัตลักษณ์ของหมอช่างชาวกุยจังหวัดสุรินทร์เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องในการเก็บข้อมูล และใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยสัมภาษณ์กลุ่มหมอช่างชาวกุย และกลุ่มผู้สนับสนุนหมอช่างชาวกุย จำนวนทั้งสิ้น 30 คน

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาแนวทางการสื่อสารเพื่อสร้างอัตลักษณ์ของหมอช่างชาวกุยจังหวัดสุรินทร์ รวมทั้งเพื่อศึกษาการให้ความหมายและคุณค่าเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของหมอช่างชาวกุยจังหวัดสุรินทร์ในยุคโลกาภิวัตน์และเพื่อศึกษาการถ่ายทอดอัตลักษณ์ของหมอช่างชาวกุยจังหวัดสุรินทร์ในยุคโลกาภิวัตน์

โดยผู้วิจัยเก็บข้อมูลมีวิธีการ คือ คัดเลือกกลุ่มเป้าหมายที่ทำหน้าที่ตัวแทนหลัก โดยผู้วิจัยได้เข้าไปสร้างความสัมพันธ์ทำความรู้จักและสร้างความคุ้นเคยกับแหล่งข้อมูลให้มากที่สุด ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเปิดกว้างไม่จำกัดคำตอบ และเจาะลึกบางกรณีเพื่อให้ได้ข้อมูลที่แท้จริงที่สุดของแต่ละกลุ่ม และภายหลังจากสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้ให้บุคคลเหล่านั้นช่วยแนะนำบุคคลอื่น เพื่อทำการสัมภาษณ์ให้ได้ข้อมูลครบตามความต้องการ

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งเป็น 3 ระยะคือ ก่อนเก็บข้อมูล ผู้วิจัยทำการศึกษาพื้นที่ของชุมชน รวบรวมข้อมูลประวัติและวัฒนธรรมของชุมชนเบื้องต้นเวลา 2 เดือน (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2548) ระยะที่ 2 ระหว่างเก็บข้อมูล ทำการนัดหมายและสัมภาษณ์ พูดคุยและสังเกตจากการเข้าร่วมกิจกรรมกับคนในชุมชนเวลา 3 เดือน (มีนาคม-พฤษภาคม 2548)และหลังเก็บข้อมูล ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล สร้างบทสรุปตามกรอบแนวคิดและตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลแบบสามเส้าภายในเวลา 4 เดือน (มิถุนายน-กันยายน 2548)โดยผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิจัย อภิปรายผล ข้อจำกัดของการวิจัย และข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยในอนาคตตามลำดับ ดังนี้

5.1. สรุปผลการวิจัย

5.1.1 รูปแบบการสื่อสารเพื่อสร้างอัตลักษณ์ของหมอช้างชาวกูยจังหวัดสุรินทร์

บ้านตากกลางเป็นหมู่บ้านหลายภาษาคือ ภาษาที่ใช้สื่อสารกันระหว่างคนเช่น ภาษาลาว ภาษาเขมร ภาษากูย และภาษาที่เกี่ยวข้องกับช้าง หมอช้างชาวกูยหมู่บ้านตากกลางมีภาษาที่ใช้สื่อสารกันเฉพาะกลุ่มคือ ภาษากูยซึ่งเป็นภาษาที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ภาษากูยอยู่ในตระกูลออสโตรเอเชียติกและอยู่ในตระกูลย่อยกลุ่มภาษามอญเขมร จากวัฒนธรรมทางภาษาของชาวกูยได้รับการสืบทอดมาจากเขมรในช่วงการออกไปคล้องช้างในป่าที่ประเทศกัมพูชา รูปแบบการสื่อสารจึงมีทั้งการสื่อสารระหว่างบุคคลและการสื่อสารทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างอัตลักษณ์ของหมอช้างชาวกูยจังหวัดสุรินทร์และเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดวัฒนธรรม ประเพณีและพิธีกรรมที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ดังนั้นรูปแบบการสื่อสารในการสร้างอัตลักษณ์ของหมอช้างชาวกูยจังหวัดสุรินทร์มี 2 รูปแบบคือ

5.1.1.1. การสื่อสารระหว่างบุคคล

การสื่อสารของหมอช้างชาวกูยมีลักษณะ การติดต่อสื่อสารแบบเป็นกันเองไม่มีพิธีรีตองอะไร ภาษาที่หมอช้างชาวกูยใช้ติดต่อกับคนนอกหมู่บ้านมีการใช้ภาษาไทยเป็นหลัก และการติดต่อกับคนในหมู่บ้านจะใช้ภาษากูย ภาษาเขมรและภาษาลาวแล้วแต่ว่าผู้รับสารจะถนัดภาษาใด จากการสัมภาษณ์และการสังเกตพบว่าหมอช้างชาวกูยมีการวางตัวในลักษณะเป็นกันเอง บรรยากาศผ่อนคลายไม่ตึงเครียดและมีการใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายมีการแสดงออกับกิริยาต่าง ๆ ประกอบ เช่น สีหน้าแววตาและท่าทางประกอบการสัมภาษณ์

ในขณะที่ทำการสื่อสารหมอช้างชาวกูยจะทำหน้าที่เป็นทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสาร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication) กล่าวคือการสื่อสารที่เกิดขึ้นเป็นลักษณะร่วมกันกระทำ (Coactive) และมีปฏิริยาตอบกลับกันโดยตรง (Feedback) เนื่องจากผู้ส่งสารและผู้รับสารมีจำนวนน้อยการสื่อสารที่เกิดขึ้นจึงมีลักษณะความเป็นส่วนตัว (Privacy) สูงในขณะที่ทำการสื่อสาร มีความใกล้ชิดกันระหว่างหมอช้างชาวกูยและคู่สนทนา ลักษณะของการสื่อสารเป็นแบบตัวต่อตัว สารที่ส่งหรือการถ่ายทอดในการสื่อสารระหว่างบุคคลของหมอช้างชาวกูยเกี่ยวกับความรู้และประสบการณ์การคล้องช้าง การถ่ายทอดวัฒนธรรมทางด้านภาษาจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง การสื่อสารระหว่างบุคคลเป็นสื่อกลางในการสื่อสารเพื่อสร้างอัตลักษณ์ของหมอช้างให้คงอยู่ โดยหมอช้างเองเป็นสื่อกลางและทำการถ่ายทอดสารที่เกี่ยวกับประเพณี พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับช้าง การเลี้ยงช้าง วิถีชีวิตและวัฒนธรรมการเลี้ยงช้างให้ลูกหลานได้รักษาองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมของหมอช้างชาวกูยให้คงอยู่ต่อไป

5.1.1.2. การสื่อสารทางวัฒนธรรม

กลุ่มหมอซ้างชาวกูยหรือส่วยซ้างได้รับอารยธรรมมาจากประเทศกัมพูชา หมอซ้างชาวกูยสืบทอดวิชาดาราศาสตร์และภาษาผีประกรรมมาจากวัฒนธรรมขอมและเขมรโบราณ จึงทำให้ หมอซ้างชาวกูยมีความเชี่ยวชาญทางการจับและฝึกซ้างป่า ศิลปวัฒนธรรมของขอมหรือเขมรโบราณมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิต วัฒนธรรม ความเชื่อและภูมิปัญญาของหมอซ้างชาวกูยหมู่บ้านตากกลาง จะเห็นได้จากภาษาที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารกันของกลุ่มหมอซ้างชาวกูย จังหวัดสุรินทร์ ภาษากูย และภาษาผีประกรรมเป็นภาษาโบราณภาษาหนึ่งที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ที่ใช้กันมาอย่างต่อเนื่องจนถึงในยุคปัจจุบัน

จังหวัดสุรินทร์มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศกัมพูชา บริเวณนี้เคยได้รับอิทธิพลของขอมหรือเขมรโบราณทั้งในด้านศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรมและ หมอซ้างชาวกูยได้รับการสืบทอดความรู้เกี่ยวกับเลี้ยงซ้างและการปฏิบัติตามกฎของผีประกรรมจากบรรพบุรุษ การเช่นผีประกรรมมีความหมายแก่หมอซ้างชาวกูยในด้านจิตใจในเรื่องของความศักดิ์สิทธิ์ ความเชื่อและความเคารพของกลุ่มหมอซ้างชาวกูย ความสัมพันธ์ของหมอซ้างชาวกูยกับคนในชุมชนและกลุ่มผู้สนับสนุนมีความสัมพันธ์อันดี โดยเห็นได้จากการได้รับความร่วมมือในการทำกิจ เช่น การจัดงานแสดงซ้างและการจัดงานบวชนาคซ้าง

จากประวัติศาสตร์และความเป็นมาที่เกี่ยวข้องกับ การคล้องซ้างของหมอซ้างชาวกูย จังหวัดสุรินทร์กลุ่มของหมอซ้างชาวกูยมีการยอมรับ ผู้ที่ผ่านกรอบประสบการณ์การคล้องซ้างป่าจากประเทศกัมพูชา ว่าเป็นผู้ที่มีความสามารถในการเป็นหมอซ้างที่มากด้วยประสบการณ์จริง เกิดการรับรู้และการยอมรับนับถือวัฒนธรรมในการคล้องซ้างของหมอซ้างชาวกูย ทำให้กลุ่มของหมอซ้างชาวกูยเกิดความเข้าใจทางความหมายร่วมกัน เช่น การใช้ภาษากูยสำหรับการสื่อสารในหมู่บ้านและการใช้ภาษาผีประกรรมติดต่อสื่อสารกันขณะคล้องซ้างอยู่ในป่า สอดคล้องกับแนวคิดซาโมวาร์และพอเตอร์ (Samovar and Potter) กล่าวว่าโดยทั่วไปมนุษย์จะมองโลกผ่านกรอบประสบการณ์การรับรู้และวัฒนธรรม ความเหมือนกันทางวัฒนธรรมจะทำให้เกิดความเข้าใจทางความหมายร่วมกัน ภาษา ภาษาท่าทาง ความเคลื่อนไหวของร่างกาย มีความสำคัญในการสื่อสารเป็นอย่างมากในกลุ่มชน ชุมชน สังคมจะสื่อสารทางวัฒนธรรมถึงกันได้ต้องอาศัยสิ่งเหล่านี้ ในการบอกกล่าวถึงกัน ประพฤติ ปฏิบัติ และทำให้ดูเป็นตัวอย่าง ดังจะเห็นได้จาก ภาษาผีประกรรม วิธีการปฏิบัติขณะคล้องซ้างป่า และการปฏิบัติตามกฎผีประกรรมที่ลูกหลานชาวกูยได้ยึด และปฏิบัติกันอย่างเคร่งครัด

5.1.2. การให้ความหมายและคุณค่าเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของหมอช่างชาวอุยจังหวัดสุรินทร์ในยุคโลกาภิวัตน์

การให้ความหมายและคุณค่าเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของหมอช่างชาวอุย จังหวัดสุรินทร์ในยุคโลกาภิวัตน์มีการให้ความหมายจาก 2 กลุ่ม คือ

หมอช่างชาวอุยการให้ความหมาย และคุณค่าเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของหมอช่างชาวอุยจังหวัดสุรินทร์ในยุคโลกาภิวัตน์ ว่า

ผู้ที่มีความรู้วิชาเกษตรศาสตร์ มีประสบการณ์ในการคล้องช้างและการเลี้ยงช้างป่าให้เป็นช้างบ้าน รักษาช้างป่วยได้ มีความรู้เกี่ยวกับพิธีกรรมที่เกี่ยวกับช้าง และทำพิธีกรรมเช่นผีประกรรม

หมอช่างจะต้องเป็นคนที่มีรูปร่างใหญ่หรือกรรมหลวงทำพิธีบรรจุเป็นหมอ จะต้องมีความชำนาญ มีทักษะ มีความสามารถและผ่านการคล้องช้างในป่ามาแล้ว เป็นผู้มีความรู้เกี่ยวกับช้าง และพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับช้าง ได้รับความเคารพและความน่าเชื่อถือของคนในหมู่บ้าน

คนที่มีความชำนาญในการจับช้างป่า ฝึกช้าง รักษาช้างด้วยสมุนไพรพื้นบ้าน มีความรู้เกี่ยวกับวิชาเกษตรศาสตร์ เคยมีประสบการณ์เกี่ยวกับการโพนช้างหรือเคยคล้องช้างในป่ามาแล้ว ได้รับการแต่งตั้งจากกรรมหลวง (หมอช่างใหญ่) ให้เป็นหมอช่าง สามารถประกอบพิธีกรรมที่เกี่ยวกับช้าง เป็นผู้ที่ได้รับการนับถือ ความเคารพจากกลุ่มหมอช่าง ได้รับความเคารพและเป็นผู้ที่มีความน่าเชื่อถือของคนในหมู่บ้าน

หมอช่างต้องผ่านพิธีกรรมและมีประสบการณ์ในการคล้องช้างป่า ในประเทศกัมพูชา และหมอช่างต้องได้รับการยกย่องจากกลุ่มของหมอช่างและคนในชุมชน

กลุ่มผู้สนับสนุนหมอช่างชาวอุยการให้ความหมาย และคุณค่าเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของหมอช่างชาวอุยจังหวัดสุรินทร์ในยุคโลกาภิวัตน์ว่า

ผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับพิธีกรรมที่เกี่ยวกับช้างเคยผ่านการคล้องช้างมาแล้ว และมีความรู้วิชาเกษตรศาสตร์

คนที่คลุกคลีกับช้างมาตั้งแต่เกิด เรียนรู้วิถีชีวิตการอยู่กับช้างมาจากปู่ย่าตายายหรือจากพ่อแม่มาตั้งแต่เด็ก ๆ มีจิตใจรักและผูกพันกับช้าง มีความรู้เรื่องช้างอย่างลึกซึ้ง การจะเป็นหมอช่างได้ต้องผ่านพิธีกรรมและมีประสบการณ์ในการคล้องช้างจริง ๆ มีความรู้เกี่ยวกับพิธีกรรมที่เกี่ยวกับช้าง และได้รับการยกย่องจากกลุ่มของหมอช่างและคนในชุมชน

คนที่มีความชำนาญมีทักษะในการจับช้างป่า ฝึกช้าง มีความรู้เกี่ยวกับวิชาเกษตรศาสตร์ หมอช่างต้องผ่านพิธีกรรมและมีประสบการณ์ในการคล้องช้างป่าในประเทศกัมพูชา และหมอช่างต้องได้รับการยกย่องจากกลุ่มของหมอช่างและคนในชุมชน

คนที่มีความชำนาญในการคล้องช้างป่าหรือจับช้างป่า ฝึกสอนช้าง และประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับช้างทุกได้ประเภทโดยใช้ความรู้ ความสามารถเกี่ยวกับคาถาอาคมด้านวิชา คชศาสตร์

ผู้ที่จะเป็นหมอช้างได้จะต้องผ่านการแต่งตั้งจากหมอช้างอาวุโส ที่เป็นที่ยอมรับนับถือจากกลุ่มหมอช้างคือหมอเผ่าตนเอง การจะเป็นหมอช้างได้ต้องผ่านพิธีกรรมและมีประสบการณ์ในการคล้องช้างป่าในประเทศกัมพูชา มีความรู้วิชาคชศาสตร์และการเลี้ยงช้าง มีความรู้เกี่ยวกับพิธีกรรมที่เกี่ยวกับช้าง และได้รับการยกย่องจากกลุ่มของหมอช้างและคนในชุมชน

สรุปโดยรวมคือ หมอช้างต้องผ่านการแต่งตั้งจากหมอช้างอาวุโส มีความรู้วิชาคชศาสตร์และสามารถประกอบพิธีกรรมที่เกี่ยวกับช้าง หมอช้างต้องผ่านพิธีกรรมและมีประสบการณ์ในการคล้องช้างป่าในประเทศกัมพูชา และหมอช้างต้องได้รับการยกย่องจากกลุ่มของหมอช้างและคนในชุมชน และคุณค่าของหมอช้างชาวกูยมีความภาคภูมิใจ มีเกียรติ มีศักดิ์ศรี ที่ได้รับการสืบทอดวิชาคชศาสตร์และความรู้เรื่องการเลี้ยงช้างมาจากบรรพบุรุษ และการทำอาชีพหมอช้างทำให้ตัวหมอช้างมีรายได้

นอกจากนี้หมอช้างชาวกูยยังมีคุณค่าต่อหมู่บ้านตากกลาง ในฐานะที่เป็นผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรมพื้นบ้านอีสาน สาขาขนบธรรมเนียมประเพณีและพิธีกรรมเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการเลี้ยงช้างและเป็นผู้สืบทอดวิชาคชศาสตร์

5.1.3. วิธีการถ่ายทอดอัตลักษณ์ของหมอช้างชาวกูยจังหวัดสุรินทร์ในยุคโลกาภิวัตน์

ในอดีตการถ่ายทอดความรู้วิชาคชศาสตร์ และความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงช้างของหมอช้างชาวกูย ได้รับการสืบทอดมาจากวัฒนธรรมเขมรโบราณและสืบทอดมาจากบรรพบุรุษการถ่ายทอดความรู้ของหมอช้างชาวกูยนั้นมีความน่าสนใจ เพราะผู้เรียนต้องอาศัยการสังเกต การจดจำ และการปฏิบัติจริงการเรียนรู้ขึ้นอยู่กับความสนใจของหมอช้างแต่ละคน เนื่องจากการถ่ายทอดเป็นพิธีกรรมที่ศักดิ์สิทธิ์หมอช้างชาวกูยจึงไม่มีการใช้สื่อใดๆช่วยในการถ่ายทอด หมอช้างชาวกูยมีการฝึกฝนและถ่ายทอดวิชาการคล้องช้างสืบทอดไปยังอนุชนรุ่นหลังในลักษณะที่เป็นวิชาประจำตระกูล

บริเวณที่หมอช้างชาวกูยนิยมไปจับช้างป่าคือป่าในประเทศกัมพูชา บริเวณเมืองเสียมราฐ พระตะบอง บางครั้งไปถึงนครจำปาศักดิ์ในประเทศ ในปี พ.ศ.2504 ประเทศกัมพูชาได้ใช้มาตรการทางกฎหมายประกาศห้ามจับช้างป่าในเขตประเทศกัมพูชา หมอช้างชาวกูยจึงหยุดการเดินทางไปจับช้างป่าตั้งแต่นั้นมา ทำให้พิธีกรรมการโพนช้างขาดการสืบทอดโดยเฉพาะความเชื่อในเรื่องผีประกรรมและภาษาผีประกรรม ซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่ได้รับการสืบทอดมาจากวัฒนธรรมเขมรโบราณ

เมื่อหมอช้างชาวกูยไม่ได้เข้าไปคล้องช้างป่าจึงทำให้หมอช้างชาวกูยขาดรายได้ พื้นที่ป่าที่เคยเลี้ยงช้างเหลือน้อยลงเนื่องจากชาวบ้านเข้าไปวางป่าเพื่อปลูกพืชไร่ การเลี้ยงช้างเริ่มเป็นภาระแก่หมอช้าง หมอช้างขายช้างหารายได้และเริ่มนำช้างออกเดินทางไปยังพื้นที่ต่าง ๆ มีการขายผลิตภัณฑ์ที่ได้จากช้าง เช่น ขนหางช้าง กำไลงานช้าง พระแกะจากงาช้าง เป็นต้น ในปัจจุบันนี้หมอช้างพาช้างออกการเดินทางจากหมู่บ้านตากกลางไปหางานทำ ตามสถานที่ท่องเที่ยวและช้างบางเชือกไปแสดงยังต่างประเทศ

การย้ายภูมิลำเนาของหมอช้างชาวกูยสอดคล้องกับแนวคิดของ Arjun Appadurai (1969) กล่าวว่า การเคลื่อนย้ายภูมิลำเนาที่อยู่อาศัยจากที่หนึ่งไปสู่อีกที่หนึ่ง ทำให้เกิดการถ่ายเททางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มคนนั้นๆ และระหว่างกลุ่มการอพยพถิ่นฐานดังกล่าว ยังอาจจะหมายถึงการย้ายข้ามหมู่บ้าน หรือข้ามจังหวัดต่างๆ ภายในเขตรัฐชาติ จนรวมไปถึงการโยกย้ายถิ่นฐานไปยังภูมิภาคหรือทวีปอื่นๆ ซึ่งผลที่ตามมาคือความเป็นชุมชนหนึ่งๆ จะไม่ได้ประกอบขึ้นแต่เพียงเพื่อนมนุษย์ที่เหมือน “เรา” เท่านั้น แต่ประกอบไปด้วยทุกคนที่เป็น “พวกเขา” ที่นับวันจะมากขึ้นเรื่อยๆ

ผลของกระแสโลกาภิวัตน์ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านวิถีชีวิต วัฒนธรรมการเลี้ยงช้าง และความเป็นอยู่ของหมอช้างชาวกูยและช้างในหมู่บ้านช้างจังหวัดสุรินทร์ ในอดีตช้างถูกใช้แรงงานและเป็นสัตว์พาหนะได้ถูกแทนที่ด้วยเครื่องจักรเครื่องยนต์ ปัจจุบันนี้ช้างในหมู่บ้านตากกลางได้เปลี่ยนบทบาทใหม่เป็น “ช้างนักแสดง” เช่น ช้างเตะฟุตบอล ช้างแสดงหนัง ช้างวาดรูป ศิลปะ ช้างร่วมขบวนแห่บวชนาคและการหาเสียงของนักการเมือง ช้างนำเที่ยวตามปางช้างและสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงต่างๆ ที่เป็นจุดสนใจของนักท่องเที่ยว เพื่อความอยู่รอดของครอบครัว หมอช้างจึงมีการเปลี่ยนแปลงบทบาท และปรับเปลี่ยนตัวตนเพื่อความอยู่รอดในยุคเศรษฐกิจระบบทุนนิยมนี้ หมอช้างชาวกูยที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านตากกลางได้เปลี่ยนบทบาทใหม่เป็น “ผู้กำกับการแสดงของช้าง” ดังนั้นการเข้ามาของกระแสโลกาภิวัตน์ จึงมีอิทธิพลต่อการสื่อสารในการสร้างอัตลักษณ์ของหมอช้างชาวกูยจังหวัดสุรินทร์

การปรับตัวของหมอช้างชาวกูยในยุคโลกาภิวัตน์สอดคล้องกับแนวคิด M.Heidegger (1978) ได้เห็นพ้องกับ G.H.Mead (1934) กล่าวว่า อัตลักษณ์ของชาติหรือของวัฒนธรรมแห่งชาติเสื่อมลงหรืออ่อนตัวผู้กร่อนลง คือ ถูกทำลาย เสื่อมทรุดลงด้วยกระแสวัฒนธรรมแบบแปรเป็นเนื้อเดียวกัน (Cultural Homogenization) ตามกระแสโลกาภิวัตน์วัฒนธรรมจากภายนอกที่ทรงอำนาจ สิ่งที่เกิดขึ้นตามมาก็คือวัฒนธรรมของเรากลายเป็นเพียงสินค้า (Commoditization) ในตลาดสินค้าทางวัฒนธรรมของโลก ดังนั้นนับวันกลไกตลาดจะมีส่วนสำคัญที่ทำให้สังคมทุกระดับกับกระบวนการที่วัฒนธรรมทางวัตถุของตนมีโอกาสที่จะหลุดลอยไปจากชุมชน ซึ่งเป็นเจ้าของ

สัญลักษณ์ วัฒนธรรมนั่นเอง ดังนั้นในปัจจุบันช่างกลายเป็นนักแสดงและมีหมอช่างคอยกำกับการแสดง วัฒนธรรมกลายเป็นสินค้าที่สามารถหาเงินได้โดยผ่านตลาดหรือเวทีที่ใช้แสดง วิถีชีวิตเปลี่ยนไปตาม วัฒนธรรมสังคมเมืองที่เน้นการบริโภควัตถุ การขายสินค้ามากกว่าการเน้นคุณค่าทางจิตใจ

5.2. การอภิปรายผล

สิ่งที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของหมอช่างชาวกูยคือ “การคล้องช้าง” ซึ่งถือได้ว่าเป็นศาสตร์ที่มีคุณค่า และสามารถบอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับวิถีชีวิตของหมอช่างชาวกูยได้อย่างชัดเจน หมอช่างชาวกูยมีความผูกพันกับช้างจนกลายเป็นวัฒนธรรมการเลี้ยงช้างของชาวกูยที่เป็นมรดกสืบทอดกันมาแต่โบราณ ชาวกูยถือว่าช้างเป็นสมาชิกในครอบครัวและเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ถูกหลานชาวกูยได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ

การสืบทอดวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี และพิธีกรรมมาจากบรรพบุรุษชาวกูยผ่านการสื่อสารระหว่างบุคคล และการสื่อสารทางวัฒนธรรมทำให้เกิดการผสมกลมกลืนระหว่างวัฒนธรรมกูยกับวัฒนธรรมเขมร ดังจะเห็นได้จากการใช้ภาษาที่มีอัตลักษณ์เฉพาะกลุ่มของหมอช่างชาวกูย การนับถือเรื่องไสยศาสตร์ที่ได้รับอิทธิพลมาจากวัฒนธรรมของเขมรโบราณ จากอัตลักษณ์ดังกล่าวทำให้หมอช่างชาวกูยเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อกลุ่มผู้เลี้ยงช้างชาวกูย และเป็นบุคคลที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่นในเรื่องการ โพนช้างหรือการคล้องช้างป่า

โลกาภิวัตน์เป็นกระบวนการเปลี่ยนวัฒนธรรมให้กลายเป็นสินค้า ในยุคกระแสโลกาภิวัตน์คือ ระบบทุนนิยมมีการเปลี่ยนคุณค่าหรือความรู้สึกและวัฒนธรรมให้กลายเป็นสินค้า ดังจะเห็นได้จากการนำช้างไปแสดงในที่ต่างๆ เป็นการหารายได้รูปแบบใหม่ที่เริ่มมาพร้อมกับการท่องเที่ยว โดยสถานที่ท่องเที่ยวเช่น สวนนงนุชที่พัทยา สวนสามพราน ฟาร์มจระเข้ และโรงแรมใหญ่ๆทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัดนิยมว่าจ้างหมอช่าง และควาญช้างให้นำช้างไปอยู่ประจำ เพื่อแสดงให้นักท่องเที่ยวหรือแขกที่มาพักได้ชม

ปัจจุบันระบบทุนนิยมเข้ามามีอิทธิพลต่อวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของคนในชุมชน โดยเน้นการบริโภคสินค้าและการตลาดมากขึ้น จากเดิมช้างถูกใช้เป็นสัตว์แรงงานและพาหนะตามคำสั่งหมอช่าง แต่ในปัจจุบันช่างได้เปลี่ยนบทบาทจากช่างบ้านไปเป็นช่างนักแสดงที่ต้องปฏิบัติตามคำสั่งของผู้กำกับคือหมอช่างผู้ออกคำสั่งและกำกับการแสดง เช่น ช้างเตะฟุตบอล ช้างเก็บของ ช้างซักกะเย่อ ช้างเดินรำ ช้างแสดงหนัง ถ้าหากหมอช่างและช่างมีความสามารถในการแสดงมากก็จะได้มีโอกาสให้เดินทางไปแสดงตามสวนสาธารณะในต่างประเทศ เช่น ญี่ปุ่นและอินโดนีเซีย เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อความอยู่รอดของช้างและตัวของหมอช่างเองในยุคโลกาภิวัตน์

ผลมาจากในปัจจุบันหมอช่างชาวภูมียังมีโอกาสในการเปิดรับสื่อ และมีการเคลื่อนย้ายถิ่น ออกจากหมู่บ้าน ไปหางานทำตามสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ การที่กลุ่มหมอช่างชาวภูมีย้ายถิ่นภูมิลำเนาที่อยู่อาศัยจากที่หนึ่งไปสู่อีกที่หนึ่ง ทำให้เกิดการถ่ายทอดทางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มคนนั้น ๆ และระหว่างกลุ่ม ซึ่งถือเป็นการสื่อสารทางวัฒนธรรม ที่เป็นการข้ามพรมแดนของ โลกาภิวัตน์กับวัฒนธรรมการเลี้ยงช้างของหมอช่างชาวภูมิจังหวัดสุรินทร์

จากการวิจัยพบว่า การเข้ามาของกระแสโลกาภิวัตน์และการที่คนในชุมชนภูมีย้ายถิ่นรับสื่อเช่น การดูโทรทัศน์ การฟังวิทยุของคนในชุมชนภูมีย้ายถิ่นและการรับวัฒนธรรมจากภายนอกหมู่บ้าน คนรุ่นใหม่มีความรู้มากขึ้นจากการเปิดรับจากสื่อการเข้ามาของกระแสโลกาภิวัตน์ จึงมีผลทำให้เกิด ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มหมอช่างชาวภูมีย้ายถิ่นแบ่งเป็นสองกลุ่มคือ กลุ่มที่ยึดมั่นในวัฒนธรรมและกลุ่มที่ ยึดมั่นในวัตถุ

5.2.1. กลุ่มที่ยึดมั่นในวัฒนธรรม กลุ่มนี้ประกอบไปด้วยคนแก่ที่มีประสบการณ์ใน การคล้องช้างป่าในประเทศกัมพูชา คนกลุ่มนี้จะเน้นการยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีและแนว ปฏิบัติเดิมที่ได้รับสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ความผูกพันต่อช้างในฐานะที่ช้างเป็นสมาชิกใน ครอบครัว วิถีชีวิตต่างๆ ไม่มีการเปลี่ยนแปลง มีการรักษาประเพณีอย่างเคร่งครัด

5.2.2. กลุ่มที่ยึดมั่นในวัตถุ กลุ่มนี้ประกอบไปด้วยคนหนุ่มที่ไม่มีความประสบการณ์ใน การคล้องช้าง การยึดมั่นในวัฒนธรรม ประเพณีและการนับถือผีประเพณีของคนกลุ่มนี้อาจมีความ หย่อนยานไปตามผู้นำถือ มีการให้ความสำคัญกับวัตถุมากกว่าและมีการยกย่องผู้ที่มีรายได้มากกว่า เป็นวีรบุรุษเช่น นับถือผู้ที่ไปทำงานต่างประเทศว่ามีประสบการณ์มากกว่าผู้ที่ออกไปคล้องช้างป่า กลุ่มที่ยึดมั่นในวัตถุมีโอกาสเรียนรู้วัฒนธรรมใหม่ๆ จากสื่อต่างๆ และมีความใกล้ชิดกับทางราชการ ความผูกพันกับช้างมีน้อยลงมองช้างในฐานะสัตว์เศรษฐกิจหรือเป็นเพียงทรัพย์สิน ดังนั้นกลุ่มนี้จะ ใช้ประโยชน์จากช้างในทุกรูปแบบตามที่ลูกค้าต้องการเช่น ช้างเดินรำ ช้างเตะฟุตบอล วิ่งเก็บของ เป็นต้น ช้างแสดงบทบาทเป็นนักแสดงและหมอช่างแสดงเป็นผู้กำกับ

ในอดีตการเป็นผู้กล้าหรือวีรบุรุษเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องการ แต่การเข้ามาของกระแส โลกาภิวัตน์ทำให้เด็กรุ่นใหม่ ๆ เน้นค่านิยมทางวัตถุมากกว่าเน้นเรื่องของจิตใจ เด็กรุ่นใหม่ ๆ หันมา แสวงหาสิ่งของและพยายามครอบครอง เช่น การซื้อสิ่งอำนวยความสะดวกและสร้างบ้านใหม่ สิ่ง ที่สังเกตเห็นในชุมชนชาวภูมีย้ายถิ่นคือ กลุ่มหมอช่างชาวภูมีย้ายถิ่นได้เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตแบบเดิมของตนโดย ละทิ้งความเชื่อเดิม หันมายอมรับแนวคิดใหม่แต่บางส่วนยังรักษาประเพณีเดิมและรักษาวัฒนธรรม ไว้

การสืบทอดวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นของหมอช่างชาวกูย และการสื่อสารเพื่อสร้างอัตลักษณ์จำเป็นต้องอาศัยความรู้อันใหม่สืบทอดวิชาศาสตร์การคล้องช้างให้คงอยู่ต่อไป หากไม่ได้รับการฟื้นฟูหรือการสนับสนุนจากภาครัฐ ภาคเอกชน กลุ่มผู้สนับสนุนและคนในชุมชนแล้ว อัตลักษณ์ความเป็นหมอช่างชาวกูยเรื่องการคล้องช้างจะกลายเป็นแค่ “ตำนาน” ที่ไม่มีใครคอยสืบทอดต่อไปในอนาคต

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. รัฐบาลควรจัดงบประมาณมาช่วยปรับปรุงศูนย์การศึกษาให้กลายเป็นแหล่งความรู้เพื่อให้เยาวชนรุ่นหลังได้ศึกษาประวัติความและที่มาของหมอช่างชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์ได้ในอนาคต
2. เอกชนควรจัดโครงการที่ช่วยสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาและการท่องเที่ยวในหมู่บ้านตากกลาง จังหวัดสุรินทร์
3. คนในชุมชนควรร่วมมือกันทำกิจกรรมเช่น การอนุรักษ์หมู่บ้านตากกลางให้เป็นหมู่บ้านที่มีวิถีชีวิตตามแบบบรรพบุรุษและช่วยกันพัฒนาปรับปรุงหมู่บ้านให้น่าอยู่น่าท่องเที่ยว
4. หมอช่างควรเป็นแหล่งความรู้ โดยเป็นวิทยากรและเป็นผู้ถ่ายทอดประสบการณ์การคล้องช้างเพื่อให้แก่เยาวชนได้ทราบถึงประวัติการคล้องช้าง วัฒนธรรมการเลี้ยงช้าง วิถีชีวิต

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาการสื่อสารทางวัฒนธรรมของหมอช่างชาวกูยจังหวัดสุรินทร์
2. ศึกษาการใช้กลยุทธ์การสื่อสารในการสร้างอัตลักษณ์ของหมอช่างชาวกูยจังหวัดสุรินทร์
3. ศึกษาปัจจัยการสื่อสารที่มีผลต่อการสร้างเครือข่ายของกลุ่มหมอช่างชาวกูยจังหวัดสุรินทร์

ข้อจำกัดของการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษา “การสื่อสารเพื่อสร้างอัตลักษณ์ของหมอช่างชาวกูยจังหวัดสุรินทร์” ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์กลุ่มหมอช่างชาวกูยที่มีประสบการณ์จริงในการคล้องช้างในป่าในประเทศกัมพูชา ซึ่งหมอช่างชาวกูยที่เคยเข้าไปคล้องช้างป่าเหลือจำนวนน้อยลง เนื่องจากหมอช่างชาวกูยมีอายุมากและหมอช่างชาวกูยที่มีความรู้และมีประสบการณ์เก่งๆ บางท่านได้เสียชีวิตแล้ว ข้อมูลที่ได้จึงเป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จากหมอช่างชาวกูยที่ยังมีชีวิตอยู่ และได้จากการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเท่านั้น

DPUC

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

- กาญจนา แก้วเทพ . (2542). การวิเคราะห์สื่อ แนวคิด และเทคนิค (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : เอ็ดดิสันเพรล โปรดักส์.
- ชุมพล เลิศรัฐการ. (2536). **กัมพูชาในการเมืองโลกบทบาทเจ้าสีหนุกับสงครามและสันติภาพ**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ปัญญา พัฒนาอักษร.
- เทียนชัย วงศ์ชัยสุวรรณ . (2539). **โลกาภิวัตน์ 2000 (พิมพ์ครั้งที่ 2)** . กรุงเทพฯ: บริษัทพิมพ์ดีจำกัด.
- พิทยา หอมไกรลาศ. (2545). **“ตากกลาง” หมู่บ้านข้างแหล่งลุ่มแม่น้ำมูล**. กรุงเทพฯ: บริษัท ด้านสุทธาการพิมพ์ จำกัด.
- พชนี เษจรรยา และคณะ. (2538). **แนวคิดหลักนิเทศศาสตร์ (พิมพ์ครั้งที่ 4)** . กรุงเทพฯ: บริษัท เบลโล่การพิมพ์ (1988) จำกัด.
- วราคม ที่สุกะ. (2544). **สังคมและวัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์พัฒนาศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุกัญญา สดขรรค์. (2545). **เอกสารประกอบการสอนมหัศจรรย์วิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ**. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- สุจิตรา จรจิตร์ และคณะ. (2544). **ทักษะการสื่อสาร (พิมพ์ครั้งที่ 3)** . สงขลา : ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่.
- สุภางค์ จันทร์พานิช . (2545). **วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 10)** . กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุชะ กิ่งมณี . (2530). **ประเพณีคัส่องข้างของชาวส่วย**.สถาบันราชภัฏสุรินทร์: โรงพิมพ์รุ่งชนเกียรติ ออฟเซ็ท.
- สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่ม 1. (2542). กรุงเทพฯ: บริษัทพิมพ์สยามเพรส แมเนจเม้นท์ จำกัด.
- อัจฉรา ภาณุรัตน์. (2539). **เส้นทางข้างสุรินทร์** . สถาบันราชภัฏสุรินทร์: โรงพิมพ์รุ่งชนเกียรติ ออฟเซ็ท.

อานนท์ กาญจนพันธุ์และคณะ. (2544). **บทสนทนามหาวิทยาลัยเที่ยงคืน วิกฤตโลก วิกฤตไทย อะไรคือทางรอด**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อมรินทร์.

อารีย์ ทองแก้ว. (2535). **ข้างสุรินทร์** : โรงพิมพ์รุ่งชนเกียรติออฟเซ็ท, สถาบันราชภัฏสุรินทร์.
 อภิญญา เพ็องฟูสกุล. (2543). **แนวความคิดหลักทางสังคมวิทยาเรื่องอัตลักษณ์**. เอกสาร
 ประกอบการนำเสนอในการประชุมวิชาการระดับชาติ สาขาสังคมวิทยา ครั้งที่ 1,
 คณะกรรมการสถาบันวิจัยแห่งชาติ.

อรนุช เลิศจรยรักษ์. (2527). **ทฤษฎีสื่อสารมวลชน**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง,
 (ม.ป.ป.).

อัศวิน เนตรโพธิ์แก้ว. (2544). **ยกเครื่องสื่อไทย**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ภาพการพิมพ์, ภาควิชา
 สื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิทยานิพนธ์

ชื่น ศรีสวัสดิ์. (2529). **การเลี้ยงช้างของไทย-กวย (ส่วย) ในจังหวัดสุรินทร์**. คณะวิชาวิทยาการ
 จัดการ.สุรินทร์: สหวิทยาลัยอีสานใต้

นงนภัส ศรีสงคราม. (2547). **การสื่อสารทางวัฒนธรรมด้านอัตลักษณ์และสัญชาติของชาว
 ไทยโซ่ง ในหมู่บ้านคอนเตาอิฐ จังหวัดกาญจนบุรี**.วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต
 สาขาวิชานิเทศศาสตร์. กรุงเทพฯ ฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

รุจิพันธ์ ดอกงา. (2512). **การคล่องตัวของชนเผ่าส่วย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชา
 โบราณคดี . กรุงเทพฯ ฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ลลนา ศักดิ์ชูวงศ์. (2548). **การให้ความหมายและเหตุผลการดำรงอยู่ของประเพณีบั้งไฟพญานาค
 ในยุคโลกาภิวัตน์**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิเทศศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

วสุ เขียวสะอาด. (2545). **การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมระหว่างชาวไทยและชาวไทยมอญที่
 ก่อให้เกิดการพัฒนาชุมชน: กรณีศึกษา ตำบลตลาด อำเภอพระประแดง จังหวัด
 สมุทรปราการ**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิเทศศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

สกลกานต์ อินทร์ไทร. (2539). **การสื่อสารกับการสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มเด็กป๊มในกรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาสื่อสารมวลชน . กรุงเทพฯ ฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สิริมา เจริญภัทรเกสัช. (2542). ปัญหาการเลี้ยงช้างบ้านและการจัดปัญหาของคนเลี้ยงช้างชาวภูย
จังหวัดสุรินทร์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต สาขาวิชาสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยมหิดล.

อมรรัตน์ อุดมเรืองเกียรติ. (2545). การสื่อสารและกระบวนการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมเพื่อสร้างอัต
ลักษณ์ของชุมชนเกาะเกล็ด. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต สาขาวิชานิเทศศาสตร์.
กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

อารีย์ ทองแก้ว. (2537). การศึกษาเกี่ยวกับช้างในประวัติศาสตร์ไทย. สุรินทร์: สถาบันราชภัฏ
สุรินทร์.

ภาษาต่างประเทศ

BOOKS

Hall, Edward T. **The Silent Language**. Fawcett,

Hall, Stuart(ed). (1969). **Representation: Cultural Representation and Signifying
Practices**.SAGE.

Mead,G.H.Mind, (1934) . **Self and Society from the Standpoint of Social Behaviourist**.
Chicago :The University of Chicago Press.

Samovar, Larry A.and Porter, Richard E. (1995) . **Communication between cultures, second
edition**. California : Wadsworth Publishing Company.

------(1993). **Intercultural Communion, A Reader**,seventh edition. California :
Wadsworth Publishing Company.

ภาคผนวก ก.

แนวคำถามในการสัมภาษณ์กลุ่มหมอช้าง

การวิจัยเรื่อง “การสื่อสารเพื่อสร้างอัตลักษณ์ของหมอช้างชาวกูยจังหวัดสุรินทร์”

1. การสื่อสารเพื่อสร้างอัตลักษณ์ของหมอช้างชาวกูยจังหวัดสุรินทร์มีรูปแบบการสื่อสารอย่างไร

- 1.1 ท่านประกอบอาชีพและมีวิถีชีวิตการเป็นหมอช้างอย่างไร
- 1.2 ท่านใช้วิธีการใดในการติดต่อสื่อสารและใช้ภาษาใดในการสื่อสารกับคนในชุมชน
- 1.3 ท่านใช้วิธีการใดในการติดต่อสื่อสาร และใช้ภาษาใดในการสื่อสารกับคนนอกชุมชน
- 1.4 การสื่อสารเป็นส่วนหนึ่งซึ่งช่วยสร้างความเป็นอัตลักษณ์ของท่านอย่างไร
- 1.5 ท่านคิดว่าวิธีการสื่อสารแบบใดที่ส่งผลดีต่อการถ่ายทอดอาชีพหมอช้างให้กับลูกศิษย์
- 1.6 ท่านคิดว่าพฤติกรรมใดที่แสดงออกถึงการกระทำที่บ่งบอกถึงความเป็นอัตลักษณ์ของหมอช้าง
- 1.7 ท่านคิดว่าความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในชุมชนและนอกชุมชนมีผลต่อการสื่อสารหรือไม่อย่างไร
- 1.8 ท่านคิดว่าการประกอบพิธีกรรม ประเพณี และวัฒนธรรมของหมอช้างคนในชุมชนมีการให้ความหมายอย่างไร
- 1.9 สภาพสังคมในปัจจุบันมีผลต่อการสื่อสารหรือไม่ เช่น วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร
- 1.10 บุคคลภายนอกและภายในชุมชนมีปฏิริยาตอบกลับมาอย่างไรในขณะที่หมอช้างทำการสื่อสารผ่านประเพณี พิธีกรรมและวัฒนธรรม

2. การให้ความหมายและคุณค่าเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของหมอช้างชาวกูย จังหวัดสุรินทร์ในยุคโลกาภิวัตน์

การให้ความหมาย

- 2.1 ในอดีตจนถึงปัจจุบันท่านประกอบอาชีพอะไรและมีความคิดเห็นอย่างไรต่ออาชีพ
- 2.2 ปัจจุบันนี้สังคมเป็นยุคสังคมบริโภคนิยมท่านคิดว่าอาชีพหมอช้างมีความสำคัญอย่างไร
- 2.3 การประกอบพิธีกรรม ประเพณี และวัฒนธรรมของหมอช้างท่านคิดว่าสิ่งใดเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงความเคารพต่อวัฒนธรรมที่หมอช้างพยายามถ่ายทอดให้แก่ลูกศิษย์

2.4 ท่านคิดว่าอาชีพหมอช้างมีความสำคัญต่อตัวท่านเองและคนในชุมชนอย่างไร

2.5 ท่านคิดว่าวัฒนธรรมภายนอก เช่น การสื่อสารที่รวดเร็ว และการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย มีผลกระทบต่อวัฒนธรรมท้องถิ่นของท่านหรือไม่ อย่างไร เช่น มีผลทำให้มีการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมให้เสื่อมลง วัฒนธรรมเข้มข้นขึ้น และวัฒนธรรมเกิดการสร้างขึ้นใหม่

2.6 ท่านคิดว่าภาษา (Symbol) ที่ใช้ในการสื่อสารระหว่างกลุ่มของหมอช้าง มีความเชื่อมโยงกับการให้ความหมายของกลุ่มของหมอช้างชาวภูยอย่างไร

2.7 ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับการแสดงวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของหมอช้าง จังหวัดสุรินทร์ที่สื่อความหมายผ่านการแสดงของช้าง

การให้คุณค่า

2.8 ท่านมีความรู้สึกอย่างไรกับการประกอบอาชีพหมอช้าง เช่น รู้สึกภูมิใจ มีเกียรติ มีศักดิ์ศรี หรือเป็นที่เคารพของคนในหมู่บ้าน

2.9 ท่านคิดว่ารายได้ที่ได้จากการทำอาชีพหมอช้างมีความสัมพันธ์กับความเป็นอยู่อย่างไร

2.10 ท่านคิดว่าอะไรเป็นตัวทำลายความเป็นอัตลักษณ์ของอาชีพหมอช้างให้เหลือน้อยลง

3. การถ่ายทอดอัตลักษณ์ของหมอช้างชาวภูย จังหวัดสุรินทร์ในยุคโลกาภิวัตน์

3.1 ท่านได้รับหรือมีการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับอาชีพหมอช้างจากรุ่นสู่รุ่นอย่างไร

3.2 ท่านคิดที่จะถ่ายทอดความรู้ที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพนี้กับลูกหลานอย่างไร

3.3 ท่านคิดว่าอาชีพหมอช้างที่ท่านทำอยู่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนชาวภูยอย่างไร

3.4 ท่านคิดว่าอาชีพหมอช้างจะได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นต่อไปอย่างไรในอนาคต

3.5 ท่านคิดว่าการถ่ายทอดความรู้ที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพนี้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร

3.6 ท่านคิดว่าการย้ายถิ่นที่อยู่อาศัยเพื่อไปประกอบอาชีพเพื่อหารายได้ทั้งในต่างประเทศ และต่างประเทศมีผลต่อการถ่ายทอดความรู้ของท่านหรือไม่ อย่างไร

3.7 ท่านคิดว่าความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และความสามารถของสื่อมีผลต่อการถ่ายทอดความรู้ของท่านอย่างไร

3.8 มีการใช้สื่อในการถ่ายทอดอัตลักษณ์อย่างไร

แนวคำถามในการสัมภาษณ์กลุ่มผู้สนับสนุนหมอช้าง
การวิจัยเรื่อง “การสื่อสารเพื่อสร้างอัตลักษณ์ของหมอช้างชาวกูย จังหวัดสุรินทร์”

1. การสื่อสารเพื่อสร้างอัตลักษณ์ของหมอช้างชาวกูย จังหวัดสุรินทร์มีรูปแบบการสื่อสารอย่างไร

- 1.1 ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับวิถีชีวิตและการประกอบอาชีพหมอช้าง
- 1.2 ท่านคิดว่าหมอช้างควรเลือกวิธีการสื่อสารอย่างไร และใช้ภาษาใดในติดต่อสื่อสารกับคนในชุมชน
- 1.3 ท่านคิดว่าหมอช้างควรเลือกวิธีการสื่อสารอย่างไร และใช้ภาษาใดในติดต่อสื่อสารกับคนนอกชุมชน
- 1.4 ท่านคิดว่าการสื่อสารเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยสร้างความเป็นอัตลักษณ์ของหมอช้างอย่างไร
- 1.5 ท่านคิดว่าวิธีการสื่อสารแบบใดที่ส่งผลต่อการถ่ายทอดอาชีพหมอช้างให้กับลูกศิษย์
- 1.6 ท่านคิดว่าพฤติกรรมใดที่แสดงออกถึงการกระทำที่บ่งบอกถึงความเป็นอัตลักษณ์ของหมอช้าง
- 1.7 ท่านคิดว่าความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในชุมชนและนอกชุมชนมีผลต่อการสื่อสารหรือไม่อย่างไร
- 1.8 ท่านคิดว่าการประกอบพิธีกรรม ประเพณี และวัฒนธรรมของหมอช้างคนในชุมชนมีการให้ความหมายของการกระทำอย่างไร
- 1.9 สภาพสังคมในปัจจุบันมีผลต่อการสื่อสารหรือไม่ เช่น วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร
- 1.10 ท่านคิดว่าบุคคลภายนอกและภายในชุมชนมีปฏิริยาตอบกลับมาอย่างไรในขณะที่หมอช้างทำการสื่อสารผ่านประเพณี พิธีกรรมและวัฒนธรรม

2. การให้ความหมาย และคุณค่า เกี่ยวกับอัตลักษณ์ของหมอช้างชาวกูย จังหวัดสุรินทร์ในยุคโลกาภิวัตน์

การให้ความหมาย

- 2.1 ท่านประกอบอาชีพอะไรและมีความคิดเห็นอย่างไรต่ออาชีพหมอช้าง
- 2.2 ปัจจุบันเป็นยุคสังคมบริโภคนิยมท่านคิดว่าอาชีพหมอช้างมีความสำคัญอย่างไร
- 2.3 การประกอบพิธีกรรม ประเพณี และวัฒนธรรมของหมอช้าง ท่านคิดว่าสิ่งใดเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงความเคารพต่อวัฒนธรรมที่หมอช้างพยายามถ่ายทอดให้แก่ลูกศิษย์
- 2.4 ท่านคิดว่าอาชีพหมอช้างมีความสำคัญต่อตัวท่านเองและคนในชุมชนอย่างไร

2.5 ท่านคิดว่าวัฒนธรรมภายนอก เช่น การสื่อสารที่รวดเร็ว และการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย มีผลกระทบต่อวัฒนธรรมท้องถิ่นของหมอซ้างอย่างไร

2.6 ท่านคิดว่าภาษา (Symbol) ที่ใช้ในการสื่อสารระหว่างกลุ่มของหมอซ้าง มีความเชื่อมโยงกับการให้ความหมายของกลุ่มของหมอซ้างชาวกูยอย่างไร

2.7 ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับการแสดงวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของหมอซ้าง จังหวัดสุรินทร์ที่สื่อความหมายผ่านการแสดงของคนและซ้าง

การให้คุณค่า

2.8 ท่านคิดว่าหมอซ้างจะมีความรู้สึกอย่างไรกับการประกอบอาชีพหมอซ้าง

2.9 ท่านคิดว่ารายได้ที่ได้จากการทำอาชีพหมอซ้างมีความสัมพันธ์กับความเป็นอยู่อย่างไร

2.10 ท่านคิดว่าอะไรเป็นตัวทำลายความเป็นอัตลักษณ์ของอาชีพหมอซ้างให้เหลือน้อยลง

3. การถ่ายทอดอัตลักษณ์ของหมอซ้างชาวกูย จังหวัดสุรินทร์ในยุคโลกาภิวัตน์

3.1 ท่านคิดว่าหมอซ้างได้รับหรือมีการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับอาชีพหมอซ้างจากรุ่นสู่รุ่นอย่างไร

3.2 ท่านคิดว่าหมอซ้างควรจะถ่ายทอดความรู้ที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพนี้ให้กับลูกหลานหรือไม่อย่างไร

3.3 ท่านคิดว่าอาชีพหมอซ้างที่ท่านรู้จักถือว่าเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนชาวกูยจังหวัดสุรินทร์หรือไม่อย่างไร

3.4 ท่านคิดว่าอาชีพหมอซ้างจะได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นต่อไปหรือไม่ในอนาคต

3.5 ท่านคิดว่าการถ่ายทอดความรู้ที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพนี้ของหมอซ้างมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร

3.6 ท่านคิดว่าการย้ายถิ่นที่อยู่อาศัยเพื่อไปประกอบอาชีพเพื่อหารายได้ทั้งในต่างประเทศและต่างประเทศมีผลต่อการถ่ายทอดความรู้ของหมอซ้างหรือไม่ อย่างไร

3.7 ท่านคิดว่าความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และความสามารถของสื่อมีผลต่อการถ่ายทอดความรู้ของหมอซ้างอย่างไร

3.8 มีการใช้สื่อในการถ่ายทอดอัตลักษณ์ของหมอซ้างหรือไม่อย่างไร

ภาคผนวก ข. ภาพเกี่ยวกับหมอช้าง

ภาพที่ 1 แสดงภาพศาลประกรรม
ศาลประกรรมประจำหมู่บ้านตากกลาง ตำบลกระโพ อำเภอกำแพง จังหวัดสุรินทร์

ภาพที่ 2 แสดงภาพเชือกประกรรม และอุปกรณ์
เชือกประกรรม และอุปกรณ์ที่ใช้ในการคล้องช้างเก็บไว้ที่ศาลประกรรม

ภาพที่ 3 แสดงภาพหมอช้างกำลังทำพิธีเซ่นศาลประกรรม
การเซ่นศาลประกรรมประจำหมู่บ้านจะเซ่นในงานพิธีสำคัญ ๆ เช่น งานบวชนาคช้าง งานช้างที่
จังหวัดสุรินทร์จัดขึ้นในเดือนพฤศจิกายนของทุก ๆ ปี

ภาพที่ 4 แสดงภาพการทำพิธีเซ่นศาลประกรรม
เครื่องเซ่นประกอบไปด้วย หัวหมู ไก่ อาหารคาว หวานผลไม้ น้ำและสุรา

ภาพที่ 5 แสดงภพนายหมีว ศาลางาม

นายหมีว ศาลางามมีตำแหน่งเป็นหมอช่างชาวกูยที่มีประสบการณ์ในการคล้องช้างป่า

ภาพที่ 6 แสดงภาพเครื่องแต่งกายของหมอช่างชาวกูย

เครื่องแต่งกายของหมอช่างชาวกูย ประกอบด้วย มีดหมอ กระโถน (สายคาดเอว) สายชนัก (สร้อยคล้องคอ) แต่งตัวด้วยผ้าถุงหนึ่งผืน ผ้าสบไบบึงหนึ่งผืน เป็นต้น ถ้าเป็นหมอธรรมดาจะไม่ มีกระโถน (สายคาดเอว) สายชนัก (สร้อยคล้องคอ) จะแต่งกายด้วยผ้าถุงผืนเดียวเท่านั้น

ภาพที่ 7 แสดงภาพขบวนแห่ناق

ขบวนแห่ناقมีผู้ร่วมขบวนเป็นจำนวนมาก การแต่งกายสวมเครื่องแต่งกายด้วยผ้าจีนไหมมัดหมี่ลายสวยงามมีอัตลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นของตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ที่หาชมได้ยาก

ภาพที่ 8 แสดงภาพงานประเพณีบวชนาคของชาวกูย

งานประเพณีบวชนาคของชาวกูย จะจัดในวันขึ้น 13, 14 และ 15 ค่ำ เดือน 6 ของทุกปี ถือว่าเป็นงานประเพณีบวชนาคที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในโลกเพราะมีช่างร่วมขบวนแห่นับร้อยเชือก นาคจะต้องแต่งองค์ทรงเครื่องด้วยแพรพรรณผ้าไหมหลากสีสัน แต่งหน้าพร้อมกับสวมกระโจมหรือชฎาที่เป็นอัตลักษณ์ของชาวกูย

ภาคผนวก ค. ข้อมูลเกี่ยวกับหมอช่าง

ข้อมูลเกี่ยวกับกวย : ชาติพันธุ์

ชาวกวย หรือ กวย เป็นชนกลุ่มใหญ่ที่ตั้งหลักแหล่งอยู่ในเขตจังหวัดศรีสะเกษ จังหวัด สุรินทร์ และบางส่วนของจังหวัดบุรีรัมย์ ที่คนไทยเรียกว่า “ส่วย”

ที่มาของคำ

กลุ่มชาติพันธุ์ “กวย” หรือ “กวย” มีหลักฐานปรากฏในกฎหมายอยุธยา ฉบับ พ.ศ.1974 ซึ่ง ตราขึ้นในรัชกาลสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 (พ.ศ.1967-1991) มีข้อความตอนหนึ่งระบุว่า พ่อค้าต่างชาติที่เดินทางเข้ามาค้าขายยังกรุงศรีอยุธยา ประกอบด้วย ชาวอินเดีย มลายู ชาน (ไทย ใหญ่) กวย แกว (ญวน) และชาติอื่นๆ

หลักฐานนี้เป็นหลักฐานชั้นต้น (Primary Source) ที่เก่าที่สุดปรากฏในราชสำนักสยามที่ ใช้คำว่า “กวย” หลักฐานชั้นต้นที่กล่าวถึงลำดับต่อมาปรากฏในพงศาวดารเมืองตะแวก (ประเทศ กัมพูชาในขณะนั้น) ได้กล่าวถึงพระเจ้าธรรมราชาผู้ครองนครธม (พ.ศ.1980-2017) ทรงขอความช่วยเหลือกองทัพจาก เจ้ากวย ที่ตั้งอยู่เมืองตบงขมม (Thbong Khmum) ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ของเขมร และอยู่ทางตอนใต้ของเมืองนครจำปาศักดิ์ ให้ส่งทหารไปช่วยพระองค์ปราบกบฏ เมื่อ กองทัพทั้งสองปราบกบฏสำเร็จ ประมุขทั้งสองได้มีความสัมพันธ์กันด้วยไมตรีอันดียิ่ง ในช่วงที่ ชาวกวยเข้ามาค้าขายกับกรุงศรีอยุธยานั้นอยู่ระหว่างพุทธศตวรรษที่ 20-21 ซึ่งเป็นช่วงที่ชาวกวยเคยมี การปกครองเป็นอิสระอยู่ทางตอนเหนือของเขมรในเขต จังหวัดกัมปงมติดกับดินแดนลาวตอนใต้ ในปัจจุบัน

คำว่า “กวย” เป็นชื่อที่ชาวกวยเรียกตัวเองแปลว่า “คน” ตรงข้ามกับคนป่าหรือ “กวยกลวง” ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบถึงสถานภาพที่เจริญกว่าพวกเขาที่อยู่ในป่าเขาตนเอง ชาวกวยได้เล่าเป็นคำ กล่าวขานให้เด็กๆ กลัวคนป่าที่ดุร้ายเรียกว่าเขมัต (เขมัต) จึงมีคำกล่าวกับเด็กๆ ที่ร้องไห้บ่อยๆ ว่า “อย่าร้องไห้เดี๋ยวเขมัตจะมากินตับ” (ถนยาม บิชะมัด โจจา ลอม ไต่) เขมัตเป็นคำที่อาศัยอยู่แถบที่ สูงบริเวณชายแดนลาวและเวียดนามใต้

กลุ่มใหญ่ของพวกเขาคือ ข่าระแด และข่าจะราย ซึ่งในปัจจุบันยังคงมีสภาพความเป็นอยู่ แบบดั้งเดิม สร้างที่อยู่อาศัยแบบง่ายๆ และมีวิธีการผลิตแบบล้าหลัง เช่น ปลูกพืชเลื่อนลอยเหมือน ชาวเขาเผ่าต่างๆ ชาวเขมรเรียกกวยว่า “กวย” ซึ่งตรงกับเสียงที่ชาวกวยบางกลุ่มเรียกชื่อตัวเอง แปลว่า คนเช่นเดียวกัน ส่วนชาวตะวันตกเรียกว่า Kui หรือ Soai ตามชื่อที่พบในเอกสารหรือจาก ประสบการณ์ที่ได้เข้าไปศึกษาในกลุ่มชาติพันธุ์กวยตามดินแดนต่างๆ ใน เขมร ลาว และภาคอีสาน ของไทย

หมายเหตุ : ในการทำวิจัยเรื่องการสื่อสารเพื่อสร้างอัตลักษณ์ของหมอช่างชาวภูยจังหวัดสุรินทร์ในครั้งนี้ ผู้ทำวิจัยขอใช้คำว่า “ภูย” เท่านั้น

ต่อมาเมื่อไทยได้ขยายอำนาจทางการเมืองและการปกครองมายังภาคอีสาน ตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรีเป็นต้นมาดินแดนเมืองสุรินทร์ ศรีสะเกษ และเมืองเดชอุดม ถูกเรียกว่า หัวเมืองเขมรป่าดง เพราะเป็นดินแดนที่อยู่ชายขอบ (periphery) ของอาณาจักรไทยในสมัยนั้น สภาพทั่วไปเต็มไปด้วยป่าทึบ ชายลกรรจ์แถบนี้ต้องเก็บของป่า เช่น ผลไม้ น้ำผึ้ง ชัน นอแรด ฯลฯ เป็นส่งส่งราชสำนักกรุงเทพฯ ประชาชนในแถบนี้จึงถูกเรียกว่า “ส่วย” และเนื่องจากพวกภูยเป็นกลุ่มใหญ่ที่อาศัยอยู่ในบริเวณนี้ จึงถูกเรียกว่า “ส่วย” เรื่อยมา ความหมายอีกอย่างหนึ่งของคำว่า “ส่วย” ตามความรู้สึกของคนกลุ่มอื่น คือกลุ่มชนที่ยังไม่เจริญหรือมีคุณลักษณะต่างๆ (General Characteristics) ที่ด้อยกว่าชนกลุ่มอื่นๆ ในแง่ความรู้สึกทางวัฒนธรรม ส่วย จึงหมายถึง พวกที่มีวัฒนธรรมต่ำกว่าเพื่อนบ้าน คือ เขมรและลาว

เมื่อชาวตะวันตกเข้ามาศึกษาเรื่องชาติพันธุ์วรรณาในอินโดจีน จึงเรียกกลุ่มชาติพันธุ์ภูยว่าส่วยตามที่ทางราชการในอดีตเรียกกันไปด้วย เช่น ไชยเคนฟาเดน (Seidenfaden) ชาวเคนมาร์ก ซึ่งรัฐบาลไทยได้ว่าจ้างให้เป็นครูฝึกหัดตำรวจมณฑลอีสานในสมัยรัชกาลที่ 5 ประจำอยู่ที่อุบลราชธานี เขามีความสนใจกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในอีสานจึงเดินทางไปศึกษาชาวภูย ชาวภูไท (ผู้ไทย) ชาวโซ่ และอื่นๆ

สรุปคุณลักษณะของชาวภูยที่อาศัยอยู่ใกล้กับเขมรและลาว ว่าภูยยอมรับวัฒนธรรมของเขมรและลาว และนิยมพูดภาษานั้นๆ เขาเรียกพวกภูยที่ยอมรับในวัฒนธรรมเขมร (เช่น ภาษา) ว่าเขมรส่วย (Khmer-Soai) และเรียก ลาวส่วย (Lao-Soai) กับชาวภูยที่ยอมรับวัฒนธรรมภาษาลาวเป็นภาษาพูด ส่วนที่ยังคงรักษาอัตลักษณ์ด้านภาษาพูดและความเป็นภูยของตนเองเหมือนในอดีต ไชยเคนฟาเดนเรียกว่า ภูย หรือ “ภูย” (Kui) ตามชื่อเดิม ในที่นี้จึงเรียกชื่อกลุ่มชาติพันธุ์ว่า ภูยตามที่ปรากฏหลักฐานครั้งแรกในสมัยกรุงศรีอยุธยาที่อ้างมาข้างต้น

กลุ่มชาติพันธุ์ภูย

กลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาภูยแบ่งออกเป็นกลุ่มย่อยๆ ตามสำเนียงที่พูด หรือตามสภาพภูมิประเทศที่ตั้งถิ่นฐาน เช่น ชาวภูยที่อยู่ใกล้ภูเขาในเขตอำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานีเรียกตนเองว่า ชาวบลู หรือ บรู ชาวภูยที่อาศัยอยู่ในเขตจังหวัดศรีสะเกษเรียกตนเองว่า “เขอ” เป็นต้น กลุ่มภูยที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยแบ่งเป็นกลุ่มๆ ได้ดังนี้

1. กุยมะไฮ (Kui M'ai) อาศัยอยู่ในเขตจังหวัดอุบลราชธานี กลุ่มที่อยู่ใกล้ภูเขา ภาษาถูกเรียกชื่อเขาว่าบลู จึงเรียกตนเองว่า บลู หรือบรู อาศัยอยู่ในเขตอำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี ระหว่างแม่น้ำโขงและดินแดนลาวตอนใต้
2. กุยมะลอ (Kui M'lo) อาศัยอยู่ในเขตจังหวัดอุบลราชธานี และศรีสะเกษ
3. กุยเยอ หรือโย (Kui Yer, Yo) อาศัยอยู่ในเขตอุบลราชธานี และศรีสะเกษ
4. กุยมะลั่ว หรือมะหลั่ว (Kui M'loa) อาศัยอยู่ในเขตจังหวัดศรีสะเกษ และสุรินทร์
5. กุยเจียง หรือกุยอะจิง (ตัวซ้าง) อาศัยอยู่ในเขตอำเภอท่าตูม และอำเภอจอมพระ จังหวัดสุรินทร์ เรียกชื่อกลุ่มนี้ตามความชำนาญในการคล้องช้างนั่นเอง

ในเวลาต่อมาชาวถูกได้อพยพไปอยู่ในบริเวณที่ยังเป็นป่าดง หรือที่ว่างเปล่ายังไม่มีผู้จับจองทำกิน ในเขตจังหวัดใกล้เคียงอีกหลายจังหวัด เช่น บุรีรัมย์ นครราชสีมาและมหาสารคาม เป็นต้น

ในดินแดนเขมร คูโฟเซ่ (Duffose) ชาวฝรั่งเศสได้ศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ถูก และพิมพ์เผยแพร่เมื่อ พ.ศ.2477 เขาแบ่งชาวถูกออกเป็น 5 กลุ่มคือ กุยดำไร (Damrei) หรือกุยอะจิง กุยนลั่ว (N'lur) กุยกระฮอล (Kraol) กุยโอ (O) และกุยนะต๊ะ (N'tra)

ส่วนชาวถูกที่อาศัยอยู่ในดินแดนลาวตอนใต้แถบแขวงเมืองจำปาศักดิ์ อัดปือ และแสนปาง ไม่ปรากฏหลักฐานว่ามีชื่อเรียกตามกลุ่มต่างๆ (ดังกล่าวข้างต้น) ในอดีตชาวถูกที่อาศัยอยู่ในแถบนี้มีการไปมาหาสู่กันระหว่างถูกที่อยู่ในดินแดนเขมร ดินแดนลาว และในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย เพราะในสมัยนั้นยังไม่มีพรมแดนทางการเมืองที่แน่นอน ชนกลุ่มต่างๆ จึงเคลื่อนย้ายไปมาอย่างอิสระเมื่อพระครูโพนเสม็ด (เจ้าหัวครูยอดแก้ว โพนเสม็ด) อพยพหนีภัยการเมืองจากเวียงจันทน์พร้อมด้วยสานุศิษย์จำนวน 2,000 คนเศษ ในครั้งนั้นเจ้าหน่อกษัตริย์ (และพระมารดา) โอรสของพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช ได้เสด็จหนีภัยการเมืองมาด้วยพระครูโพนเสม็ดได้พาสานุศิษย์ลงไปถึงเมืองเขมร

พระเจ้าแผ่นดินเขมรทรงเรียกเก็บเงินช่วยเหลือจากชาวเวียงจันทน์คราวละ 2 ตำลึง พระครูโพนเสม็ดจึงอพยพกลับขึ้นไปอยู่ในเขตเมืองนครจำบากนาคบุรีศรี (นครจำปาศักดิ์) ขณะนั้นปกครองโดยนางเถา ซึ่งมีอำนาจปกครองเป็นอิสระอีกแคว้นหนึ่ง ด้วยความสามารถของพระครูโพนเสม็ด จึงได้รับการยอมรับให้เป็นผู้นำทั้งทางศาสนจักรและอาณาจักรต่อมาท่านได้อัญเชิญเจ้าหน่อกษัตริย์ขึ้นเป็นกษัตริย์ครองนครจำบากนาคบุรีศรีในปี พ.ศ.2256 ทรงพระนามว่า “เจ้าสร้อยศรีสมุทรพุทธางกูร” ชาวถูกที่ได้อยู่ใต้อำนาจการปกครองของกษัตริย์เชื้อพระวงศ์เวียงจันทน์ถูกปราบปรามและถูกเกณฑ์แรงงานด้วย จึงได้อพยพข้ามแม่น้ำโขงมายังฝั่งตะวันตกซึ่งยังเป็นดินแดน

ที่ไม่ขึ้นกับใครในขณะนั้น จึงได้ตั้งถิ่นฐานกระจายอยู่ทั่วไปปะปนอยู่กับφυกกลุ่มต่างๆ ที่ตั้งถิ่นฐาน
อยู่ก่อนแล้ว

D
P
U

การอพยพเคลื่อนย้ายของชาวกูยเกิดขึ้นหลายครั้ง เมื่อเกิดอุทกภัยหรือภัยทางการเมืองขึ้นในดินแดนแถบนี้ ตำนาน (Myth) ที่เล่าสืบต่อกันมา ซึ่งมองสิเออร์ เลวี (M.Levy) นักโบราณคดีชาวฝรั่งเศสได้บันทึกไว้พอสรุปได้ว่า ในอดีตดินแดนที่ชาวกูยตั้งถิ่นฐานอยู่ทางตอนเหนือเมืองกัมปงชัมได้เกิดแผ่นดินไหว จึงอพยพหนีภัยขึ้นไปทางเหนือและได้ตกอยู่ใต้อิทธิพลทางการเมืองของลาว สมัยเจ้าสร้อยศรีสมุทรพุทธางกูร และสมัยต่อมา มา เช่น ถูกบังคับเกณฑ์แรงงานและให้ส่งส่วย จึงอพยพหนีเข้ามาอยู่ในแถบเทือกเขาแดงเร็ก ทั้งในเขตที่เป็นดินแดนเขมร และในเขตที่เป็นภาคอีสานของไทยปัจจุบัน ท่านคิดว่าหมอซ้างมีวิธีการสื่อสารและทำการแสดงความสามารถของซ้างเป็นอย่างไร

ผลงานการค้นคว้าของไซเดนฟาเดน เรื่องชาวกูยในเขมรและสยาม (The Kui People of Cambodia and Siam) พิมพ์เผยแพร่เมื่อ พ.ศ.2495 ได้กล่าวถึงการอพยพของชาวกูยจากตอนเหนือของอินเดียมาทางตะวันออก เข้าเขตพม่าและไทย เมื่อราว 1,200 ปี ก่อนคริสตกาลหรือประมาณ 3,000 ปีเศษมาแล้ว ตลอดระยะเวลาอันยาวนานนี้ชาวกูยได้เคลื่อนย้ายกระจายอยู่บริเวณตอนเหนือของเขมร ตอนใต้ของลาวและทางตอนล่างของภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ดังจะเห็นได้จากแผนที่ ซึ่งเขียนโดยคณะผู้เชี่ยวชาญของกระทรวงกลาโหมของสหรัฐอเมริกา ได้รวบรวมไว้ในระหว่างสงครามเวียดนาม

หลักฐานฝ่ายไทยได้บันทึกไว้เกือบหนึ่งศตวรรษ คือเมื่อรัฐบาลกลางได้ส่งข้าหลวงและข้าราชการจากส่วนกลางมาปกครองดูแลดินแดนอีสาน ในสมัยรัชกาลที่ 5 เช่น หม่อมอมรวงศ์วิจิตร (พ.ศ.2443) พระยาประชาภิจักรจักร (พ.ศ.2447) สมเด็จพระมหาวิรวงศ์ (อ้วน ติสฺโส) ท่านเหล่านี้ได้เขียนเรื่องลาวสอดคล้องกันว่า กลุ่มชนดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ในภาคอีสาน ได้แก่ กลุ่มที่พูดภาษาตระกูลมอญ-เขมร และมีชาวกูยเป็นกลุ่มใหญ่ที่สุด นักวิชาการปัจจุบัน เช่น ธวัช ปุณโณทก ได้ศึกษาวิเคราะห์ด้านวัฒนธรรมของชุมชนอีสานใต้ (2537) สรุปว่า กลุ่มชาติพันธุ์กูยมีความเจริญและอยู่อย่างอิสระมาก่อนที่จะถูกอำนาจทางการเมืองของเขมรและไทยปกครอง ส่วนกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ เช่น ผู้ไทย ไช่ แสก กะเลิง ย้อ โย้ย และอื่นๆ ได้อพยพจากฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงเมื่อร้อยปีเศษ ภายหลังกบฏเจ้าอนุวงศ์ (พ.ศ.2369-2370) แล้ว โดยนโยบายทางการเมืองการปกครองของรัฐบาลไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

หม่อมอมรวงศ์วิจิตร ผู้เขียนพงศาวดารหัวเมืองมณฑลอีสาน (ประชุมพงศาวดารภาคที่ 4) เมื่อครั้งรับราชการในมณฑลอีสาน (พ.ศ.2436-2451) เรียกชนที่อาศัยอยู่ในเขตสุรินทร์ และ ขุขันธ์ (ศรีสะเกษ) ว่า “เขมรส่วยป่าดง” และได้ลำดับความมาตั้งแต่ รัชกาลสมเด็จพระที่นั่งสุริยamarinทร์ (พระเจ้าเอกทัศ) กษัตริย์องค์สุดท้ายที่ครองกรุงศรีอยุธยาว่า พระยาซ้างเผือกได้แตกโรหนิเข้าป่ามาทางเขตด้านเมืองพิมายด้านตะวันออก ซึ่งเป็นชุมชนชาวกูยอาศัยอยู่ที่บ้านกุดหวาย

บ้านเมืองที่ บ้านโคกอ้อจะปึง และบ้านลำควน มีหัวหน้าปกครองคือ เชียงสี เชียงปุม เชียงมะ และ เชียงขันตามลำดับ หัวหน้าหมู่บ้านกวยเหล่านี้มีการไปมาหาสู่กันฉันพี่น้องอยู่เสมอ แม้จะอยู่ห่างไกลกัน แต่ชาวกวยมีความชำนาญในการล่าสัตว์ คล่องซ้าง จึงเดินป่าอยู่บ่อยๆ หัวหน้าหมู่บ้านดังกล่าวได้นำทหารที่ติดตามพระยาซ้างเผือกจากกรุงศรีอยุธยา เดินทางเรื่อยไปจนเข้าเขตเมืองนครจำปาศักดิ์ และจับพระยาซ้างเผือกได้ทางทิศตะวันตกของเมืองจำปาศักดิ์หัวหน้าชาวกวยเหล่านี้ ได้อาสนาพระยาซ้างเผือกไปถวายพระเจ้าเอกทัศ ณ กรุงศรีอยุธยา พร้อมทั้งเครื่องราชบรรณาการคือ ใต้และหวายอย่างละ 3 มัด เนื้อทรายอย่างละ 4 ตัว เต่าและตะกวดอย่างละ 5 ตัว

เครื่องราชบรรณาการที่เป็นของป่าเหล่านี้ ถือว่าเป็นสัญลักษณ์ของความซื่อสัตย์จากชาวกวยที่ได้จากท้องถิ่น จึงได้รับบรรดาศักดิ์เป็น “หลวง” ทั้ง 5 คน และโปรดฯ ให้ยกบ้านเป็นเมืองแล้วเลื่อนบรรดาศักดิ์จากหลวงเป็น “พระ” ในเวลาต่อมาคือ เมืองสุรินทร์ สังฆะ (สังขะ) ขุขันธ์ และรัตนบุรี

เมืองทั้งสี่นี้นับเป็นเมืองที่ตั้งครั้งแรกที่อยู่ชายแดนด้านตะวันออก และอยู่ได้บังคับบัญชาของเมืองพิมายในสมัยกรุงศรีอยุธยา ต่อมาในสมัยกรุงธนบุรี ขึ้นอยู่กับเมืองนครราชสีมา และสมัยรัชกาลที่หนึ่ง ขึ้นตรงต่อกรุงเทพฯ เมื่อ พ.ศ. 2349 มาจนกระทั่งปัจจุบัน

ในช่วงเวลาอันยาวนานของประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมชาวกวยได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรม เช่น ภาษา จากลาว เขมร และวัฒนธรรมไทยตามลำดับ ซึ่งเป็นผลจากการขยายอำนาจทางการเมืองในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน ทำให้ชาวกวยได้รับการผสมกลมกลืนทั้งด้านชาติพันธุ์และด้าน วัฒนธรรมกับกลุ่มอื่นที่อยู่ใกล้เคียง และในที่สุดได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมไทยซึ่งรัฐบาลได้จัดตั้งขึ้น เช่น การศึกษาเล่าเรียน การสื่อสาร และการคมนาคมที่สะดวกรวดเร็วในปัจจุบัน (สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่ม 1, 2542: 94-97)

ความเป็นมาของกำลวงพืดหรือหมอซ้างใหญ่

กำลวงพืด ภาษาส่วยออกเสียงว่า “กำลวงปืด” เป็นหัวหน้าขบวนการวานคล่องซ้าง ประหนึ่งกับเป็นผู้ดำเนินการคล่องซ้างแต่ละครั้ง ซึ่งจะมีลูกน้องจำนวนมาก เรียกว่า หมอสะดำ, หมอสะเดียง, หมอจา, มะซ้าง หมอสะดำและหมอสะเดียง เป็นผู้ที่ผ่านการคล่องซ้างมาแล้วหลายครั้ง เลื่อนตำแหน่งตามลำดับมาตั้งแต่มะซ้างเป็นคนช่วยงานหรือรับใช้ควาญซ้างอื่นๆ ภายหลังได้เลื่อนมาเป็น หมอจา (ควาญซ้างใหม่) เมื่อประสบการณ์เพิ่มขึ้นก็ได้เลื่อนเป็นหมอสะเดียงหมอสะดำตามลำดับ

ส่วนกำลวงพีศ หรือเรียกว่าครุบาใหญ่ นอกจากจะมีประสพการณ์ดังกล่าวจนได้เป็นหมอซ้างแล้ว ยังต้องมีความชำนาญอื่นๆ เกี่ยวกับการคล้องซ้างอีกมากเช่น เรียนรู้คาถาอาคมที่ป้องกันผีป่าขณะเดินป่า และรู้พิธีกรรมต่างๆ ในการไหว้ผีปะกำและขั้นตอนในการจัดขบวนการล่าซ้าง จึงจะได้ยอมรับว่าเป็นกำลวงพีศได้ ในหมู่บ้านหนึ่งอาจจะมีกำลวงพีศ 1 หรือ 2 คน หรือบางหมู่บ้านก็ไม่มีเลย กำลวงพีศนั้นจะต้องปลุกศาลผีปะกำ หรือศาลปะกำไว้ที่บริเวณบ้าน (เป็นเรือนโรงที่วางเชือกหนัง และเครื่องอุปกรณ์สำหรับคล้องซ้าง ซึ่งเรียกกันว่าเชือกปะกำ)

หน้าที่ของกำลวงพีศหรือหมอซ้างใหญ่

ในการออกคล้องซ้างแต่ละครั้ง ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นฤดูแล้งหลังจากเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จแล้วเป็นส่วนใหญ่ กำลวงพีศจะประกาศแก่บริวาร ได้แก่ หมอสะดำ หมอสะเดียง หมอจา กำหนดวันเดินทาง ซึ่งเมื่อได้จำนวนผู้คนพร้อมกับซ้างต่อจำนวนพอเพียงแล้ว (หมอสะดำ หมอสะเดียง ส่วนใหญ่จะมีซ้างต่อของตนเอง) กำลวงพีศจะต้องทำหน้าที่หลายประการดังนี้

1. เช่นผีปะกำ กระทำที่ศาลผีปะกำซึ่งตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของบ้านของกำลวงพีศนั่นเอง ผู้ที่จะเดินทางทั้งหมดต้องมาร่วมพิธีพร้อมกัน และมีเครื่องเช่นผีปะกำจำนวนหนึ่ง
2. พิธีปะสะ แปลตามตัวว่า ทำให้สะอาดปราศจากมลทิน พิธีนี้จะทำกันนอกหมู่บ้าน หลังจากไหว้ผีปะกำแล้วประมาณ 3 วัน คณะคล้องซ้างจะเตรียมข้าวของและเครื่องใช้ทั้งหมดไปรวมกันที่ป่าละเมาะนอกหมู่บ้านตามที่กำลวงพีศกำหนดไว้ เรียกว่า จัดกำลวง แปลว่าที่นัดพบ คณะที่อยู่บริเวณนี้ทุกคนจะต้องใช้ภาษาผีปะกำสื่อสารกัน พิธีปะสะนี้เชื่อกันว่าทำพิธีเปลี่ยนสภาพจาก กูย (คน) มาเป็นหมานูด (ภาษาผีปะกำแปลว่า คนดี) เพราะเชื่อว่าผีปะกำจะคุ้มครองและให้โชคชัยแก่หมานูดเท่านั้น
3. พิธีปะชิมอ ทำต่อเนื่องจากพิธีปะสะ คือการแต่งตั้งเลื่อนตำแหน่งหมอซ้างนั่นคือครั้งก่อนเคยเป็นหมอจาครั้งต่อมาอาจจะเลื่อนเป็นหมอสะเดียง หรือมะซ้างได้เลื่อนเป็นหมอจา การเป็นหมอจานั้นมีสิทธิ์ที่จะนั่งคอซ้างต่อได้ในช่วงระยะเวลาดังกล่าวนี้ห้ามติดต่อกับบุคคลทางบ้านไม่ว่ากรณีใดๆ
4. พิธีปะซิแยะกัก คือพิธีการประกาศว่าหมอซ้างแต่ละคนใครอยู่ตำแหน่งใด เช่น ใครเป็นหมอสะดำ ใครเป็นหมอสะเดียงที่จะต้องมืบริวารคือหมอจาหรือมะซ้างเป็นต้น นอกจากนี้ยังแบ่งเป็นหมวดเป็นหมู่ว่า สะดำหรือสะเดียง กลุ่มสะดำ และกลุ่มสะเดียงรวมกันเป็นพวกหนึ่ง เรียกว่า กำลวง หลายๆกำลวงจะขึ้นตรงต่อกำลวงพีศ
5. พิธีเลียชะเนีย คือพิธีสังลา หลังจากนั้นก็ถือว่าเสร็จพิธีเดินทางเข้าป่าล่าซ้างโดยการเป่าสะแนงเกล (เขาควาย) เป็นสัญญาณ (สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่ม 1, 2542 : 233-234)

หมอช่างชาวญ้อกับการคล้องช้าง

คนเลี้ยงช้างหรือคนขี่คอช้าง เรามักจะเรียกว่า ความรู้ช้าง ถ้ามีความรู้เรื่องช้างด้วยก็เข้าใจว่าเป็น หมอช่าง ในหมู่ชาวส่วย ญ้ออะจิง (ส่วยช้าง) หมอช่างญ้ออะจิงหรือหมอช่างญ้ออะจิงคือ ผู้ที่มีความสามารถและชำนาญในการจับช้างป่า และถือการจับช้างป่าเป็นอาชีพ เป็นวิถีชีวิตจะต้องศึกษาและฝึกปรือการจับช้างเป็นเนืองนิตย์ มีตำแหน่งและมีการเลื่อนชั้นโดยได้รับการยอมรับว่า มีความรู้ความสามารถในการคล้องช้าง และจับช้างป่า และไม่เกี่ยวกับหลักอาวุโสแต่อย่างใด แต่ชีวิตในหมู่บ้าน ลูกหลานเด็กเล็กของชาวส่วยญ้ออะจิงล้วนแต่คลุกคลีกับช้างบ้าน คุณเลี้ยงช้าง นั่งคอช้าง นำช้างไปกินหญ้า กินน้ำ อาบน้ำ หยอดล้อเล่น ด้วยเป็นสัตว์เลี้ยงที่ใกล้ชิด พวกเขาจึงเป็นความรู้ช้าง (ความรู้เป็นภาษาเขมร แปลว่า เลี้ยง) หรือคนเลี้ยงช้างไปโดยอัตโนมัติ

อย่างไรก็ดีในการไปจับกุมแพะดำ (คล้องช้างป่า) ชาวส่วยญ้ออะจิงถือเป็นเรื่องสำคัญ เพราะต้องเสี่ยงต่อชีวิตและความตาย จึงต้องมีระเบียบวินัยเป็นอย่างยิ่ง พิธีกรรมและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เป็นเครื่องแสดงถึงความมีระเบียบวินัย ที่จะช่วยให้ชีวิตปลอดภัยแม้จะต้องเสี่ยงกับความตาย คณะบุคคลที่จะไปจับกุมแพะดำ (คล้องช้างป่า) จึงต้องมีความสามารถ ไม่มีการสืบต่อตำแหน่งกันทางสายโลหิตหรือเครือญาติ แต่จะต้องพิสูจน์ตนเองให้ประจักษ์ในความชำนาญความสามารถและความรู้ในศิลปวิทยาการเรื่องการจับช้างป่า

หมอช่างญ้ออะจิง มีการจัดตำแหน่งและลำดับชั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 กำลวงพืด (พืด ภาษาฝิ่นแปลว่า ใหญ่) หรือครูบาใหญ่ ถ้าอาวุโสมากก็มักเรียก กำลวงพืดเฒ่าเป็นหมอช่างชั้นสูงสุด ได้รับการยกย่องและทำพิธีกรรมแต่งตั้ง (พิธีกรรมปะจัญญ) เป็นตัวแทนของฝิ่นป่า และหัวหน้าของส่วยญ้ออะจิง เป็นผู้มีความสามารถจับช้างป่า หรือคล้องช้างป่าที่เรียกว่า โพนหรือแทรกโพน คือคล้องช้างป่ากลางแปลงขนาด 3-6 ศึก นับรวมกันได้ตั้งแต่ 40 ตัว (ช้างป่าในลักษณะนาม ตัว ช้างบ้านในลักษณะนาม เชือก) ขึ้นไปหรือถ้าคล้องได้งาเอก (แพะดำพลั่วเอ็ก) คือช้างป่างาเดี่ยวช้างงา ก็ถือว่ามีความหมายเท่ากับช้าง 40 ตัว กำลวงจะได้เลื่อนตำแหน่งเป็นกำลวงพืด หรือหมอสะคำเลื่อนเป็นกำลวงได้เหมือนกัน มีสิทธิ์นำบริวารของตนแยกออกเป็นขบวนจับกุมแพะดำอีกขบวนหนึ่งได้

โดยไม่ต้องขึ้นกับกำลวงพืดคนเดิม กำลวงพืดเป็นอาจารย์ผู้รอบรู้ในศิลปวิทยาการเกี่ยวกับเรื่องช้างมากมาย อาทิเช่น รู้ลักษณะช้าง ธรรมชาติและการฝึกหัดควบคุมช้าง กำลวงพืดต้องรู้พิธีกรรมต่างๆ ของฝิ่นป่า สวดเวทมนต์คาถาและรู้ภาษาฝิ่นป่าอย่างเชี่ยวชาญและแม่นยำเป็นประธานใหญ่และผู้ดำเนินการประกอบพิธีกรรมจับกุมแพะดำ และพิธีกรรมเช่นสรวงฝิ่นป่าอันเป็นพิธีกรรมที่สำคัญที่สุดของส่วยญ้ออะจิง ซึ่งหมอช่างลำดับอื่นทำแทนไม่ได้ กำลวงพืดต้องรู้จักยา

สมุนไพรมีประโยชน์ รู้ว่าชนิดใดเป็นยา ชนิดใดเป็นพิษ ชนิดใดรับประทานได้ เป็นต้น มีความชำนาญในการท่องเที่ยวป่าดงดิบอันเป็นแหล่งห้วยน้ำกุบเทวะดำ (แหล่งช้างป่า) หลายๆ แห่ง

กำลังฝึกเป็นหัวหน้าสูงสุด มีอำนาจปกครองหมอช้าง มะช้างทุกหมู่ทุกกอง ในขบวน (กองคาราวาน) ช้างต่อที่ไปกุบเทวะดำ(คลองช้างป่า) เป็นผู้ที่มีอำนาจสูงสุดในการออกคำสั่งและตัดสินใจ เช่นให้ลดจำนวนอาหารให้น้อยลง มิให้อยู่ในป่าอีกต่อไป สั่งให้คณะเดินทางกลับ เป็นต้น เป็นคนกลางติดต่อระหว่างผีปะกำกับเทวะดำ(ช้างป่า) และลูกน้องบริวารของตน

กำลังฝึกสามารถเกี่ยวหมากพลูและเปลือกไม้หาค สุกบูหรือยาเส้นมวนด้วยใบตอง ไม้มะค่าได้ตลอดเวลา

ขั้นที่ 2 กำลัง หรือ กำลังแกลด (แกลด ภาษาผีปะกำแปลว่า เล็ก) หรือครุบา เป็นหมอช้างลำดับรองจากกำลังฝึก ผู้ที่จะขึ้นถึงตำแหน่งกำลังมีความสามารถจับช้างป่าหรือค้ำช้างป่าที่เรียกว่า โพนหรือแทรกโพน หรือค้ำช้างป่ากลางแปลงนับรวมกันได้ตั้งแต่ 15 ตัวขึ้นไป ต้องเป็นช้างขนาดประมาณ 3-6 สอก หรือค้ำช้างงาเอก ซึ่งมีความหมายเท่ากับจับช้างได้ 40 ตัว หรือช้างพินาย (พินายก์) คือช้างงาเดี่ยวช้างซ้าย (ช้างงาเอกและช้างพินาย เรียกว่า ช้างทอก) หรือช้างขนายหรือช้างสิดอ (ช้างขนาย คือช้างตัวเมียที่มีขนาย ช้างสิดอ คือช้างตัวผู้ที่ไม่มิงาหรือมีแต่ขนาย คืองาสั้นๆ สีขาวจัด ฟันไพรรูปงาออกมาประมาณไม่ถึงตีบข้าง กว่าค้ำเล็กน้อยบ้าง ไม่เหมือนงาช้างพลาย ที่มีสีเหลืองเข้มและยาว) ซึ่งมีความหมายเท่ากับจับช้างป่าได้ 15 ตัว

กำลังมีหน้าที่ช่วยกำลังฝึกในการปกครองหมอช้าง มะช้าง ช้างต่อ และปฏิบัติงานแทนกำลังฝึกเมื่อกำลังฝึกไม่สามารถปฏิบัติงานได้ (ขณะอยู่กุบเทวะดำ) หรือเมื่อกำลังฝึกมอบหมายงาน

กำลังให้สวมเสื้อและสูบบุหรี่ยาเส้นมวนด้วยใบตองไม้มะค่าได้ เกี่ยวหมากพลู และเปลือกไม้หาคได้ตลอดเวลา

ขั้นที่ 3 หมอสะดำ หรือ สะดำ (สะดำ ภาษาเขมรแปลว่า ขวามือ) เป็นหมอช้างลำดับรองจากกำลัง ผู้ที่จะเป็นหมอสะดำ มีความสามารถจับช้างป่าหรือค้ำช้างป่าที่เรียกว่า โพน หรือแทรกโพน คือค้ำช้างป่ากลางแปลง นับรวมได้ตั้งแต่ 9 ตัวขึ้นไป และต้องเป็นช้างที่มีขนาดประมาณ 3-6 สอก หรือค้ำช้างอุทามหรือทาม (ช้างบ้านที่หนีไปอยู่ในป่า) ซึ่งมีความหมายเท่ากับจับช้างป่าได้ 15 ตัว

หมอสะดำมีหน้าที่ช่วยกำลังฝึกในการปกครองหมอช้าง มะช้าง ช้างต่อ และปฏิบัติงานแทนกำลังฝึกเมื่อกำลังฝึกไม่สามารถปฏิบัติงานได้ (ขณะอยู่กุบเทวะดำ) หรือเมื่อกำลังฝึกหรือกำลังมอบหมายงาน

หมอสะดำ สวมเสื้อและสูบบุหรี่ฯเส้นมวนด้วยใบตองไม้มะค่าได้ สามารถเที่ยวหากพลู และเปลือกไม้หาดได้ตลอดเวลา

ขั้นที่ 4 หมอสะเดียง หรือ สะเดียง เป็นหมอช่างลำดับรองจากหมอสะดำ ได้พิสูจน์ตนเองด้วยความสามารถจับช่างป่าหรือคล้องช่างป่าที่เรียกว่าโพนหรือแทรกโพน คือคล้องช่างป่ากลางแปลงนับรวมกันได้ตั้งแต่ 5 ตัวขึ้นไป ต้องเป็นช่างขนาด 3-6 สอก

หมอสะเดียง มีหน้าที่ช่วยหมอสะดำในการปกครองหมอช่าง มะช่าง ช่างต่อ และปฏิบัติงานแทนหมอสะดำเมื่อหมอสะดำไม่สามารถปฏิบัติงานได้ (ขณะอยู่ภูบ่ท่ะด้า) หรือเมื่อกำลังพืด กำลังงและหมอสะดำมอบหมายงาน

หมอสะเดียงให้สวมเสื้อ และสูบบุหรี่มวนด้วยใบตองกล้วยได้ เที่ยวหากพลู และเปลือกไม้หาดได้ตลอดเวลา

ขั้นที่ 5 หมอจา หรือจา หรือ จ่า เป็นหมอช่างใหม่มีความสามารถคล้องช่างได้ไม่ถึง 5 ตัว เพิ่งผ่านพิธีกรรมประชิหรือประชิมอ (พิธีกรรมแต่งตั้งหมอช่างใหม่) บางคนไม่เคยไปคล้องช่างเลย ก็สามารถเป็นหมอจาได้ด้วยการผ่านพิธีกรรมประชิ เช่น สะดำปี อินทร์ทอง ก่อนจะไปภูบ่ท่ะด้าครั้งแรก ก็ได้รับการประชิให้เป็นหมอจาทันที เพื่อจะได้มีสิทธิ์นั่งบนคอช่างต่อได้ มีหน้าที่ดูแลช่างต่อคู่กับมะช่าง

หมอจาจะต้องปฏิบัติตามคำสั่งของกำลังพืด กำลังง หมอสะดำ หรือหมอสะเดียง ที่ตนสังกัดอยู่ จะต้องคอยรับใช้กำลังพืด คอยต้มน้ำร้อนให้ทุกเช้าทุกเย็น คอยจุดบุหรี่ให้เมื่อกำลังพืดต้องการจะสูบบุหรี่

หมอจาให้นุ่งได้แต่ผ้าเตี่ยว มีผ้าคาดเอว สวมเสื้อและสูบบุหรี่ฯเส้นไม้ได้ แต่เที่ยวหากพลูและเปลือกไม้หาดได้ตลอดเวลา

ขั้นที่ 6 มะช่าง หรือ มะ (มะ ภาษาฝิปะกำ แปลว่า ผู้รับใช้) เป็นหมอช่างลำดับต่ำสุดในคณะที่ออกไปภูบ่ท่ะด้าอาจเคยไปหรือไม่เคยไปภูบ่ท่ะด้าเลยก็ได้ มีร่างกายแข็งแรงขึ้นลงหลังช่างได้อย่างคล่องแคล่ว หลบหลีกช่างป่าที่จะเข้ามาทำอันตรายได้ในเวลาคับขัน มีความรู้เรื่องการคล้องช่างป่าและการฝึกช่างป่าให้เป็นช่างบ้านเป็นอย่างดี จะไม่มีสิทธิ์นั่งบนคอช่างต่อ มีหน้าที่นั่งอยู่ท้ายช่างคอยช่วยเหลือหมอช่างในการกระตุ้นช่างต่อไล่ให้ทันช่างป่า ส่งไม้คั้นจามซึ่งปลายติดบ่วงบาศยื่นให้หมอช่างเพื่อหมอช่างจะได้ใช้บ่วงบาศคล้องขาช่างป่าและหากช่างป่าถูกคล้องแล้ว ก็หยิบปลายเชือกปะกำ (ปลายข้างหนึ่งติดกับบ่วงบาศ) อีกข้างหนึ่ง (ปลายเชือกปะกำข้างนี้จะผูกติดกับเชือกยาวประมาณ 3-5 เมตร เรียกว่า อะโนด ซึ่งมะช่างผูกติดรอบสะเอวของตน) กระโดดลงจากช่างต่อ วิ่งเอาเชือกปะกำไปผูกติดแน่นกับต้นไม้ขนาดใหญ่และแข็งแรงที่อยู่ใกล้ ๆ นั้น

นอกจากนี้มะจะคอยช่วยเหลือหมอช้างทุก ๆ อย่างที่ไม่ผิดกฎฝึปะกำ คุณแลรับใช้ช้างต่อ และปรนนิบัติรับใช้หมอช้างขณะอยู่กินและพักผ่อนที่จู้ดกำลวง

มะช้างให้ยุ่งได้แต่นุ่งผ้าเตี่ยว มีผ้าคาดเอว สวมเสื้อและสูบยาเส้นไม่ได้ แต่เลียหมาก พลุและเปลือกไม้หาค ได้ตลอดเวลา

การจัดขบวนกูปเทวะด้า (คาราวานคล้องช้างป่า)

ในการเตรียมการไปกูปเทวะด้า (คล้องช้างป่า) ขบวนกูปเทวะด้าขบวนหนึ่ง จะมีหลวงกำพืดคนหนึ่งเป็นหัวหน้าสูงสุดเป็นหัวหน้าขบวนหรือหัวหน้ากองช้างต่อ ส่วนตำแหน่งรองลงไป คือ กำลวง หมอสะด้า หมอสะเดียง และหมอจา เป็นตำแหน่งที่มีได้หลายคน ไม่จำกัดจำนวน ตำแหน่งหมอช้างก็สับเปลี่ยนอยู่เสมอ ทั้งนี้เพราะเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เช่นหมอสะด้า หมอสะเดียง ที่ได้รับแยะกัก (มอบต้นไม้ให้-ภาษาฝึปะกำ) จากกำลวงพืด มีสิทธิ์หาบริวารได้ คุงเป็นต้นไม้ต้นหนึ่ง ย่อมต้องมีกิ่งก้านสาขาเรียกว่าหมอสะด้าแยะกัก หมอสะเดียงแยะกัก ส่วน หมอสะด้า หมอสะเดียงที่ไม่ได้แยะกักจะถูกลดชั้นเป็นลูกน้องของกำลวงพืด กำลวง หรือสะด้าแยะกัก สะเดียงแยะกัก

การแบ่งหมู่ในขบวนกูปเทวะด้า

สะด้าแยะกัก หรือสะเดียงแยะกักคนหนึ่ง มีช้างต่อเป็นบริวารได้ 3-4 เชือก จึงมีหมอช้างมะซ้าง 6-8 คน และอาจจะเพิ่มช้างต่อได้ 1 เชือก รวมแล้วมีบริวารช้างต่อ 5 เชือก มีหมอช้างมะซ้างได้ 10 คน ถือได้ว่าเป็น 1 หมู่ คือ 1 แยะกัก (อาจปรับเปลี่ยนได้)

กำลวงพืดหรือครุบาใหญ่ มีบริวารในความรับผิดชอบ 3-4 กำลวง นับช้างต่อได้ 64 เชือก อาจเพิ่มช้างต่อของตนเองได้อีก 10-15 เชือก รวมเป็น 70-80 เชือก มีหมอช้างมะซ้าง 140-160 คน ถือได้ว่าเป็น 1 ขบวน (1 กองคาราวานคล้องช้างป่า) แต่ก็อาจปรับเปลี่ยนได้

การปรับเปลี่ยนหมายถึงการลดขนาดของหมู่ ของกอง และของขบวนลงได้ เช่น 1 กองช้างต่อ อาจจัดเป็นขบวน (คาราวานช้างต่อ) หนึ่ง มีช้างต่อ 20-30 เชือก หมอช้างมะซ้าง 40-60 คน มีกำลวงพืดเป็นหัวหน้า

การเลื่อนตำแหน่งของหมอช้าง

ขณะอยู่ระหว่างการกูปเทวะด้า หมอช้าง มะซ้างและช้างต่อจะพักอยู่ที่จู้ดกำลวง (ค่ายพักในป่าใกล้แหล่งช้างป่า) เมื่อกลับจากการกูปเทวะด้า (คล้องช้างป่า) ถึงจู้ดกำลวง ทุกๆ 3 วัน กำลวงพืดจะนัดชุมนุมเพื่อทำพิธีเข้าปะปะกำช้างป่า (เทวะด้า) ที่คล้องได้ เพื่อให้เป็นช้างบ้าน (อะจิง)

เรียกว่า พิธีจารีอ้อม ขณะเดียวกันก็มีพิธีกรรมประซึมอเพื่อเลื่อนตำแหน่งหมอช่างด้วย โดยอาศัยจำนวนช่างป่า (ท่ะด้า) ที่คล้องได้เป็นเกณฑ์ในการพิจารณาดังกล่าวแล้ว หมอช่างแต่ละคนที่คล้องช่างป่าได้ จะต้องนำเข้หรือกึ่งก่าอย่างใดอย่างหนึ่งเท่ากับจำนวนช่างป่าที่ตนเองคล้องได้มาเข้าพิธีแทนการนำช่างป่าที่คล้องได้มาเข้าพิธี เนื่องจากช่างป่ายังไม่เชื่อง

เมื่อทุกคนมาพร้อมกันแล้ว ก่าลวงพืดประธานในพิธีก็ดำเนินการประกอบพิธี โดยจุดธูปเทียนวางบนถาดที่มีกรวยดอกไม้ 5 กรวย แล้วตั้งจิตอธิษฐานบอกกล่าวผีปะก่า เจ้าป่า เจ้าเขา ด้วยภาษาผีปะก่ามีใจความดังนี้

“โอม ขุนเขากนิควะชะ คุณเจ้าผีปะก่า เบื้องล่าง เบื้องบน และตลอดทั้งโอมนิมาดี และตะวัตติ ข่าน้อยได้เพื่อนฝูงบริวารคือ ท่ะด้า (ช่างป่า) และบัดนี้ข่าน้อย (หมอช่าง) ได้ท่ะด้ามาแล้วขอกราบคารวะให้ท่ะด้าได้เป็น อะจิง (ช่างบ้าน) และหมอช่างที่คล้องได้เป็นเพื่อนฝูง (เจ้าของ) ต่อไป”

หลังจากเสร็จพิธี ก่าลวงพืดจะประกาศเลื่อนตำแหน่งหมอช่างที่คล้องท่ะด้า (ช่างป่า) ได้ (หมอช่างที่คล้องท่ะด้าไม่ได้ห้ามเข้าพิธีเด็ดขาด) เมื่อนับช่างป่าที่คล้องได้จำนวนเข้าเกณฑ์ ก่าลวงพืดก็ประกาศเลื่อนตำแหน่งคือ มะช่างเป็นหมอจา หมอจายเป็นหมอสะเคียง หมอสะเคียงเป็นหมอสะด้า หมอสะด้าเป็นก่าลวง ก่าลวงเป็นก่าลวงพืด หรือหมอสะด้าเป็นก่าลวงพืด แล้วแต่กรณี

ผู้เข้าร่วมพิธีจารีอ้อม และพิธีกรรมประซึมอ ต้องเป็นผู้ที่คล้องช่างป่าได้ ผู้ที่คล้องไม่ได้ก็เข้าร่วมไม่ได้ ภายหลังเมื่อคล้องได้ก็เข้าร่วมได้ และเมื่อนับจำนวนช่างที่คล้องได้เข้าเกณฑ์ที่จะเลื่อนตำแหน่งได้ ก่าลวงพืดก็จะประกาศในที่ชุมนุมทุกครั้งไป (สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่ม 14, 2542: 4999-5003)

บ้านตากกลางหมู่บ้านเลี้ยงช้าง

บ้านตากกลาง ตำบลกระโพ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดสุรินทร์ เป็นหมู่บ้านที่ชาวบ้านมีอาชีพคล้องช้างป่ามาฝึกเป็นช้างงาน โดยเฉพาะช้างลากซุง ในสมัยอดีตชาวบ้านตากกลางประกอบอาชีพคล้องช้างป่ามาฝึกหัดจนเชื่องใช้งานได้และขายให้พ่อค้าที่ทำไม้ซุงในภาคเหนือ ช้างงานเหล่านี้ส่วนใหญ่ซื้อไปจากบ้านตากกลาง จังหวัดสุรินทร์ เกือบทั้งสิ้น หรือนำช้างไปรับจ้างลากซุงในภาคเหนือชาวบ้านตากกลางเป็นกลุ่มชาติพันธุ์กวย หรือชาวไทยทั่วไปเรียกว่า “ชาวส่วย” ซึ่งเป็นกลุ่มในเขตจังหวัดสุรินทร์สมัยอดีต (ปัจจุบันชาวกวยจำนวนมากยอมรับวัฒนธรรมเขมรและวัฒนธรรมไทย จึงพูดภาษากวยได้จำนวนน้อยลง โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ที่ได้รับหนังสือจากโรงเรียน) ที่ตั้ง บ้านตากกลาง ตั้งอยู่ห่างจากเทศบาลเมืองสุรินทร์ 55 กิโลเมตร ไปตามถนนหมายเลข 214 แยกบ้านหนองดาด (หลักกิโลเมตรที่ 35) ซ้ายมือเข้าไปอีก 20 กิโลเมตร

ชาวกูยบ้านตากกลางกับการเลี้ยงช้าง

ชาวกูยบ้านตากกลางมีอาชีพคล้องช้างป่า และเลี้ยงช้างเป็นอาชีพมาตั้งแต่สมัยอดีต (ประกอบอาชีพกสิกรรมจำนวนน้อย) ชาวกูยที่มีอาชีพเลี้ยงช้าง คล้องช้างป่านี้ เรียกว่า “กูยเพราะ” หรือ “กูยอะจิง” ภาษาเขมรเรียกว่า “กูยคำเรย” (ชาวกูยที่มีอาชีพกสิกรรม เรียกว่า “กูยมลอร์” หรือ “กูยมลัวร์” ภาษาเขมรเรียกว่า “กูยแสร”) ฉะนั้นชาวกูยบ้านตากกลางจึงใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่กับการคล้องช้าง ฝึกช้าง เลี้ยงช้าง ในรอบปีหนึ่ง ๆ ด้วยอาชีพดังกล่าวชาวกูยบ้านตากกลางสามารถดำรงชีพได้อย่างเป็นสุข

ครั้นต่อมาชายแดนประเทศเขมรเกิดสงครามภายในกันเสมอมา เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้การคล้องช้างต้องหยุดชะงักประกอบกับรัฐบาลไทยมีนโยบายปิดป่า โดยเฉพาะป่าไม้สักในภาคเหนือถูกกำหนดเป็นไม้หวงห้าม ชาวกูยบ้านตากกลางที่มีอาชีพเลี้ยงช้างเดินทางไปรับจ้างลากซุงภาคเหนือ จึงขาดรายได้ประกอบกับป่าริมฝั่งน้ำมูล อำเภอกำแพงแสน ซึ่งเป็นป่าสาธารณะใช้เป็นที่ปล่อยช้างของชาวกูยบ้านตากกลาง ๔ คนายทูนบุกรุกครอบครอง ผู้เลี้ยงช้างจึงต้องพาช้างเร่ร่อนรับจ้างทั่วไปในภาคกลาง และภาคอื่นๆ และให้ความใส่ใจที่จะเลี้ยงช้างน้อยลง แม้ว่าทางราชการจังหวัดสุรินทร์และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พยายามที่จะอนุรักษ์อาชีพเลี้ยงช้างไว้ โดยการจัดงานช้างประจำปี เพื่อให้ชาวบ้านเห็นความสำคัญของช้าง และคนเลี้ยงช้าง แต่กระนั้นก็ตามชาวกูยบ้านตากกลางยังต้องมีความลำบากยากแค้นในการเลี้ยงช้างอยู่มากในปัจจุบันนี้ และการเลี้ยงช้างในบ้านตากกลางก็ลดจำนวนลงไปมาก

ศูนย์การศึกษา

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และจังหวัดสุรินทร์ได้มีการฟื้นฟูให้การเลี้ยงช้างยังคงดำรงอยู่ต่อไป โดยพยายามหาวิธีที่จะให้ช้างบ้านตากกลางอยู่กับหมู่บ้านตลอดปี จึงได้จัดตั้งศูนย์การศึกษา เปิดใช้เป็นทางการในปี พ.ศ. 2538 ดังนี้ ที่ตั้งของศูนย์ศึกษาดังอยู่ด้านตะวันตกเฉียงใต้ของหมู่บ้าน ในพื้นที่ 49 ไร่ ภายในศูนย์ประกอบด้วยอาคารแฝดสองหลัง หลังด้านใต้เป็นสำนักงานสารสนเทศ ด้านเหนือเป็นพิพิธภัณฑ์พันธุ์วิทยา นอกจากนี้ยังมีบ้านพักเจ้าหน้าที่สองหลัง ห้องน้ำระบบประปา ที่จอดรถ สนามแสดงช้างพร้อมอฒจันทร์มีเกยขึ้นลงช้าง 5 แห่ง (สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่ม 7, 2542 : 2335)

ภาคผนวก ง. ข้อมูลเกี่ยวกับงานช่างจังหวัดสุรินทร์

ความเป็นมาของงานช้างจังหวัดสุรินทร์

ย้อนอดีตกลับไปเมื่อ ๒๐๐ กว่าปีที่ผ่านมาในสมัยสมเด็จพระที่นั่งสุริยามรินทร์ กษัตริย์องค์สุดท้ายแห่งกรุงศรีอยุธยาช้างเผือกสำคัญแตกโรงหนีเข้าป่ามาทางเมืองพิมาย พระองค์จึงโปรดฯ ให้ทหารออกติดตาม จนกระทั่งถึงเขตที่ชุมชนชาวภูย (กวย) อาศัยอยู่ ซึ่งชาวภูยกลุ่มนี้เป็นพวกที่มีความชำนาญในการคล้องช้างและจับช้างอย่างยิ่งในที่สุด ก็สามารถติดตามช้างเผือกจนพบและนำกลับสู่กรุงศรีอยุธยา

ภาพที่ ๑ แสดงภาพชาวภูยกับการสาธิตการจับช้าง (ภาพจากโปสเตอร์)

ความดีความชอบในครั้งนั้น ส่งผลให้หัวหน้าชาวภูยที่เป็นคณะติดตามช้างได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์พร้อมกับโปรดฯ ยกบ้านให้เป็นเมืองและหนึ่งในบรรดาหัวหน้าชาวภูยก็คือ “เชียงปุม” ซึ่งได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น “หลวงสุรินทร์ภักดี” และต่อมา ได้เลื่อนบรรดาศักดิ์เป็น “พระยาสุรินทร์ภักดีศรีณรงค์ จางวาง” ผู้เป็นเจ้าเมืองคนแรกของจังหวัดสุรินทร์

จากอดีตสู่ปัจจุบันลูกหลานชาวภูยยังคงสืบทอดมรดกอันล้ำค่าจากบรรพบุรุษ นั่นคือ “การคล้องช้าง” และการเลี้ยงช้างเสมือนหนึ่งสมาชิกในครอบครัว ทำให้ชาวภูยแห่งเมืองสุรินทร์มีความผูกพันแนบแน่นกับสัตว์บกที่ใหญ่ที่สุดในโลกนามว่า “ช้าง” เป็นเวลาช้านาน

ปี ๒๔๕๘ ถือเป็นปีแห่ง การชุมนุมช้างของชาวกูยอย่าง ไม่ได้ตั้งใจก็ได้ ซึ่งการชุมนุมช้างในครั้งนั้น เกิดจากข่าวที่ว่าจะมีเฮลิคอปเตอร์มาลงที่บ้านตากกลาง (เป็นหมู่บ้านของชาวกูยเลี้ยงช้าง ตั้งอยู่ที่ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์) ชาวบ้านจึงชักชวนกันไปดู ในสมัยนั้นพาหนะที่ใช้กันโดยทั่วไปของชาวกูยก็คือช้างซึ่งถูกฝึกมาเป็นอย่างดี แต่ละคนแต่ละครอบครัวก็พากันนั่งช้างมาดูเฮลิคอปเตอร์ พอไปถึงจุดที่เฮลิคอปเตอร์จอด ปรากฏว่าช้างที่ไปรวมกันนั้นนับได้กว่า ๓๐๐ เชือก ทำเอาคนที่มากับเฮลิคอปเตอร์ตกใจและแปลกใจมากกว่า ชาวบ้านเสียอีก

ภาพที่ 10 แสดงภาพพระยาสุรินทร์ภักดีศรีณรงค์ จางวาง

เหตุการณ์ชุมนุมช้างอย่างไม่ได้ตั้งใจในปี ๒๔๕๘ ทำให้ผู้คนที่ทราบข่าวต่างพากันสนใจกันเป็นจำนวนมาก และในปี ๒๕๐๓ อำเภอท่าตูม ซึ่งเป็นที่ตั้งของหมู่บ้านช้างได้มีการเฉลิมฉลองที่ว่าการอำเภอใหม่ นายวินัย สุวรรณประกาศ ซึ่งเป็นนายอำเภอในขณะนั้นได้เชิญชวนให้ชาวกูยเลี้ยงช้างทั้งหลายให้นำช้างของตนมาจัดแสดงให้ประชาชนได้ดูได้ชมกันเนื่องจากไม่สามารถจะไปคล้องช้างตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชาได้อย่างเคย อันเนื่องมาจากปัญหาการเมืองระหว่างประเทศ

การแสดงในครั้งนั้นได้รับความสนใจจากประชาชนเป็นจำนวนมาก ซึ่งนอกจากจะมีการแสดงคล้องช้างให้ดูแล้ว ยังมีการเดินขบวนแห่ช้าง การแข่ง วิ่งช้าง และในกลางคืนก็ได้มีงานรื่นเริงมโหรีต่าง ๆ ตลอดคืน ซึ่งใครจะคาดคิดว่าจากงานเฉลิมฉลองที่ว่าการอำเภอเล็ก ๆ แห่ง

หนึ่งในถิ่นทุรกันดารของภาคอีสานเมื่อวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๐๓ จะกลายมาเป็นงานประเพณีของชาติที่โด่งดังไปทั่วโลก

ภาพที่ 11 แสดงภาพการชุมนุมช้างที่บ้านตากกลาง เมื่อปี ๒๔๕๘
(ถ่ายภาพโดย นายพนัส ธรรมประทีป)

นับต่อเนื่องมาจวบจนปัจจุบัน ประเพณีการแสดงของช้างได้ดำเนินต่อเนื่องมาเป็นเวลาร่วม ๔๐ ปี แล้ว ถ้าเป็นคนก็ถือว่าอย่างเข้าสู่วัยกลางคนก็ไม่ผิดเท่าใดนักสุรินทร์ จังหวัดที่เคยเสียบเหงาในอดีต ได้ถูกชาวกูยและช้างสร้างให้กลายเป็นเมืองท่องเที่ยวระดับโลกอย่างน่าภาคภูมิใจวีรกรรมของชาวกูยปัจจุบันไม่ได้แตกต่างจากบรรพบุรุษเลยแม้แต่น้อย

สุรินทร์จัดงาน ‘บวชนาคช้าง’ ยิ่งใหญ่ระดับโลก 20-22 พ.ค.นี้

สุรินทร์จัดงานประเพณีบวชนาคช้างประจำปี 2548 ระหว่างวันที่ 20-22 พ.ค.นี้ ยิ่งใหญ่ที่สุดในโลก เพื่ออนุรักษ์และเผยแพร่ประเพณีบวชนาคช้าง วัฒนธรรมการเลี้ยงช้าง ของท้องถิ่นรวมทั้งส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัด ในระหว่างวันที่ 20-22 พ.ค.นี้ซึ่งเป็นช่วงตรงกับวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา คือวันวิสาขบูชา องค์การบริหารส่วนตำบลกระโพ (อบต.) อ.ท่าตูม จ.สุรินทร์ ซึ่งได้ชื่อว่าเป็น “ตำบลเลี้ยงช้าง” เพราะเป็นตำบลที่มีการเลี้ยงช้างมากที่สุดของประเทศไทย รวมกว่า 200 เชือก ร่วมกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ (อบจ.) จัดงานวันวิสาขบูชา ประเพณีบวชนาคช้างประจำปี 2548 ของชาวกวย หรือชาวส่วย ผู้มีอาชีพในการเลี้ยงช้างมาแต่โบราณ อย่างยิ่งใหญ่ที่สุดในโลก ณ หมู่บ้านช้าง บ้านตากกลาง ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์

เพื่อมุ่งหวังให้หมู่บ้านช้างบ้านตากกลาง สุรินทร์ เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวที่สำคัญของภูมิภาค รวมถึงเป็นกิจกรรมหนึ่งในการอนุรักษ์ช้าง และช่วยเหลือให้ช้างมีอาหารเพียงพอ ให้คนเลี้ยงช้างมีงานทำมีรายได้ที่เหมาะสม อีกทั้งเป็นอนุรักษ์วัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงามของท้องถิ่นชาวจังหวัดสุรินทร์ ทั้งนี้ ประเพณีบวชนาคช้างของชาวส่วย ถือว่าเป็นกิจกรรมผสมผสานทั้งพิธีพราหมณ์และพุทธศาสนาที่สำคัญของลูกหลานชาวกวย หรือว่าควญช้างที่ออกไปทำงานในต่างแดนเมื่ออายุ ครบ 20 ปีบริบูรณ์ ก่อนจะแต่งงานมีครอบครัว พ่อแม่ต้องจัดการบวชให้ลูกชายเพื่อศึกษาพระธรรมวินัยในพระพุทธศาสนา ก่อนจะได้ใช้ชีวิตอย่างถูกต้องไม่สร้างความเดือดร้อนให้กับสังคมโดยมีความเชื่อว่าถ้าจะให้ได้ชื่อเสียง หรือได้บุญมากจะต้องบวชแล้วแห่ไปประยะทาง ไกล ๆ ขบวนแห่บวชมีผู้ร่วมขบวนเป็นจำนวนมากนับพันคน ล้วนสวมเครื่องแต่งกายด้วยผ้าซิ่นไหมมัดหมี่ลายสวยงามมีเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นที่หาชมได้ยาก

นายธงชัย มุ่งเจริญพร นายองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ กล่าวว่า งานประเพณีบวชนาคช้าง ประจำปี 2548 ของจังหวัดสุรินทร์ ระหว่างวันที่ 20-22 พ.ค.นี้ ถือว่าเป็นงานประเพณีบวชนาคช้างที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในโลก เพราะมีช้างร่วมขบวนแห่บวชร้อยเชือก มีผู้ร่วมขบวนแห่บวชหลายพันคน นอกจากนั้นผู้ที่บวชจะต้องแต่งองค์ทรงเครื่องด้วยแพรพรรณผ้าไหมหลากสีสันทัดหน้าพร้อมทั้งสวมกระโجمหรือขลุ่ยที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวกวย เหมาะแก่การเที่ยวชมเพื่อศึกษาวัฒนธรรมชาวกวยเป็นอย่างยิ่งในงานฯ จะจัดให้มีกิจกรรมต่างๆ มากมาย อาทิ การแสดงประกอบแสง สี เสียง วัฒนธรรมการเลี้ยงช้างของชาวกวย และวิถีชีวิตความผูกพันระหว่างคนกับช้าง เรื่อง “กวยอาเจียง” การออกโพนช้างป่าอ่อนยุค การแข่งขันช้างว่ายน้ำ ช้างวิ่งเร็ว เป็นต้น

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ นามสกุล

นางสาวสุนิสา ชมอินทร์

วัน เดือน ปีเกิด

27 พฤษภาคม 2520

ประวัติการศึกษา

นิเทศศาสตร์สาขาการประชาสัมพันธ์
มหาวิทยาลัยกรุงเทพ ปีการศึกษา 2542

DPU